

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΚΟΠΟΥ ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗΣ

Παλιὸς Σκοπός.—Παραδόσεις καὶ Ἱστορία

Μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιά, ἀνάμεσα σὲ δυὸ μικροὺς λόφους βρισκόταν ὁ Σκοπὸς (τουρκ. «Οὐσκιοῦπ»), λέγει ἡ παράδοση, γιὰ ν' ἀποφεύγουν οἱ κάτοικοι τὶς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις. Τὸ ὄνομα Σκοπός, κατὰ τὴν παράδοση πάντοτε, προῆλθε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι προτοῦ νὰ κατοικηθῇ ὁ χώρος ἐκεῖνος ἔς τὸ βάθος μεταξὺ τῶν λόφων ἦταν φωλιά ληστῶν καὶ κακούργων. Γιὰ νὰ περάσουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἔς τὸ ἄλλο, ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ ἓνας ἀνιχνευτὴς τοῦ μέρους (σκοπὸς) καὶ οἱ ἄλλοι νὰ περιμένουν ἕως ὅτου ἴδουν τὸ σκοπὸ νὰ βγαίνῃ ἔς τὸ ἀπέναντι μέρος, ἔς τὴ Φανερωμένη, πού ἀπὸ τὸ φανέρωμα τοῦ σκοποῦ ἐπῆρε καὶ τὸ ὄνομα. Ἐὰν ὁ σκοπὸς φανερωνόταν ἀπέναντι, ἦταν σημάδι ὅτι δὲν ὑπῆρχε κινδύνος καὶ μπορούσαν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ περάσουν. Ἔτσι λοιπὸν ἀπέμεινε ἔς τὸ χωριὸν πού ἀργότερα ἐκτίσθη ἐκεῖ, τὸ ὄνομα Σκοπός. Μὲ τὴν ὑλοτομία πού ἐγένε καὶ τὴν καλλιέργεια ἔπειτα ἀπὸ χρόνια καὶ οἱ λόφοι ἐκεῖνοι ἀπερῶσαν καὶ ἐάνοιξε τὸ μέρος. Μιὰ ὥρα μᾶλλον ἀπὸ τὸ Σκοπὸν ἦταν τὸ κάστρο, ἀπὸ ὅπου ἐκκίνησαν οἱ παλιόπαιτα κάτοικοι τοῦ Σκοποῦ. Ἐς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀσπάζονται ἀκόμη ἐρείτια, ἐκεῖ δὲ ἔκαναν καὶ πανηγύρι οἱ Σκοπιανοὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Μεταμορφώσεως. Τὴν παράδοση αὐτὴ τὴ συμπληρώνει μιὰ ἄλλη ἀκόμη, πού τὴ γράφουμε Σκοπιανά, ὅπως μᾶς τὴν ἀνεκοίνωσε ὁ Σκοπιανὸς κλητὴς Τζελέπης:

«Γήδανα ἔς τὰ κατοινὰ τὰ χρόνια δυὸ φοῖρα χωριόπλα καὶ δὲ βορούσνα νὰ ζήσνα, γιὰτὶ περνοῦσνα πὲ κεῖ κάθε βολὰ γοῖ γοιτζαλῆδες (γενίτσαροι) καὶ τὶς ἔφκειανανὰ πολλὰς ζημιές, τὶς ἔπαιονανὰ τὰ πρόβατά τς, τὶς ἔκαιγανὰ τὰ σπίτια τς, τὶς κάπτιζανὰ τὶς γυναῖκες καὶ ἄλλα κακὰ τὶς ἔκανανὰ. Ναγάστηκανὰ νὰ μαζώχτοῦνα γοῦλ' μαζί καὶ νὰ κάρνα ἓνα μεγάλο χωριό. Γήδανα πολλὰ τὰ χωριόπλα. Ἐνα γήδανα τὸ κάστρο. Κεῖ ὡς καὶ τὰ τώρα γίνδανε πανεγήρ' τῆς Ἁγία Σωτήρας. Τὰ δουβάρια πὲ τὸ κάστρο στέκδαι κόμα ξεγερωμένα. Τὸ κάστρο τῶλεγαμ' **καλέ**. Ἄλλο χωριόπλο γήδανε τὸ Λαονάκ' καὶ ἄλλα. Μαζώχτικα γοῦλα καὶ πήγανα ἔς τὸ μέρος τῆ παλιοῦ τῆ Σκοποῦ. Γήδανα κεῖ ἓνα μεγάλο βουνό. Ἐκοψανὰ τὰ δέδρα καὶ ἔκαναν τὰ σπίτια τς πὲ τὰ γῖδια τὰ δέδρα. Ἐνα μέρος κεῖ γεῖχε τσιπλιάτικο (γυμνὸ) πού δὲ γεῖχε δέδρα. Τὸ γήλεγανὰ Φανερωμέν', γιὰτὶ κεῖ φανερωνόδανα ὁ ἄθρωπος. Τὸ ὄνομα πέμνε ὡς καὶ τώρα Φανερωμέν'. Ἐχ' ἐκεῖ ἓνα μοναστήρ', τὴν Ἁγία Κυριακή. Ἐν' βαθειὰ μέσ' τῆ νεροφαγιά. Γίνται τῆς Ἁγία Κυριακῆς πανεγήρ'. Ἐτο' μαζώχτικα γοῦλα τὰ χωριόπλα κι' ἔκανανὰ ἓνα μεγάλο χωριὸ πὲ δυὸ χιλιάδες φαμίλιες. Ὅσοι γήρτανα πὲ τὸ κάστρο τὶς γήλεγανα καστρι-

Ἀρχαῖον θρακικὸν
λεξιλογικὸν βιβλίον
Θρακικῆς
τ. Ε! 1938-1939.
σ. 145-270

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νοί· ὡς καὶ τὰ τῶρα ἔχ' τὸ χωριὸν φαμίλιες ποὺ τὶς λένα καστρινοί(!).

Ὁ Καλὲς ἐν μακρίᾳ πὲρ τὸ βαλιὸ Σκοπὸ ἴσιαι μινὰ ὦρα πρὸς τὸ βοριᾶ. Μέσ' τὸ γαλὲ λέν' πῶχει καὶ παραδες. Ἔχει λούρα λούρα δουβάρ'. Λένα ὅτι κεὶ κάθδανα ὁ μεγάλος ὁ ἄρχοντας κι' ἔκοφτε παραδες».

Τριακόσια μὲ τετρακόσια χρόνια, λένε οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί, ἔχουν περάσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ παλιοὶ τοὺς πρόγονοι ἔκτισαν τὸ Σκοπὸ. Ἀπὸ τὶς χίλιες περίπου οἰκογένειες ποὺ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ ἕως τὴν ἀρχὴ οἱ μισὲς καὶ παραπάνω ἦσαν Τουρκικὲς. Μὲ τὸ χρόνο ὅμως τὸ τουρκικὸ στοιχεῖο ὑπεχώρησε καὶ ἕως τὶς ἡμέρες ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί, ὑπῆρχαν μόνο ἐννέα τουρκικὲς οἰκογένειες, ποὺ ἀναγκάζονταν νὰ στέλνουν τὰ παιδιὰ τοὺς σὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα, γιατί δὲν ὑπῆρχαν τουρκικά.

Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Σκοποῦ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα πολλὲς εἰδήσεις μᾶς δίνουν οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί: Ὡς τὴ μεγάλη ἐξέγερση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τοῦ 1821, οἱ κάτοικοι τοῦ Σκοποῦ δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι. Ὁ πανελληνίως πόθος διέκαιε καὶ τὰ δικά τοὺς στήθη. Ἐξεγέροθησαν ὅσο μποροῦσαν νὰ ἐξεγερθοῦν ἄνθρωποι ὑπόδουλῶν, ποὺ εὗρισκοντο τόσο κοντὰ ἕως τὴν ἔδρα τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξεγέρσεως ἦταν νὰ κρεμαστοῦν περὶ τοὺς δέκα πέντε Σκοπιανούς. Κατ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κάθε φορὰ ποὺ ἐπὶ τὴν ἑλλάδα ἐγίνοντο ἐπαναστατικὰ κινήματα, εὗρισκον ἐντίκτυπο καὶ αὐτοὶ Σκοπιανούς, ὅπως καὶ τὸν ἑλλοκράτορα ἐπὶ τὸν ἑλληναίον.

Ζοηρὲς ἀναμνήσεις διατηροῦν ἀκόμη κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878. Καταδιωκόμενοι τότε τοὺς τουρκοὺς περὶ τὰς Γκιότσιαι ἀπὸ τὴν Πλεύνα, κατέβαιναν πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐπεχείρησαν νὰ κάνουν ἐπιδρομὲς ἐναντίον τοῦ Σκοποῦ. Οἱ Σκοπιανοὶ συνεννοήθησαν μὲ τοὺς γείτονές του—ἀπὸ τὴ συνεννόηση αὐτὴ δὲν ἔλειπαν καὶ οἱ Τοῦρκοι—γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐπιδρομὴ καὶ μέσο ἀμύνης βρῆκαν τὰ ὄδοφράγματα ποὺ τὰ ἔκαναν μὲ βαρέλια, ξύλα, ἀμάξια καὶ ὅ,τι ἄλλο πρόχειρο εὗρισκαν ἕως τὶς δύσκολες ἐκεῖνες στιγμὲς. Ταυτόχρονα δὲν παρέλειπαν νὰ κάνουν καὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν Τοῦρκων ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ ἐκεῖ κοπάδια. Οἱ Τοῦρκοι προσβαλλόμενοι ἀπὸ τοὺς Σκοπιανούς συγκεντρώθησαν ἕως τὰ Τουρκολήμορα (τουρκικὰ μνήματα) ἔξω ἀπὸ τὸ Σκοπὸ καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς Σκοπιανούς νὰ τοὺς δώσουν μόνον ἓνα ὄδηγὸ γιὰ νὰ φύγουν μὲ τὴ ρητὴ ὑπόσχεση, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐνοχλήσουν. Πρόθυμοι οἱ Σκοπιανοὶ τοὺς ἔδωκαν ὄδηγὸν καὶ ἔφυγαν. Ἔτσι ἀπαλλάγηκαν τότε ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

Ἀρχίζει ἔπειτα ἀπὸ λίγο ἡ δρᾶσις τῶν Βουλγαρικῶν κομιτάτων, ποὺ

1) Στὸ Νέο Σκοπὸ ὑπάρχει τὸ ἐπώνυμον Καστρινός. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἀστρινίδης, τὸ ὁποῖον, νομίζω, ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ Καστρινός—Καστρινίδης.

Ήταν πολὺ περισσότερο επικίνδυνη γιὰ τὸν ἐκεῖ Ἑλληνισμό. Ὡς τὴν περιφέρειαν τοῦ Σκοποῦ πολλοὶ ἐθελοντὲς κατετάχθησαν ἔς τὰ ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ Βουλγαρικὸ κίνδυνο. Ἀρχηγὸς ἦταν ὁ περιφώνος Θεσσαλὸς καπετὰν Ἀναστάσης, ἔς τὸ ἀνταρτικὸ σῶμα τοῦ ὁποῦ ὑπηρετοῦσαν πολλοὶ Σκοπιανοί. Κατάλυμα ἔς τὸ Σκοπὸ ὁ ἀρχηγὸς εἶχε ἔς τὸ σπῆτι τοῦ Θανάση Πολυχρονίδη. Ἀναφέρεται μάλιστα τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸ ἐπείσοδειο: Συνελήφθη κάποτε ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ καπετὰν Ἀναστάση, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ μαρτυρήσῃ, ὅτι οἱ ἀντάρτες ἐτροφοδοτοῦντο ἀπὸ κάποιον Θανάση Σκοπιανό, ὅπως εἶχε ἀκούσει. Συνελήφθησαν τότε ὅλοι οἱ Θανάσηδες τοῦ Σκοποῦ ἀπὸ τὴ Τουρκικὴ κυβέρνησις καὶ ἐστάλησαν ἔς τὴν Ἀδριανούπολη γιὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὁ προδότης ποιὸς ἦταν ὁ Θανάσης πὺν τροφοδοτοῦσε τὸ σῶμα τοῦ καπετὰν Ἀναστάση. Ὁ μόνος ὅμως Θανάσης πὺν ἔλειπε ἦταν ὁ Θανάσης Πολυχρονίδης, γιὰτὶ εἶχε κατορθώσει μὲ ρουσφέτια νὰ ξεφύγῃ. Ἐτσι ἀπελύθησαν καὶ οἱ ἄλλοι Θανάσηδες, χωρὶς νὰ τιμωρηθοῦν. Τὸ ἀνταρτικὸ σῶμα ἢ μᾶλλον ἡ συμμορία τοῦ Καπετὰν Ἀναστάση διελύθη τὸ 1894 καὶ ὁ ἀρχηγὸς κατέφυγεν εἰς Βουλγαρίαν.

Ὅταν κατὰ τὸ 1903 τὰ Βουλγαρικὰ καπιτὰνα ἔκαναν ἐπιδρομὴς ἔς τὴν Θράκην, ἐζήτησαν τὸν καπετὰν Ἀναστάση γιὰ τὴν ἀσκήσιν, ἀλλ' αὐτὸς ἀρνήθηκε. Κατὰ τὸ 1910 ὁ καπετὰν Ἀναστάσης βίσκεται πάλιν μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων. Κατ' ἄλλους διεφώνησε μὲ τὸν σύντροφόν του Ἐβάντιο καὶ ἐφορέσθη ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἄλλοις ἐπληρώσθη βιβεῖα ἀπὸ τούρκους καὶ ἀπέθανε ἔς τὴ Σαρακίνα (4 ὄρες πρὸς τὸν μακρὸν ἀπὸ τὸ Σκοπὸ).

Ἀπὸ τὸ 1907 εἶχαν καλύτερα οργανωθῆ τα ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα μὲ ἔδρα τὴ Ραιδεστό. Πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικῆν ἦταν ὁ σημερινὸς μητροπολίτης Σερρών Κωνσταντῖνος, γνωστὸς γιὰ τὴ μεγάλη του μόρφωση καὶ δραστηριότητα. Οἱ Σκοπιανοὶ δὲν ὑπέστησαν καθόλου ἔς τὴ συμμετοχὴ καὶ ἔς τοὺς ἀγῶνες τῶν ἀνταρτῶν.

Παράλληλα μὲ τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνες τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τὰ σχολεῖα τοῦ τότε ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ εἰργάζοντο ἐντατικὰ γιὰ τὴ Μεγάλῃ Ἰδέα τῆς ἀπολυτρώσεως. Ὡς τὸ σχολεῖο τοῦ Σκοποῦ λειτουργοῦσε καλὰ ὀργανωμένο ἀναγνωστήριον καὶ βιβλιοθήκην ἀρκετὰ πλουσία μὲ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Μαρασλή καὶ ἄλλα βιβλία ἀπὸ τὸ 1894.

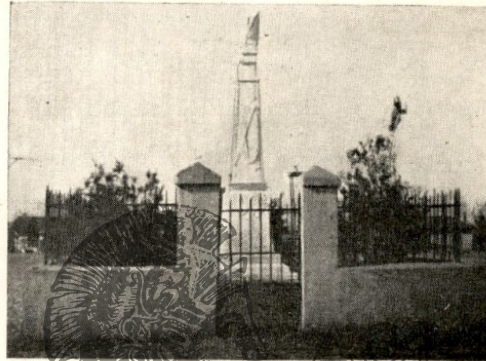
Τὸ δημοτικὸ σχολεῖο εἶχε ἐπτὰ τάξεις καὶ ἔφερε τὴν προσωνημία: «Ἀστικὴ σχολὴ ἀρρέων». Ὑπῆρχε καὶ ξεχωριστὸ σχολεῖο θηλέων μὲ τέσσαρες τάξεις. Εἶχε ἄριστον τὸ προσωπικὸν καὶ τὴ σχολικὴν του ἐφορεία, ὅπως ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας. Συνετηρεῖτο κυρίως μὲ τὴν ἐπιχορήγησιν τῆς ἐκκλησίας, πὺν ἀνήγετο περίπου σὲ 850 χρυσὰς λίρας τουρκικὰς.

Μὲ τὴν ἐναρξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀρχίζον τὰ μεγάλα βάσανα καὶ οἱ κακουχίαι τῶν Σκοπιανῶν, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων γειτόνων ὁμογενῶν. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ φόνου τοῦ γιου τοῦ βαλῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸν

όποιον, κατά πᾶσαν πιθανότητα, ἐφόνευσαν Βούλγαροι κομιτατζήδες, Τούρκοι κομιτατζήδες ἀπέκλεισαν τὸ Σκοπὸ ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ τὴν δεκάτη Σεπτεμβρίου τοῦ 1915 καὶ ἀνάγκασαν τοὺς κατοίκους νὰ παραδώσουν ὅλα τὰ χρυσὰ τους καὶ ὅ,τι ἄλλο πολύτιμο εἶχαν.

Στὶς δέκα τοῦ Σεπτεμβρίου ἄρχισεν ὁ ἔκτοπισμός. Ἐξ Σκοπιανοὶ ἐφονεύθησαν κατὰ τὸν ἔκτοπισμό: ὁ Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος δημοδιδάσκαλος, ὁ Κυριάκος Κωνσταντόπουλος ἱερεὺς, ὁ Σίμος Σιμόπουλος δημοδι-

δάσκαλος, ὁ Πελοπίδας Βαβατζανίδης δημοδιδάσκαλος, ὁ Ζαφείρης Ζαφειριάδης φαρμακοποιὸς καὶ ὁ πρόξοιτος Θεόδωρος Κοκκάλας. Τὰ ὀνόματά τους εἶναι τιμητικὰ γραμμένα ἔς τὸ μικρὸ ἤρωφ ἔξω ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Σκοποῦ. 1190 οἰκογένειες μὲ 490 ἁμάξια με-

Τὸ μικρὸ ἤρωφ τοῦ Σκοποῦ στὴν πλατεῖα τοῦ σχολείου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶναι γραμμένα χωριστὰ στὴ μιὰ πλευρὰ τὰ ὀνόματα ἑξ Σκοπιανῶν (Ἀρ. Κωνσταντοπούλου, Κυρ. Κωνσταντοπούλου, Σ. Σιμοπούλου, Π. Βαβατζανίδη, Ζ. Ζαφειριάδη, Θ. Κοκκάλα), ποὺ ἐσφάγησαν στὸν πρῶτο ἔκτοπισμὸ τοῦ 1935 10 Σεπτεμβρίου.

τεφθῆσαν ἡ τὴν παλαιὰ πηλίσιον τῆς Ἡρακλείας (Σουλτάν τσιφλίκι). Μετὰ παραμονὴν ἑνὸς μηνὸς περίπου 30 οἰκογένειες ἐπεβίβασθησαν ἔς τὸ Ἀντὰ-Παζάρ πλησίον τῆς Νικομηδείας. Οἱ ὑπόλοιποι

ἔμειναν στὴν Ἡράκλεια δυὸ μῆνες καὶ κατόπιν ἐπῆραν τὴν ἄδεια νὰ ἐγκατασταθοῦν ὅπου θέλουν, ἀλλὰ 25 χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὸ Σκοπὸ. Πολλοὶ κατόρθωσαν νὰ φύγουν ἔς τὴν Ρωσσία, Ρουμανία, Σιβηρία, Βλαδιβοστόκ. Ἄλλους κατέβαλαν τὰ βάσανα καὶ οἱ κακονυχίες τοῦ ἐκπατρισμοῦ.

Τὸ 1918 μὲ τὸ τέρας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου οἱ Σκοπιανοί, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ τὰ γύρω χωριὰ Σκεπαστό, Σαμόκοβο, Σοφίδες κλπ. ξαναγύρισαν ἔς τὴν πατρίδα τους ἀποδεκατισμένοι πλέον. Τότε ξαναγύρισαν καὶ μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχαν καταφύγει ἔς τὴν Ρωσσία καὶ Βλαδιβοστόκ. Μόλις τετρακόσιες Σκοπιανὲς ἀπὸ τὶς 1190 ξαναγύρισαν ἔς τὸν τόπον τους. Πολλοὶ ἀπέθαναν, ἄλλοι ἔμειναν ἔς τοὺς τόπους ποὺ ἐξετοπίσθησαν, ἄλλοι κατέφυγαν ἀπὸ τότε ἔς τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα καὶ δὲν ξαναγύρισαν ἔς τὸ Σκοπὸ. Τὸ 1922, μὲ τὴ μεγάλη καταστροφή ποὺ ἔπαθε ὁ Ἑλληνι-

σιμός, έγινε η τελειωτική μετακίνηση του πληθυσμού της Άν. Θράκης. Έξακόσιες περίπου Σκοπιανές οικογένειες, που είχαν απομείνει ως το Σκοπό,

κατέφυγαν ως την ελεύθερη Ελλάδα, ως το σημερινό Ν. Σκοπό, δέκα χιλιόμετρα έξω από τις Σέρρες, κοντά ως τη σιδηροδρομική γραμμή Σερρών—Δράμας εγκατεστάθησαν οι τετρακόσιες. Σ την απογραφή του πληθυσμού του 1928 οι κάτοικοι του Νέου Σκοπού έφταναν τους 2150. Σήμερα υπερβαίνουν τις τρεις χιλιάδες.

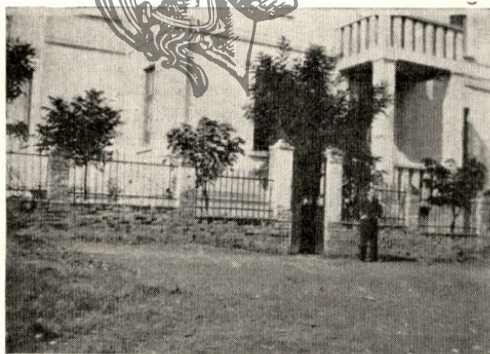
Σκοπιανός έπάνω στο άμαξι του. Άλλα τη φορεσιά του διακρίνονται: ρούχο (πουκάμισο), τσάκι, τσάκισιο ή ποτούρ, κασκέτο. (Στον παλιό Σκοπό προσέτιαν φανί, μωρφώσεως και της προ-

Φιλόπονοι εξαιρετικά οι Σκοπιανοί, φίλοι της μόρφώσεως και της προόδου έδωσαν δειγμάτια

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΔΟΧΝΩΝ

αίθρια πολιτισμένων ανθρώπων, τη νέα τους πατρίδα. Η Μακεδονική

εκείνη γωνία που ήταν μια τρομερή έστια μόλυνσεως, μέσα σε λίγα χρόνια χάρις ως την εργατικότητα των Σκοπιανών μετεβλήθη σε τόλο πραγματικής ευτυχίας. Είς 4 περίπου εκατομμύρια δκάδες δημητριακών ανέρχεται η έτησία παραγωγή. Ο Ν. Σκοπός με την ώραία του ρυμοτομία, με τα μικρά και κομψά σπιτάκια του, που τα τριγυρίζουν όμορφροι κήποι, θα ξελιχθή σύντομα σε μιὰ

Δημοτικό σχολείο Ν. Σκοπού, που έγινε με έξοδα των Σκοπιανών της Αμερικής και μικρή συνδρομή του Κράτους,

από τις καλύτερες κοινοπόλεις της περιφέρειάς Σερρών. Ίδιαίτερος οι Σκοπιανοί ενδιαφέρονται και φροντίζουν για ό,τι αφορά την εξύψωση του πολι-

τιστικοῦ τους ἐπιπέδου, δρόμους, φωτισμό, ἐξυγιαντικά ἔργα. Τρανὴ ἀπόδειξη τοῦ προοδευτικοῦ τους πνεύματος εἶναι τὸ ὄραιο τους σχολεῖο, ποὺ ἔγινε κυρίως μὲ οἰκονομικὰς θυσίας τῶν παιδιῶν τοῦ Σκοποῦ. Τρεῖς χιλιάδες δολλάρια διέθεσε γι' αὐτὸ τὸν ὑψηλὸ σκοπὸ ὁ σύλλογος τῶν Σκοπιανῶν τῆς Ἀμερικῆς, 50 χιλιάδες δραχ. τὸ Κράτος καὶ ἀνυπολόγιστη προσωπικὴ ἐργασία οἱ κάτοικοι τοῦ Νέου Σκοποῦ.

Ἐκ τῶν παραμύθια τους, τὰ τραγούδια τους, τὴς παροιμίας τους, τὴς παραδόσεις τους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά τους καὶ ὅλες γενικὰ τὴς ἐκδηλώσεις τῆς χαρούμενης ζωῆς τους ἔς τὸν Παλαιὸ Σκοπὸ, δημοσιεύουμε ὅσα μπορέσαμε νὰ περισυλλέξουμε στὸ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ ἐμείναμε μαζί τους, γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα τῆς ὅλης ζωῆς ἀπὸ μιὰ ὄραία ἑλληνικὴ κωμόπολη τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

ΕΘΙΜΑ

Α'. Τοῦ γάμου

Ὄταν ἓνας νέος θέλῃ νὰ γαμῆται νὰ κοίτασι, πρέπει νὰ στείλῃ ἔς τὸ σπίτι προξενιά. Ὁ προξενήτης πηγαίνει πολλές φορὲς ἔς τὸ σπίτι τῆς ὑποψηφίας νέφης, μὲ φανάρι ἀναμμένο εἰς ὅτου ἐπιτύχῃ τὸ σκοπὸ του. Χωρὶς νὰ ἔλθῃ ἀναμμένο τὸ φανάρι τὸν δὲν νύθονται ἐς τὸ σπίτι τῆς νέφης. Ἄφου ἐπέθῃ συμφωνία κατὰ τὰ ἄλλα ἔθιμα συζητῆται κατόπιν γιὰ τὴν προίκα (τράχωμα). Ἐν καὶ ἔς τὸ ζήτημα τῆς προίκας μεῖνουν συμφωνοὶ ἐπακολουθεῖ καὶ ἀντάλλαγμα τῶν σουμαδίων. Σημάδι ὀνομάζεται τὸ δακτυλίδι τοῦ ἀρραβῶνος ποὺ συνήθως εἶναι καθαρὸ κομμένο ἐπάνω σὲ ἓνα μαντήλι. Κάθε νέος καὶ κάθε νέα, ὅταν πλησιάζῃ ἡ ἐποχὴ τοῦ γάμου, φροντίζουν νὰ ἔχουν μέσα ἔς τὸ σεντούκι τους τὸ σουμάδι.

Ὁ προξενήτης παίρνει πρῶτα τὸ σουμάδι ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι καὶ τὸ πηγαίνει ἔς τὴν νέφη. Ἐκεῖ τὸν περιμένουν οἱ συγγενεῖς τῆς νέφης. Ὄταν μῆν μέσα ἔς τὸ σπίτι, τὸν ὑποδέχονται καὶ τὸν ὀδηγοῦν νὰ καθῆσθαι σὲ μιὰ καλὴ θέση. Προσέρχεται ἡ νέφη, φιλεῖ τὸ χεῖρ τοῦ προξενήτη καὶ παίρνει τὸ σημάδι ἀπὸ τὸ χεῖρ του. Ὁ προξενήτης τῆς εὐχεται καλὴ ζωὴ. Ὑστερα κερνοῦν τὸν προξενήτη καὶ ἡ νέφη βγάζει ἀπὸ τὸ σεντούκι τὸ δικό της τὸ σουμάδι, τὸ παραδίδει ἔς τὸν προξενήτη, ἀφῶ φιλήσῃ τὸ χεῖρ του, γιὰ νὰ τὸ φέρῃ ἔς τὸ γαμβρό. Ἐπροβοδίζουν (ποδιαβάζου) κατόπιν τὸν προξενήτη, ὁ ὁποῖος ἀναχωρεῖ πάλι μὲ ἀναμμένο τὸ φανάρι, τὸ ὁποῖον καθ' ὅλη τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς του μέσα ἔς τὸ σπίτι δὲν παύει νὰ καίῃ.

Ἐστὸ γαμβροῦ τὸ σπίτι περιμένουν μὲ πολλὴ ἀγωνία καὶ μὲ ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα, γιὰτὶ ὑπάρχει φόβος νὰ μὴ δεχθῇ ἡ νέφη τὸ σουμάδι τοῦ γαμβροῦ καὶ αὐτὸ θεωρεῖται μεγάλη προσβολὴ γιὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ γαμβροῦ.

Ὄταν ἔλθῃ ὁ προξενήτης γελαστός, ἀρχίζουν ὅλοι νὰ χαιροῦν καὶ γε-

λοῦν. Καταλαβαίνουν ὅτι δὲν ἔχουν προσβληθῆ, ἀπὸ ἄρνηση τῆς νύφης. Παίρνει κατόπιν ὁ γαμβρός τὸ σουμάδι ἀπὸ τὸν προξενήτη, ἀφοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι του, κι' ἀρχίζει γλέντι ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες.

Μετὰ δυὸ τρεῖς ἡμέρες ἡ μάνα τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμβροῦ πηγαίνουν ἔστην πόλη (κασαβά), νὰ φωνίσουν γιὰ τὰ ἐπίσημα σουμάδια. Ἀγοράζουν δῶρα γιὰ ὅλους τοὺς συγγενεῖς, ἡ μάνα τοῦ γαμβροῦ γιὰ τοὺς συγγενεῖς τῆς νύφης, καὶ ἡ μάνα τῆς νύφης, γιὰ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ. Τὰ δῶρα τοὺς συνήθως εἶναι, κάλτσες, κασκέτα, μαντήλια, πουκάμισα καὶ ἄλλα τέτοια εἶδη πρακτικῆς μᾶλλον χρήσεως. Τὴν ἡμέρα τῶν ἐπίσημων σουμαδιῶν μεγάλη κίνησις γίνεται ἔστὸ σπίτι τῆς νύφης γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τὰ συμπεθέρια.

Ἐστὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ἄλλες πάλι ἐτοιμασίαι. Μαζεύονται ἐκεῖ οἱ περὶ στενοὶ συγγενεῖς μετ' ἐπίσημης προφορικῆς καὶ ἐτοιμάζονται γιὰ νὰ πᾶνε ἔστὸ σπίτι τῆς νύφης. Τὸ γενεῖμα πρόσταγμα ἔχει ἐδῶ ὁ προξενήτης. Συνοδεύεται ἀπὸ τὴν γυναῖκα του ἢ ἀν' τυχὴ νὰ εἶναι ἄγαμος ἀπὸ τὴν μάνα του ἢ τὴν ἀδελφή του. Μαζὶ μετ' αὐτὴν συνοδεύει ἐτοιμάζον τὰ πανέρια, μετὰ τὰ δῶρα ποὺ θὰ προφέρουν ἔστην νύφη, τὰ στολίζουν μετὰ δαντέλες καὶ κεντήματα. Δυὸ εἶναι συνήθως τὰ πανέρια. Παίρνει τὸ ἓνα ὁ προξενήτης, καὶ τὸ ἄλλο ἡ γυναῖκα ποὺ τὸν συνοδεύει, καὶ ὅλο τὸ συγγενικὸ ἀλλά ἡ ὥρα 10 περίπου βραδυνὴ ξεκινάει γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης, μετὰ μεγάλη ἐπισημότητα καὶ ἀναμμένα τὰ φανάρια. Μπροστὰ ὁ προξενήτης μετὰ τὴν γυναῖκα, ἔπειτα ὁ γαμβρός, οἱ γονεῖς του, οἱ συγγενεῖς καὶ ἄλλοι καλεσμένοι. Ἐστὸ σπίτι τῆς νύφης ὀλόνοιχτες οἱ πόρτες περιμένουν.

Μπαίνουν τὰ συμπεθέρια, χαιρετιῶνται μετὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς νύφης καὶ κάθονται ἔτσι περὶ ἐκλεκτῆς θέσεως. Σηκώνεται κατόπιν ὁ προξενήτης, καὶ φωνάζει μετὰ δυνατὴ φωνὴ ν' ἀκούη ὅλο τὸ ἀλλάϊ: — «Ξαίρτε γιατίι γήρταμ' ἐδῶ ἔστὸ σπίτι σας;». Οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης ἀπαντοῦν: «"Ὁχ", δὲν ξαίρουμ'». — «Νὰ σᾶς πῶ ἐγώ», λέγει ὁ προξενήτης «τῆ..... ὁ γυνὴς ἀρραβωνιάζεται πόψα καὶ παίρνει τῆ..... τὴ θυγατέρα μετὰ εἴκοσι λίρες τράχωμα. Γεῖστε

Σκοπιανὸς μετὰ τῆς γυναῖκας ἐνδυμασίαι φορεῖ τὴν σαλταμάρα, ροῦχο (πουκάμισο), ζουνά, ποτοῦν ἢ τσακταίρ', τσουράπια, κουνδούρες.

δεχτοὶ γοῦλοι σας»; —«Δεχτοὶ δεχτοί, δώστε νὰ πλιοῦμ'» ἀπαντοῦν οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης. Ἀκούονται φιλοφρονήματα καὶ θορυβώδεις ἐκδηλώσεις.

Ἡ νύφη ὡς τῆ στιγμῇ αὐτῇ μένει σὲ κάποια γωνιά τοῦ σπιτιοῦ κρυμμένη. Τώρα βγαίνει, καλωσορίζει τοὺς ξένους, φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ γαμβροῦ πρῶτα, τῆς πεθερᾶς καὶ τοῦ πεθεροῦ κατόπιν καὶ τῶν ἄλλων μετὰ τὴν σειρά. Ἀπὸ τὸν καθένα πού τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι παίρνει ἓνα μικρὸ μπαξίσι (νόμισμα, φλουριά κλπ.) Μετὰ τὴ βοήθεια κατόπιν δύο ἄλλων γυναικῶν ἀρχίζει νὰ κερνάη τὸν κόσμον. Κερνάει πρῶτα τὸ γαμβρό, τὰ πεθερικὰ καὶ ὕστερα τὸ ἄλλο πλῆθος. Ἀφοῦ τελειώσει τὸ κέρασμα, κάθεται ἐπίσημα πλέον γιὰ πρώτη φορὰ κοντὰ ἑστὸ γαμβρό. Ἀρχίζει κατόπιν νὰ κερνάη ὁ γαμβρὸς μετὰ τὴ βοήθεια τῆς νύφης.

Μετὰ τὰ κέρασματα καὶ τὶς σχετικὰς συζητήσεις τὸ ἀλάτι τοῦ γαμβροῦ παίρνει τὰ δῶρα τῆς νύφης μέσα ἑστὰ πανέρι καὶ ξεκινάει γιὰ τὸν γαμβροῦ τὸ σπίτι, ὅπου τὸ γλέντι τερματίζει ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες, ἐνῶ τὸ σπίτι τῆς νύφης πληθεύει τὶς πότες τοῦ καὶ ἵσως καὶ.

Τὴν ἐπομένη Κυριακὴ ψωνίζει ὁ γαμβρὸς ψάρια ἢ κρέας καὶ ἄλλα τροφίμα καὶ τὰ φέρνει ἑστὴν νύφης τὸ σπίτι. Γιὰ πρώτη φορὰ τρώγει μαζί με τοὺς καινούργιους συγγενεῖς τοῦ μετὰ ἕξοδα δικὰ του. Μετὰ τὸ φαγητὸ οἱ δύο νέοι, ὁ γαμβρὸς μετὰ τὴν νύφη, κάνουν τὴ βόλτα τοὺς ἑστὸ χωριό.

Αὐτὰ εἶναι ἑστὶς γενικὰς γραμμὰς τὰ ἔθιμα τῶν Σκοπιανῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ γάμου. Ὅρίζεται ὁ γάμος γιὰ μιὰ Κυριακὴ. Τὴν Πέμπτη πού προηγείται ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ γάμου πηγαίνουν τὴν νύφη ἑστὸν χαμάμ νὰ κάνη τὸ λουτρό της καὶ ἔπειτα τὴν κτενίζουν, τῆς βάφουν μετὰ κινὰ (κόκκινη βαφή) τὰ νύχια, βάφουν μετὰ ἀλοιφὰς τὰ μαλλιά, τὰ φρύδια, τὰ ματοτσίνουρα.

Τὸ Σάββατο τὸ πρῶτ', ἓνα παιδί καὶ ἓνα κορίτσι προσκαλοῦν τοὺς συγγενεῖς, καὶ φίλους ἑστὸν γάμο. Κρατοῦν ἑστὰ χέρια μαντῆλι κεντημένο, μέσα ἑστὸν ὅποιο εἶναι γαρύφαλλα τυλιγμένα σὲ σιγαρόχαρτο. Προσφέρουν τὰ γαρύφαλλα λέγοντας «προσκυνίσματα πὲ τὸ γαβρὸ καὶ τὴν νύφη νὰρτῆτε ἑστὸν χαρά τους».

Ἡ γριά Χινοπούλου 90 ἐτῶν, νοικοκυρὰ τοῦ Σκοποῦ μετὰ τὴν ντόπια ἐνδυμασίαν της. Φορεῖ τὸ τσεβέρ, τὸ bebe (ζακέττα), τὸ φουστάν', τὶς κάρτσες, τὶς κουδοῦρες.

Τὸ Σάββατο ἐπίσης τὸ πρωί, μαζεύνονται ἔς τὸ σπίτι τῆς νύφης οἱ φιλενάδες της, ἀνοίγουν τὰ σεντούκια της καὶ βγάζουν τὰ καλοκεντημένα της τὰ ρούχα — τὰ περισσότερα εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν της — καὶ στολίζουν μετὰ τὸ σπίτι, γιὰ νὰ φανῇ ἡ προκοπάδα της. Ἐργὰ τὸ βράδυ (κατάβραδο) τοῦ Σαββάτου στέλνει ὁ γαμβρὸς τ' ἀμάξια καὶ φορτώνουν ἀπὸ τῆς νύφης τὸ σπίτι τὰ προικιά. Φροντίζουν νὰ τοποθετοῦν τὰ πειὸ φιγουράτα ἔς τὸ ἐπάνω μέρος γιὰ νὰ φαίνωνται. Ἀπάνω ἀπάνω κάθηνται κορίτσια καὶ παλλικάρια καὶ μετὰ τραγούδια καὶ φωνές περνοῦν ἀπὸ τὴν ἀγορά.

Ἐς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ξεφορτώνεται ἡ προίκα καὶ ἐπακολουθεῖ διασκέδαση μετὰ τραγούδια καὶ χορούς. Μετὰ τὴν διασκέδαση παλαιότερα γινόταν τὸ ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ. Ἐς τὸ ξύρισμα πὺν δὲν κρατεῖ καὶ λίγη ὥρα. (σὰ γαβρὸς ξουρίζεσαι) πίνουν καὶ τραγουδοῦν τὸ συνηθισμένο τραγούδι.

βαρβέρι μ', τὰ ξουράφια σου καλὰ νὰ δὰ κονίξεις,
νὰ μὴ ματώσεις τὸ γαβρὸ γιὰτ' εἶναι ἁμαρτία.

Μετὰ τὸ γαμβρὸ ξουρίζουν καὶ τὸ παράγαμβρο καὶ διαλύονται (σκομιζδα) γιὰ τὰ σπίτια τους.

Τὴν Κυριακὴν τὸ πρωὶ μόλις σχολάσῃ (πελευθῇ) ἡ ἐκκλησία ὁ παράγαμβρος μαζεύει τὴν φιλικὴν του παρέα καὶ πίνετ' ἔς τὸν γαμβροῦ τὸ σπίτι. Ὅταν μπουὶν μέσα χαιρετοῦν καὶ λένε: «Χαίρετ' ἡμεῖς σοὺς πὲ τὴν νύφ'». Κάθηνται λίγο καὶ ποτίζουν νὰ στολίζουν τὸ γαμβρὸ. Ἐπειὸς τοῦ θ' ἀναλάβουν τὸ στολισμὸν ποτίζει νὰ ἔχουν κατέρα καὶ μητέρα καὶ νὰ εἶναι καὶ πρωτοστέφανοι δηλ. νὰ μὴν εἶναι δευτεροπανταγμένοι.

Βάζουν τὸ γαμβρὸ νὰ πατήσῃ μέσα σὲ ἕνα ταψι, (σιδεροσίνοι) πὺν μέσα ἔχουν ρίξει κουφέτα, ρίζι, δεκάρες καὶ ἄλλα μικρὰ νομίσματα καὶ φλουριά. Ἄρχίζει τὸ ἀλλαγμὰ τοῦ γαμβροῦ. Πρωτοῦ φορέσουν τὸ σακκάκι του, περνοῦν ἕνα ἀτσαλένιο μαχαίρι καὶ ἔς τὸ ἕνα καὶ ἔς τὸ ἄλλο τὸ μανίκι τρεῖς φορές, γιὰ νὰ εἶναι ἀτσαλένιος καὶ πάντα νικητῆς νὰ βρισκεται ὁ γαμβρὸς. Τὸν τραγουδοῦν διάφορα τραγούδια καὶ κοτήματα ἕως ὅτου τελειώσῃ ὁ στολισμὸς.

Δῶσε μ', μανὰ μ' τὸ χέρι σου, δῶσε μ' καὶ τὴν εὐχὴ σου
καὶ πὲς πὸς δὲ μετὰ γέννησες καὶ δὲ μ' εἶχες παιδί σου.

Μετὰ τὸ ντύσιμο τοῦ γαμπροῦ τέσσερες πέντε φίλοι τῆς παρέας τὸν σηκώνουν ψηλὰ (τὸν ἀξιόνουν) καὶ τοῦ λένε: «Γάξε, γαβρέ, τώρα γιὰ νὰ σὲ κατεβάσμε». Ὁ γαμβρὸς τάζει ὅσα μπορεῖ πειὸ πολλὰ: ποτάμια, χωράφια, βουνά, μεξέδες, λουκάνικα, σουτζούκια κ.λ.π. Μετὰ τὸ τάζιμο τὸν κατεβάζουν καὶ περιποιοῦνται κατόπιν καὶ τὸ παράγαμβρο. Γαμβρὸς καὶ παράγαμβρος μοιράζουν τὰ περιεχόμενα τοῦ ταψιοῦ καὶ τὰ κρύβουν στὶς τσέπες τους. Ἀκολουθοῦν κεράσματα, χοροὶ καὶ τραγούδια καὶ ὁ παράγαμβρος μετὰ τὴν παρέα ξεκινᾷ γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης. Ὅταν μπαίνη μέσα ὁ παράγαμβρος λέγει: «Ἐχεις τὰ δέοντα πὲ τὸ γαβρὸ»; «Εὐχαριστῶ» ἀπαντᾷ ἡ νύφη. Κάθονται καὶ τοὺς κερνοῦν.

Ἐνα δωμάτιο τὰ κορίτσια τελιάζουν τὴ νύφη, ἐνῶ στὸ διπλανὸ παίζουσαν τὰ ὄργανα, χορεύουν καὶ τραγουδοῦν :

Χαρὰ ἔς τὰ μάτια τῆ γαβροῦ ποὺ διάλεξε τὴ νύφη,
γὴ νύφη ἔναι μάλαμα καὶ ὁ γαβρός διαμάνδι
κι' ὁ κουβάρος διαμανδόπετρα, ποὺ λάβει σὰ δὸ γήλιο.
Νὰ ζήστε νὰ γεράσετε καὶ νὰ ἀσπρομαλλιάσετε.
Πλῶσε γαβρέ, τὸ χέρι σου καὶ κάμε τὸ σταυρό σου,
καὶ κάμε τὸ σταυρό σου, νὰ ζῆ τὸ στέφανό σου.
Γὴ καρδιά μ' ἔν' κλειωμένη μὲ σαράδα δυὸ κλειδιά
δὲν ἀνοίγει μ' ἀνοιχτάρια, δὲν ἀνοίγει μ' ἀντικλείδι,
μὲ κινιασμένα ἀνοίγει χέρια καὶ φίρφιρο ποτήρι.

Ντύνουν τὴ νύφη καὶ φοροῦν τὰ παπούτσια της. Κάθε κορίτσι φροντίζει νὰ γράφει στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ παπουτσιοῦ τὸνομά του. Ἄν τὸ ὄνομα δὲ σβύσῃ σὲ ὀρισμένον χρονικὸ διάστημα, εἶναι σημάδι καλὸ, ὅτι τὸ κορίτσι γρήγορα θὰ παντρευτῆ.

Ἐπειτα ἀπὸ κεράσματα καὶ χοροὺς ὁ παρόγαμβρος μὲ τὴν παρέα του φεύγουν γιὰ τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι καὶ ἐκεῖ διαλύονται (σκομιζδαί). Τέσσερες πέντε ἢ ὡρα τ' ἀπόγευμα μεθύνονται ὅι προσκεκλημένοι ἔς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ καὶ ὅλοι μαζί ξεκινοῦν μὲ τὴ βοήθειά τῆς νύφης νὰ πάνε νὰ πάρουν τὴ νύφη. Φθάνουν ἔς τὸ σπίτι ὁ παρόγαμβρος προσφέρει ἔς τὴ νύφη ἀνθηρόσμη καὶ περὶ ἐπάνω τῶν σταυρωτῶν τῶν ρίζι, τὸ κουφέτο καὶ τὰ ἄλλα γλυκὰ ποὺ εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ ταψὶ ποὺ εἶχαν βάλει τὸ γαμβρὸ καὶ τὸν στολίσουν. Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ὁ γαμβρός. Ὁ κουμπάρος βάνει ἐπάνω ἔς τὸ στήθος καὶ τὸ πέπλο τῆς νύφης τέλια σταυρωτά. Βγάνει κατὰπὶ τὸ ἀλλά ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, τοὺς κερνοῦν, χορεύουνε καὶ τραγουδοῦν :

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερα ξεχωρίζουσαι μάννα καὶ θεγατέρα.

Ξεκινοῦν κατόπιν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Ἡ νύφη χαιρετᾶται τὸ σπίτι μὲ τρία προσκυνήματα. Ἐπὶ τὸ δρόμο παίζουν τὰ ὄργανα (τὰ λαλήματα). Ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ὁ παπᾶς παίρνει τὸ γαμπρὸ καὶ τὸν φέρνει μπροστά. Βάζει καὶ τὴ νύφη κοντά, τοὺς σταυρώνει τὰ μικρὰ δάχτυλα καὶ ἀρχίζει ἡ ἱεροτελεστία. Τελειώνει ἡ στέψις καὶ προχωροῦν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. Ἐπὶ τὸ δρόμον ποὺ περνοῦν ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν πετοῦν ρίζι, σιτάρι καὶ εὔχονται «καλὴ ζωὴ» «ὄσα κουνκιά τόσα παιδιὰ» καὶ ἄλλες τέτοιες εὐχὲς δίνουν. Φθάνουν ἔς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. Ἐπὶ τὴν πόρταν περιμένει ἡ πεθερὰ μὲ ἕνα ψωμὶ ἔς τὸ χέρι καὶ ἕνα μπουκάλι κρασί. Προσφέρει ἔς τὴ νύφη τὸ ψωμὶ καὶ στὸ γαμβρὸ τὸ κρασί. Τὰ ὄργανα παίζουν καὶ δυὸ παλικάρια μὲ σπερματώτα ἀναμμένα ἔς τὰ χέρια χορεύουν (ἀρκοῦνται). Μπαίνουν μέσα ἔς τὸ σπίτι. Κερνοῦν τὸν κόσμον, χορεύουνε καὶ τραγουδοῦν τὸ γλέντι συνήθως κρατεῖ ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες.

Τὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ πάλι μαζεύονται οἱ συγγενεῖς καὶ γίνεται τὸ τραπέζι τὸ μεσημέρι μὲ τὸ σχετικὸ του γλέντι.

Τρεῖς ἡμέρες ὁ γαμβρὸς δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι. Τὴν Τετάρτη πηγαίνει ὁ παρὰ γαμβρὸς ἔς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ καὶ τὸν βγάζει ἔξω. Ὁ γαμβρὸς δὲν γυρίζει ἔς τὸ σπίτι, ἂν δὲν ἀγοράσῃ κατὶ γιὰ τὸ νοικοκυριό, μασιά, τοιμπίδα ἢ ὅ,τι ἄλλο σιδερικόν.

Τὴν Κυριακὴ βγαίνει καὶ ἡ νύφη ἔξω μὲ τὴ συνοδεία τοῦ γαμβροῦ. Πηγαίνουν ἔς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μετὰ τὸ σχολάσμα πηγαίνουν καὶ ἐπισκέπτονται (γειτονεύνα) τοὺς γονεῖς τῆς νύφης. Ἐκεῖ τρῶνε τὸ μεσημέρι, περνοῦν ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ κοιμῶνται ἔς τὰ γονικά τῆς νύφης¹⁾.

Β'. Τοῦ θανάτου

Ὅσα ἀφοροῦν τὴν κηδεῖαν τῶν νεκρῶν, κτερίσματα κ.λ.π. δὲν κατεγράψαμε μὲ λεπτομέρεια, γιατί εἶναι σχεδὸν πανελληνίως συνήθειες. Ἐσημειώσαμε μόνον ἐκεῖνα ποὺ ἐθεωρήσαμε ὡς περισσότερο τοπικὲς συνήθειες τοῦ Σκοπού.

1. Ὅταν πεθάνῃ κανένας τοῦ κλείνουν τὸ στήθος τοῦ βάζουν ἓνα κεραμίδι καὶ τὸν τοποθετοῦν ἔς τὸ φέρετρο. Κομτὰ τὸ φέρετρο κάθεται ἓνα παιδί ποὺ τελείωσε τὸ σχολεῖο καὶ διαβάσει τὸ βιβλίον. Ἀφοῦ περάσουν ὀρισμένες ὥρες (24 συνήθως) φέρουν τὸ νεκρὸ ἔς τὸ νεκροταφεῖο καὶ τὸν θάπτουν.

2. Ἐπὶ σαράντα ἡμέρες συνέχεια μετὰ τὸν ἐπιτάφισμὸν πηγαίνουν κάθε πρωὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος ἔς τὴν κηδεῖαν, ἀνάβουν κεριὰ καὶ κλαῖνε. Μαζὶ τους παίρνουν οὔζο ἢ κρασί, καὶ ὅποιος διαβάτῃ συναντήσουν ἔς τὸ δρόμο τὸν κερνοῦν γιὰ νὰ συχώρησῃ τὸν πεθαμένο. Ὁ διαβάτης πίνει καὶ λέγει «Θεγὸς χωρὲς», Τὶς σαράντα ἡμέρες αὐτές, κατὰ τὴ λαϊκὴ δοξασία, ἡ ψυχὴ (τὸ πλέμα τῆ ἀθρώπου) γυρνάει ἐλεύθερο, ἔς τὸν ἀέρα, ἔς τὰ σπίτια, παντοῦ. Μετὰ τὴν παρέλευση τῶν σαράντα ἡμερῶν ἡ ψυχὴ κλείνεται ἔς τὸν παράδεισο ἢ τὴν κόλαση καὶ λησμονιέται.

3. Ἐν τούτοις δύο μῆνες γίνεται μνημόσυνο (νημόσυνο τὶς δύο μῆνες). Μνημόσυνο γίνεται ἐπίσης ἔς τοὺς τρεῖς μῆνες, σὲ ἑξάμηνο κ.λ.π.

4. Ἐν τὰ τρία χρόνια γίνεται τὸ ξέχωμα τοῦ νεκροῦ. Βγάζουν ἀπὸ τὸν τάφο τὰ κόκκαλα, τὰ πλένουν μὲ κρασί, τὰ διαβάζουν καὶ τὴν ἐπόμενη ἡμέρα τὰ ξαναχώνουν ἔς τὸν τάφο. Ἄν ἔς τὸν τάφο ὑπάρχει δαχτυλίδι ἢ ἄλλο χρυσαφικό, δικαιούται νὰ τὸ πάρῃ ἐκεῖνος ποὺ ξεχώνει τὸ νεκρό. Ἄν ὅμως οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ ἐνδιαφέρονται πολὺ νὰ κρατήσουν τὸ δαχτυλίδι ἢ τὸ χρυσαφικό, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ πληρώσουν τὴν ἀξία του ἔς τὸν ἄνθρωπο ποὺ ξεχώσε τὸν τάφο καὶ νὰ κρατήσουν γιὰ ἐνθύμιον οἰκογενειακὸ τὸ χρυσαφικό.

1) Βλέπε Θρακικὲς Ἠθολογραφίαις Πολ. Παπαχριστοδούλου τ. Δ' διήγημα: Ἡ χαρά.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Α'. Βασιλόπηττα (ἀφήγηση Ἄν. Δαγτζῆ).

Γῆ βασιλόπηττα ζυμώνται ἕς τὸ σινὶ πὲ τ' ἄλεύρ' νερὸ καὶ σουσαμόλαδο. Βάζου μέσα τὸ μεταλλικό, σουρβακίδ' (κλωνὶ μικρὸ ἀπὸ τὸ δένδρο σουρβάκα) καὶ ἄχερο. Τὸ πουρνὸ τῆς πρωτοχροναῖας ἅμα πελύση γῆ ἐκκλησιὰ κάθται γούλ' ἢ φαμίλια λόύρα πὲ τὸ σοφρά, κόφτρα τῆ μηλίνα καὶ καθανεῖνας παίρν' τὸ παῖ δου (τὸ μεριδιό του), Τὸ μεταλλικὸ ὀρίζου γιὰ τὸ σπῖτ' καὶ ἕς ὅποιονα πέσ' θὰ πάρ' τὸ σπῖτ'. Ὅποιονα πέσ' τ' ἄχερο θὰ γέν' ρετσπέρος (γεωργός). Κεῖνος ποὺ παίρν' τὸ μεταλλικὸ τῆ Ἄτ Γιάνν' πάγει καὶ νάφτ' κεφί ἕς τὴν ἐκκλησιὰ. Ἄν τὸ μεταλλικὸ πέσ' ἕς τὸ σπῖτ', θὰ ἔχ' μεγάλ' εὐτυχία.

Β'. Ὁ Ἅγιοβασίλης

Τὸ πρωὶ τῆς πρωτοχροναῖας τὰ παιδιὰ ἀπὸ ἡλικία δώδεκα ὡς δέκα πέντε ἔτων γυροῦν μὲ μιὰ μεγάλη βέργα (σουρβάκα) ἕς τὸ χέρι καὶ χτυποῦν τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν τοῦ χωριοῦ (σουρβακίδια) τραγουδώντας:

Σούρβα, σούρβα, γερὸ κορμί,

γερὸ κορμί, γερὸ σταυρί,

ἀπὸ χρόν' γούλ' γεροὶ

καὶ καλόκαρδοι.

Ἄμὰ τοῦς ἀνοῖξουν τὴν πόρτα μάλιστ' τὸ Ἅγιο Βασίλη:

Ἅγιο Βασίλης ἔρχεται ἔναος ἔρημοῦνι

Ἅγιο Βασίλη, ποὺ πόρτασαι καὶ πούθενα παγαίνεις

ἀπὸ τῆ μάννα μ' ἔρχουμα καὶ ἕς τὸ σκολεῖδ' παγαίνο.

Ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ δίνει ἕς τὰ παιδιὰ τὰ δῶρα (σουρβακίδια), φροῦτα, χορήματα κρασί μέσα σὲ μιὰ στάμνα ποὺ κουβαλοῦν μαζί τους, βορζόλες ἢ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ ἔχη. Τὰ παιδιὰ λένε διάφορες εὐχὲς «κι' ἀπὸ χρόνου μὲ ὑγεία κι' εὐτυχία...» καὶ φεύγουν γι' ἄλλα σπίτια (διαβαίνο ἕς τὸ πεκεῖθε σπῖτ'). Ἄφοῦ γυρίσουν ἕς ὅλα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ πηγαίνει τὸ καθένα σπῖτι του καὶ ἀφίνει τὰ σουρβακίδια, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουν μοιράσει. Παίρνει κατόπιν τὸ κάθε παιδί τῆ σουρβάκα του καὶ πηγαίνει, ἕς τὰ συγγενικά του σπῖτι μοναχό. Χτυπάει (σουρβακίζει) τὴν πόρτα πειὸ ζωηρὰ καὶ φιλικὰ πλέον ἐκεῖ. Τὸ φιλεύουν διάφορα δῶρα ποὺ συνηθίζονται τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη. Τὸ μεσημέρι μαζεύνονται ἕς τὰ σπίτια τους, ὅπου κόβεται ἡ βασιλόπηττα.

Μὲ τὸ σχολάσμα τῆς Ἐκκλησίας ὁμάδες ἀπὸ ἐφήβους 17—20 ἔτων βγαίνουν ἕς τὰ σπίτια καὶ τραγουδοῦν ἔξω ἀπὸ κάθε σπῖτι τὸν Ἅγιοβασίλη. Παίρ-

1) Στὶς *Σαράντα Ἐκκλησίες*: Σούρβα, σούρβα γερὸ κορμί, γερὸ σταυρί, σάν ἀσῆμ', σά κρανιά καὶ τῆ χρόν' γούλ' γεροὶ καὶ καλόκαρδοι.

νουν κι' αὐτοὶ τὰ δῶρα τους, φροῦτα, χορήματα κ. λ. π. Δὲν τὰ πηγαίνει ὁμῶς ὁ καθένας ἕς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ τὰ τοποθετοῦν ὅλα μαζί σὲ ἓνα κοινὸ μέρος. "Όταν ἔλθουν τὰ Θεοφάνεια (Φωτὰ) ομάδες πάλιν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐφήβους μὲ τὸ σταυρὸ μέσα ἕς ἓνα δίσκο ἀνάμεσα σὲ λουλούδια γυρίζουν ἕς τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ ψάλλουν ἔξω ἕς τὰ κάγκελα τῆς ἀλλῆς τὸ ἀπολυτίκιό τῆς ἡμέρας « Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε... ». Οἱ ἔνοικοι τοῦ σπιτιοῦ βγαίνουν καὶ μ' εὐλάβεια χαιρετοῦν τὸ σταυρὸ καὶ προσφέρουν ὅ,τι ἔχουν.

"Όλα τὰ δῶρα ποὺ μαζεύονται ἀπὸ τὴν πρωτοχρονιὰ καὶ τὴν ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων συγκεντρώνονται τὸ βράδυ τῶν Θεοφανείων, λογαριάζονται καὶ ὀρίζεται ἓνα μέρος (σπίτι ἢ μαγαζί), ὅπου θὰ μαζευθοῦν νὰ κάνουν ἓνα φιλικὸ γλέντι μὲ τὰ συγκεντρωθέντα χορήματα καὶ τὰ ἄλλα δῶρα. Κάθε νέος παίρνει μαζί του ἕς τὸ γλέντι καὶ ἄλλους συγγενεῖς του, γιὰ νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ μέρος ἕς τὴ διασκέδαση. Τὸ γλέντι αὐτὸ εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐθυμο ὅπως ἄλλως τε ἐξαιρετικὴ εὐθυμία χαρακτηροῖζει ὅλα τὰ γλέντια τῶν Σκοπιανῶν.

ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ¹⁾

Τὸ κρέμασμα τοῦ χαλβά

Τὴ δευτέρῃ ἀποκριὰ τὸ βράδυ τῆς Κρητικῆς μαζεύονται ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ δυὸ καὶ περισσότερες οἰκογενεὶες μαζί γιὰ νὰ ἀποκοφίσουν. Μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα τοῖς ἀστεῖα καὶ παρὰ τὸν ἄλλον τοῦ κρεοῦν ἔχουν καὶ τὸ ἔθιμο τοῦ χαλβά. Ἐς τὸ μέσο τοῦ σπιτιοῦ κρεοῦν ὅλα τὰ τεφάρια ἓνα σπάγγο, ἕς τὸ κάτω ἄκρο τοῦ ὁποίου εἶναι δεμένον ἓνα κομμάτι χαλβάς μὲ καρύδι φκειασμένος σκληρός. Πρῶτος ὁ πατέρας ἢ ὁ πῦρ μὲς τῆς παρέας κινεῖ τὸ σπάγγο καὶ ὁ χαλβάς περιστρέφεται. "Όλοι οἱ συνεσχόμενοι στέκονται ὀρθοὶ γύρω στὸ χαλβὰ μὲ τὰ χέρια ἐνωμένα πίσω. Ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ πάρη μὲ τὸ στόμα τὸ χαλβὰ ποὺ γυρίζει, χωρὶς νὰ ἐγγίση καθόλου μὲ τὸ χέρι. "Όλοι καταβάλλουν τὴν ἴδια προσπάθεια κι' ἔτσι ἀναγκαστικὰ χτυπιοῦνται ἀναμεταξύ τους, φιλιοῦνται, φωνάζουν καὶ λένε διάφορα ἀστεῖα, ἕως ὅτου ὁ πῦρ ἐπιτήδειος καὶ τυχερὸς κατορθώσῃ ν' ἀρπάσῃ τὸ χαλβὰ μὲ τὸ στόμα.

Τελευταῖα-τελευταῖα μετὰ τὸ βρυνδυνὸ φαγητὸ καθένας ἀπὸ τοὺς συνδαιτημόνες βάζει στὸ στόμα του ὀλόκληρο ἀβγὸ ψημένο, γιὰ νὰ σφραγίσῃ τὸ στόμα, νὰ μὴ φάγῃ ὅλη τὴ σαρακοστὴ ἀρτημένα φαγητὰ καὶ νὰ τὸ ἀνοίξῃ τὸ Πάσχα πάλι μὲ ἀβγό.

ΤΩ ΨΥΧῶ ἢ ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟ

Τὸ πρῶτο Σάββατο μετὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς μεγάλῃς σαρακοστῆς λέγεται ψυχοσάββατο ἢ τῶ ψυχῶ. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὅλες σχεδὸν οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ καὶ περισσότερο οἱ γοιές μαζεύονται καὶ πηγαίνουν ἕς τὰ μνήματα.

1) Ἀπὸ τὰ ἀποκριάτικα ἔθιμα τῶν Σκοπιανῶν κατεγράφησαν ἐδῶ ἐκεῖνα ποὺ παρουσιάζουν κάποιον τοπικὸν χαρακτήρα.

Σ τὰ μνήματα διαβάζουν τοὺς νεκροὺς μὲ τὸν παπᾶ καὶ τοὺς μοιρολογοῦν. Ὅταν γυρῶσιν ἔς τὸ σπίτι τοὺς βάζουν μέσα σὲ δίσκους κομμάτια ἀπὸ πῆττα κομμένα τετραγωνικά μὲ ἓνα κομμάτι τυρί, ἀβγὸ ἢ χαλβὰ ἐπάνω καὶ βγαίνουν ἔξω ἔς τὴ γειτονιά. Ἡ κάθε μιὰ μοιράζει ἔς τὴ δική της γειτονιά. Ὅταν παίρνουν τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς πῆττας λένε τὴ συνηθισμένη εὐχή: «Θεγὸς χωρὲς ἴς ψυχές».

Ο ΚΛΗΔΟΝΑΣ

Τὴν παραμονὴ τ' Ἀγιαννιοῦ τὸ βράδυ (πὲ βραδὶς), ἀγόρια καὶ κορίτσια ἀνάβουν μεγάλες φωτιές (μπομπουῖνες)¹⁾ ἔς τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ καὶ πηλοῦν ἐπάνω, διαβαίνοντας ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο ἔς τὸ ἄλλο.

Τὰ κορίτσια σχηματίζουν διάφορες παρέες καὶ τὸ κάθε κορίτσι τῆς παρέας φκιάνει μιὰ ἀνθοδέσμη (ριζικάρι) καὶ δένει ἐπάνω ἓνα ἰδιαίτερο σημάδι (δαχτυλίδι, χάνδρα, παραμάννα, κομπὶ κ.λ.π.). Ὅλα μαζί τὰ ριζικάρια τῆς παρέας βάνουν μέσα ἔς ἓνα δοχεῖο (μπακίρ²⁾) μὲ ἀμίλητο νερό. Σκεπάζουν τὸ δοχεῖο μὲ μιὰ κόκκινη ποδιὰ ποὺ τὴν προσδένουν καλὰ γύρω ἔς τὴν ἐπιφάνεια τοῦ δοχείου καὶ τὴν κλειδαίνουν σφιχτὰ ἔς τὴ λαβὴ μὲ μιὰ πρόχειρη κλειδαριὰ (λουκέτο ἢ ἄτι ἄλλο).

Τὸ δοχεῖο, ἔτσι γεμάτο ἀπὸ τὰ ριζικάρια, ποὺ κρύβει ὅλα τὰ μυστικά τῆς μοίρας τῶν κοριτσιῶν, τοποθετεῖται κάτω ἀπὸ μιὰ τριανταφυλλιά, ὅπου μένει ὅλη τὴ νύκτα.

Τὸ πρωὶ τ' Ἀγιαννιοῦ στὰ παιδιά, ποὺ ἔχουν ἔς τὴ ζωὴ καὶ μάνα καὶ πατέρα, καλοῦνται νὰ βγάλουν τὰ ριζικάρια καὶ νὰ ξεσκεπάσουν ἔτσι τὰ μέγαρα μυστικά. Τραγουδῶντας τὸ συνηθισμένο κῆτημα:

Ἄνοιξε τὸ γλήδονα καὶ ὅπου νὰ πάγει νὰ σταθῆ
νὰ βγῆ ἢ χαριτωμένη νὰ - ν - ἔναι κερδισμένη

χώνουν τὰ χέρια τους κάτω ἀπὸ τὸ σκέπασμα, πιάνουν ἔς τὴν τύχη ἓνα ριζικάρι καὶ τὸ βγάζουν ἔξω. Τὰ κορίτσια στέκονται γύρω καὶ μὲ τρανὴ ἀγωνία περιμένουν νὰ βγῆ τὸ ριζικάρι τους, γιὰ νὰ γνωρίσουν τί τοὺς ἐπιφυλάσσει ἡ Τύχη. Στὸ νοῦ τους φέρνουν τὸν ποθητὸ τῆς καρδιάς.

Ὅλα μαζί τραγουδοῦν διάφορα κῆτήματα:

Ἐνα γαιρὸ ἤμιν ἄγγελος, τὴρῶ ἄγγελεύουν ἄλλοι
ἔς τις βρύσες πῶπινα νερό, τὴρῶ τὸ πίνουν ἄλλοι.
birdeḿ beḡi sè gáphsa, birdeḿ beḡi sè pḡra
birdeḿ beḡi sè míshsa, birdeḿ beḡi sè fínw

Ὅποιος τὸ ριζικάρι βγῆ ἀπὸ τὸ δοχεῖο τὴ στιγμὴ ποὺ τραγουδιέται ὁ ριζικόμο κῆτημα, αὐτὸ εἶναι σημάδι πὸς ἢ τύχη της, καὶ οἱ σχέσεις της μὲ τὸν ἐκλεκτὸ τῆς καρδιάς ἔς τὸ μέλλον θὰ εἶναι ὅπως τις λέγει τὸ τραγούδι.

1) *μπομπουῖνα* = φλόγα, φωτιά· λέξη πεποιημένη ἀπὸ τὸν ἦχο ποὺ κάνει ἡ φλογισμένη φωτιά.

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

1. Συντροφικὸ ἢ μεσχιακὸ χωράφι. Ὅταν ἕνας ἰδιοκτῆτης χωραφῶν δὲν μπορῆ ἢ δὲν θέλῃ νὰ καλλιεργήσῃ μόνος τὸ κτήμα του, δίδει τὸ χωράφι του συντροφικὸ ἢ μεσχιακὸ, ὅπως τὸ λένε. Ὁ ἰδιοκτῆτης διαθέτει μόνον τὸ χωράφι καὶ τὸ σπόρο. Ὁ καλλιεργητὴς διαθέτει τὴν ἐργασία του γιὰ ὅλα τ' ἀπαιτούμενα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν, δηλ. τὸ ὄργωμα, βοτάνισμα, θερισμὸ, ἀλώνισμα, μεταφορὰ κ. λ. π. Τὸ εἰσόδημα μοιράζεται σὲ δύο ἴσα μερίδια μὲ μέτρο τὸ σινιάκο χωρητικότητος πεντέμισιν ὀκάδων.

2. Χωράφι μὲ χωραφομοίρ'.—Πολλὲς φορὲς ὁ ἰδιοκτῆτης χωραφιοῦ ἐνοικιάζει σὲ καλλιεργητὴ τὸ χωράφι του μὲ τοὺς ἐξῆς ὅρους: Ὁ ἰδιοκτῆτης διαθέτει μόνον τὸ χωράφι, ὁ καλλιεργητὴς διαθέτει τὸ σπόρο καὶ ὅλη τὴν ἐργασία. Ἀπὸ τὸ εἰσόδημα, ὠρισμένο μέρος, συμφωνημένο ἐκ τῶν προτέρων ποὺ τὸ ὀνομάζουν «χωραφομοίρ'» παίρνει ὁ ἰδιοκτῆτης, ὅλο δὲ τὸ ὑπόλοιπο παίρνει ὁ καλλιεργητὴς ἢ ἐνοικίαση αὐτὴ γίνεται γιὰ ἕνα ἢ περισσότερα ἔτη.

3. Ὁρτακλίκι. Ὅταν ἕνας γεωργὸς ἔχῃ ἕνα βόδι καὶ δὲν μπορῆ νὰ ἐργασθῆ μόνον μὲ αὐτό, συμφωνεῖ μὲ ἕνα ἄλλο τῶν ἐξῆς ἐπίσης ἕνα καὶ κάνουν συντροφιά (ὄρτακλίκι). Ἐτσι φκιάνουν τὸ ἔσοδος τῶν καὶ ἐργάζονται ἐναλλάξ πότε ἓς τὸ χωράφι τοῦ ἑνὸς καὶ πότε τῶν ἄλλων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΣΤΟΝ ΠΑΛΙΟ ΣΚΟΠΟ ΑΘΗΝΩΝ

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα σὲ μὴ ὀνομαζόμενα, ἢ μητέρα καὶ τὰ παιδιά ἐλογίζοντο ἀδελφία καὶ κληρονομοῦσαν τὴν περιουσία. Ἡ μητέρα καὶ τὰ ἄρρενα τέκνα ἔπαιρναν δύο μερίδια, τὰ δὲ κορίτσια ἕνα. Τὸ μερίδιο τῆς μητέρας ὀνομαζέτο **ἀδρομοίρ**, τὸ μερίδιο τῶν τέκνων **μοιράσ'**.

Μετὰ τὸ θάνατο καὶ τῆς μητέρας τὸ ἀδρομοίρ ἂν μὲν τὰ εἶχε διαθέσει μὲ συμβόλαιο (χαρτί) ὅταν ζοῦσε ἢ μητέρα, περιήρχετο σ' ἐκεῖνον ποὺ τοῦ τὸ εἶχε παραχωρήσει, ἂν ὅμως ὄχι, ἐμοιράζετο μεταξὺ ὅλων τῶν τέκνων μὲ ἀναλογία δύο πρὸς ἕνα, δηλ. δύο μερίδια τὰ ἄρρενα καὶ ἕνα τὰ θήλεα.

Ἐὰν ἀφίνοντο ἀνήλικα ὄρφανὰ ἀπὸ μητέρα καὶ πατέρα, ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον στενοὺς συγγενεῖς ἐκαλοῦσε ἕνα δικαστὴ (κριτὴ). Ὁ κριτὴς πωλοῦσε ὅλη τὴν κίνητη περιουσία, ἔπαιρνε τὰ χρήματα καὶ τὰ ἔβαζε ἓς τὴν τράπεζα (πάγγα). Ὅταν ἐνηλικιώνοντο τὰ παιδιά, δηλ. ὑπερέβαιναν τὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐπήγαιναν ἓς τὴν τράπεζα καὶ ἔπαιρναν τὸ καθένα τὸ ἀνάλογο του μερίδιο μὲ ἀναλογία δύο μέρη τὰ ἄρρενα καὶ ἕνα τὰ θήλεα. Κατόπιν ἐμοίραζαν κατὰ τὴν αὐτὴ ἀναλογία καὶ τὴν ἀκίνητη περιουσία.

Ἐὰν ἀπέθνησκε ἢ μητέρα καὶ ἄφινε ὄρφανὸ ἀνήλικο, τοῦτο εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κληρονομήσῃ ὅλη τὴ περιουσία ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὴν προικὰ τῆς μητέρας καὶ ἀπὸ τὴν πατρικὴ περιουσία ὅ,τι τοῦ παραχωροῦσε ὁ πατέρας.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΓΙΟΡΤΗ

Ἅγιος Μόδεστος (ἀφήγηση Ἀριστ. Τζελέπη)

Ὁ Ἅγιος Μόδεστος ἔν' ρετισπέρκος ἅγιος, γιατί γήδανα γεωργός κι' αὐτός. Πέ βραδὶς τ' Ἅγι Μόδεστου μινιά πιτροπή πέ τέσσερις γεωργούς καλούς τῆ χωριοῦ μαζεύνα συνεισφορά πέ γουλνούς τις χωριανοί, για νὰ κάννα συλλειούτουργο. Στιολίζουνα ὁμορφα δυὸ σινιά κόλλυβα πέ γράμματα χρυσά πέ τὰ ζαχαροκούκια καὶ τὰ πηγαίνουνα ἕστην ἐκκλησιά τὰ διαβάζει ὁ παπᾶς καὶ γύστερα τὰ μοιράζνα ἕς τὸ γόσμο. Κεῖνη τῆ μέρα ἔναι ἀργία. Γεωργοὶ καὶ ζῶα δὲ δουλεύνα.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ

Ἡ καρούτσα τῆ βασιλέ (ἀφήγηση Βασίλ. Ταπεινοῦ, 70 ἐτῶν)

Μινιά φορὰ ἕνας βασιλὲς ἔκανε μινιά καρούτσα χρυσῆνα καὶ τὴν ἔβαλε μέσ' τὸ παλάτ' δου. Γεῖπε σὲ γούλο τὸ γόσμο νὰ πάνα νὰ δὴ ξετιμήσνα. Πήγαινανὰ πολὺς κόσμος, ἀλλὰ δὲ βορσάνα νὰ δὴ ξετιμήσνα. Πῆγε κι' ἕνας ρετισπέρς καὶ λέγ' τὸ βασιλέ: «Βασιλε μεγάλειότατε, ἡ καρούτσα σου, ἂν δροσολογᾷ τὸν Ἀπρίλ' καὶ τὸ Μάη μηνὸ καὶ δυὸ φοεὶς φορεὶς θαλασσῶσ', ἀξίζ' ὄλο τὸ βιό σου».

ΤΟ ΠΑΝΕΓΥΡΙ ΤΗΣ ἉΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑΣ

Ἐν τὸν παλιὸ Σκοπὸ εἶχαν πολλὰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια κι' ἔκαναν πολλὰ πανηγύρια. Οἱ Σκοπιανοὶ φίλοι τοῦ Ἀνατόσου, ζωηροὶ καὶ εὐθυμοὶ μὲ πολὺν κέφι γλεντοῦσαν ἕς τὰ πανηγύρια τῶες. Ἰδιαιτέρη ἐπισημότητα ἔπαινον τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγία Τριάδας καὶ γιορταζόταν τὴν Πεντηκοστή.

Ὁ ἑβδομηντάρης Σκοπιανὸς Βασίλης Ταπεινὸς μὲ πολὺν νοσταλγία μᾶς μιλάει για τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγία Τριάδας ἀπλᾶ κι' ἐκφραστικά :

«Ἐν τὸ βαλιὸ Σκοπὸ γεῖχε πολλὰ μοναστήρια κι' ἔκαναμ' πολλὰ γλέδια. Γήπιναμ' πολὺν κρᾶσί, χόρευαμ' καὶ γλέδιζαμ'. Γεῖχε καὶ Ἁγία Τριάδα μοναστήρ' δυὸ φορεὶς μακριὰ πέ τὸ Σκοπὸ. Κεῖ ἔκαναμ' μεγάλο πανηγύρ'. Γῆ Ἁγία Τριάδα γήδανα σὲ καλήνα τοποθεσία, μέσ' τὸ βουνὸ καὶ σὲ δέδρα. Γιόρταζαμ' τὸ πανηγύρ' πενήδα τῆς Πασχαλιάς. Τρεῖς μέρες ἔκαναμ' τὸ πανηγύρ'. Πέ τὸ Σάββατο ἀρχίνζε καὶ διάβαινε ὁ κόσμος για τὸ πανηγύρ'. Καὶ Κυριακὴ καὶ Δευτέρα διάβαινανά, γούλο διάβαινανά. Ὁχτακόσια ἀμάξια διάβαινανά. Τρεῖς μέρες γούλο διάβαινανά. Τὸ φεγάρ' κάθε Ἁγία Τριάδα ἔν δέκα πέντε μεργιῶ καὶ διάβαινανά καὶ τῆ νύχτα. Ἄμα ἔτρωγανὰ τὸ ψωμί τς ὁ κόσμος για τὸ βράδ', πήγαινανά ἕς τὸ χορό. Ἐνας χορὸς δῶ, ἄλλος κεῖ, ἄλλος πάρα πέρα. Δῶ γεῖχε τρακόσιοι νομάτ' πέ τὰ φαβούλια. Κεῖ γεῖχε ἄλλο χορὸ καὶ χόρευανὰ τρακόσιοι νομάτ' πέ τὰ τσαλγιά. Πήγαινανὰ ἕς ἄλλο χορὸ καὶ χόρευανὰ ἑκατὸ νομάτ' πέ τῆ γάιδα. Ἐν ἄλλο χωριὸ χόρευανὰ ἑκατὸ πενήδα νομάτ' πέ τὸ λύρο. Τρεῖς μέρες γήδανα γούλο γλέδια καὶ διασκέδαση.

ἌΟ κάθε Σκοπιανὸς γήπαιρνε μαζί τ' ἕνα βαρέλ' κρασί πάν' στάμαξ'.
Τριάδα-τριαδαπέδε δκάδες γήδανε τὸ βαρέλ'. Τὸ κρηιᾶς γήδανε φτηνό. Τὸ-
δινάνα δυὸ τσενδέζια τὴν ὀκά. Γεῖχε κεί εἴκοσ' τριάδα κασάπκα.

Φτωχοὶ καὶ πλούσιοι γλέδιζαμ' κείνες τὶς μέρες. Γεῖχε πολλὰ καλὰ ἡ
Θράκη καὶ δὲ χολόσκαναμ'».

Ο ΤΡΥΓΟΣ⁽¹⁾

ἌΟ Σκοπὸς εἶταν περίφημος γιὰ τὴ μεγάλη του οἰνοπαραγωγή. Σὲ πολ-
λὲς χιλιάδες ὀκάδες ἔφτανε τὸ κρασί τοῦ Σκοποῦ. Ἐνα μέρος πωλοῦσαν ἔξω
ᾶς τὰ περίχωρα καὶ τὶς γειτονικὲς πόλεις, ἀλλὰ λόγῳ τῆς μικρᾶς του τιμῆς
προτιμοῦσαν οἱ Σκοπιανοὶ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν τὸ πιὸ πολὺ γιὰ τὸν ἑαυτὸ
τους ᾶς τὰ οἰκογενειακὰ καὶ φιλικὰ τους γλέντια. Οἱ παλαιότεροι Σκοπιανοὶ
μιλοῦν μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸ κρασί τοῦ Σκοποῦ, ἄμα τοὺς ἀνοίξεις
σχετικὴ συζήτηση. ἌΟ ἑβδομητάρης Σκοπιανὸς Βασίλης Ταπεινὸς μὲ πολὺ
καημὸ γιὰ τὰ χαμένα πλέον ἀγαθὰ τῆς παλιᾶς τους πατρίδας μᾶς διηγῆθη
μὲ συντομία τὶ ἔκαναν ᾶς τὴν ἐποχὴ τοῦ τρύγου.

«Τέλη Σταυροῦ (Σεπτεμβρίου) ἀρκίμ' ὁ τρύγος. Γεῖχαμε μεγάλοι λη-
νοὶ πὸν πέφανα χίλιες πεδακόσιες ὀκάδες σταφύλια. Γήδανε πολλοὶ πλού-
σιοι ᾶς τὸ Σκοπὸ καὶ γεῖχανε πολλὰ ἀβέλια. Ἄ ἕνας πλούσιος γεῖχε τσαλιὰ
(ὄργανα) καὶ παῖζανα βροστὲ ᾶς τὸ ληνὸ. Ἄ ἄλλος πᾶρα πέρα γεῖχε δαβούλια
καὶ παῖζανα, ἄλλος γεῖχε γαῖδα. Πηγαίνανα ὁ τρύγος πὲ τὰ φουάρια καὶ
οἱ γεῖχα τὴν κωσμον. Παπικάρια, κορίτσια, ἀδέρφ' καὶ γυναῖκες γεῖχα
τὸ δρύγο γήδανα. Ἄδε γήκουνδανα γὲ ὡσα νὰ βασίλει' ὁ γήλιος ἔπρεπε γοῖ
ληνοὶ νὰ ἔχνα φύγει πὲ τ' ἀβέλ' καὶ γὰ ἔχνα ἔφτει ᾶς τὸ χωριό. Σὲ κάθε
δρόμο γεῖχε τσανδήρ' (παράγκα φορολογική). Πηγαίνανα κι' ἀδειαζανά τὶς
ληνοὶ μέσ' τὶς τίνες πὲ τὰ φουάρια. Εὔρισκανα τὰ τραπέζια στρωμένα σὲ κάθε
νοικοκυριὸ κι' ἀρχίνζε τὸ γλένδι. Χόρευανά καὶ τραγουδοῦσανα ὡς τὰ μεσά-
νυχτα. Τὸ πρωὶ νύχτα πάλ' πήγαίνανα ᾶς τ' ἀβέλ'. Ἄδε περνοῦσε κανεὶς καὶ γύ-
ρευε νερὸ τὸν ἔδινανα κρασί καὶ γήπινε. Δὲ δὸν ἔδινανα νερό. Τὸ παλιὸ τὸ
Σκοπὸ γεῖχ' ἀθρῶπ' πὸν πίνανε πολὺ κρασί, γούλο κρασί.

«Πὲ τὰ σταφύλια γίνουδανα κρασί μαῦρο κι' ἄσπρο, τόσο ὠφέλιμο καὶ
καλό. Γίνουδανα πελῖνο (ἀρωματισμένο μὲ τὸ δμώνυμο χόρτο) πὸν γήδανα
καὶ φάρμακο στὶς θέρμες, πεκμέζ' κιονκιουρτλίδκο κρασί ἀποθηκεῦτο σὲ βα-
ρέλι καθαρισμένο πὲ κιονκιούρτ (θειάφι), μουστολαβάδες (σουτζούκια), σερ-
βέτ', πελιτέ καὶ ἄλλα. Πολλὰ σταφύλια ἔκανάμε βουρλιές καὶ τὰ κρεμούσαμ'
λόφρα λόφρα ᾶς τὸ σπὶτ'»⁽²⁾.

1) ἌΟ βουλόμενος δύνεται νὰ μελετήση τὸ θέμα: Ἄμπελοργία στὶς Σαρ. Ἄκ-
κλησιές τ. Δ' Ἄρχείου Θράκης σ. 85 καὶ ἔξης.

2) Βλέπε Πολ. Παπαχριστοδοῦλου Θρακ. Ἄθθογραφίες τ. Α' διήγημα: ἌΟ τρύ-
γος τοῦ κῦρ Ἄμπατζόγλου.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

1. Οἱ γενίτσαροι (ἀφήγησι Βασίλ. Ταπεινοῦ ἐτῶν 70)

«Ἄμα πήρανα τὴ Μπόλ' οἱ Τοῦρκοι ἔγινανὰ Γενίτσαρδες πολλοί. Ὁ καθενείνας πὲ τις γενίτσαρδες ἔφκινανε πὰ 'ς τὸ χέρ' δου ἕνα λουλούδ' μέσ' τὸ πεισὶ καὶ δὲ χαλνοῦσε, Τρυποῦσε τὸ κοργιάς δου κι' ἔβανε μπαρούτ' καὶ ἐκολλοῦσε. Γεῖχε ὁ καθενείνας τὸ σημάδ'. Χρόνο δὲ χρόνο περισσευανὰ οἱ γενίτσαρδες, Γύστερα αὐτοὶ ἔγινανὰ ταβούρια ταβούρια πὲ δέκα πὲ εἴκοσι νομάτ'. Πὲ τὴ σημαία ἔδρεχανα δῶ κι' ἐκεῖ. Ἔστελνανὰ εἶδηση σ' ἕνα χωριὸ νὰ τοιμάσ' τὸ φαγεῖ, Ὅδες πήγαινανὰ καὶ γηύρσικανὰ τὰ φαγητὰ ἔτοιμα γηλέγανὰ νὰ μᾶς δώσ' τὸ δις παρασί (κόπο γιὰ τὰ δόντια) καὶ γύστερα νὰ φάνα. Ἄμα ἔπαιρνανα τὸ δις παρασί, ἀρκίνζανα κ' ἔτρωγανὰ. Τόσο φόβο γείχανα γοῖ Ἕλληνοι, πού τὰ σπίτια τς δὲ γείχανα παραθύρια, ἀλλὰ πὲ πᾶν' τὸ σκεπὸ φρεγίτες. Πὲ πολλὰ χρόνια γύστερα ἔγιν' ἄλλος βασιλὲς καὶ μινὰ μέρα βάν' τις δελάληδες καὶ φωνάζνα παντοῦ μέσ' τις δρόμοι· «ὅποιος ἔν' γενίτσαρος νὰ νᾶρτ' 'ς τὸ Κιὰτ Χανὲ νὰ τοῦ δώσω ἀξίωμα». Ἀρκίνσανὰ νὰ νερκοუნδαὶ πὲ γούλο τὸ βασίλειο νὰ πάσουνὰ πᾶσιμα. Ὁ βασιλὲς ρώτσε τότες : —Μαζεύκετε γούλοι ; — Μαζεύκεται, δὲ γείκει ἄλλοὺς, γείπανα. Ὁ βασιλὲς δῶκε διαταγὴ καὶ τις ἔκαρνανα πὲ μαζεύκεται καὶ γάθκανα γούλοι.

Γύστερα πὲ αὐτὰ ἔδρεχανα τρεῖς ὁ κόσμος. Κατόπ' πὲ τις γενίτσαροι λήσανα τρεῖς ἔδρες. Ἀήπαιρνανα τὰ πρόβατα, ἔπαιρνανὰ τις προβάδες, μὰ σὰ αἱ γενίτσαροι δὲ γήσανα».

2. Τὰ νερά τῆς Γένας (ἀφήγησι Βασίλ. Ταπεινοῦ, ἐτῶν 70)

«Τὸ γαιρὸ ποῦχτισαν τὴ Μπόλ' ἔβανανὰ τρεῖς βασιλόπαιδα : ὁ Κωσταδῖνος ἔχτισε τὴ Κων)λη, ὁ Ἀδρέας ἔχτισε τὴν Ἀδριανούπολη, ὁ Φίλιππος ἔχτισε τὴ Φιλιππούπολη. Τὸ γαιρὸ ποῦ γήθει' ἀ βάλει θεμέλια ὁ Κωσταδῖνος γιὰ τὴ Κων)λη, ἄγγελος Κυρίου τὸν ἔδειξε ποῦ θὰ βάλ' τὰ θεμέλια. Σ' ἑπτὰ λόφους ἔν' ἀπᾶν' χτισμένη ἡ Κων)λη.

Ἐνα ἀδέρφ' βασιλοπαίδ' πήγε κ' ἤφερε τὰ νερά ἀπὸ τὴ Δούνα (Δούναβη) νὰ τὰ πάγει 'ς τὴ Κων)λη, ἀλλὰ γεῖπε μεγάλο λόγο ἀντίκρου 'ς τὸ Θεγὸ κι' ἔσκασανὰ τὰ νερά καὶ πήγανα σ' ἄλλη μεργιά καὶ ξίβκανα 'ς τὴ Βύζα καὶ 'ς τὴ Γένα. Σ' τὸ δικό μας τὸ χωριὸ δὲ ξίβκανα. Τὸ νερὸ ποῦ ξίβκε 'ς τὴ Γένα ἔκανε ἕνα μεγάλο καϊνάκ' καὶ σήμερα ἔν' 'ς τὴ Γένα καὶ γυρίζ' μύλους ἀράδα ἀράδα πὲ τὴ Γένα ὡς τὸ Λουλέβουρατζ'.

Ἐνας τσοβάν' 'ς 'ς τὴ Δούνα ἔβασκε τὰ πρόβατά του. Γεῖχε ἕνα βαστούν' φκειαστὸ καὶ γεῖχε μέσα ἔλουρί, ρουβιέδες γιομάτο. Τὸ βαστούν' ξύλινο γήδανα καὶ κούφιο μέσα καὶ πὲ πᾶν' σφαλισμένο.

Θύμωσε μινὰ μέρα ὁ τσοβάν' καὶ τίναξε τὸ βαστούν' νὰ χτυπήσ' τὰ πρόβατα κ' ἔπεσε μέσα 'ς τὸ νερὸ τὸ βαστούν' καὶ ξίβκε 'ς τὴ Γένα. Πήγε μινανοῦ βακάλ' τσιράκ' νὰ πάρ' νερό. Γηῦρε καὶ τὸ βαστούν' καὶ τὸ πήρε

καὶ τὸ πῆγε ᾗς τὸ ἀργαστήρ τῆ ἀφειδικῶ τ'. Τὸ ἀφειδικῶ τ' τὸ κράτσε τὸ βαστούν' καὶ ἔνοιγανα τὰ κιοπέγκια (τὰ ἔξωτερικὰ καλύμματα τῆς πόρτας). Ἐνοιγανὰ τὸ κιοπέγκι καὶ γύστερα τὸ γείχανα κρεμασμένο τὸ βαστούν'. Δὲ γήξαιρανὰ τ' ἔχει μέσα τὸ βαστούν'. Μνιὰ μέρα πὲ χρόνια πολλὰ κείνος πού ἔρριξε τὸ βαστούν' τ' πήγαινε πρόβατα γιὰ τὴ Κων)λη καὶ πέρασε πὲ τὴ Γένα. Πῆγε ᾗς τὸ βακάλ' καὶ γείδε τὸ βαστούν' καὶ τὸν λέγει τὸ βακάλ': «Αὐτὸ τὸ βαστούν' ἔν' δικό μ'. Φέροτὸ σὲ μένα νὰ σὲ τὸ μαρτυρήσω πούν' δικό μ'. Φέρ' κ' ἕνα πιάτο» τότε λέγει. Ἀνοιγνα τὸ βαστούν' κί, ἔχυσε τὰ φλουριά μέσα ᾗς τὸ πιάτο. Μαρτυρήθηκε καὶ πῆρε τὸ βαστούν' δου καὶ τὰ φλουριά τ'.

«Γείχανα ἀκουγὴ πὸς τὰ νερὰ γήδανα πὲ τὴ Δούνα ὁ κόσμος. Ἀμα γείδανα τὸ βαστούν' πληροφορήθηκανὰ καλύτερα πού τὰ νερὰ τῆς Γένας γεῖνε πὲ τὴ Δούνα».

καϊνάκι (τὸ) = τὸ κεφαλάρι. **ἀργαστήρι** (τὸ) = τὸ μαγαζί, τὸ κατάστημα.

Σ. Σ. Βλέπε καὶ Ἀρχεῖον Θράκης τ. Δ' σ. 51.

ΜΥΘΟΙ

1. Ἡ ζαρίφκια γυναῖκα

(Τὸ μῦθος αὐτὸ καὶ τὸν ἐπόμενο ἀφηγήθη ἡ Φωτειὰ Χρυσὴ Χηνοπούλου)

«Μιὰ φορὰ κί ἕνα γαιρὸ γείπανα ἕνα ἀδελφός καὶ γεῖνε μνιὰ γυναῖκα ποὺ ζαρίφκια. Γοῖ πῶλ' γήθελανα νὰ πάρουνα τὴ γυναῖκα τ'. Γι' αὐτὸ τὸν βράβανα νὰ κοιμηθῆ ἕνα βράδ' τσα/τσάσε γεῖνεσε πῶ ᾗς τὸ κρεβῆτὸ νὰ παγώσ'. Γῆ γυναῖκα τ' γήδανα ποῖσαι κείνη δὲν ἔκοφτε τ' ἀκίλ' τ'. Ἀμα ἔμαθε τὶ τὸν γείπανα γοῖ ἄλλ' τὸν λέγει. Πῶσε δὲο κάτες, τὴ μνιὰνα πὲ δῶ, τὴν ἄλληνα πὲ κεῖ ᾗς τὴ μασχάλ'. Ζεσταῖνε κείνες. Ἐβαλε ὁ ἄδρας τις κάτες καὶ ξημερώθηκε. Τὸ πουρνὸ τὸν γείπανα κείν πού γήθελανα νὰ πάρουνα τὴ γυναῖκα τ' — Ξημερώθηκε γιὰτὶ κάφτανα κάρβουνο ᾗς τὴ Συληβοιά καὶ ᾗς τὴ Μπόλη καὶ πυρωνώσανα πὲ κεῖ. Γι' αὐτὸ γλύτωσε. — Ναι, λέγει κείνος, πυρωνώσανα πῆ τὴ Μπόλη καὶ τὴ Συληβοιά.

«Τὸν γεῖπε γῆ γυναῖκα τ' νὰ τις κάνει ἕνα τραπέζ'. Κείνος τις φώναζε νὰ φάνα καὶ νὰ πάρουνα καὶ τις γυναῖκες μαζί. Πήγανα πὲ τις γυναῖκες μαζί. Γοῖ τσαενδέδες κρέμδανα κεῖ δὰ κάτ', γῆ φωτιά δῶ μακριὰ πὲ τὰ φαγειά. — Ποῦ νὰ βράσανα λένα οἱ ξένοι, τὰ φαγειά χωρὶς φωτιά; Λέγ' ἡ γυναῖκα: — Πῶς ζεσταίνουδουνα ὁ ἄδρας μου πὲ τὴ Μπόλη καὶ τὴ Συληβοιά. Ἐτο' βράζνα καὶ τὰ φαγειά».

2. Πῶς γλύτωσαν οἱ γέροι ἀπὸ τὸ σφαγμὸ

«Ἐνα γαιρὸ σφάζνα τις βάβες καὶ τις παποῦδες βδομήδα χρονῶ. Ἐνας βασιλὲς πού δὲ γήθελε νὰ σφάζνα τις βάβες καὶ τις παποῦδες γεῖπε ᾗς τὰ παλλικάρια νὰ κάρνα ἀλυσίδα πὲ τὴν ἄμδη. Ἐνα παλλικάρ' πήγε καὶ τὸ γεῖπε τὸ βαβᾶ τ'. Λέγει τότες ὁ βαβᾶς τ'. — Πάντε ᾗς τὸ βασιλὲ νὰ δῶσ' ὀρνέκ' (δειγμα).

Πῆγε ἔς τὸ βασιλὲ καὶ γύρεψε, ὀρνέκ' νὰ κάν' τὴν ἄλυσσιδα. Ρώτσε ὁ βασιλὲς:—Ποιὸς τὸ γεῖπε νὰ γυρέφτ' ὀρνέκ';—Νά, ἔχουμ' ἕνα βαποῦ καὶ μᾶς τὸ γεῖπε, λέγει τὸ παιδί.—Γλέπτε, λέγει ὁ βασιλὲς, χρειάζουσαι οἱ παποῦδες, νὰ μὴ τίς σφάζετε πλιά, νὰ φρίντε νὰ πεθνήσκουνα πὲ τὸ θάνατο.

Πὲ τότε καὶ γύστερα δὲ σφάζνα τίς παποῦδες καὶ τίς βάβες, ἀλλὰ πεθνήσκουνε ὄδες γερνούσνα.

Ἐ βασιλὲς τὸ γεῖπε καὶ τίς ἄλλες τίς βασιλέδες καὶ δὲ σφάζνα πιά τίς παποῦδες καὶ τίς βάβες».

3. Τὰ ξυλένια φτερά (ἀφήγηση Βασιλ. Ταπεινοῦ ἐτῶν 70)

«Ὅδες πῆρε ὁ βασιλὲς Σουλτὰν Σελίμς τὸ βασίλειο γούλο τὸ Ἑλληνικό, πῆγε ἔς τὴν Ἀδριανού καὶ κάθσε σαράδα χρόνια. Πὲ σαράδα χρόνια κι' ὕστερα πῆγε ἔς τὴ Μπόλη. Ἐ τὴν Ἀδριανού ἔχτισ' ἕνα τζαμί καὶ τὸλεγαν «Σουλτὰν Σελήμ τζαμί». Δὲ βρῖσκεται ἀλλιοῦ τέτοιο τζαμί. Σὲ κάθε κόχ' ἔχ' καὶ πὲ ἕνανα μιναρέ. Ἐμα τὸ δηγῆ ἄθροπος πὲ μινὰ ὄρα μάκρια, πὲ δυὸ ὄρες μάκρια δυὸ φαίνδαι γοὶ μιναρέδες. Ἐμα πῆγε, κοδὰ ἔς τὴ βολιτεία τέσσερις γίνδαι. Ἐ βασιλὲς ἐπειδὴ ἔγινε τοπο μεγάλο καὶ καλὸ τζαμί γήθελε νὰ τὸν χάσ' τὸν κάλφα καὶ ἄμα βίτσε τὸ ζυμά γεῖπε τὸ βασιλὲ:—Τὸ τζαμί τὸ βίτσα ἀλλὰ ἔχ' ἕνα κουσοῦ' κόμα. Δὲ γεῖπε κουσοῦ' ἀλλὰ ὁ κάλφας γεῖπε ἔτοιμα φτερά ἔπλικα γιὰ νὰ πετάξ' νὰ γυρέφτ' ὀρνέκ'. Πῆγε καὶ πῆγε τὸν στόμπε βίτσε τὸ πιστόμ' ἔς τὴ μέση τ'. Πετοῦσε, πετοῦσε κείνος, τὸ πλοῦτον γρατσάνζε γρατσάνζε κι' ἔκοψε τὸ ξύλο πὲ τὰ φτερά. Ἐπῆγε τρεῖς ὄρες μάκρια, ἔπεσε καὶ σκοτώθηκε. Ἐπεσε ἔς ἕνα χωριὸ τῆς Ἀδριανούσ πού δουλεύενα Σκοπιανοὶ μαστόρ' καὶ τὸν γεῖδαναν».

βιτίζω—τελειώνω, φέρω σὲ πέρας.

Σημ. Σ. Ὁ μῦθος αὐτὸς εἶναι ἀνανέωση καὶ τροποποίηση τοῦ γνωστοῦ παλαιοῦ γιὰ τὸ Δαίδαλο καὶ Ἴκαρο.

ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ⁽¹⁾

1. **Κοῦρβες.** Ἐμα ἕνα παιδί πού θηλάζει μυρίζε τὸ στόμα του, (ὁ στόμας του), ἀδυνατίζει πολὺ, κόβεται ἢ ὄρεξή του, λὲν ὅτι ἔχει κοῦρβες. Ὁρισμένες γυναικες ξαίρουν νὰ θεραπεύουν τίς κοῦρβες κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο: Βάζουν ἕνα τσουκάλι χωμάτινο γεμάτο νερὸ στὴ φωτιά. Τὸ στόμιό του (πιστόμ') εἶναι στενὸ ὡς ἕνα χηνόστομα καθὼς λένε. Τὸ νερὸ ἀρχίζει νὰ βράζει ἐπάνω ἔς τὴ φωτιά. Ρίχνουν μέσα ὀρισμένα χόρτα, τὰ διαβάζουν λέγοντας λόγια πού τὰ κρατοῦν μυστικά καὶ ἀφοῦ βράσουν λίγο, κατεβάζουν τὸ τσουκάλι ἀπὸ τὴ φωτιά γιὰ νὰ κρυώσῃ τὸ νερὸ λίγο. Σεγυμνώνουν τὸ παιδί καὶ τὸ καθίζουν ἐπάνω ἔς τὸ τσουκάλι, ὥστε μὲ τὸν ἀτμὸ πού βγαίνει ἀπὸ τὸ τσου-

1) Περιγράφουμε τίς ἀσθένειες καὶ τὴν θεραπεία τους, ὅπως ἀκούσαμε ἀπὸ διαφόρους Σκοπιανούς.

κάλλι να ιδρώση. Αυτό επαναλαμβάνεται δυο τρεις φορές και το παιδί γίνεται καλά (γιανίσκει).

2. **Δυσεντερία** (λυσαντερία). Για τη δυσεντερία έχουν ένα ειδικό χόρτο, το σπαθοχόρταρο, με κίτρινα λουλουδάκια που φυτρώνει συνήθως 'ς τὰ βουνά. Το βράζουν, πίνουν το ζωμό και η άρρωσטיα θεραπεύεται (γιανίσκει).

Άλλος τρόπος θεραπείας είναι ο εξής : Καίνε φελλό 'ς τη φωτιά ως ότου γίνη κάθουνο. Το τρίβουν στο γουδί και το βράζουν ύστερα με καφέ. Πίνει ο άρρωστος και γίνεται καλά.

3. **Έλονοσία** (θέρμες). Για την έλονοσία χρησιμοποιούν ειδικό χόρτο τον πελίνο, ένα χόρτο πολύ μικρό, το όποιο βράζουν, δίδουν 'ς τον άρρωστο να πίνη κάθε πρωί και γίνεται καλά.

4. **Ίκτερος** (κιτρινάδ'). Για να θεραπεύσουν τον ίκτερο κόβουν τρεις ξυραφιές ανάμεσα στα φρύδια, ώστε να τρέξη αίμα. Άλλος τρόπος θεραπείας είναι ο εξής : Πιάνουν τη γλώσσα με ένα καλάμι, την σηκώνουν επάνω, την τεντώνουν και κόβουν δυο μικρές φλέβες που είναι κάτω από τη γλώσσα 'ς τη ρίζα. Τρέχει αρκετό αίμα και ο άρρωστος γίνεται καλά (γιανίσκει).

5. **Συνοδάγκωμα**. Άμα δαγκώσει κανείς σκύλος, δένουν επάνω 'ς την πληγή ένα φασόλι σχισμένο 'ς το μέσον ή βάζουν ένα νόμισμα άσημένιο και η πληγή θεραπεύεται.

6. **Ίσχυαλγία** (μέση). Άμα πονή η μέση (καθ' η μέση) φωνάζουν μια γυναίκα που έχει γεννήσει δίδυμα. Ξαπλώνεται ο άρρωστος επάνω στο κατώφλι της πόρτας και η γυναίκα πατάει επάνω στο μέρος που πονεί. Ο άρρωστος πονεί πολύ και φωνάζει (ούρλιας, πε πύ νόνο). Η γυναίκα τον ρωτά : «Τί 'χ'ς και πονείς ;» «Έκοψα και πονώ» απαντά «Κ' εγώ έκανα δίδυμα, λέγει η γυναίκα, και ύγειάνα και σύ έκοψες και η γιάνης». Τρεις φορές τον έρωτά και κατεβαίνει. Έτσι ο άρρωστος γίνεται καλά. Άλλος τρόπος θεραπείας είναι ο εξής : Στρώνουν μια κουβέρτα στο πάτωμα και ξαπλώνουν επάνω τον άρρωστο εις ύπτίαν θέσει (ανάσκελα) χωρίς μαξιλάρι. Ένας γερός άνθρωπος κάθεται επάνω στα πόδια του και τον κρατεί σφιχτά. Ένας άλλος στέκεται πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς και πιάνει τὸν άρρωστο ἀπὸ τὸ πηγούνι περνώντας τὰ χέρια κάτω ἀπὸ τὶς μασχάλες. Τραβάει τὸν άρρωστο ἀπότομα πρὸς τὰ πάνω (τὸν ταρτίζει), ἔως ὅτου τριῖξη ἡ μέση του.

7. **Δοθιήνες** (βοῦζνο, καλόγερος). Για να θεραπεύσουν τὸς δοθιήνες βάζουν ζεστό νερό μέσα σὲ μπουκάλι. Αδειάζουν κατόπιν τὸ νερό και τὸ ζεστό στόμιο τοῦ μπουκαλιοῦ τὸ προσαρμόζουν επάνω 'ς τὸ δοθιῖνα, τὸ κρατοῦν λίγη ὥρα και ἔπειτα ἀπὸ λίγες ὥρες ἀρχίζει νὰ ἐξαλείφεται.

8. **Κτύπημα**. Όταν κτυπήση κανείς και μαυρίση τὸ μέρος ἐκεῖνο βάζουν επάνω ψωμί ζεστό βρεγμένο με ξύδι και τὸ δένουν.

9. **Οἰδημα** (πρήξιμο). Όταν πρησθῆ ἕνα μέρος τοῦ σώματος, κόβουν μικρὰ μικρὰ κομμάτια τῆ σκορδορομαθιά (τὰ ξεραμένα φύλλα τοῦ σκόρδου που έχουν

δέσει τις πλεξοῦδες), τὰ βράζουν μὲ πίτυρο ἀπὸ σίκαλη, κάνουν κατάπλασμα καὶ τὸ βάζουν ἐπάνω στὸ πρήξιμο. Ἔτσι μαλακώνει (σαφρακιάζει) τὸ πρήξιμο.

10. **Δύσσα.** Ἄμα δαγκάση λυσσασμένος σκύλος ἓνα ἄλλο ζῶο καὶ λυσσάξη μαζεῦουν ὅλα τὰ ζῶα τῆς ἀγέλης, τὰ περνοῦν ἀπὸ ἓνα ποτάμι καὶ τὰ πηγαίνουν σ' ἓνα μέρος ἀνοιχτό. Ἐκεῖ ἓνας, ποὺ θεωρεῖται εἰδικὸς γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτῆ, μπαίνει στὴ μέση τῶν ζῶων ὀλόγυμος. Παίρνει δυὸ ξυλαράκια ἀπὸ φουντουκιά, τὰ τρίβει τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ βγάζουν φωτιά (διαβολοφωτιά). Ἀπὸ αὐτὸ τὸ σπινθῆρα ἀνάβουν μεγαλύτερη φωτιά καὶ περνοῦν ἀπὸ πάνω ὅλα τὰ ζῶα. Ἐπειτα καίνε ἐπάνω ἔς τὴ φωτιά τὸ λυσσασμένο σκύλο καθὼς καὶ τὸ ζῶο ποὺ ἐδάγκασε.

11. **Δοῦργιὰ** (διαπύσης τοῦ ὄνυχος). Θεραπεύεται μὲ κατάπλασμα ποὺ γίνεται ἀπὸ λάδι, σαποῦνι καὶ ζάχαρη μέσα σὲ φλοιὸ (τσέφλιο) κρομμυδιοῦ. Ἀφοῦ ψηθοῦν λίγο στὴ φωτιά, δένονται ἐπάνω στὸ μέρος ποὺ πονεῖ.

12. **Ὀγκος τῆς μασχάλης** (κιοπέκ μεμεσί). Γιὰ νὰ θεραπευθῆ πρέπει νὰ τὸ βυζάξη μαῦρο σκνλί.

13. **Βασκανία** (μάτ'). Ὄταν ἓνα παιδί ἔχη κρονοκέφαλο καὶ ὑποθέτουν ὅτι εἶναι ματιασμένο (ματιαγμένο) καλοῦν μὰ γυναῖκα εἰδικὴ «νὰ τὸ δγῆ ἔς τὸ λάδ'». Παίρνει δυὸ κύπελα καὶ τὸ ἓνα σίγει λάδι καὶ ἔς τὸ ἄλλο νερό. Κάνει τὸ σταυρὸ τῆς καὶ βοτάνει ἐπὶ δάχτυλό τῆς μέσα ἔς τὸ λάδι. Βγάνει κατὰ πῖν τὸ δάχτυλο ἀπὸ τὸ λάδι καὶ βρῖνει νὰ στάξουν τρεῖς σταλαγματιές ἀπὸ τὸ δάχτυλο στὸ κύπελο ποὺ ἔχει τὸ νερό. Ἄν οἱ σταλαγματιές σκορπισθοῦν (σκομιστοῦνα) μέσα στὸ νερό, τὸ παιδί εἶναι ματιασμένο καὶ πρέπει νὰ πγῆ τρεῖς γουλιές ἀπὸ τὸ λαδωμένο νερό, μὰ νὰ θεραπευθῆ. Ἐκτὸς τούτου ἢ γυναῖκα βρέχει τρεῖς φορὲς τὸ χέρι τῆς τὸ λαδωμένο νερό καὶ ἀλείφει τὰ μαλλιά τοῦ ἄρρώστου τρεῖς φορὲς, λέγοντας: «Ὁξὼ τὸ κακὸ ἔς τ' ἄγρια βουνὰ καὶ ἔς τ' ἄκαρπα τὰ δέδρα».

Ἄν οἱ σταλαγματιές τοῦ λαδιοῦ στέκωνται ἔς τὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ χωρὶς νὰ σκορπισθοῦν, τὸ ἄρρωστο παιδί δὲν εἶναι ματιασμένο.

14. **Συνηθισμένος τρόπος θεραπείας** εἶναι τὸ σταύρωμα ποὺ γίνεται γιὰ διαφόρους πόνους σὲ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Ὑπάρχουν ὀρισμένες γυναῖκες ποὺ σταυρώνουν τὸ μέρος ποὺ πονεῖ μὲ τὸ χέρι τους καὶ λένε συνήθως τὰ λόγια: «Σ τ' ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ πλέματος ἁγίου, ἀμήν».

«Σ τ' ἄγρια πουλιὰ τὸ κακὸ καὶ ἔς τ' ἄγρια βουνὰ καὶ ἔς τ' ἄκαρπα τὰ δέδρα».

ΛΑΪΚΕΣ ΠΙΣΤΕΙΣ, ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ

(Μᾶς ἀνεκοινώθησαν ἀπὸ διαφόρους Σκοπιανοὺς σὲ σχετικὲς συζητήσεις ποὺ ἀνοίγαμε)

1— Ὄταν γεννηθῆ τὸ παιδί κατεβαίνουν οἱ Μοῖρες (γυναῖκες ἔμορφες ποὺ δὲ φαίνδαι, ἔναι σὰ γαινὸς) καὶ μοιραίνουν τὸ παιδί. Τότε κρίνεται τοῦ παιδιοῦ ἡ τύχη.

2— Ὄταν ᾽ς τὸ σπίτι εἶναι λεχὼ ἀσαράντιστη, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μπῆ στὸ σπίτι μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Ἄν ὑπάρχη ἀνάγκη καὶ λείψη κανέναν σπιτικόσ καὶ ἔλθῃ ἀργότερα (ἐξώρας), τοποθετοῦν ᾽ς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ ἕνα κεραμίδι πὸν ἔχει μέσα φωτιά καὶ καίει λιβάνι (θυμιάμα). Ὁ ἐρχόμενος ἀπ' ἔξω ἐξώρας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πηδήσῃ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ νὰ περάσῃ. Ἐτσι ἔμειναν αἱ φράσεις «θὰ πηδήξω τὴ γιαραμίδα» «δὲν ἔχω καιρὸ νὰ πηδῶ κιαραμίδες», πὸν λέγονται ἀπὸ ἐκείνους πὸν ἀργοῦν καὶ ἔχουν λεχὼ ᾽ς τὸ σπίτι. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἐπικρατεῖ καὶ σήμερα κατὰ κανόνα. Ἀνάβουν τὴ φωτιά καὶ καίνε λιβάνι γιὰ νὰ μὴ μπαίνουν μέσα ᾽ς τὸ σπίτι τὰ δαιμόνια καὶ ἀνησυχοῦν τὴ λεχὼ καὶ τὸ νεογέννητο.

3— Ὅς τις σαράντα ἡμέρες ἢ λεχὼ πηγαίνει ᾽ς τὴν ἐκκλησία, διαβάζει ὁ παπᾶς τὴν σχετικὴ εὐχὴ καὶ παίρνει ἄγιασμό μετὸν ὅποιον ραντίζει τὰ μέρη τοῦ σπιτιοῦ πὸν ἐγύρισε, ὅταν ἦταν ἀσαράντιστη.

4— Δυὸ λεχῶνες ἀσαράντιστες δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀλληλοκοιταθοῦν κατὰ πρόσωπο. Ὄταν τύχη νὰ βρεθοῦν ἀπέναντι κοίβει ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ πρόσωπο.

5— Ὄταν ἕνα παιδί κινδυνεῖ νὰ πεθάνῃ ἀβάφτιστο, πρέπει ὅποιος βρεθῇ τὴν ὥρα ἐκείνη ἐκεῖ νὰ τὸ πᾶσῃ μετὰ τὴν κτύπη ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι καὶ νὰ εἰπῇ « ᾽ς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀβαπτίζεται ἡ δουλὴ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ἕνα ὄνομα (ἴσα νὰ μὴ πεθάνῃ ἀβάφτιστο (κακόσ)).

6— Ὄταν κανεὶς σηκωθῇ τὸ πῶρ νὰ πάγῃ ᾽ς τὴ δουλειά του καὶ τοῦ περικόψῃ τὸ δρόμο μιὰ γυναῖκα, δηλ. περάσῃ ἀπὸ ἔμπρός του καθέτως, θεωρεῖται πολὺ κακὸς αἰωνός. Πρέπει νὰ σταματήσῃ, νὰ μὴ πάγῃ ᾽ς τὴ δουλειά του, γιὰτὶ μπορεῖ νὰ πάθῃ κακό. Συνήθως βρίζουν πολὺ ἄγρια τὴ γυναῖκα πὸν περικόβει τὸ δρόμο.

7— Ἄμα ξεκινήσῃ κανεὶς γιὰ τὴ δουλειά του καὶ περάσῃ φίδι ἔμπρός του, θεωρεῖται καὶ αὐτὸς ἕνας οἰωνός. Ἄν τὸ φίδι περάσῃ ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά, θεωρεῖται καλὸς οἰωνός, ἂν ἀντίθετα θεωρεῖται κακὸς οἰωνός.

8— Ἄν κανεὶς, πηγαίνοντας γιὰ τὴ δουλειά του συναντήσῃ λαγὸ, θεωρεῖται πάντοτε κακὸς οἰωνός.

9— Μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι στάχτη καὶ σκουπίδια, γιὰτὶ πετοῦν ἔτσι τὴν εὐτυχία τοῦ σπιτιοῦ.

10— Τὴ νύχτα δὲν ἐπιτρέπεται οἱ γυναῖκες νὰ κοιτάζωνται ᾽ς τὸν καθρέφτη, γιὰτὶ χηρεύουν.

11— Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κοιμοῦνται κοντὰ σὲ νεραδιά (μέρος ὑγρὸ πὸν βασταῖ ὑγρασία καὶ τὸ καλοκαίρι), γιὰτὶ ἐκεῖ τὴ νύχτα χηρεύουν οἱ νεράδосες (νεράιδες).

12— Ἄμα λαλῇ ἢ χουχλουβάγια ἀνεβασμένη ψηλά, εἶναι σημάδι ὅτι θὰ ἔχουμε ξερασία, ἄμα λαλῇ κάπου χαμηλὰ καθισμένη προμηνύεται βροχή.

13— Ὅταν ἡ ὄρνιθα γυρίσῃ ἀντίκρου ἔς τὴν πόρτα καὶ κουκουρίσῃ σὺν πετεινὸς εἶναι κακὸ σημάδι θανάτου.

14— Ἄμα μπουμπουνίζῃ συχνὰ τὸ μεγάλο τὸ μῆνα (Γενάρη) εἶναι σημεῖο ὅτι θὰ πεθάνουν οἱ μεγάλοι, ἄμα μπουμπουνίζῃ τὸ Φλεβάρη θὰ πεθάνουν οἱ μικροί.

15— Ὅταν χορεύουν οἱ νεράιδες (νεράδοσες) καὶ τύχη νὰ κοιμᾶται κανεὶς ἐκεῖ κοντά, ἂν ξυπνήσῃ, τὸν παίρνουν ἔς τὸ χορὸ. Δὲν πρέπει καθόλου νὰ μιλήσῃ ἔς τὸ χορὸ, γιατί θὰ τοῦ πάρουν τὴ φωνή. Ἄν μιλήσῃ θὰ ἀπομείνῃ βουβός. Τότε πρέπει νὰ προσπαθήσῃ νὰ πάρῃ κάτι ἀπὸ μιὰ νεράιδα, χτένα, πέπλο κ. λ. π. Ὅταν λαλήσῃ (κουκουρίσῃ) ὁ πετεινὸς οἱ νεράιδες (σκορπίζουσαι). Ἐκείνη ὅμως πού θὰ τῆς πάρῃ τὸ πρᾶγμα θὰ μείνῃ καὶ θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ξαναδώσῃ τὴ φωνή γιὰ νὰ πάρῃ πάλι τὴ χτένα της, τὸ πέπλο ἢ ὅ,τι ἄλλο τῆς λείπει.

Σ. Δ. Βλέπε Λαογραφία τ. Β' σ. 405—431 Στίλπ. Π. Κυριακίδου: Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.

Μάγια (μάγιες)

Τὴ νύχτα τῆς πρωτομαγιάς ἐπάρουν φωτισμένες γυναῖκες πού τρέχουν κρυφὰ μετημφισμένες ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σπιτιοῦ με ἓνα σφουγγιόξυλο (ξύλο μὲ πανὶ στὸ ἄκρο πού τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ καθαρίζουν τὸ φουῖνο). Στέκονται ἔξω ἔς τὴν πόρτα τοῦ καθὲ σπιτιοῦ καὶ κάνουν μάγια, λέγοντας διάφορες μαγικὲς λέξεις πού τις κοροῦν πηστικῶς, γιὰ νὰ κλέψουν τὴν εὐτυχία ἀπὸ τὰ εὐτυχισμένα σπιτία. Γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸ κακὸ αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι πού φοβοῦνται τὰ μάγια, τὰ πρωτῆς πρωτομαγιάς κρεμοῦν ἔς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους ἓνα στεφάνι ἀπὸ σκόρδα καὶ καρυδόφυλλα, γιὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ κλέψουν τὴν εὐτυχία τους οἱ μάγισσες πού γυρίζουν τὴ νύχτα.

ΕΥΧΕΣ. ΚΑΤΑΡΕΣ

—Καλὰ ὕστερονά (καλὰ γεράματα). —Καλὸ βερκέτ' (καλὴ ἐσοδεία). —Θεγὸς καὶ Πανεῖτ'α νὰ βοηθᾷ —Καλὸ τυχερὸ νὰ ἔχ'. —Θεγὸς χωρὲς' τὰ πεθαμνκά σ'. —Καλὴ πατρίδα. —Πολλὰ τὰ ἔτ'. —Ὦρα γαλή. —Χῶμα νὰ πιάνς καὶ μάλαμα νὰ γίνται.

—Νὰ πὰγ' καὶ νὰ μὴ γυρίσ'. — Ἀστραπὴ νὰ δὸ γάψ'. —Νὰ βγάλ' τὸ καλαγάθ'. —Κουρδοκέλλα νὰ γέν' (κουβάρι νὰ γέν'). — Ἡ σιὰ νὰ δὸ γάψ'. — Ὁ Θεγὸς τὸ βελὰ τ' νὰ τὸν δώσ'. — Ἀπὸ τὸ Θεγὸ νὰ τῶβρ' χειρότερα. — Ὅδας μαλλιάσ' ἢ χούφτα μ' τότε νὰ δγῆς προκοπή.

ΑΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΓΜΑΤΑ

Τοὺς Σκοπιανούς διακρίνει ζωηρότης ἑξαιρετικὴ καὶ δεικτικὸ πνεῦμα. Πειράζονται πολὺν μετὰξὺ τους. Γιὰ νὰ μάθῃ ὅμως κανεὶς ὅλα τὰ πειράγματα πού κάνουν, πρέπει νὰ ζήσῃ χρόνον παλὸν μαζί τους, γιατί ὅταν τοὺς ζητᾷ νὰ

τὰ ἀνακοινώσουν, εἴτε δὲν τὰ ἔχουν πρόχειρα καὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ εἰποῦν, εἴτε ἀποφεύγουν, γιατί σὲ πολλοὺς περνáει ἡ ἰδέα ὅτι μὲ τέτοιες ἀνακοινώσεις εἶναι δυνατὸν νὰ δυσφημίσουν τὸ χωριό τους. Δημοσιεύουμε ὅσα ἀπὸ τὰ πειράγματά τους μπορέσαμε ν' ἀκούσωμε :

1) **Τσουσμένοι γοὶ ἄρμοι.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν κανένα πὸν φορεῖ μαῦρο κοστούμι. Ἡ φράση προήλθεν ἀπὸ τὸ μαύρισμα τῶν ἄρμων τοῦ ἀμαξιτοῦ ἀπὸ τὸ κáημιμο πὸν τοὺς ἔκαναν ὅταν τοὺς ἐφχίαναν.

2) **Καλὸ σιρίκ' νὰ τρυγοῦμ' καρύδια.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν καμμιά ὑψηλὴ γυναῖκα πὸν περνá (σιρίκι [τὸ]=μεγάλο ξύλο χρησιμοποιούμενο γιὰ τὸ ράβδισμα τῶν καρυδιῶν, ἄλλοῦ τέμπλα).

3) **Καλὸς γύλιρος γιὰ τ' ἁλών'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν εἶναι κοντός.

4) **Καλὸ βοντούτσ'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν εἶναι χαμηλὸς (βοντούτσ' [τὸ]=κύπελο).

5) **Καλὴ σανδαργιά.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν εἶναι κουτσός.

6) **Σκαμνίτικα λαγούτα.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν εἶναι κουφός (σκαμνίτικος=καμωμένος ἀπὸ σκαμνιά, εἰδος μωρέας).

7) **Πῆρε τὴν ἀνδεργιά 'ς τὸ χέο καὶ τὴ σαδέλλα 'ς τὸ στόμα.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν κρατεῖ κομπόλι καὶ κáημιζει τσιγάρο.

8) **Νὰ τὸ κáημιμ' μουλαζά.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν μερικοὺς πὸν σὺντοῦν ἰδιαίτερος (μουλαζά=σινδριασμός).

9) **Καλὴ πουπλένη ἔχει αὐτός.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἀσπρογένη.

10) **Καλὴ βρεχτούρα ἔχει αὐτός.** » » » μαυρογένη.

11) **Καλὰ τσεγκέλια.** » » » ἓναν πὸν ἔχει τσιγκελωτὸ μύστακα.

12) **Καλὸ μισοφέγαρο μὰς κούρδισε.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα φαλακρό.

13) **Συννέφιασε.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα σκυθρωπό.

14) **Ὡχ καὶ καλὴ σκεπαρνιά ἔχει.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα μὲ μακρὸ πηγούνι. Συνήθως ἡ φράση αὐτὴ συμπληρώνεται ἀπὸ δεῦτερο : καλὸ νερὸ τὴ δώκανα κοφτερὴ θὰ γέν' ἡ σκεπαρνιά.

15) **Γέλασε ὁ Μάρτις.** Ὅταν πειράξουν σκυθρωπὸ πὸν ἐγέλασε.

16) **Κατσούφιασε ὁ Ἀπρίλις.** Ὅταν πειράξουν ἓνα πὸν σκυθρωπάξει.

17) **Καλὰ γιόμισε τὶς μινδέρες.** » » » καμμιά χονδρὴ γυναίκα. Λέγεται καὶ μὲ ἄλλο τρόπο : 18) **Πὲ τὸ σάλμα γιόμισε τὶς μινδέρες.**

19) **Ὡχ καὶ καλὰ φορτώθηκε τὶς μακαράδες.** Ὅταν εἶναι καμμιά ἔγκυος (μακαράδες=κουβαρίστρες).

20) **Τὸ ἔκαμε σὰ σιδριβάνι.** Ὅταν πάσχη κανένας ἀπὸ ἀφροδίσια.

21) **Στὸ Μπιζάνι λαβώθηκε.** » » » » »

22) **Τὸκανε χοτζιόπλο.** » » » » »

23) **Ἔχ και καλά φορτώθηκε τὰ βουλιούργια.** Ὅταν περνᾷ καμμιὰ χονδρὴ γυναῖκα.

24) **Σαγλάτισε τὰ βουλιούργια.** Ὅταν γεννήσῃ καμμιὰ γυναῖκα και δὲν παρουσιάζεται πλέον χονδρὴ (βουλιούργια [τὰ]=τὰ γιαιλικά πὸν πουλοῦν μὲ κοφίνια στοὺς δρόμους).

25) **Κι' ἀντὸς ὁ καημένος κομμάτ' λαφροπέντισος.** Γιὰ τοὺς κουφαλωζόνες, τοὺς ἐλαφρούς.

26) **Δειψὰ τᾶχει.** Γιὰ τοὺς κουφαλωζόνες, τοὺς ἐλαφρούς.

27) **Ἔχει γαρούφαλλα στὸ κεφάλ'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν κανένα πὸν τὸν ἀπατᾷ ἢ οὐζυγὸς του.

28) **Καλὰ τὸ τριχιασανα τὸ κεφάλ' σου.** Ὅταν κανεὶς ἔχη δεμένο τὸ κεφάλι.

29) **Ἔρχεται ὁ χότζας πὲ τὸ ἄσπρο τὸ σαρίκ'.** Ὅταν ἔρχεται κανένας κεφαλοδεμένος.

30) **Τὸν ἔβαλανὰ τὸ χαμούτ'.** Ὅταν κανεὶς βάλῃ γιακά.

31) » » **καπίστο.** » γραββάτα.

32) **Τῆ μεγάλῃ ἀδεριὰ φορτώθηκε.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν ἔχει μεγάλο κομπολόι.

33) **Κοιτᾷ σὰ δὸ γαδούρ' πὸν γλέπ' τὴν ἀσκιά τ'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἀρνημένο.

34) **Πλέπ' σὰ δὸ σκύλο πὸν γλέπ' κάτ' τὴ βόρτα.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν ἔχει τὸ καπέλο γαμηλὰ.

35) **Πολὸ τὸ σάρτ'σες τὸ λουλόκαδο.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν ἔβαλε πλατεῖα και μεγάλα ζουνάτια.

36) **Καλὰ σήκωσε τὴ λατέρνα τ' αὐτός.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα καμπούρη.

37) **Ἔβγαλε τὸ πουνκάμο τ' και τὸ ψειρίζ'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὸν διαβάζει ἐφημερίδα.

38) — **Τρεῖς πεινοὶ και δυὸ πουλάδες πὸν ἔν' ;**

— **Μέσ' τῆς Μιχαλιέσσας ναι δά.** Συνθηματικὴ ἐρώτηση πὸν γίνεται γιὰ νὰ μάθουν σὲ ποῖο σπίτι εἶναι τρεῖς ἄνδρες και δυὸ γυναῖκες.

39) — **Ἀνθοῦνα γοὶ ἀκρανιές ;**

— **Δὲν ἀνθοῦνα** (ἢ ἀνθοῦνα). Συνθηματικὴ ἐρώτηση, πὸν γίνεται, ὅταν δὲν μιλοῦν ξένη γλῶσσα και θέλουν νὰ μάθουν, ἂν ὁ τρίτος τῆς παρέας καταλαβαίνει ἢ ὄχι.

40) **Βούβα τὰ σταφύλια.** Συνθηματικὴ ἔκφραση πὸν λέγει ὁ ἓνας ἔς τὸν ἄλλο, ὅταν μιλοῦν ξένη γλῶσσα και ὑπάχει και τρίτος πὸν τοὺς ἔννοεῖ και πρέπει νὰ σιωπήσουν.

41) **Ἀλέξικα μιλεῖ.** Λέγει ἀνοησίες.

42) **Κεπέγκια κατεβάζ'.** Δὲν κάνει καμμιὰ δουλειά.

43) — Πὲ ποῦ γεῖσαι ; — Πὲ τὸ Σκοπό. — Πὲ τὸ Σκοπό κι' ἐγώ.
— Βγάλ' τὴ βελίδα σου νὰ δγιώ. Ἐρωτήσεις ποῦ γίνονται ἀπὸ ἓνα Σκοπιανὸ ποῦ θέλει νὰ μάθῃ ἂν ἐκεῖνος ποῦ συνήντησε εἶναι Σκοπιανὸς καὶ αὐτός. *βελίδα* (ἦ) ὀνομάζεται ὁ σουγιᾶς. Ζητεῖ λοιπὸν ὁ Σκοπιανὸς ἀπὸ τὸν ἄλλο νὰ τοῦ δείξῃ τοῦ σουγιᾶ του ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως, γιατί ἐπάνω ἔς τὸ σουγιᾶ θὰ ἔχουν μείνει ψυχία ἀπὸ τὸ σικάλινο ψωμί ποῦ ἔτρωγαν οἱ Σκοπιανοὶ περισσότερο ἔς τὸν παλιὸ Σκοπό.

ΣΚΟΠΙΑΝΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

1. Ἡ φτωχοκόρ' ποῦ ἔγινε βασίλισσα

(Τὸ παραμῦθι αὐτὸ καὶ τὰ τρία ἐπόμενα ἐγράφησαν κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἄναστ. Λαγεῆ ἔτων 54 μὲ μικρὰς γραμματικὰς γνώσεις).

Ἐνα γαιρὸ κι' ἓνα ζαμάν' γήδανα ἓνας βασιλὲς καὶ πρόσταξε νὰ μὴ νάφανα τὰ καθήλια τὴ νύχτα ἔς τὰ σπῖτια. Αὐτὸς πὲ τὸ βεζύρ' δὸν μαζὶ ἔδραχε τὸ βράδ' κρυφὰ τεπτήλ'. Ἐνα σπῖτι γεῖχε τραγιά ὄρφανὰ κορίτσια. Ἐπειδὴ γήδανα πολὺ φτωχὰ δὲ βορούσανα νὰ ἀπὸβλεῖναι καὶ τὴ νύχτα. Γεῖχανα ναμμένο τὸ καθήλ'. Ὅσο καὶ νὰ σπῖτιοναε τὰ χωράθρια, πάλε ἔβγαине πὲ τὴ δρύπα φρέξ'. Ὁ βασιλὲς πὲ τὸ βεζύρ' δὸν ἔβλεπ' αὐὰς καὶ πέρασε πὲ κείν' τὸ δρόμο. Γεῖδε τὴ φρέξ' καὶ γεῖπε τὸ βεζύρ' δὸν. Γιά στέχα νὰ δγιώμ' τί γάτα δὸν πέρα Πανγιάν' πὲ μινάνα χαρμαδά καὶ γέπ' μέσα Γεῖδε τὰ τραγιά κορίτσια καὶ λέει τὴ βεζύρ' αὐὰς. — Δὲ τρησισώμ' τί λένε πρώτα καὶ γύστερα θὰ δγιώμ' τί θὰ κάνουμ'. Τα κορίτσια πὲ μέσα χωράτεσανα ἓνα πὲ τὸ ἄλλο. Γήλεγε τὸ μεγάλο: — Νὰ γεῖχα καὶ εἶναι γήπαιρνα ἄνδρα τὴ βασιλὲ τὸ βεζύρ', πὲ μένα καλύτερη δὲ θὰ γεῖχε. Γὴ ἀκούστη γήλεγε: — Ἐγὼ νὰ γεῖχα τὴ βασιλὲ τὸ βασᾶ, ἔν' κόμ' καλὸς πὲ τὸ βεζύρ'. Γὴ ὀλόμιξη κἀνδανα καὶ δὲ χωράτενε. Τὴν ρωτᾶ γὴ μεγάλ': — Γιατί δὲ χωρατεύς καὶ σὺ μωρή; — Θὰ σᾶς πῶ καὶ γώ, λέει: Κεῖνο ποῦ θέλω γώ ἔναι μεγαλύτερο καὶ κόμ' καλὸ πὲ κείνο ποῦ θέλτε σεῖς. Ἐγὼ θέλω τὸ γίδιο τὸ βασιλὲ νὰ δὸ γάνω τραγιά παιδιὰ. Τὸ γήλιο, τὸ φεγάρ' καὶ τὸν οὐρανὸ πὲ τ' ἄστρα. Ἄμα τ' ἄκσε ὁ βασιλὲς πὲ τὴ χαρμαδά ποῦ φηκιοῦσανα γεῖπε ἔς τὸ βεζύρ' δὸν: — Ἀκσεε τί χωρατεύνα μέσα; — Ναὶ τᾶσσα, λέει ὁ βεζύρς. — Τί λὲς γι' αὐτὰ ποῦ λένα ρωτᾶ ὁ βασιλὲς. — Γώ, βασιλέ μ' πολύχρονη, σὰ θέλς τὴ βαίρνω τὴ δευτέρηνα. Ὁ βασιλὲς λέει. — Κι' ἐγὼ παίρνω τὴ τρίτνα.

Τὸ πουρνὸ μόν' ξημέρωσε ὁ θεγὸς τὴ μέρα διάταξ' ὁ βασιλὲς καὶ τὸν γήφερανα τὰ κορίτσια ἔς τὸ παλάτι. Τσοῦπρο τὰ πῆγε τὰ καημένα μὴ δὰ κρεμάσανα. Πιάν' ὁ βασιλὲς δίν' τὸ ἓνα ἔς τὸ βεζύρ' τὸ ἄλλο στὸ βασᾶ καὶ λέει ἔς τὸ ὀλόμιξο: — Κεῖνο ποῦ γήλεγεε ἔψες ἀλήθεια ἔν; — Ἀλήθεια ἔν' πολυχρονεμένε μ'. — Σὰ σὲ πάρω γυναῖκα μ' θὰ κάνς αὐτὰ τὰ παιδιὰ ποῦ γήλεγεε; — Θὰ τὰ κάνω. — Ἄμα βγῆς ψεύτρια θὰ σὲ παραχώσω ζωντανὴ κεῖ ποῦ τρέξ' ὁ νεροχῦτς.

Ἐκανα τὸ δουγούν' βασιλικό. Γῆρτε καιρὸς νὰ γεννήσ' γῆ βασίλισσα. Γῆ μάννα τῆ βασιλῆ δὲ δὴ χώνευε τῆ νύβ' δης, γιατί δὲ γήδανα πὲ βασιλικὸ αἷμα κι' ἔβαλε τῆ μαννίτσα κρυφὰ σὰ γάν' παιδι ἢ βασίλισσα καὶ μοιάζ' τὸ γήλιο νὰ δὸ χάσ' καὶ νὰ βάλ' 'ς τῆ γούνια τ' ἕνα κουταβόπλο. Ἔτο' ἐγ' νε. Γέννεσε γῆ βασίλισσα τὸ γήλιο. Φεγοβολοῦσε γῆ κούνια τ'. Πιάν' ἢ μανίτσα καὶ τὸ κλέφτ' τὸ παιδι καὶ βάν' 'ς τῆ γούνια του μέσα ἕνα κουταβόπλο. Βάν' τὸ παιδι μέσ' σ' ἕνα σεδουκόπλο καὶ τὸ ρίχν' 'ς τὸ βοταμό.

Πῆγε ὁ βασιλῆς τὸ βράδ' νὰ δγῆ τὸ παιδί τ' κι' ὄδε γλέπ' τί νὰ δγῆ! Ἄντις τὸ γήλιο γλέπ' μέσ' τῆ γούνια ἕνα κουταβόπλο. Χολόσκασε πολὺ ὁ βασιλῆς καὶ λέει: — Ἀὐτὸ ἐν' τὸ παιδί ὁ γήλιος ποὺ θᾶφκιναν;

Ἀὐτὴ ἔκλαιγε καὶ τὸν γήλεγε ποῦκανε τὸ γήλιο καὶ δὲν ξαίρ' ποὺ ἔναι. Ὁ βασιλῆς τῆ λυπήθηκε καὶ τῆ σχώρεσε. — Ἄδε νὰ δγιοῦμ' τὸ δεύτερο τί θὰ νῆναι, λέει.

Τὸ παιδι μέσα 'ς τὸ σεδουκόπλο τὸ κουβανιοῦσ' ὁ ποταμός. Ἐνας τσοβάνς πῆγε πουρνό-πουρνὸ νὰ πάρ' νερὸ πὲ τὸ βοταμὸ καὶ γλέπ' τὸ σεδούκ' νὰ ἔρκεται. Φωνάζ' τῆ γυναίκα δου. — Ἐβα γυναίκα, νὰ δγῆς τί φέρν' ὁ ποταμός νὰ πιάσουμ'. Πῆρανα τὸ σεδούκ' καὶ πῆρανα μέσα τὸ ζαρίφκο παιδι ὀλοζούδανο. Τὸ πῆρανα καὶ τὸ τράνευα.

Γῆρτ' ὁ καιρὸς νὰ γενήσ' πάλ' ἢ βασίλισσα. Ἄμα γέννεσε τὸ δεύτερο παιδι τὸ κλέφτ' ὄκλεψε πάλ' ἢ μανίτσα καὶ τῶριξε 'ς τὸ βοταμὸ πὲ ἕνα σεδουκόπλο καὶ στῆ γούνια δου ἔβαλε ἕνα κατόνδ'. Στὸ δὲ γεῖδε τὸ κατόνδ' ὁ βασιλῆς χολόσκασε. Μάδσε πὲ τῆ βασίλισσα, ἔκλαιγε γῆ βασίλισσα, τῆ σχώρεσε πάλ'. — Ἄδε νὰ δγιοῦμ' τὸ τρίτο παιδί τί θὰ ν- ἐν', λέει.

Τὸ παιδι πὲ τὸ σεδουκόπλο 'ς τὸ βοταμὸ τὸ γεῖδε καὶ τὸ γλύτωσ' πάλ' ὁ τσοβάνς, τράνευε κι' αὐτὸ μέσ' τῆ μάτρα τῆ τσοβάν' μαζὶ πὲ τὸ γήλιο τ' ἀδρέφ' του. Γῆρτε καιρὸς νὰ γενήσ' πάλ' ἢ βασίλισσα. Ἐκανε κορίτσ' τὸν οὔρανο πὲ τᾶστρα. Φεγοβολοῦσ' ὁ νοδᾶς πὲ τῆ ζαριφιὰ τῆ παιδιοῦ. Τὸ πῆρε κι' αὐτὸ ἢ μανίτσα καὶ τῶριξε 'ς τὸ βοταμό. Πῆρε κι' αὐτὸ ὁ τσοβάνς.

Στῆ γούνια ἢ μανίτσα ἔβαλ' ἕνα φιδόπλο. Πῆγε ὁ βασιλῆς γεῖδε τὸ φιδόπλο καὶ κακιώθηκε. Φωνάζ' τὸ βεζύρ' καὶ τὸν λέει: Παραχώστε τνα ζουδανὴ κεὶ 'ς τὸ νεροχύτ' ποὺ δρέχνα τὰ βρωμονέρια. Ὅδε τῆ παράχωσανα τὴν ἔγανανὰ μέσ' τὸ χῶμα ἕνα νοδᾶ καὶ γῆ ἀδερφή τς ποὺ γεῖχε τὸ βεζύρ' γεῖπε κρυφὰ καὶ ἄφωνα μινὰ τρύπα κρυφὴ καὶ αἶμα σουρούπωνε τῆ βῆγαινε ψωμί.

Τὰ παιδιὰ τράνευανα κοδᾶ 'ς τὸ τσοβάν' γαμπμένα ποὺ δὲ βορεῖ νὰ γέν' πάρα πάν'. Ὁ σπαθὶ καὶ 'ς τὸ δουφέν' γυμνάζουδανα. Ἐγινανὰ οἱ καλύτεροι ἄβτιζῆδες.

Μινὰ μέρα ὁ βασιλῆς γύριζε 'ς τὸ ἄβ' μέσ' τὸ βουνὸ μαζὶ πὲ τις ἀθροῶπ' δου. Γῆρτε τὰ παλικάρια πὲ κάτ' τὸ δέδρο ποὺ κοιμούδανα πὲ τ' ἄρματᾶ τς καὶ λέει τὸ βεζύρ' δου: — Νὰ τὰ γεῖχα γὼ παιδιὰ αὐτά, ποὺ δὲ χάγκα παιδιὰ! Ὁ βεζύρς δὸν λέγει: — Πολυχρονεμένε μ', θαμάζουμ' πῶς βορεῖ νὰ γέν'

γυναίκα νὰ γεννήσ᾽ σκύλο, κάτω καὶ φίδ᾽.

Διάβκανα πὲ κεῖ χωρὶς νὰ ξυπνήσανα τὰ παιδιά.

Ὁ βασιλεὺς τὸ χτύπησε πὲ τότε γούλο ᾽ς τὸ νούνισμα. Μιὰ μέρα πῆγαν τὰ παιδιὰ ᾽ς τὸ ἄβ᾽ καὶ πέμνε τὸ κορίτσ᾽ μονάχο ᾽ς τὸ σπὶτ᾽ καὶ πάει μιὰ μάλιστα καὶ τὸ λέει:—Καλὴ καὶ πρεπὴ γεῖσαι, ἕνα πρῶμα σὲ λείπ᾽. —Τί μὲ λείπ᾽ τὴν λέει τὸ κορίτσ᾽;—Ἐπρεπε νὰν ἔχεις τὸ πουλί πὸν χωρατεύ᾽ νὰ μάθς καὶ ποιά γεῖσ᾽ ἀπὲ κείνο. Τὸ κορίτσ᾽ τῶβαλε ᾽ς τὸ μεράκ᾽ κι᾽ ἀρκίν᾽σε ᾽ς τὰ κλάματα. Ἐρχοῦνται τ᾽ ἀδέρφια του, τὸ βρίσκνα νὰ κλαίει. —Τ᾽ ἔχ᾽ς καὶ κλαῖς, ἀδερφή μας: Κουρβάν᾽ θὰ γένουμ᾽ νὰ τῶβρουμ᾽ ὅ,τι θέλς. Ἐκατσε τὸ κορίτσ᾽ καὶ τὶς γεῖπε πὼς ἦρτε ἡ βάβω καὶ τῆς γεῖπε γιὰ τὸ πουλί πὸν χωρατεύ᾽. Λέει τότες ὁ μεγάλος ἀδερφός: —Ἐγὼ θὰ πὰν᾽ νὰ σὲ τὸ φέρω. Νεβαίν᾽ τὸ ἄτ᾽ δου καὶ διαβαίν᾽. Δρόμο κόβ᾽, δρόμο παίρν᾽. Πὲ δὸ βολὸν τὸ δρόμο πὸν πῆγε ἀδαμών᾽ ἕνα βουνὸ καὶ βίτισε καὶ ὁ δρόμος. Στάθ᾽κε μέσ᾽ τῆ μέσ᾽ τῆ δρόμου καὶ θαμάζται τὶ νὰ κὰν᾽. Τότες γλέπ᾽ μιὰ κολύβα. Κατεβαίν᾽ πὲ τ᾽ ἄλογο καὶ χτυπᾷ τῆ θύρα τῆς κολύβας. Ἀκούει πὲ μέσα μιὰ φωνὴ νὰ τὸν λέει: —Νοῖς᾽ κι᾽ ἔλα μέσα. Μπαίν᾽ μέσα στῆ κολύβα καὶ γλέπ᾽ ἕνα βαποῦ μὲ μεγάλα γένεια καὶ μικρὸς ἴσαμ᾽ μισὸ βόι. Θάμαξε πὸν τὸ γεῖπε τόσο μικρὸ ἄθροπο.—Καλῶς ὠρίστε παλλκάρ᾽ μου καὶ βασιλόπλο.—Μὲ γεῖπ᾽ γὼ βασιλόπλο, ὁ βαβᾶς μου γήδανε τσοβάνς.—Λάθος εἶς ὁ βαβᾶς σου ἐν βασιλὲς καὶ ζεῖ καὶ βασιλεύ᾽. Ἐπὸν πὸν τὸ ξηπίρ᾽:—Ἐγὼ καλὰ ἀνέκοσο. Σαίρω καὶ γιατί γῆρτες. Ἐῆρτες γιὰ νὰ πάρς τὸ πουλί. Τὸ παλλκάρ᾽ κειθῆκε καὶ δὲ πὸν χωράτσε τὸ βαποῦ ὅπως ἔπρεπε. Ὁ παποῦς τὸ γεῖπε:—Νὰ τὸ πουλί πὰ ᾽ς τὸ βουνὸ ἐν᾽. Ἄμα γεῖσε παλλκάρ᾽ πῆγαινε καὶ πάρε, κείνο τὸ βουνὸ γήδανα μαγεμένο κι᾽ ὅποιος πάγαινε γίνδαν μάρμαρο καὶ πέννηριζε τὰ ξοπίσ᾽. Κίνσε καὶ τὸ παλλκάρ᾽ ν᾽ ἀνέβ᾽. Γλέπ᾽ ξερβὰ δεξιὰ μάρμαρο κι᾽ ἀθρῶπ᾽. Κούει μουσικὴ πὲ πίσω τ᾽. Γύρσε νὰ δγεῖ καὶ γίνκε κι᾽ αὐτὸς μάρμαρο.

Ξεκινάει καὶ τ᾽ ἄλλο τ᾽ ἀδρόφ᾽, πάγει κι᾽ αὐτὸ ᾽ς τὸ βαποῦ, δὲ φέρθηκε κι᾽ αὐτὸ καλὰ, μαρμάρωσε. Φύλαξε, φύλαξε τὸ κορίτσ᾽ καιρὸ πολὺ τ᾽ ἀδρόφια νὰ γυρίσνα, ἀλλὰ τοῦ κάκου. Πιάν᾽, παίρν᾽ τ᾽ ἀδερφοῦ τ᾽ τῆ φορεσιά, τῆ βάν᾽ νεβαίν᾽ κι᾽ ἕνα ἄτ᾽ ξεκινάει νὰ πάγει νὰ ν-εῦρει τ᾽ ἀδρόφια τ᾽. Φτάν᾽ ᾽ς τὸ βαποῦ, τὸν βρίσκει ᾽ς τῆ θύρα τῆς κολύβας νὰ ψειριζῆται. —Καλημέρα παποῦ, πὸν μαζεὺς μαριγατάρια. Πρώτη φορὰ γλέπω τέτοιο ζαρίφκο παποῦ. Ὁ παποῦς τὸν ἄρσαν τὰ λόγια τῆ κοριτσιοῦ καὶ τὸ λέγει: —Τὶ καλὰ πὸν πρέπς μὲ τ᾽ ἀδρόγια τὰ ροῦχα. Κάτσε νὰ σὲ πῶ. Σαίρω πὸν γεῖσαι κορίτσ᾽ καὶ ξαίρω γιατί γῆρτες. Ἐπειδὴ γεῖπες τὶς ψεῖρες μου μαργαριτάρια κατάλαβα πῶχ᾽ς καλὴ καρδιά καὶ θὰ σὲ βοηθήσω νὰ βρῆς τ᾽ ἀδρόφια σ᾽. Πάρ᾽ αὐτὸ τὸ βαβᾶκ᾽ καὶ στούπωσ᾽ τὰ φτιάσ᾽ κι᾽ ἂν τύχ᾽ καὶ κούσ᾽ς τίποτες πὲ πίσ᾽ νὰ μὴ γυρίσ᾽ς καὶ δγῆς, γιατί θὰ γένεις μάρμαρο. Θὰ πᾶς στῆ γορφὴ πὲ τὸ βουνό, θὰ ν-εῦρεις ἕνα μάρμαρο, ἔχει πὰν᾽ ἕνα καφάσ᾽ θὰ τὸ πάρς καὶ θὰ γυρίσ᾽ς πίσ᾽.

Ξεκίνσε τὸ κορίτσ᾽, πῆρε τὸ πουλί καὶ γύρσε. Ἦ τὸ δρόμο πὸν περνού-

σανα, σκόνδατα τὰ μάμαρα καὶ γίνδαν' ἀθροῦπ'. Σκόθκανα καὶ τ' ἀδρέφια τς καὶ ἄμα πήγανα ἕς τὴ κολύβα γούλα μαζί, βγήκε ὁ παποῦς καὶ τὶς λέγει: —Τώρα τὸ πουλι θὰ σᾶς τὰ πει γούλα πὸν ξέρει καὶ χωρατεύ'. Ποιοὶ γεῖστε σεῖς καὶ ποιὸς ἔν' ὁ βαβᾶς σας.

Τὰ παιδιὰ σὰ δᾶκσανα τσιβδίτσανα πὲ τὴ χαρά τς. Σὰ δῶμαθ' ὁ βασιλῆς πὲ τὸ γόσμο πὸν γύρσανα, ὅτι ἔχει παιδιὰ καὶ δὲ δὰ ἤξαιρε ξεκίνσε πὲ τὸ παλάτ' πὲ γούλ' τὶς παπάδες δου καὶ πῆγε καὶ πῆρε τὰ παιδιὰ τ'. Ἐγινε μεγάλο τζουβούσ' ἕς τὸ παλάτ. Διάταξε ὁ βασιλῆς τότες καὶ βγάζνα τὴ μάννα πὲ μέσα τὴ γῆ πὸν τὴ δαίξε γῆ ἀδερφή τς κι' ἔβαλανα μέσα τὴ μάννα τοῦ βασιλῆ καὶ τὴ μανίτσα.

Γήμνα καὶ γὼ κεί κι' ἔφαγα μνιὰ σούγλα φακῆ.

*Ἰσιὰμ' πὸν περνᾶ γῆ σούγλα ἕς τὴ φακῆ,

Τόσο νὰ πιστέψτε πὸν γήμνα κι' ἐγὼ κεί.

Τεπιτήλ' (λ. τουρκ.)=ἀγνώριστος μετημφιεσμένος. — **ράς** (λ. τουρκ.)=σύμπτωση. — **φηκρίζουμαι**=ἀκροῶμαι. — **τσούπρο**=τρόμος. — **μαννίτσα** (ἦ) =ἡ μαμμή.

2. Ἡ κερὶ τῆ προματευτῆ

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμαν γήδανι ἕνα βασιλόπαιδο. Γάπσε μιανοῦ προματευτῆ τῆ θεγατέρα. Ὁ προματευτῆς γήδανω προκομμένος ἄθροπος. Πήγχε τσιφλίτσια, κοπαδιὰ, ἀγέλες καὶ πολλαὶ σὺν ἑπάρχοντα. Γῆ γαιρὸ τὴ βασιλόπαιδ' δὲ δέχε αὐτὸ τὸ προῖμα νὰ γαπιώσῃ τὸ κορίτσ' πὲ τὸ παλλκάτ'. Γεῖδε ὅμως ὁ παποῦς ὁ βασιλῆς τὸ σερβὸν τῆ παιδιοῦ καὶ σκώθηκε καὶ πῆγε ἕς τὴ βολιτεία πὸν κάθδανω ὁ προματευτῆς. Γεῖδε τὸ κορίτσ' καὶ τὸ ἄρσε. Ἐγινανὰ γοὶ ἄρρεβῶνες καὶ τὸ πῆραν ἕς τὸ παλάτ' τὸ κορίτσ'. Πέρασε καιρός, πέθανε ὁ βασιλῆς, πέθανε γῆ βασίλισσα, ἔγινε τὸ βασιλόπαιδο βασιλῆς καὶ τὸ κορίτσ' βασίλισσα καὶ γήδανω πολὺ γαπημένο ἀδρόγυνο. Τῆ γεῖχε καὶ πὸν τὴ γεῖχε ὁ βασιλῆς τῆ βασίλισσα, μὴ σταξ' καὶ μὴ βρέξ'.

Ὁ βασιλῆς γεῖχε ἕνα γιαβέρ. Αὐτὸς ὁ γιαβέρς γαποῦσε τὴ βασίλισσα κρυφά. Μνιὰ μέρα γῆρτε ἕνα χαρτὶ καὶ γήλεγε ὅτι θὰ κάν' ὁ βασιλῆς πέλεμο. Μάζωξ' ὁ βασιλῆς γούλο τ' ἀσκέτ' δου κι' ετοιμάσκει νὰ πάγ' ἕς τὸ βέλεμο. Φωνάζ' τὸ γιαβέρ' δου καὶ τὸν λέει: — Δὲ χωλοσκάνω γιὰ βέλεμο, ὅσο χωλοσκάνω σὲ ποιόνα νὰ προσηλώσω τὴ βασίλισσα. Φοβοῦμ' νὰ δὴ φίσω μονάχηνα.

—Βασιλέ μ' πολύχρονη, ἄμα μ' ἔχεις μπιστοσύν' φίσ'με ἕς τὸ παλάτ' νὰ τὴν φυλάγω γώ. Ὁ βασιλῆς καταχάρ'κε πὸν γῆρτε ἄθροπο βιστό. Ποῦ νὰ ξαίῳ ὁ καημένος σὲ τί φίδ' τρικέφαλο ἄφ'νε τὴ γυναῖκα τ'.

Διάβκε ὁ βασιλῆς καὶ τὸν παρῆγγελε νὰ τὴν καλοκοιτᾷ καὶ νὰ τὴν βγάξ' περίπατο. Μνιὰ μέρα δὲ βάσταξ' ὁ γιαβέρς, πῆγε ἕς τὸ νοδὰ τῆς βασίλισσας κι' ἀρκίνσε νὰ δὴ χωρατεύ' καὶ νὰ δῆς λέγει τὸ δέτ' δου, καὶ τὴν ἀγάπ' δου. Γῆ βασίλισσα δὲν ἔστρεγε, τὴ γεῖπε αὐτός: — Ἄμα δὲ στρέγς θὲ νᾶχουμε ζότ'. Γεῖδε

γῆ βασίλισσα πού δὲ βορεῖ πὲ τὸ καλό, καὶ τὸν λέγ' νὰ φυλάξ' κάβοσες μέρες, γιὰ νὰ περνᾷ καιρός.

Κάθε μέρα δὲ δὴν ἄφνε ἠσυχίγια τῆ βασίλισσα κι' αὐτὴ γοῦλο τὸν γῆ-λεγε:—Φύλαξε καθόσο, φύλαξε καθόσο, γιὰ νὰ νάστ' ὁ ἄδρας της. Μνιὰ μέρα γεῖδε ὁ γιαβέρος πού δὲν βορεῖ νὰ κάν' πὲ τὸ καλὸ τίποτες, νούνισε νὰ τὴν πᾶγ' δεγί 'ς τὸ βερίπατο, νὰ τὴν πᾶγ' μέσ' τὸ βουνὸ καὶ νὰ τὴν ἀτιμῆσ'. Πήγανα 'ς τὸ βουνὸ πορπατῶνδας πορπατῶνδας, κι' ἅμα πήγανα μέσα 'ς τὸ ἄγριο βουνὸ φοβήθηκε γῆ βασίλισσα καὶ τὸν λέγει:—"Ἄδε νὰ παγαίνουμ".— "Τώρα πού γήρατ' δῶ πὲ τὸ ζόρ' πὲ τὸ κολαῖ θὰ γέν' κείνο πού λέγω γώ. Τί νὰ κάν' γῆ βασίλισσα τώρα! Νούνισε νὰ κάν' καμνιά πονηργιὰ νὰ γλυτώσ' καὶ τὸν λέγει:—Φύλαξέ μ' δωνὰ λίγο, γιατί θὰ πάγω 'ς τὴν ἀνάγκη μ'. Αὐ-τὸς λέγει: Θὰ μὲ γελᾶσ' καὶ θὰ φύγ'ς.—"Ἄμα φοβάσαι μὴ φύγω λέγ' ἡ βα-σίλισσα, δῆσ' με πὲ τὸ χέσ' καὶ βάστα τὸ σκoinί.

Βγάζ' πὲ τὴ τσέπ' του ἓνα σπάγο τὴ δὴν' πὲ τὸ χέσ', ἔκατοσε σ' ἓνα δέ-δρο, τὴ βελεῖ καὶ τὴν λέγει:—Πάν' τώρα. Πῆγε αὐτὴ μέσα 'ς τὸ βουνὸ, δὴν' τὸ σπάγγο 'ς ἓνα δάλ' πὲ τὴ δούμα, βάν' καὶ τὸ καπέλο της πὲ πᾶν' καὶ δίν' κοσὴ μέσ' τὸ βουνὸ καὶ φεύγ'. Ὁ γιαβέρος φύλαξ' πολὺ πολὺ νὰ νάστ'. Δὲ γύρσε γῆ βασίλισσα. Παγαίν' καὶ γλέπ' τὴ νὰ δῆτ' ἡ βασίλισσα λείπ'. Τὴ γύ-ρσπε-τὴ γύρσπε μεσ' τὸ βουνὸ δὲ δὴ γῆρας γύρσε καὶ ἀιάβε.

Ἡ βασίλισσα πῆρε δρόμο μέσ' τὰ βουνὰ μέσος παλιές. Γῆρε ἓνα πο-θάν' πού φύλαξε πορπατῶν. Τὸν λέγει:—Θὰ ἀεθώζω αὐτὸ τὸ δαχτυλίδ' κι' ἀπὸ τὰ σκλαρκία καὶ δῶσ' με τὰ ροῦχα σ'. Βγάζ' ὁ ποθάν' 'ς τὰ ροῦχα τ' καὶ τῆς τὰ δίν'. Τάβαλε γῆ βασίλισσα κι' ἔγινε τετὴτῆ. Τὸν γύρσπε καὶ ψομί τὸ τσο-βάν' καὶ τυρὶ κι' ἓνα δουρβᾶ καὶ τάβαλε μέσα γιὰ τὸ δρόμο. Γεῖχε ὁ τσο-βάνς 'ς τὴ τσατάλα κρεμασμέν' μνιὰ κοιλιά πὲ πορβᾶτο. Τὴ βαίρνει γῆ βασίλισσα παγαίν' 'ς τὸ βοταμό, τὴ βλίν', τὴ γόφτ' 'ς τὴ μέσ' καὶ τὴ βεονᾶ 'ς τὸ κε-φάλ' της. Ἐγινε σὰ γασιδιάς. Πῆρε δρόμο πῆγε 'ς τὴ βαβᾶ τς τὸ σπít'. Λέει τὸ βαβᾶ τς:—Ἀφεντικό, δὲ μέ παίρνες τσοβάν' 'ς τὰ πρόβατά σ: Γεῖμαι ἓνα φτωχὸ παιδί.—Ἄμα ἔν' ἔτσι, πῆγαινε μὲ τὶς τσοβάνηδες, φύλαγε τὰ πρό-βατα, λέγει ὁ πρματευτής. Ἐκανε ἓνα χρόνο τσοβάνς. Τὴ φώναζνε κασιδιάρ, γοῦλο κασιδιάρ. Γύρσε ὁ βασιλῆς πὲ τὸ βόλεμο, πῆγε 'ς τὸ παλάτ' δὲ γῆρε τὴ γυναικα τ'. Ρωτᾷ τὸ γιαβέρος':—Τ' ἔγινε ἡ γυναῖκα μ; Κι' αὐτὸς τὸν γεῖπε:—Ἐφγε γῆ γυναῖκα σ' πὲ κάποιονα. Κακιώθηκε ὁ βασιλῆς καὶ γεῖπε νὰ πᾶγ' 'ς τὸ βεθερό τ' νὰ τὰ πῆ γοῦλα, Παίρνει το γιαβέρος' καὶ στρατὸ καὶ ξεκινᾷ καὶ πᾶγ'. Τὸν ἔβαλανὰ τραπέξ' μαζὶ πὲ τὶς ἀξιωματικοί τ'. Ὁ βασιλῆς δὲ χοράτευε. Ὁ κασιδιάρς ἅμα ἔμαθε πού γῆρε ὁ βασιλῆς, λέγει 'ς τοὺς τσο-βάνηδες νὰ πᾶγ' 'ς τὴ βολιτεῖα γιὰ κάποια δουλειά.

Πῆγε 'ς τ' ἀφεδικοῦ τ' τὸ σπít' καὶ τὸν ἔβαλανὰ μέσ' τὸ μαγερεῖο νὰ φάγ'. Γοῖ δοῦλοι πού γήσανα 'ς τὸ μαγερεῖο τὸν λένα νὰ πῆ ἓνα παραμῦθ'. Μαζώχτικα γοῖ δοῦλοι καὶ γοῖ δοῦλες κι' ἀρκίνσε νὰ τὶς λέγ':«Ἐνα γαιρὸ

κι' ἓνα ζαμάν' γήφανα ἓνα βασιλόπαιδο καὶ γάψε μνιανοῦ πρᾶματευτῆ τῆ θεγατέρα». Κι' ἄρχεψε νὰ φηγιέναι τὰ δικὰ τς τὰ πάθια. Γοὶ δοῦλοι καὶ γοὶ δοῦλες ἀνοιξανὰ τς στόμ' δους καὶ φηκρογούφανα. Ἐστειλε ὁ πρᾶματευτῆς τῆ δούλα πὲ πάν' νὰ φέρῃ μεξέδες. Γῆ δούλα ἄμ' ἄκσε τὸ παραμύθ', στόχσε γιατί γῆρτε καὶ κάθσε καὶ φηκρογιούφανα. Ὁ πρᾶματευτῆς ἔστειλε ἓνα δοῦλο νὰ τήνε φωνάζῃ. Πῆγε κι' αὐτὸς κόλλσε κι' αὐτὸς κεῖ. Ὁ πρᾶματευτῆς κακίωθηκε. Σηκώθηκε νὰ πάγ' μονάχος νὰ δγῆ τί γίνδαι γοὶ δοῦλοι καὶ δὲν ἔρχουδαι. Πάγει κι' αὐτὸς κούει τὸ παραμύθ' μνήσκει κι' αὐτὸς. Ὁ βασιλῆς πέμνε μονάχος πὲ τς ἀξιωματικοί του. Ὑποψιάσκει γιατί τὸν φρίκανα, σηκώθηκε νὰ πάγ' νὰ δγῆ. Κατιβαίν' τῆ σκάλα. κούει χωρατὰ καὶ πηγαίν' καὶ τς βρίσκει. Φηκρογιέται τὸ παραμύθ', ἀνοίγει τὸ γόσμο καὶ θέλει νὰ πάη κοδὰ νὰ δγῆ ποιὸς τὸ λέγ'. Γλέπ' ἓνα τσαρπαλὰ καὶ κασιδιάρ'. Τὸν ρωτᾷ: — Ποιὸς γείσαι σὺ ποὺ ξαίρς τέτοια ζαρίφκα παραμύθια; — Γεῖμαι ἓνας τσοβάν'ς. — Ξαναπέ το νὰ δὲ κούσω καὶ γὼ πὲ τὴν ἀράδα, — Θὰ σᾶς τὸ ξαναπῶ νὰ δὲ κοῦστε γοῦλ' σας πάλ'. Πῆγανα πάν' κι' ἔκατσανά. Κάται κι' ὁ κασιδιάρ'ς πὲ πίσω τῆ θύρα, κλειδών' τῆ θύρα, βάν' τὸ κλειδί' τς τῆ τσέπ' δου νὰ μὴ ξίβ' κανείνας πὲ τὸ νοδὰ κι' ἀρκινίζ' νὰ λέγ' τὸ γίδιο τὸ παραμύθ'. Ὁ βασιλῆς ὅσο τὸ ἄγχε κρύος ἴδρος τὸ βρονοῖσε. Ὁ γιαβῆς σκώθηκε καὶ γῆθελε νὰ ξίβ' ὄξω. Ὁ κασιδιάρ'ς λέγει: Ἄμα διβῆθ' ἄθὰ τὸ παραμύθ'. Τὸν ἔγανε καὶ ξανακατσε πὰ' τς τὸ σέτ'. Ἄμα βίτσε τὸ παραμύθ' γοῦλοι κοιτάσαν' ἓνα πὲ τὸν ἄλλογα. Γρωτῆ καὶ λέγει ὁ βασιλῆς: — Ποιὸς γείσαι σὺ ποὺ τὰ ξαίρς γοῦλα αὐτὰ; Ὁ κασιδιάρ'ς σκόνδαι, ἔσκει τῆ φοισιὰ πὲ τὸ κεφάλ' δου καὶ λέγ': — Ἐγὼ δὲ γεῖμαι κασιδιάρ'ς, γείμαι γῆ-γναίκα σ' γῆ βασίλισσα. Τὰ τραβῆξα γοῦλα γιὰ νὰ βαστάξω τῆ διμή μ'. Δοκίσε ὁ βαβᾶς τῆς νὰ κλαίγ' κι' ὁ βασιλῆς νὰ τῆ γαλιάζ' καὶ νὰ κλαίγ'. Αὐτῆ τς λέγει: — Αὐτὸς ὁ ἄθρωπος μ' ἔκανε νὰ τραβήξω αὐτὰ τὰ πάθια, καὶ δείχνει τὸ γιαβέρ'. Ὁ βασιλῆς διάταξε τὸν ἔδεσανὰ σὲ δυὸ τρελλὰ ἄλογα καὶ τὸν ἔσκισανὰ τς τῆ μέση.

Γῆμνα καὶ γὼ κεῖ κι' ἔφαγα μιὰ σοῦγλα φακῆ.

σεβδὰς (δ) = ἐρωτικὸς καημὸς. — **γιαβῆρς** (δ) = ὁ ὑπαπιστής, ὁ σωματοφύλακας. — **φυλάγω** = περιμένω. — **νονίζω** = βάνω τς τὸ νοῦ μου, σκέπτομαι. — **δελί** = (λ. τουρκ.) = δῆθεν. — **κολάι** (τὸ) = ἡ εὐκολία, ἀντίθ. ζόρι (τό). — **πελῶ** = ἀπολύω, ἀφίνω ἐλεύθερο. — **δάλι** (τὸ) = ὁ κλώνος. — **δρῦμα** (ῆ) = ὁ θάμνος. — **τεπτήλ'** (λ. τουρκ.) = ἄγνωστος, μετημαφισμένος. — **τσατάλα** (ῆ) = διχάλα, φούρκα. — **τσαρπαλὰς** (δ) = κουρελιάρης. — **ζαρίφκος-η-ο** = ὄρατος, ὄμορφος. — **σὲτ** (τὸ) = ὁ καναπές. — **βιτίζω** = τελειώνω. **κοση** = τρεχάλα.

3. Τσορμπατζῆς ὁ ψυχόπονος

Μνιὰ φορὰ κι' ἓνα γκαιρό, κάποιος τσορμπατζῆς πολὺ πλούσιος γῆφανα. Ὁ θεγὸς τὸν χάψε ἓνα παιδί καὶ ὅδε τράνεψε τὸ παιδί ἀρκίνσε νὰ δὲ σπουδάξ'. Ἐπειδῆς ἡ καρδιά του γῆφανα ψυχόπονη ὅποιος καὶ ἂν πῆ-

γαινε νὰ δὸν γυρέψ' κάτ', ἔδινε. Ὅσο νὰ βγῆ πὲ τὸ σκολειὸ τὸ παιδι βίτσανα οἱ παράδες τῆ babā.

Μιὰ μέρα γλέπ' μιὰ γυναῖκα νὰ πάγ' ἔς τῆ παποῦ τῆ τσορβατζῆ τὸ σπῖτ' νὰ χτυπάη τῆ θύρα. Ὁ τσορμπατζῆς δὲ βοροῦσε πειὰ νὰ κατέβ' τῆ σκάλα καὶ φώναξε:—Ἐλα πάν' ποιὸς γείσαι; Γήδανα μιὰ φτωχιά γυναῖκα. Τὸν λέει τώρα γῆ γυναῖκα τὸ δέρετ' της:—Πέθαν' ὁ ἄδρας μου καὶ δὲν ἔχω παράδες νὰ τὸν σκώσω. Πῆγα ἔς τις καινούργιοι τις τσορβατζῆδες καὶ καινεῖνας δὲ μὲ δῶκε τίποτα. Γῆρητα σὲ σένα πάλ' τὸ βαλιὸ τὸ τσορβατζῆ νὰ παρακαλέσω νὰ μὲ κάνς σὺ τῆ δουλειά μ'. — Τὶ θὰ σὲ κάνω, μώρ' γυναῖκα, δὲν ἔχω παράδες τώρα. Ἀλλὰ τὸ λείψανο περιμέν'. Ἐχω μιὰ ψάθα κάτ', πού τὴν πῆρα ἔς τὰ νειάτα μ' γιὰ πενήδα λίρες. Πάρ' τηνα καὶ πάν' τηνα ἔς τὸ παζάρ' ὅσα σὲ δώσανα πούλσε τνα καὶ πάν' νὰ σκώσς τὸ λείψανο καὶ κείνα πού θὰ ἀρτίσανα, νὰ μὲ τὰ φέρς πίσ'. Πῆρε τῆ ψάθα γῆ γυναῖκα, τὴν πῆγε ἔς τὸ παζάρ', τῆ βούλσε γιὰ δέκα λίρες. Τῆ μιὰ τῆ λίρα τὴν κράτσε κείν' καὶ τις ἐννιά τις πῆγε στὸν τσορβατζῆ καὶ τις ἔβαλε πὲ κάτ' πὲ τὸ μινδέο. Τὸ βράδ' γῆρητε κι' ὁ γυιὸς τ' πὲ τὸ σκολειὸ τῆ τῆ δῆλωμα. Τὸν καλωσῶρσε ὁ babāς καὶ τὸ παιδι ρίχτηκε ἔς τὴν ἀσάνα τῆ βιάς. Σὰν τὸν γείδε ἔς αὐτὰ τὰ χάλια ἔκλαψανα πὲ δάκρυα μικρά. Λέει ἄσπασα ὁ παπποῦς:

—Δὲ σὲ φῆκα τίποτε, παιδι μ'. Ἐπὶ νὰ λίρες δῶ πὲ κάτω' τὸ μινδέο' καὶ τὸ σπῖτ'. Τὸ παιδι γείπε τὸ babā τ'. Δὲ θέλω τέτοια μόν' τὰ χαίματα πὸν ἔμειθα μὲ φτιάνα.

Σκώθ'κε τὸ παιδι καὶ πιάστηκε ἔνα τσορβατζῆ γραμματέας κι' ἔπαιονε δίκιο καλό, καὶ ζοῦσε καὶ τὸ babā τ'. Μιὰ μέρα χειμὸς καιρός, ἐκεῖ πού ἔγραφε τὸ παιδί, πῆρε μιὰ ἐφημερίδα καὶ διάβασε. Γεῖδε πού ἔγραφε ὁ βασιλές: «Ὅποιος βορέσ' καὶ κάν' τὸ κορίτσ' μου νὰ χωρατέψ' τρεῖς βραδυὲς θὰ τὸν γάνω γαβρό». Νὰ κι' ἔνα πουλι γῆρητε ἔς τὸ τζάμ' καὶ χτυποῦσε πὲ τῆ λουλούκα του τὸ τζάμ' τίκ-τίκ τίκ. Λέει τὸ παιδί:—Πάγαινε, πουλί, πὲ δῶ, μένα μὲ φτιάν' τὸ δέρετ' πού ἔχω γιὰ τῆ βασιλὲ τῆ θυγατέρα. Τὸ πουλι πάλ' χτυποῦσε. Τότες γείπε τὸ παιδί:—Ἄς τ' νοῖξω νὰ δοῦμ' τὶ ἐν' τὸ ζόρ' του. Κρύωσε φαίνεται τὸ καημένο. Ἀνοιξε τὸ τζάμ' καὶ σέβκε τὸ πουλι μέσα, ἔκατσε πὰ ἔς τὸ τραπέζ' καὶ τὸν γείπε, καλημέρα. Σὰν ἄκσε τὸ πουλι πού χωράτεψε φοβήθηκε. Τὸν λέει τὸ πουλί:—Μὴ φοβᾶσαι' γῆρητα νὰ σὲ βοηθῶ. —Καὶ τὶ θὰ μὲ βοηθήσς σὺ πουλί;—Νὰ αὐτὸ πού βιάβασες μέσ' τὴν ἐφημερίδα θὰ σὲ βοηθῶ. Κοίταζε—κοίταζε τὸ πουλι καὶ κείνο πάλ' τὸν λέει. — Μὴ μὲ κοιτάς-ς, θὰ σὲ βοηθῶ. Γιὰ νὰ γείσαι σίγουρος νοῖξε τὸ σουτάο' τῆ τραπέζιοῦ, βάλε μ' μέσα κι' ἄν δὲ σὲ βοηθῶ νὰ μὲ σκοτώσ-ς. Πάγαινε ἔς τὸ βασιλέ καὶ πὲ τὸ βασιλέ πού θὰ τὴν κάνς νὰ χωρατέψ' τρεῖς βραδυὲς τῆ θυγατέρα τ'. Πῆγε τὸ παιδι καὶ γείπε τὸ βασιλέ:—Ἐγὼ θὰ κάνω τῆ θυγατέρα σ' νὰ χωρατέψ' γῆ θὰ μὲ κόψ-ς τὸ κεφάλ'. Γύρσε ἔς τὸ σπῖτ' καὶ τὸν λέει τὸ πουλί:—Θὰ πάμ' μέσα ἔς τὸ vodā. Ἐκεῖ ἔχ' ἔνα τραπέζ' καὶ πὰ ἔς τὸ τραπέζ' ἔνα σαδάν. Θὰ σ'κώσ-ς

τὸ σαδάν' καὶ θὰ μὲ βάλ'ς πὲ κάτ'. "Ὁδε ἀρκινήσ' νὰ μὴ χωρατεύ' θὰ γυρέψ-
χωρατὰ πὲ τὸ σαδάν' καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς πῶ.

Πήγανα, σήκωσε τὸ σαδάν' τὸ παιδί κι' ἔβαλε τὸ πουλι πὲ κάτ' χωρὶς νὰ
τὸ καταλάβνα. Ὡς ἡ ὥρα δέκα τὸ βράδ' χωράτενε τὸ κορίτσο πὲ τὸ παλλικάρ'.
Γύστερα πῆρε τὴ δαντέλλα καὶ δὲ χωράτενε πιά. Παρακάλεσε τὸ παιδί νὰ ξα-
ναχωρατέψ' καὶ δὲ χωράτενε. Τότε τὸ παλλικάρ' γεῖπε στὸ σαδάν'. — Σὺ βά-
ρεμ' πὲς μας κάτι τις, ὡς τὸ πουρνό, πὼς θὰ περάσ' ἡ ὥρα. Καὶ πλογαῖται
τὸ πουλι κάτ' πὲ τὸ σαδάν'. — Θὰ σᾶς πῶ ἓνα παραμῦθ' μὰ θὰ κρίντε ἴσια.
Τότες ἡ βασιλοπούλα γύρσε καὶ γεῖδε τὸ σαδάν'. Ἀρκίνσε τὸ σαδάν', νὰ τῆς
λέει ἓνα παραμῦθ'. «Ἐνα γκαιρό, ὁ βασιλὲς γεῖχε τρίγια κορίτσια. Τὰ πάθρεψε
γοῦλα, καὶ γεῖχε τρεῖς γαβροί. Ὁ ἓνας ἄκγε σαράδα ὄρες μακρονὰ κι' ὁ ἄλλος
μιὰ πηδηχτὴ πήγαινε σαράδα ὄρες μακρονὰ καὶ γύρζε. Πόνεσανά τὴ βασιλὲ τὰ
μάτια καὶ ἤθελε ἀθάνατο νερό, νὰ τὰ νύψ' νὰ γιάνουνα. Τὸ ἀθάνατο νερό τὸ
φύλαγε ἓνας δράκος. Γεῖπε ὁ βασιλὲς τις γαβροί: — Ὅποιος βορέσ' καὶ μὲ φέρ'
τ' ἀθάνατο νερό, θὰ τὸν δώσω τὸ μῆλο αὐτό. Γεῖχε ἀξία πολλὴ τὸ μῆλο, οἱ
γαβροὶ γοῦλ' τὸ γῆθειανα καὶ σκοπεῖναν τὴ πύλα νὰ βροῦνα τὸ νερό. Ρω-
τώδας ρωτώδας κόδεψανα ὡς σαράδα ὄρες πὲ τὸ νερό. Λέει ὁ ἓνας πού ἔ-
γλεπε πολὺ: — Σταθῆτε νὰ δῶσα θομάτα γὰρ ὁ δράκος; Τὸν γεῖδε πού
κοιμούδανα. — Φηριστῆτε νὰ δῶσα θομάτα γὰρ ὁ δράκος γεῖπε τὸν ἄλλον.
Φηριστῆτε κείνο ἄλλο πού ρωτάτε καὶ λέει τὸν ἄλλον. — Κοίστε νὰ πὰ νὰ
τὸ κάτ'ς. Τινάχτε αὐτός πὲ κείνο πρῶτη, τὸ πῆρε τὸ νερό καὶ γύρζε τὰ
ἔξοπίσω. Τὸ πήγανα τὸ βασιλὲ τὸ νερό. — Τὸ μῆλο κείνο θὰ τὸ δώσ' ὁ βασιλὲς;
— Θὰ μὲ πῆτε σεῖς οἱ δυὸ σας λέει τὸ πῆρε πὲ μέσα τὸ σαδάν'. Πλογαῖτε το
παιδί καὶ λέει: — Σὲ κείνο πού φηριστῆτε χρειάζεται νὰ τὸ δώσα τὸ μῆλο.
— Ὁχ', λέει τὸ σαδάν' σὲ κείνο πού γεῖδε πού κοιμούδανα χρειάζ'ται νὰ
δώσ'να τὸ μῆλο. Δὲ βάσταξε γῆ βασιλοπούλα πιά καὶ λέγ'. — Σὰ δὲ γήδανα
κείνος πού τινάχτε καὶ πῆρε τὸ νερό, οἱ ἄλλ' τὶ βοροῦσανα νὰ κάν'να; Σὲ
κείνο ταιριάζ' τὸ μῆλο. — Σὰ δαιριάζ' τὸ μῆλο σὲ κείνο καὶ σὺ ταιριάζ'ς
σὲ μᾶς, φώναξάνα κείν' πού φύλαγανα πόξω πὲ τὴ βόρτα, τὴ βασιλὲ γοῖ
ἀνθρῶπ'.

Τὸ ἄλλο τὸ βράδ' λέει τὸ πουλί: — Θὰ πᾶμ' πόψα θὰ μὲ βάλ'ς μέσα
στὸ δουλάπ'. Ἄμα ἀρκινήσ' καὶ δὲ χωρατεύ' θὰ γυρέψ-ς λόγο πὲ τὸ δουλάπ'.

Πήγανα τ' ἄλλο τὸ βράδ', τὸ ἔβαλε μέσ' τὸ δουλάπ'. Χωράτεψανα ὡς
γῆ ὥρα μία τὰ μεσάνυχτα, ἀρκίνσε ἡ βασιλοπούλα πάλ' νὰ μὴ χωρατεύ'. Τὸ
παιδί γύρψε λόγο πὲ τὸ δουλάπ'. — Θὰ σᾶς πῶ λέει τὸ δουλάπ'.

— «Ἐνας babās γεῖχε τρίγια παιδιά. Ὁ ἓνας φραγοράφτς, ὁ ἄλλος μαρα-
γὸς κι' ὁ ἄλλος τὸ Θεγὸ παρακαλοῦσε νὰ τὸν ἔδιν' ὅ,τι ἤθελε. Πέθανε ὁ ba-
bās καὶ γεῖπε τὰ παιδιά: — «Κάθε βράδ' νὰ κόστε νὰ διαβάτε τὸ ψαλτήρ'
πὰ 'ς τὸ μνήμα σαράδα ἡμέρες πὲ τὰ νοβέτια. Τὴ βρώτη τὴ βραδυνὰ πῆγε ὁ
μεγάλος, ὁ μαραγκός. Σὰ διάβασε τὸ ψαλτήρ' καὶ γύστερα πῆγε 'ς τὴ γου-

χτή καὶ μάζωξε χιόν' κι' ἔκανε ἕναν ἄνθρωπο πὲ τὸ χιόν'. Πῆγε τὸ ἄλλο τὸ βράδ' ὁ φραγοράφης. Σὰ διάβασε τὸ ψαλτήρ' καὶ γύστερα κίνισε νὰ πάγ' στὴ γουχτή καὶ κείνος γιατί κρύωσε. Σὰ κόδεψε φοβήθηκε πὲ τὸν ἄνθρωπο πὲ τὸ χιόν' ποὺ ἔκανε ὁ ἀδερφός του. Ἐκανε καρδιά καὶ πῆγε κι' ὄδε γεῖδε τὸν ἄνθρωπο γεῖπε :—«Μπρέ, τὸ γερατᾶ τὸν ἀδερφό μ' ! Τί ἂ τὸν κάνω ἐγώ». Μάζεψε φύλλα πὲ τὸ δένδρο κι' ἔρραψε μιὰ φορεσιά ροῦχα. Τ' ἄλλο τὸ βράδ' πῆγε κι' ὁ ἄλλος ἀδερφός ὁ θεγοφοβούμενος. Σὰν βίτισε τὸ ψαλτήρ' πῆγε 'ς τὴ γουχτή καὶ κείνος. Γεῖδε τὸν ἄνθρωπο καὶ γεῖπε : «Ὁ μαραγδὸς τὸν ἔκανε, ὁ φραγοράφης τὸν ἔδωσε τὰ ροῦχα». Ἀρκίνισε γὰ παρακαλῆ τὸ Θεγὸ νὰ τὸν δώσ' ψυχὴ. Τὸ πουργὸ τὸν γεῖπε καλημέρα καὶ κείνος τὸν ἐμίλησε. Τὸν πῆρε πὲ τὸ χέρ' καὶ τὸν πῆγε σπίτ'. Ἀρκίνισανὰ νὰ μαλώνουνα τ' ἀδέρφια. Ὁ ἕνας ἤλεγε ἐν' δικός μου, ὁ ἄλλος δικός μου...

—Σὲ ποιόνα ταιριάζ' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος;—Θὰ μὲ πῆτε σεῖς λέει τὸ πουλί πὲ κίτ' τὸ δουλάπ'. Λέει τὸ παιδί:—Ταιριάζ' σὲ κείνονα ποὺ τὸν ἔκανε πὲ τὸ χιόν'. Τὸ δουλάπ' λέγ':—Ὁχ' σὲ κείνονα ποὺ τὸν ἔκανε ροῦχα καὶ δὲ δὸν ἔλυσε τὸ χιόν'. Δὲ βιάταξε τὸ κορίτσ'.—Ὁχ' σὲ κείνονα ποὺ παρεκάλεσε καὶ τὸν ἔδωσε ψυχὴ ὁ Θεγός, λέει. —Ἄμα ταιριάζ' σὲ κείνονα ὁ ἄνθρωπος ταιριάζ' καὶ σὲ μᾶς. Χτύπασανὰ πάλ' τὰ χέρια ποὺ τὴ βασιλὲ γοῖ ἀθρῶπ'.

Τὸ ἄλλο τὸ βράδ' λέει τὸ πουλί πὲ τὸ παιδί:—Θὰ μὲ ἔχ'ς μέσ' τὴ τσέπη σου, ἄμα ἀρκίνισ' γὰ μὴ χωρατέψ'. Θὰ μὲ πείθ'ς κεῖ ποὺ πᾶω καὶ κίτσο πὲ κεί' θὰ γυροῦν 'ς λόγ'.
 ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Πήγανὰ ὡς γῆ ὄρα τέσσερος τὸ πουργὸ, χωράτεψε τὸ κορίτσ'. Γύστερα πῆρε τὴ ταντέλλα καὶ δὲ χωράτεψε. Γυροῦσε ἀδεια τὸ παιδί νὰ πάει νὰ κατορησ'. Αὐτὴ κούνησε τὸ κεφάλ' μὲ νομῆς. Αὐτὸς ἀφορηστέν' ποὺ θὰ κατορησ', βγῆκε πόξω πὲ τὸ νοδὰ καὶ βαίνοντας 'ς τὸ νοδὰ πέλκε τὸ πουλί. Τὸ πουλί πῆγε κι' ἔκατσε πὰ 'ς τὸ νῶμο τῆ κοριτσιοῦ. Γότε λέει τὸ παιδί:—Σὰ δὲ μὲ χωρατεύς ἐσύ, ἢ βλοῦζα σ' νὰ μὲ χωρατέψ'. Ἀρκίνισε ἢ βλοῦζα νὰ χωρατεύ' βγάξ' τὸ κορίτσ' τὴ βλοῦζα. Καθίξ' τὸ πουλί πὰ 'ς τὸ πονκάμισό τς. Γυροῦ' πὲ τὸ πονκάμισο λόγο τὸ παιδί βγάξ' καὶ τὸ πονκάμισο γῆ βασιλοπούλα. Ἐμεινε τὰ κορμί τς ὄξω. Ἀναγκάστηκε νὰ χωρατέψ' καὶ γεῖπε:—Σὺ γεῖσαι δικός μου. Γοῖ ἀθρῶπ' τῆ βασιλὲ χτύπασανὰ πάλ' τὰ χέρια κι' ὁ βασιλὲς τὸν πῆρε καὶ τὸν ἔκανε γαθρό. Τὸν γεῖπε τὸ πουλί γύστερα:—Ξαίρος ποιοὺς γεῖμαι γώ; Γεῖμαι ἢ ψυχὴ κείνου τῆ ἄθρωπου, ποὺ δῶκε ὁ βαβᾶς τὴ λίρα καὶ σήκωσανὰ τὸ λειψανο.

Ἦμνα κι' ἐγὼ κεί κι' ἔφαγα μιὰ σούγλα φακῆ.

Ἀριζω—περισσεύω.—**σαδάνι** (τὸ)—κηροπήγιον.—**βάρου** = τοῦλάχι στον.—**πειτανόβεια**—μὲ τὴ σειρά, ἐναλλάξ.—**κουχτή**—μέρος ὑπήγειμον.—**ἀφορμεστέν**—ἔξ ἀφορμῆς (ἐπίρρ.).

4. Ὁ Γκιουζὲλ Γιαννάκος

Κόκκινη κλωστή δημέν'
᾿ς τὴν ἀνέμη δυλιγμέν'

δῶσ' ἄνα κλώτσα νὰ γυρίσ'
παραιμύθ' ν' ἀρκινήσ'.

Ἔνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' ἕνας σπουδασμένος ἄθροπος γήδανα κοδὰ ᾿ς τὸ βασιλὲ γραμματικὸς καὶ γῆ γυναῖκα δνάκιζα γήδανα κι' αὐτὴ γραμματισμέν'. Ἐκαμανὰ ἕνα παιδί. Τὸ βράδ' ποὺ γενήθηκε τὸ παιδί πέθανε ὁ βαβᾶς. Σὰ βέθανε ὁ βαβᾶς καὶ γύστερα, ὁ βασιλὲς τὴ γυναῖκα τ' τὴ βῆρε πλύστρα. Δὲ γήξαιρε ὅμως ὅτι γῆ γυναῖκα γεῖχε παιδί. Τὸ κήδευε κρυφά. Ὅσο ποὺ ἔγινε δέκα ὀχτῶ χρονῶ δὲν τῶβγαλε πὲ τὸ σπὶτ'. Ὅσα γράμματα γῆξαιρε αὐτὴ, ἔμαθε καὶ τὸ παιδί. Γήδανα τόσο ἔμορφο καὶ τόσο ἔξυπνο ποὺ δὲ βρέδανα ἄλλο. Τὸ γήλεγανὰ του-Γκιουζὲλ-Γιαννάκο.

Ἄμα ἔγινε τὸ παιδί δέκα ὀχτῶ χρονῶ παρεκάλεσ' τὴ μάννα τ' νὰ τὸν φίσ' κι' αὐτόνα νὰ δεξέ' μέσ' τὴ βολιτεία σερβέσκα. Γῆ μάννα τ' τὸν ἔκανε μιὰ φορεσιὰ καλὰ ρούχα, τὸν γιόμισε καὶ τὶς τσέπες παράδες καὶ τὸν γεῖπε : — Πῆγαινε νὰ γυρίσ' ε, ἀλλὰ πρόσσε καλὰ γὰ μὴ σὲ πειράξ' κανεὶς καὶ νὰ μὴ βειράξ' κανεῖνα. Τὸ παιδί εἶπε βῆκε νὰ δεξέ' ἔτυχε νὰ περάσ' πέξω τὸ παλάτ' τῆς βασιλοπούλας. Σὰ δὸν γεῖδε γῆ βασιλοπούλα τρελλάθηκε πὲ τὴν ἀγάπ' της. Φώναξε τὴ μάννα της τὴ βασίλισσα. — Λήγορα, λήγορα, μάννα, ἔλα νὰ δῆξ'. Κι' ἡ μάννα ἔκαθ' τὴ γεῖχε χαϊδεμένηνα τὴ βῆρε τὸ κορίτσι λήγορα ᾿ς τὸ πασαῦθ' γιὰ νὰ σὴ δὴν χεῖσ' τὸ χατήρ' καὶ τὴν ρούτ'. — Τὶ θέλς, κορίτσ' μου ; — Νὰ τί θέλω μάννα, κι' ἔδειξε πὲ τὸ δαχτύλ' τὸ Γκιουζὲλ Γιαννάκο. — Θέλω νὰ πῆξ' τὴ βασίλισσα νὰ τὸ πάρουμ' αὐτὸ τὸ παιδί νὰ τὸ σπουδάξουμ'. — Γύστερα τί θὰ γέν' κορίτσι μ' ; — Αὐτὸ δὲ δὸ κατάλαβες, μάννα, τί θὰ γέν' ; — Καλὰ, μὰ δὲ θὰ δὸ στρέξ' ὁ βαβᾶς σου, παιδί μ'. — Αὐτὸ τὸ θέλω, αὐτὸ τὸ θέλω, αὐτὸ τὸ θέλω. Σὺ βορεῖς, μάννα, νὰ τὸν γανδι-τίσεις νὰ τὸ πάρουμ' αὐτὸ τὸ παιδί.

Πῆγε γῆ καημένη γῆ μάννα τὸ γεῖπε τὴ βαβᾶ. Ὁ βαβᾶς γιὰ νὰ μὴ χαλάσ' τὸ χατήρ' τὴ κοριτσιοῦ ἔστειλε καὶ φώναξε τὸ παιδί. Δὲ γῆξαιραν ὅμως ποὺ γήδανα τῆς πλύστρας δὸν τὸ παιδί. Ὅδας πῆγε κείνος ποὺ πῆγε νὰ δὸ φωνάξ' καὶ γεῖδε τὸ σπὶτ', κατάλαβε ποὺ γήδανα τῆς πλύστρας τὸ σπὶτ' καὶ δὲ βοροῦσε νὰ σέβ' μέσ' τὸ σπὶτ'. Φοβούδανα. Πῆγε τὰ ξωπίσ' καὶ λέει τὸ βασιλὲ ὅτι ἔν' τῆς πλύστρας τὸ σπὶτ'. — Φοβοῦμ' νὰ βῆκω μέσα. Λέει ὁ βασιλὲς ; — Τὶ γυροῦει ᾿ς αὐτὸ τὸ σπὶτ' κείνο ; Ἔστειλε κι' ἕνα τζαδαρμὰ μαζὶ μὲ τὸν ἄλλονα καὶ διάταξε νὰ τὸ πάρουνα τζέλιπ. Πῆγανα λοιπόν, χτύσανα τὴ νόρτα, ξέβκε γῆ πλύστρα καὶ τὶς ρούτσε : — Τὶ θέλτε ; — Θέλουμ' ἕνα παιδί ποὺ ἔχ' μέσα. — Καὶ τί τὸ θέλτε αὐτὸ τὸ παιδί ; — Τὸ θέλ' ὁ βασιλὲς. — Γὼ θὰ τὸ φέρω, πηγαίντε. Διάβιανα. Ἡ πλύστρα πῆρε τὸ παιδί καὶ πάνα ᾿ς τὸ βασιλέ. — Καλημέρα, πολύχρονη βασιλέ, τί τὸ θέλτε τὸ παιδίμ' ; Ὁ βασιλὲς ἔπιασε τὰ γένεια τ' καὶ θάμαξε. — Ποῦ τὸ γῆρες σὺ τὸ παιδί ; — Δικό μ' γεῖ-

ναι, πολύχρονη — Τί τὸ λένα, πὸν γεῖν³ δικό σ³; — Γκιουζέλ Γιαννάκο.

— Ἐλα, κόρη μ³ ἔδω, φωνάζ³ τὸ κορίτσι δου ὁ βασιλῆς. — Αὐτὸ ἐν³ τὸ παιδί πὸν μὲ γεῖπες; — Ναί, πατέρα, αὐτό, αὐτό. — Αὐτὸ τὸ παιδί δὲ μὲ τὸ φίν³ς ἐμένα, λέει ὁ βασιλῆς τῆ βλύστρα, νὰ τὸ σπουδάξω; — Σὰ δὲ θέλτε πάρτε το. Δὲ βορῶ νὰ πῶ τίποτα γὼ ἀντίκρου³ς τὸ βασιλέ.

Τὸ ἔμαθε γράμματα πολλὰ ὁ βασιλῆς. Σὰν ἔμαθε τὰ γράμματα καὶ γύστερα, γύρσε καὶ πῆγε πάλ, ³ς τῆ μάννα του. Πήγανα πὲ τῆ μάννα τ³ μαζὶ ³ς τὸ βασιλέ νὰ τὸν φιλήσ³ τὸ χέρι τ³ πὸν τὸν σπουδάξε. Ὁ βασιλῆς τὸν ἔγανε ἓνα τραπέζ³ καὶ ἔκανα ἓνα μεγάλο τζουμπούσ³. Τότε γῆ βασιλοπούλα γεῖπε τῆ μάννα τς. — Γὼ τὸν θέλω νὰ τὸν πάρω αὐτόνα ἄδρα. — Δὲ γίνεται, παιδί μ³, δὲν ἔχ³ βασιλικὸ αἷμα αὐτός. Δὲ θὰ στρέξ³ ὁ βαβᾶς σου.

Τὸ κορίτσ³ ἔπесе βαίλισμένο. Τότε πάει γῆ βασιλίσσα καὶ τὸν λέει τὸ βασιλέ: — Ἐλα νὰ δῆξ³ τί γίνεται δῶ πέρα. Σὰ γεῖδε ὁ βασιλῆς ἀπὸ τῆ κατᾶστασ³, κάλεσε τὶς γιατροὺ ὀλονοὺς νὰ τὸ δγιούνε τὸ κορίτσ³. Οἱ γιατροὶ τὸ βρήκανα πὸν γήφανα πὲ τὸ μερά³. Ὁ βασιλῆς ρώτσε τῆ βασιλίσσα: — Τί καταλαβαίνς, τί μερά³ ἔχει τὸ κορίτσ³ μας; Ρώτσε το κρυφὰ νὰ σὲ τὸ πῆ. — Καλὰ τὸν γεῖπε γῆ βασιλίσσα καὶ διαβῆκε τὸ βορῶ³ κείνο τὸ ρώτσε τὸ κορίτσ³ καὶ λέει τὸ βασιλέ ὅτι ἀγαποῦσε τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. Ἀδύνατος τρόπος νὰ τὸν ξεχωριστῆ, τὸν γήθελε. Τότε ὁ βασιλῆς γεῖπε: — Θὰ τὸν πάρω, ἀλλὰ θὰ νὰ κἀται³ τῆς πλύστρας. Ρώτσε σὰν δὲ σῆσ³: Τὰν ρώτησ³ λέει γῆ βασιλίσσα, καὶ μὲ γεῖπε πὸν τὸ θέλ³ καὶ τὸ σῆσ³ ἄς ἐν³ καὶ ³ς τῆς πλύστρας τὸ σπῖτ³. Τότε ὁ βασιλῆς φώναξε τῆ βλύστρα καὶ τῆ γεῖπε: — Θὰ συμβεθεριάσουμ³ τὸ κορίτσ³ μου θὰ τὸ δώκω ³ς τὸν νιό σ³, ἀλλὰ θὰ τὸ ἔξς ³ς τὸ σπῖτ³ σου. Τὶς πάδρεψαν. Πῆρε τῆ γυναῖκα ³ς τὸ πατ³ δου ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος.

Τὶς παράδες πὸν γεῖπε γῆ μάννα γάλια γάλια τὶς ἔφαγανα, γιατί γῆ βασιλοπούλα ἔπρεπε νὰ τρώγ³ βασιλικά. Ἔτσ³ ἀρκίνσε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος νὰ πηγαίν³ ³ς τὸ μεροκάματο. Ὅ,τι γηύρισε δούλευε ὁ καημένος.

Πὲ τῆ Μπόλ³ γιὰ τὴν Ἀδριανού γεῖπε μιὰ φάβρκα μόν³ πὸν ἔφκιανανὰ σαπούνια καὶ τὰ κουβανιούσνα γιὰ ὄλ³ τὸ μεμλεκέτ³. Στὸ δρόμο ἓνα πηγάδ³ γεῖπε νερό. Ἐπρεπε νὰ κατεβάσνα ἓναν ἄθροπο μέσα γιὰ νὰ πελύσ³ τὸ πηγάδ³ νερὸ νὰ γιοῦνα. Κι³ ἔτσ³ σὲ κάθε σφερὸ χάνονταν ἓνας ἄθροπος.

Μνιὰ μέρα γύρευανα ἓναν ἄνθρωπο πὲ τὸ μεροκάματο. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος ἀποφάσισε νὰ πάγ³. Πῆγε, ρώτσε τὴν μάννα τ³: — Μάννα γηῦρα μεροκάματο, θὰ πάγω ξενητειά. — Ὅπου θέλς πάν, λέει γῆ μάννα, μονάχα τὸ ψωμί σ³ νὰ μὴ τὸ ἀπατήσ-ς, δίκαια νὰ κρίνς καὶ τὴν ἐκκλησιά σ³ νὰ μὴ δὴν στοχᾶς. Κάν³ τὸ σταυρό σ³ καὶ πῆγαινε.

Τραγουδώντας ὁ Γιαννάκος λέει τὸν τσαούσ³ τῆ μουλαργιοῦ: — Θὰ νᾶρω, τσαούσ³, μὴ γυρεύς ἄλλονα. Ἄϊδε θὰ διαβαίνουμ³ αὔριοιο.

Κίνησανὰ λοιπὸν καὶ πάνα. Ἐφτασανὰ ³ς τὸ πηγάδ³, γοὶ παλιοὶ γοὶ μεργιακτῆδες τὸ γήξαιρανα πὸν χάνοδουνα ὅποιος ἔβαινε μέσ³ τὸ πηγάδ³ καὶ

γήθειανα νὰ τραβήξανα κόβο. Αὐτὸς δὲ βόμενε καὶ γεῖπε : — Γὼ θὰ κατέβω φυλάετε. Δῆστεμ' καὶ κατεβάστεμ'. Τὸν ἔδησανα καὶ τὸν κατήβασανα μέσα. Τὸ πηγὰδ' γήθανα σκοτεινὸ πολὺ καὶ δὲ γοίταε πὺ κατέβηκε. Σὰ βάτσανα τὰ ποδάρια τ' χαμλὰ πὰ 'ς τὴ βλάκα, γρὸν ἀνοιξανὰ δυὸ θύρες κανατλίδικες. Γλέπ' ἕνα βαλλικαῶ καραγκιόζ' πὺ βαστὰ δυὸ κορίτσια ἕνα πὲ δῶ κι' ἕνα πὲ κεῖ, ἕνα καραγκιόζκο κι' ἕνα σουρό. Ρωτᾶ ὁ παλλικαῶς τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο : — Ποιὸ μὲ πρέπ' πὲ ταῦτά ; Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος τὸν γεῖπε : — Ὅποιο σᾶς ἀρέζ' κείνο σᾶς πρέπ'. — Μπράβο, τὸν γεῖπε τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. Βγάζ' ὁ παλλικαῶς πὲ τὴ τσέπ' του καὶ τὸν δίν' τρίγια μῆλα τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. — Βάλτα 'ς τὴ τσέπ' σου καὶ σὲ φτάνουνα αὐτὰ γεῖπε καὶ χάθηκε. Πέμνανα τὰ κορίτσια. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος ἔδησε τὰ κορίτσια ἕνα ἕνα κι' ἔπαιξε τὸ σκοινὶ νὰ τὸ τραβήξανα γοὶ ἀρκανδάδες.

Ἄσας γεῖδιανα πὺ ἔβγαينه τὸ κορίτσ', τρελλάθηκαν πὲ τὴν ἔμορφιά. Τὶς λέει τὸ κορίτσ' : — Πελύστε τὸ σκοινὶ νὰ βγάλτε καὶ ἄλλο. Ἐβγαλανὰ καὶ ἄλλο τὸ κορίτσ'. — Πελύστε τὸ σκοινὶ, λέει, νὰ βγάλτε καὶ τὸν ἄθροπο πὺ πέλκετε μέσα. Ὅσο νὰ κατίβ' τὸ σκοινὶ τὸ νερό ἀρκίνσε νὰ νεβαίν' ἀψηλά. Φώναζε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος : — Λίγισα γιατί θὰ μὲ πινίξ τὸ νερό. Τὸν ἔβγαλανὰ κι' αὐτόνα καὶ βγήκε τὸ νερό μαζί πὲ τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. Πὲ τότε καὶ γύστερα γεῖχε νδούξα νερό.

Πῆσανα τὰ κορίτσια καὶ τὰ βάλονα καὶ πᾶνα 'ς τὴ γάβρικα πὺν γασά. Σὰ τίς γεῖδε τ' ἀφεδικὸ πὺν πῆσανα γὰρ σαράκι ἄθροπο καὶ δυὸ κορίτσια τὰ ὀλοζαρίφκα τῆς δουνιάς, πᾶτε πὲ τὴ γασά τ'. — Τί ἔγινε βρὲ τσαούσ' ; ρωτᾶ. — Ἄφσ' τα ἀφεδικό, γεῖπεστε μὲν' χασά αὐτὸς ὁ ἄθροπος μᾶς ἔβγαλε τὸ νερό. Σὰ δὸν γεῖδε τ' ἀφεδικό τ' τὴν ἔμορφιά τ' καὶ τὸν ἔκανε κι' αὐτὴ τὴ γαλωσίον', τὸν ἔδωκε ἕνα βακτίσ' καὶ τὸν γεῖπε νὰ τὸν στείλ' 'ς τὰ παιδιὰ τ'. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος πὲ τὸ βακτίσ' τ' ἀφεδικοῦ μαζί ἔβαλε κι' ἕνα μῆλο πὲ κείνο πὺν τὸ δῶκε ὁ δρόκος καὶ τὸ ἔστειλε 'ς τὴ γυναίκα τ'. Γῆ γυναίκα τ' ὅμως τὰ γνώριζε τὰ μῆλα πὺν γεῖχανα ἀξία μεγάληνα, καὶ πούλησε τὸ μῆλο γὰρ πολλὰ μελεγονιά.

Ἐκανε ἕνα παλάτ' καλύτερο πὲ τὸ babā της καὶ πὲ τὴ Μπόλη ὡς τὴν Ἐδρινὲ ὅσα χωριά γεῖχε ἔκανε πὲ ἕνα χάν' καὶ πὲ ἕνα φουῆρο κι' ἔβαλε ταβέλλα «Γκιουζέλ Γιαννάκος». Καὶ σὲ κάθε χωριὸ ἔβαλε πὲ μνιὰ ἔμορφη ἀγελάδια καὶ πρόβατα.

Μνιὰ μέρα πῆγε ἡ τσορβαζέσσα 'ς τὴ γάβρικα. Σὰ γεῖδε τὸ Κιουζέλ Γιαννάκο, τὴν ἔμορφιά τ' καὶ τὰ τραγούδια τ', τὸν λιβίστηκε καὶ λέει τὸν ἄθρο της, τὸ ἀφεδικό : — Νὰ μὲ στείλς αὐτὸ τὸ φρελλόνα ἄθρογι' 'ς τὸ σπὶτ'. Τὸν θέλω νὰ μὲ κόψ' ξύλα γὰρ τὸ καζάν'. Τὸ ἀφεδικὸ τὸν λέει. — Γιαννάκο, σήμερα θὰ πᾶς νὰ κόψς ξύλα γὰρ τὸ καζάν'. Πῆρε τὸ δρόμο ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος καὶ πείγε 'ς τὸ σπὶτ'. Λέει στὴ τσορβαζέσσα. — Ποῦ γεῖνε γῆ τσεκούρα νὰ κόψω ξύλα ; Ἐκεῖν' τὸν λέει : — Ἐλα πᾶν' πρῶτα καὶ γύστερα. Πῆγε ἀπᾶν', τὸν γεῖχε

ψητὰ περιστέρια καὶ κρασί καλὸ καὶ τὸν γεῖπε νὰ φάγ' καὶ γύστερα νὰ δουλέψ'. Πεινοῦσε κι' ἕκατσε κι' ἔφαγε ὁ κακομοῖρος. Ἄμα ἔφαγε καὶ γύστερα τὸν λέει ἡ τσορβαζέσσα: — Ἔλα πὲ δῶθε νὰ σὲ πῶ κόμα ἓνα λόγο. Πῆγε κεῖν' ἔς τὸν ἄλλο τὸ νοδὰ καὶ τοιμάστηκε! — Ἔλα Γιαννάκο, καὶ γύστερα πάν' νὰ κόψ-ξύλα. Ὁ Γιαννάκος γεῖπε: — Γῆ μάννα μ' με γεῖπε τὸ ψωμί μ' νὰ μὴ δὸ πατῶ. — Θὰ τὸ πῶ τ' ἀφεδικὸ καὶ θὰ πάθῃ κακό. — Ὅσα κακὰ κι' ἂν πάθῳ, γὼ τῆς μάννας μου τὸ λόγο τὸ γρατῶ. Ἔμνε γῆ καημένη ἔς τὰ κρύα τῆ λουτροῦ.

Κακιώθηκε πολὺ καὶ γῆθελε νὰ τὸν χάσ' τὸ Γιαννάκο. Πῆρε τὴ τσεκούρα ὁ Γιαννάκος καὶ πῆγε καὶ κόφτ' τὰ ξύλα τ'. Γῆρε κι' ὁ τσορπατζῆς ἔς τὸ σπίτι. Ἐκατσε κεῖν' καὶ τὸν γεῖπε ὅτι ὁ Γιαννάκος τὴ δακίλτσε. — Δὲ βειράζ' γυναῖκα αὔριγιο ἐκεῖνος θὰ γέν' σαπούν', λέει ὁ τσορβατζῆς.

Πῆγε ἔς τὴ φάβρικα καὶ λέει τὸ γουμαντάρ' τῆς φάβρικας: — Αὔριγιο τὸ πουρνὸ ὅποιος πρωτονάστ' θ' ἀνοίξ-ς τὴ θύρα, μετὰ τὰ πελέκια κόψιμο καὶ ἔς τὴ φάβρικα. — Καλὰ ἀφεδικό; Διάβκε ὁ τσορβατζῆς καὶ πῆγε παλ' ἔς τὸ σπίτι. Ὁ Γιαννάκος δὲν ξαίρ' τίποτα. Τραγουδεῖ καὶ κόφτ' τὰ ξύλα. Τὸν φωνάζ' ὁ τσορβατζῆς καὶ τὸν λέει: — Αὔριγιο τὸ πουρνὸ γῆ ὥρα τρεῖς νὰ σκωθῆς νὰ πᾶς ἔς τὴ φάβρικα νὰ ξυπνήσ-ς τὸ γουμαδάρο. Σκώθηκα ὁ Γιαννάκος γῆ ὥρα τρεῖς, ὅσο νὰ πλυθῆ, ὅσο νὰ βάλ' τὰ ρούχα τ' γῆ ὥρα τέσσαρες. Βγήκε πὲ τὸ σπίτι καὶ πάει γιὰ τὴ φάβρικα. Νὰ καὶ γῆ καβάνια νὰν-νὰν χτυπᾶ. Τότε νού-νιασε ὁ Γιαννάκος τῆς μάννας δοῦν τὸ λόγο γιὰ τὴν ἑκκλησιὰ καὶ λέει: Ἐν πολὺν προί' ἄς πάγω νὰ κλάψῃ ἓνα κεῖ. Πῆρε, ἔναγε κεῖ καὶ διαβάσουδανα ὁ ἐξέψαλμος. — Ἄς τελειώσῃ ὁ ἐξέψαλμος καὶ γύστερα θὰ πάγω, λέει. Ἡ τσορβαζέσσα πισμάνεψε πὺν τὸν γεῖπε τὸν ἄδρα δὲς ἔτσ', λυπήθηκε τὸ Γκιουζὲλ Γιαννάκο καὶ σκώθηκε νὰ πάει ἔς τὴ φάβρικα νὰ πῆ νὰ μὴν τὸν σκοτώσῃ. Ὁ τσορπατζῆς κοιμούδανα καὶ δὲν τὴν ἐννοίωσε πότε διάβκε. Κεῖν' μιὰ κοσῆ, πῆγε ἔς τὴ φάβρικα καὶ χτυπᾶ τὴ θύρα. Ὁ κουμαδάρος ἄκσε τὸ βρόδο, ἐτοίμασάνα τὰ πελέκια, ἔνοιξῃ τὴ θύρα, τὴν ἔκοψῃ, τὴν ἔκορξῃ ἔς τὴ φάβρικα χωρὶς νὰ τὴ δγιούνα ποιὸς γήδῃ. Νὰ κι' ὁ Γκιουζὲλ Γιαννάκος κατὰ πόδ' πάει καὶ τραγουδεῖ. Πῆγε ἔπιασε τὴ δουλειὰ τ' καὶ δουλεύ' σερβέστκα. Ὅδε ξύπνησε ὁ τσορβατζῆς καὶ γεῖδε πὺν δὲν ἔναι γῆ γυναῖκα του κοδὰ τ' φώναξε. — Ποῦ γεῖσαι; Δῶ κεῖ ἔς τὴ χρεῖγια, ἔς τὴ γειτονιά, πουθενὰ ἢ τσορπαζέσσα. Γῆρε γῆ ὥρα καὶ πῆγε ἔς τὴ φάβρικα. Γεῖδε τὸ Γκιουζὲλ Γιαννάκο νὰ δουλεύ' κεῖ, κατὰλαβε πὺν ἔγινε λάθος. Φωνάζ' τὸ γουμαδάρο: — Ποῦ ἔν κείνο πὺν σὲ γεῖπα, τὸ ἔκανες; — Νὰ τὰ τσορβάλια τσορβατζῆ, τὸ ἔκανα κείνο πὺν με γεῖπες. Τότε πῆγε ἔς τὸ σπίτι ἔξαναγεῖδε γιὰ τὴ γυναῖκα τ'. Δὲ γήδῃ ἐκεῖ καὶ τὸ κατὰλαβε. Πῆγε ἔς τὴ φάβρικα, φωνάζ' τὸ Γκιουζὲλ Γιαννάκο καὶ τὸν ρωτᾶ: — Θὰ με πῆς τὴν ἀλήθεια τὸν λέει. — Μάλιστα, ἀφεδικό, αὐτὸ με γεῖπε καὶ γῆ μάννα μου νὰ λέγω τὴν ἀλήθεια. — Ἐχτὲς πὺν πῆγες ἔς τὸ σπίτι, τί σὲ γεῖπε ἢ τσορβαζέσσα καὶ τί ἔκανες; Τὸν φηγήθηκε μετὰ κοδολογία ὅσα ἔγινῃνα.

Ὁ τσορβατζής εὐχαριστημένος πὲ τὸ Γιαννάκο πὸν γήδανα σωστός τὸν πλιέρωσε τὸ δίκιο του, τὸν χάρσε κι' ἕνα βακτίσις' μεγαλύτερο πὲ τὸ δίκιο τ' καὶ τὸν γεῖπε — "Αἶδε, παιδίμ', πάγαινε ἔς τὴ γυναῖκα σ'. Μόν' χαρὰ ὁ Γιαννάκος πῆρε τὰ ροῦχα τ' κι' ἔπιασε τὸ δρόμο. — "Αἶε πολλά τὰ ἔτ' πιά, τσορδατζή, διαβαίνω. Σ' τὸ δρόμο πὸν πάγαινε ἔγλεπε ἕνα χάν' «Γκιουζέλ Γιαννάκο», ἕνα φοῦρνο «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Πρόβata πιανοῦ ἔν; «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Ἀγελάδια πιανοῦ ἔν; «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Τρελλάθη πὲ τὸ γαημό τ'. Θαραῦσε πὼς ἔχ' κι' ἄλλοινα Γκιουζέλ Γιαννάκο.

"Ἐφτασε ἔς τὴ βόλ'. Πῆγε πὸξω τὸ σπίτ' δους καὶ γλέπ' ἕνα παλάτ' κι' ἔγραφε «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Δὲ γνώρσε τὸ σπίτ' δου καὶ πάει πάρα πάνω πάλ' γυρίζ πίσω. Τὸ μέρος ἔν' ἄλλὰ τὸ σπίτ' δὲν ἔν. Γῆ γυναῖκα τὸν ἔγλεπε πὲ τὸ παραθύρ'. Δὲ βάσταξε κατέβξε καὶ τὸν λέει. — «Ἐλα δῶ, ἔλα δῶ». Σὰ δὴ γνώρσε γκαλιάστκανα φιλήθηκαν. — Τί ἔν γυναῖκα αὐτό; πισμάνειψ' ὁ babās καὶ σὲ ἔκανε τέτοιο σπίτ'; — "Οχ'. Γιαννάκο, ὁ babās μου θὰ πισμάνειψ'. Αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος. — Ποιὸς Γκιουζέλ Γιαννάκος; "Ἐχ' κι' ἄλλοινα Γκιουζέλ Γιαννάκο; — Μονάκος ἔτσι; ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος. Σὺ τὰ ἔκανες αὐτά. Τὰ ἔκανε τὸ μῆλο, πὸν με βεταίλε, τὸ πούλσα δέκα μελεγούνια. — Τί λὲς βρε γυναῖκα, γὼ ἔχω βίλα σου. — Νὸ τίσα θὰ μᾶς γαπᾶ κι' ὁ babās μου, μὴ φοβάσαι, Γιαννάκο.

Πῆγε γῆ βασιλοπούλα ἔς τὴ μάγα, τὴ καὶ τὰ γεῖπε γοῦλα. Ἐδεῖξε καὶ τὰ θυρ' τὰ μῆλα καὶ τὰ κείπανα το βασιλέ, τὰ εἶδε κι' κείνος τὴ κῆσε ἔς τὸ παλάτ. Κάθε ἔς τὸ θρόνο τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο καὶ τὸν ἔγανε βασιλέ. Γῆμα καὶ γὼ κεί καὶ με γεῖχε γαβάς.

δνάκιζα (λ. τ.)=τὸ ἴδιο.—**κηδέω**=φροντίζω, περιποιῶμαι.—**σερβέ-σκα**=ἐλεύθερα.—**τζέλπ** (λ. τ.)=διὰ τῆς βίας.—**μεμλεμεκέντ'** (τὸ)=περιφέρεια.—**μεργιακισῆς**=ἡμερομίσθιος.—**κόβο**=κλῆρο με τοὺς κόβους τοῦ μαντηλιοῦ.—**κανατλίδικες** (θύρες)=διπλὲς θύρες με κανάτια.—**ἀρκανδάς** (ὁ)=σύντροφος, συνάδελφος.—**νιούζκα**=ἀρχετιά.—**ξαμονή**=κοπάδι ζῶα, στάνη.—**κουμανδάρας**=ὁ διευθυντής.—**ἐξέψαλμος** (ὁ)=ὁ ἐξάψαλμος.—**πισμανεύω**=μετανοῶ.—**γαβάζς**=ἀκόλουθος.—**καδιρτίζω**=πείθω, καταφέρνω.—**βαῖλδισμένος**=κουρασμένος, λιπόθυμος, μαραμένος.—**σουρὸς - ἦ - ὀ**=ξανθός. **μόν' χαρὰ**=γεμάτος χαρὰ, ὄλο χαρὰ.

5. Ἡ ἄλεποῦ κι' ὁ λύκος

(Τὸ παραμῦθι αὐτὸ καὶ τὰ ἐπόμενα γράφηκαν κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἄριστ.

Τζελέπη 45 ἐτῶν με μικρὸς γραμματικὸς γνώσεις).

"Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γήδανα μινὰ ἄλεποῦ κι' ἕνας λύκος καὶ γήδανα ἀδρόγυνο. Ὁ λύκος κουβανιοῦσε ἔς τὴ φωλιά τς πὲ κανένα ἀρνόπλο, πὲ κανένα κατοκόπλο, πὲ κανένα πουλαρόπλο καὶ τῆρωγανὰ καὶ καλοπερνούσανα. Γῆ ἄλεποῦ πάλ' κουβανιοῦσε πὲ καμινὰ φορὰ πὲ κανένα πετναρό-

πλο, πὲ κανένο πουλαδόπλο. Μνιά βολὰ γῆ ἄλεποῦ κεῖ ποὺ ἔτρεχε γῆϋρε ἕνα κιοῦπ' μέλ'. Τί θὰ κὰν' τώρα γιὰ νὰ τὸ φάγ' μονάχ' δης; Κι' ἔτο' τὸ λογάριασε, κι' ἔτο' τὸ λογάριασε, τὸσὰ 'ς τὰ γύσταρα γῆϋρε τὸ τζαρέ: Μνιά μέρα λέει στὸ λύκο: — Κυρίτσ' Νικόλα, μὲ φωνάζ' γῆ συντέκνισσα μ' νὰ πᾶ νὰ βαφτίσω. — Ἐ, πὰν' τὴν λέει ὁ Κυρίτσ'-Νικόλας.

Πάει γῆ ἄλεποῦ 'ς τὸ κιοῦπ', ἔφαγε. ἔφαγε, μέλ'. Ἀρκίνισε τὸ μέλ' νὰ κατεβαίν' μέσ' τὸ κιοῦπ'. Πάει 'ς τὴ φωλιά, βρίσκει τὸ λύκο νὰ κοιμᾶται. Ἄμα ἔνωσε ὁ λύκος ποὺ γῆρε γῆ γυναῖκά τ', γῆ κυρὰ Μαργιόρα, σηκώνεται πὲ τις τσίβλες 'ς μάτια καὶ τὴν λέγ': — Καλῶς τὴν Κυρὰ Μαργιόρα; βάρφτες τὸ παιδί; — Ναί, τὸ βάρφσα. — Καὶ τί ὄνομα τῶβαλες; — Τῶβαλα Ἄρχινιτίτς. Πέρασε καιρός. Πειθύμσε γῆ ἄλεποῦ νὰ φάγ' μέλ'. Λέγ' 'ς τὸ λύκο: — «Κυρίτσ' Νικόλα, πὰ νὰ βαφτίσω. Πάει πάλ' 'ς τὸ κιοῦπ' τρώει-τρώει μέλ', τῶκανε ὡς τὴ μέσ'. Πάει 'ς τὴν φωλιά, τὴν ρωτᾷ ὁ λύκος: — Τί τῶβαλες τὸ παιδί; — Μεσγίτσ' τῶβαλα. Πέρασανα καθόσες μέρες κόμα. Πειθύμσε ξανὰ νὰ φάγ' μέλ'. — Κυρίτσ'-Νικόλα, ἡ κουβάρα μ' μὲ φωνάζ' νὰ πᾶ νὰ βαφτίσω. — Ἄδε πὰν'. Ταμάμ' διάβκε γῆ ἄλεποῦ, κὰτὰ ὁ λύκος καὶ λογαριάζ' τις μέρες. Ἀὐτὸ τὸ πρᾶμα κἀθε βδομάδα δὲ γινᾶται. Ἄς περνοῦνα κἀθε βδομάδα γοῖ γυναῖκες. Δῶ πέρα κὰτ' τρέχ'. Ἄς πέρα κὰτὰ ποὺ ἔχε νὰ δγιούμε τί φκιάν'. Πάει κρυφὰ καὶ γλέπ'. Τί νὰ δγιᾶ βαίν' γῆ ἄλεποῦ μέσ' σὲ μιὰ δρύμα καὶ βγάζ' τὸ κιοῦπ'. Γι' αὐτὸ δὰ γοῦλα βαφτιοῦσε τις κῶσα Μαργιόρα, λέει πὲ τὸ γοῦταν. Στέκα νὰ δγιᾶ τὴ θὰ σὲ κἀθε Πάει 'ς τὴ φωλιά τ' κὰτ' τὴ φωλίαι. Μόν' γῆρε τὴν ρώτσε: — Τί ὄνομα τῶβαλες τὸ παιδί; — Τούβα. Κακιώνεται ὁ λύκος καὶ τὴ φίν' καὶ διαβαίν' γῆ ἄλεποῦ πὲ τὸ δέρε' δης καὶ πὲ τὴ βεῖνα τὴ βολλή γεῖπε νὰ λάγ' νὰ παῖξ' κὰτὰ σὰτ' γὰδ'. Πηγαιν' μέσ' 'ς ἕνα μονοπάτ', πὲ κεῖ ποὺ περνούσανα Σαμακοβλῆδες καὶ ἔφερονὰ τσίροι. Μόν' γεῖδε πῶρκουδαὶ τὰ μουλάρια φκιάν' τὴ ψόφια. Περνοῦνα γοῖ Σαμακοβλῆδες. Λέει κείνος πῶσεργε τὰ μουλάρια: — ἔρε παιδιὰ μνιά ψόφια ἄλεποῦ. Νὰ τὴ γδάρομ' νὰ πάρουμ' τὸ τομάρ' τς». Μόν' τ' ἄκσε γῆ ἄλεποῦ πὰ τὴν γδάργε νετριχιάστκε πὲ τὸ φόβο τς. Τὴν πιάν' πὲ τὴ νουρὰ ὁ Σαμακοβλῆς, τὴ ρίχνει πὰ 'ς τις κοφίνες. Ταμάμ' σκοτίδιασε, ζουδανεῦ' γῆ ἄλεποῦ, γλέπ' τις ἀθρῶπ' ποὺ περπατοῦνα βροστά, ἀρκινίξ' νὰ ρίχνη τις τσίρ' κἀτω πὲ τις κοφίνες. Ἐρριξε τὸ ἕνα τὸ μουλάρ' γοῦλες κὰτ'. Πηδᾷ 'ς τᾶλλο. Ἔτο', π' ἕνα, π' ἕνα, τὰ ξεφώρωσε γοῦλα τὰ μουλάρια. Γιῶς γήδανα βουρλιές γοῖ τσίρ', τις κουβάνσε καὶ τις κρέμασε 'ς τὸ ταβάν' τς. Μνιά μέρα πὲ τὴ χαρά τς ποὺ γεῖχε πολὺ φαί, δὲ βάσταξε, πηγαιν' καὶ λέγ' 'ς τὸ λύκο: — Κυρίτσ' Νικόλα, νὰ νάρτς νὰ μὲ γειτονέψς νὰ μονοιάσουμ'. — Θὰ νάρτω, κυρὰ-Μαργιῶ. Πάει νὰ τὴν γειτονέψ' καὶ τὸν λέγ' γῆ ἄλεποῦ: — Κυρίτσ'-Νικόλα, μὴ σκώσ'ς τὸ κεφάλ' σου καὶ δγιᾶ πὰν', γιὰτὶ ἔχ' βελόνια, θὰ πέσανα μέσ' τὰ μάτια σ'. Δὲν ἄκσε ὁ λύκος. Σκῶν' τὸ κεφάλ' καὶ γλέπ' πὰν'. Τί νὰ δγιᾶ! γιομᾶτο τὸ ταβάν' τσίρ'. — ἔρε 'ς τὸ βρεκέτ'! φωνάζ'. — Ποῦ τὰ γῆρες τόσα ψάρια; Καὶ ἡ ἄλεποῦ τὸν λέει:

—Βρέξε κῶλο, φάγε ψάρ'. —Πῶς νὰ τὸν βρέξω, πού δὲ ξαίρω τὴ τέχνη;—Γὼ θὰ σὲ μάθω. Παίρν' ἓνα βαρέλ' τὸ δὴν' ἔς τὸ λαιμὸ τῆ λύκου κι' ἓνα πιθάρο' ἔς τὴ νουρά τ' καὶ τὸν λέει:—Σέβα ἔς τὴ θάλασσα, θὰ γιομίσινα τσίρο' καὶ θὰ ξέβς γύστερα. Σεβαίν' ὁ λύκος. Ἀρκινίσινα νὰ γιομίσινα τὸ βαρέλ' καὶ τὸ πιθάρο', ὡς τε πού γιόμισινα καὶ βάτισε ὁ λύκος καὶ πινίγκε.—Κυρὰ-Μαργιόρα, πνί γουμ', φώναζε.—Ἔρχοχο νὰ σὲ γέν', τὸν λέγει ἡ ἄλεπού.

Γήμνα καὶ γὼ κεῖ, κι' ἔφαγα μιὰ σούγλα φακῆ.

τζαρεῖς (ὁ)=ὁ τρόπος. — **ἀρχινιτίσ'**=ἔς τὴν ἀρχή. — **μεσιτίσ'**=ἔς τὴ μέση. — **δρύμα** (ἡ)=ὁ θάμνος. — **Σαμοκοβλήδες**=κάτοικοι Σαμοκοβίου Θράκης (Σιδηροχωρίου). — **ταμάμ'**= μόλις, ἐν τάξει. — **δὴνω**= δένω. — **σέβα**= ἔμπα (ἐνεστ. σεβαίνω). — **βατίζω**=βουλιάζω. — **γιῶς**=καθῶς. — **ῶχοχο νὰ σὲ γέν'**=καλὰ νὰ σὲ γίνῃ.

6. Ὁ παπᾶς καὶ ἡ παπαδιά

Ἐνα γαιρὸ κι' ἓνα ζαμάν' γεῖχε ἓνα βαπᾶ καὶ μνιά παπαδιά. Γάπισε γῆ παπαδιά ἓναν ἄλλονα. Πήγαινε γῆ παπαδιά κάθε Κυριακῆ ἔς τὴν Ἐκκλησιὰ καὶ στέκδινα καρσὶ ἔς τὴ θανατῆα κι' ἔφκινε τὸ σταυρό τς, παρακαλοῦσε κι' ἔλεγε.—«Τύφλα, κούφα τὸ βαπᾶ, τύφλα κούφα τὸ βαπᾶ». Γήθελε νὰ τυφλαθῆ καὶ νὰ κουφαθῆ ὁ παπᾶ, γὰρ ἡ παπᾶ τὸν ἀγαπτικό τς ἔς τὸ σπῆτ'. Ὁ παπᾶς πὲ τις πολλὲ φωνᾶς πὸ τὴ γαίταζε νὰ φανᾶ μετάνιες ἀπελάντσε. Πηγάν' καὶ κουφίεται ἀπὸ πῶς πὲ τὴν εἰκόνα καὶ σημοίεται τὴ γῆλεγε γῆ παπαδιά. Ἄμα τὸ ἄσε πόρενε νὰ τυφλαθῆ καὶ νὰ κουφαθῆ, ἔπιασε τὰ γένεια τ' καὶ γεῖπε μονόμος πον'—«πὸ τὴ γανκίτσα τί θέλ'! Στέκα νὰ δγῆς τὰ τὴ γάνω». Πιάν' τὴν ἄλ' τὴ μέρα καὶ τυφλαίνται ἔς τὰ ψέματα καὶ παγαίν' ἔς τὸ σπῆτ' κι' ἀρκινίς' νὰ φωνᾶς':—«Παπαδιά, τυφλάθκα καὶ κουφάθκα». —«ἔρε τὸ γαμημένο τὸ βαπᾶ, τί ἔπαθε», λέει ἡ παπαδιά.

Μόν' χαρὰ κοσεύει καὶ πάει ἔς τὸν ἀγαπτικό τς καὶ τὸν λέει: — Ὁ παπᾶς τυφλάθκε καὶ κουφάθκε. Ἔλα ἔς τὸ σπῆτ' νὰ σ' ἔχω δούζκα κοδά μ'. Παίρν' κι' ὁ ἀγαπτικός πάει ἔς τὸ σπῆτ'. Τὴν ἄλλη τὴ μέρα ἔβαλε γῆ παπαδιά πλύσ'. Ἐναψε τὸ καζάν' κι' ἀρκίνισε νὰ βράζ'. Γεῖχε καὶ τὸν ἀγαπτικό τς κοδά νὰ τὴν βοθᾶ. Τὸν παπᾶ τὸν δῶκε μνιά φκέδρα νὰ φυλάη τ' ἀρνίθια. Ἄμα περοῦσε γῆ παπαδιά φορτωμέν' ρούχα καὶ πήγαινε νὰ πλύν', ὁ παπᾶς τὴν ἔστραφε μνιάνα πὲ τὴ φκέδρα πὰ ἔς τὰ ποδάρια κι' ἔλεγε: «ξοὺ ξοὺ ξοὺ...» — Ὁλελε, παπᾶ μ', φώναζε γῆ παπαδιά. — Σχωρεμένα, παπαδιά, θάρεψα πὸν' ὄρνιθες ἤλεγε ὁ παπᾶς. Πάει γύστερα γῆ παπαδιά μέσ' τὸ νοδά νὰ τοιμάσ' τὸ σοφρὰ νὰ φάνα. Ἐρχεται ἡ γειτόνισσα νὰ γειτονέψ' τὴ παπαδιά. Γλέπ' ὁ ἀγαπητικός τὴ γξέν' τὴ γυναίκα καὶ γιὰ νὰ μὴ δὸν γνωρίσ' κρυβιέται μέσ' τὸ γάδο. Ὁ παπᾶς ἄμα τὸν γεῖδε πιάν' τὸ καζάν' πὲ τὸ βραστερὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν πεφρικιάζ'. Πετσιόρωσ' ὁ ἀγαπτικός μέσ' τὸ γάδο. Ἄμα βράδουσε, πάει καὶ ἡ παπαδιά καὶ γυρεῦ' τὸν ἀγαπτικό τς.

Τὸν γηῦρε πετσιγρωμένο μέσ' τὸ γάδο. Φωνάζ' τὸ βαπᾶ καὶ τὸν λέει: — Παπᾶ, ψόφσε ἢ κατσίκα μας, ἔλα πᾶ νὰ δὴ ρίξουμ' ἕς τὴ θάλασσα. — Ἔρχουμαι, παπαδιά, λέει ὁ παπᾶς. Βάν' ἢ παπαδιά μέσ' ἕς τὸ τσουβάλ' τὸν ἀγαπτικό, τὸν φορτών' ἕς τὴ ράχ' τὴ παπᾶ καὶ πάνα. Ἄμα πήγανα ἕς τὸ μισὸ δρόμο λέει ὁ παπᾶς: — Πεστάθκα, παπαδιά, πάρ' τὸ τσουβάλ' καὶ σὺ λίγο. Παίρον' καὶ γῆ παπαδιά τὸ τσουβάλ' καὶ τὸ φορτώνται. — Ἄϊντε, παπαδιά, τὴν λέει ὁ παπᾶς, νὰ τραγουδήσμε. — Τραγοῦδσε σὺ βροστά, τὸν λέει. Ἄρκινίζ' ὁ παπᾶς νὰ τραγουδῆ: «Τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ', τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ'». Τὸν λέει γῆ παπαδιά: — Λάθος τὸ λές, παπᾶ, λάθος. — Τραγοῦδσέ το σὺ πού τὸ ξαίρς καλύτερα, λέει ὁ παπᾶς: — Τρεῖς πᾶμ' δυὸ θὰ γυρίσουμ', τρεῖς πᾶμ' δυὸ θὰ γυρίσουμ', τραγοῦδσε γῆ παπαδιά. Ἄμα πήγανα ἕς τὸ γρέμενο τῆς θάλασσας, ταμάμ' πολέμεσε νὰ ρίξῃ ἢ παπαδιά τὸ τσουβάλ' ἕς τὴ θάλασσα, τὴ γουδᾶ ὁ παπᾶς καὶ πέφτ' μέσα μαζί πὲ τὸ βεθαμένο. Φωνάζ' πὲ πίσ' ὁ παπᾶς: — Καλὰ σὲ γήλεγα γώ, τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ'.

δουζκα = πάντοτε. — *πεφρικιάζω* = ζαυρίζω. — *πετσιγρώνω* = ζαρώνω. — *γουδᾶ* = σπρώχνω. — *σουπελέντισ* (σουπελεντίσι) = ὑποψιάστηκε. — *τά* = τί θά. — *πεστάθκα* (πεσταίνουμε) = ποιοῦσε μετ'.

7. Τὸ πιστὸ τσιράκ'

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἔνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γήθκα ἕνα πρᾶματευτῆς, καὶ γέιτε ἕνα τσιράκ'. Γέιτε καὶ μινὰ μοναχοκόσ'. Πὸ τσιράκ' γήθκα πολὺ ἔξυπνο καὶ τὸ γαπούσανα πολὺ. Τὸ τσιράκ' γάπσε τὸ βρεμινὸ τὴν θεγατέρα. Μιὰ μέρα κεῖ πού δουλεύεσανά ἕς τὸ πρᾶματευτάδο, ἄστεικανά νὰ παραγγεῖλ' καβέδες ἕς τὸ βλαῖνὸ τὸ γαβετζῆ. Ὁ καβετζῆς δὲ γήθκα ἕς τὸ μαγαζί. Κάδανα μέσα ἕνας ἀγᾶς πὲ τὸ σαρίκ'. — Καλὴ μέρα, ἀγᾶ; — Καλὴ μέρα τὸ παιδί.

Π' αὐτό, πὲ κείνο ἄνοιξανά χωρατὰ πὲ τὸν ἀγᾶ, γιὰ ἀργοῦσε ὁ καβετζῆς καὶ πιάστκανά φίλοι. Ἄμα γῆρτε ὁ καβετζῆς λέει τὸ τσιράκ' τῆ πρᾶματευτῆ ἕς τὸ γαβετζῆ: — Κάν' μας δυὸ καβέδες νὰ πιούμ' πὲ τὸν ἀγᾶ. Ὁ ἀγᾶς δὲ δὸ δέχκε. — Γιὰτὶ νὰ μὲ κεράς ἕς καβέ, ἄλλ' φορὰ πού μὲ γεῖδες καὶ μὲ κερνᾶς καβέ; γεῖτε. — Σὲ γεῖδα τώρα, τὸν λέει τὸ τσιράκ' κι' ἔγιναμ' τώρα φίλοι. — Ἄς πιούμ' κι' ἕνα δικό σ' καβέ, λέει, γιὰτὶ ἕνας καβὲς ἀξίζ' ἕκατὸ λίρες γιὰ μᾶς. Ἦπιε τὸ γαβὲ ὁ ἀγᾶς, σκώθηκε καὶ διὰβκε.

Μινὰ μέρα τὸ κορίτσ' τῆ πρᾶματευτῆ λέει ἕς τὴ μάννα τ': — Ἐγώ, μάννα, τὸ τσιράκ' μας τὸ γαπῶ καὶ θέλω νὰ μὲ τὸ πάρτε γιὰ ἄδρα. — Πῶς βορεῖ νὰ γέν', αὐτό, κορίτσι μ', μινὰ ἀρχοδοκόρ' νὰ παρ' ἕνα φτωχοπαῖδ'; Λέει ἢ μάννα. Τὸ βραδ' ὅδε γῆρτε ὁ ἄδρας δὴς ἕκατσε καὶ τῆς τὰ γεῖτε.

Ὁ πρᾶματευτῆς γυρίζ' καὶ τὴν λέει: — Γώ, γυναίκα τὸ παιδί τὸ γάπσα. Ἔχ' πολὺν καιρὸ πού θέλω νὰ σὲ τὸ πῶ καὶ σκιάζουμ'. Πιάν' τὴ νύχτα ὁ πρᾶματευτῆς καὶ βάν' μέσ' σὲ μινὰ κεσγιά διακόσιες λίρες. Γιὰ νὰ δεινεῖσι

τὸ παιδί ἂν ἔν' τίμιο, πααίν' νύχτα ἕς τὸ νοδὰ τῆ παιδιοῦ καὶ τὸ λέει:—Θὰ πᾶς ἕς τὴ Μπόλη, ἕς τὸ μεγάλο μαγαζὶ πὸν ψουνίζουμ' νὰ δώσ' εἰς αὐτὸ τὸ γράμμα καὶ αὐτὴ τὴ γεσιγιά καὶ νὰ πάρ' τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ δῶ φέρος. Ἄμα κἀνς αὐτὰ πὸν σὲ λέγω θὰ πάρ' ἕνα βαξίσι' πὸν δὲ δῶχ' εἰς οὔτε ἕς τὸ νοῦ σ'.

Τὸ παιδί κατάλαβε πὸν θέλνα νὰ δῶ δοκιμάσνα. Παίρνει τὴ γεσιγιά καὶ τὸ γράμμα καὶ διαβαίν'. Ἐς τὸ δρόμο πὸν πήγαινε γήδανε νὰ περάσ' ἕνα βουνό. Ἄμα πῆγε ἕς τὸ βουνὸ τὸ πιάσνα οἱ κλέφδες. Οἱ κλέφδες ὅποιονα ἐπιανανὰ τὸν ἔσφαζανά. Ἐπιανανὰ τὸ παιδί καὶ τὸ πάνα μέσ' ἕς ἕνα μαγαρὰ νὰ τὸ σφάξνα. Τότες τὸ παιδί ἀρκίνσε νὰ τσιρίζ' καὶ νὰ λέει:—Οἱ παράδες δὲν ἔν' δικοίμ' ἔν' τῆ πασᾶ καὶ τις πάγω βαξίσι' ἕς τὸ σουλτάνο. Οἱ κλέφδες ἄμα ἄκσανα τὸ ὄνομα τῆ σουλτάνου φωνάζνα τὸ γαπετάνιο τς καὶ τὸ λένα. —Σταθῆτε νὰ δυοῦμ' τί γίνεται δῶ, λέει ὁ καπετάνιος. Πάει κοδά, γλέπ' τὸ παιδί, τὸ παίρν' πὲ τὸ χέρ' καὶ τὸ παγαίν' κόμα μέσα καὶ καθίζνα καὶ τὸ ρωτᾶ: —Μὲ γνωρίζ'ς ἐμένα; Τὸ παιδί σάστσε. —Δὲ σὲ γνωρίζω τὸν λέει. Τότες ὁ καπετάνιος φωνάζ' τις ἀθροπ' δου καὶ λέει:— Δῶστε τῆ παιδιοῦ τις παράδες. Δῶστε το κι' ἕκατὸ λίρες βαξίσι' γιὰ τὸ γαβὲ πὸν μὲ κέρασε μνιὰ φορὰ ἕς τὸ γασαβά. Καπετάνιος γήδανε ὁ ἀγᾶς καὶ κέρασε τὸ γαβὲ τὸ παιδί. Τὸ παιδί ἄμ' ἄκσε τὰ λόγια τὸ νούνισε. Τὸ δὲν' κι' ἕνα ἀθροπο μαζὶ ὁ ἀγᾶς νὰ πάνα ἕς τὴ Μπόλη. Τὸ παιδί φούνισε τὰ τεσσάρη μῆσε. Ἄμα γύρσε, κατάλαβε τ' ἀφεικό τ' πρὸς γήδανε πιστὰ καὶ τοκάνε γάθεο ἕς τὴ θανατῶ τ'.

Ἐξήσανα κακὰ καὶ μετὰ καλῶτερα.

κεσιγιά (ἦ) = ἡ χρηματιστικὴ κοιλία. — **δοκιμάζω** = δοκιμάζω. — **μαγαρᾶς** (ὀ) = τὸ σπήλαιον. — **νονίζω** = θυμολογῶ.

δ. Ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀραβὸς

(Ἀφήγηση Νικολ. Λάφου ἐτῶν 63, ἀγράμματος)

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γήδανε ἕνας βασιλεὺς. Μιὰ μέρα πῆγε στὸ κυνήγ'. Κοδά εἰς ἕνα βοταμὸ κἀνδαν ἕνας γέρος. Ἐγραφε πὰ σὲ κάτ' χαρτόπλα καὶ τᾶρριχνε ἕς τὸ βοταμὸ Ὁ βασιλεὺς γεῖδε τὸ γέρο καὶ τὸν ρώτσε:

— Τί γράφ'ς γέρο, πὰ ἕς τὸ χαρτί καὶ τὸ ρίχνεις ἕς τὸ βοταμὸ;

— Γράφω τὴ κόσμου τις τύχες καὶ τις ρίχνω μέσα. Θὰ πάν' γῆ κάθε μιὰ κεὶ πὸν ταιριγιά'.

— Γράψε γέρο, ἔχω κι' ἐγὼ ἕνα κορίτσ' καὶ νὰ μὲ πῆς τὸ τυχερὸ τ'.

Ἐγραψε ὁ γέρος τὸ χαρτόπλο, τᾶρριξε ἕς τὸ βοταμὸ καὶ γεῖπε τὸ βασιλέ: «Τὸ τυχερὸ τῆ κοριτσιοῦ σ', βασιλέ μ', γεῖναι καλό. Βασιλοκόρ' γεῖναι, βασιλίσσα θὰ ἔν', ἄθρα Ἀραβο θὰ πάρ'».

Γέλασ' ὁ βασιλεὺς καὶ διάβκε. Πάισε εἰς τὴ βολιτεία, τὸ γεῖπε καὶ ἕς τὴ βασιλίσσα. Καροὶ ἕς τὸ παλάτ' τῆ βασιλέ γήδανε ἕνας βακάλς γεῖχε ἕνα τσιράκ'. Μαῦρος Ἀραβὸς γήδανε τὸ τσιράκ'. Τὸ κορίτσ' τῆ βασιλέ ἐρωτεύτηκε ἕς τὸν

Ἄραβο. Ὁ βασιλῆς ὄδες ἔμαθε τὸ σεβδὰ τῆ κοριτσιοῦ τ' ἐξόρισε πὲ τὴ βολι-
τεία τὸ τσιράκ'. Πῆρε τὸ δρόμο ὁ Ἄραβος καὶ διάβκε. Κεῖ πὸν περπατοῦσε
γῆρε ἓνα γέρο. — Καλὴ μέρα, γέρο. — Καλῶς τὸ παλλκιάφ'. — Ἐδῶ κοδά,
γέρο, δὲν ἔν' καμνιά βρούς' νὰ πγιοῦμ' νερό; — Ἐν' παιδί μ', τὸν λέγ' ὁ γέ-
ρος, ἀλλὰ θὰ δῆσ-ς τὸ χέρο' σου πὲ τὸ μαδίηλ' καλὰ καὶ θὰ πέσ-ς νὰ πλυθῆς
μέσα 'ς τὴ βρούς' ὄχ' νὰ πγῆς. Γύστερα θὰ πᾶς πάρα βοοστέ, θὰ βοῆς ἀλληνα
βρούς'. Πὲ κείνηνα νὰ πγῆς.

Διάβκε ὁ Ἄραβος, βοῆκε τὴ βοῶτη τὴ βρούς' καὶ πλύθηκε· ἔγινε χουσό
παιδί· ξεμαύρισε. Μόν' στὸ δῆμα ἔμνησκε μαῦρο. Ἐφτιασε 'ς τὴ δευτέρη τὴ
βρούς' καὶ γήπτε νερό. Ἄμα γήπτε νερό, γεῖδε τὰ μοῦτρα τ' πὸν γήδαν'
ἄσπρα. Γύρσε πάλε 'ς τὸ γέρο. — Ποῦ πᾶς, παιδίμ'; τὸν ρωτᾷ ὁ γέρος.
— Πάγω νὰ βοῶ δουλειά.— Γύρσε πίσ' καὶ πῆγαινε κεῖ πὸν γήσινα καὶ κάθισε
ὄξω πὲ τὸ μαγαζὶ καὶ θὰν εὔρης δουλειά

Τὸ παιδί ἄκσε τὸ γέρο, γύρσε πάλε καὶ κάθισε πῶξω πὲ τὸ μαγαζὶ. Τὸ
ρώτηξενα τ' ἀφεδικά:— Πὲ ποῦ ἔρχεσαι καὶ πὲ θέλ'ς ἔδῶ; — Θέλω δουλειά,
λέει. — Δὲν ἔρχεσαι σὲ μᾶς ἓνα τσιράκ'. — Ἐρχομ' τίς λέει τὸ παιδί.

Τὸ πῆρανα τὸ παιδί τσιράκ'. Ἄν τὸ ἀκούσανα πὸν γήδανα τὸ πρῶτο
τὸ τσιράκ'. Ἀρκίνησε τὸ παιδί νὰ δουλέη. Τὸ ἀφιδικὸ τὸ γήλεγε: — Πάρε
τίς σιπέδες καὶ πᾶν' πὲ κάτου καὶ φέρε' σου. Τὸ πᾶν' πῆγαινε κόμα καλὰ
πὲ κείνηνα πὸν γήδαν'. Ἀφεδικὰ τὸ ἀκούσαν. Γεῖρανα τὸ παιδί γήσινα παλλκιά.
Ἡ βασιλοπούλα ἐρωτεύτηκε πάλε τὸ τσιράκ' καὶ γεῖτε 'ς τὸ βατέρω τς:— Γαπῶ
τὸ τσιράκ' αὐτηνοῦ τῆ βακάλ'. Ὁ πατέρας πρὸ τῆ γεῖτε:— Θὰ σὲ πάρουμ'
ἓνα βασιλόπαιδο, ὄχ' τὸ τσιράκ'. — Τίποτ' λέει αὐτόνα θὰ πάρω. Γεῖρανα
ὁ πατέρας κ' ἡ μάνα:— Ἀφοῦ τὸν θέλ' αὐτὸν θάω'. Ἐτὸς ἔγινε.

Μιά μέρα ὁ βασιλῆς τίς πῆρε νὰ γυρίσνα μέσα 'ς τίς βαξέδες, νὰ δγιοῦνα
τῆ βασιλέ τὰ καλὰ. Γεῖτε ὁ βασιλῆς:— Λγὲς ὁ γέρος πὸν γήλεγε πὸν θὰ ἔπαιρνε
τὸ κορίτσι μ' ἄδρα Ἄραβο καὶ πῆρε αὐτόνα τὸ χουσόνα! Λέει ὁ γαμπρός
τῆ βασιλέ. — Μάλιστα, βασιλέμ', Ἄραβο πῆρε. Ἐλυσε τὸ μαδίηλ' πὲ τὸ χέρο'
τὸ δημένο κ' ἔδειξε τὸ λουρὶ τὸ μαῦρο. Γεῖτε τότες ὁ βασιλῆς:— Καὶ τῷ ὄδι
Ἄραβο πῆρε. Τὸ γραμμένο ἄγραφο δὲ γίνδαι.

καρσι=ἀντίκρου.—δῆμα (τὸ)=τὸ δέσιμο.—σισὲ (ῆ)=ἡ φιάλη.

9. Ὁ φιλόξενος

(Ἀφήγηση Γεωργ. Πόντινιου ἐτῶν 60 ἀγράμματος)

Γήδανα ἓνα ἄδρόγυνο. Ὁ ἄδρας γήδαν λιγάκ' ἀχμάκς. Γῆ γυναῖκα πο-
νηρή. Γήδανα φτωχό, δὲν γεῖρανα νὰ φάνα. Ὁ ἄδρας ὄδες ἔγλεπε κανεῖνα
ξένονα ἔβαιρνε μουσαφίρ' 'ς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ δὲ γεῖτε τί νὰ δόνε φιλέψ'
'ς τὸ σπίτ' πὸν τὸν πῆγαινε. Γῆ γυναῖκα δροπιάζδανα πὸν δὲ γεῖτε νὰ τὸν
δώσ' νὰ φάγ'. Ὅδε διάβαινε ὁ μουσαφίρς πὲ τὸ σπίτ' γήλεγε τὸν ἄδρα τς:

—Τὶ φέρν'ς τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον, ἐμεῖς δὲν ἔχομε' τί νὰ γένουμ'. Ἐν' ἀροπή πού δὲν ἔχομε' νὰ δώσουμ' νὰ φάνα. Γιὰ νὰ κάν' τὸν ἄδρα τς νὰ βαργεστήσ' π' αὐτὸ τὸ ταβιγιέτ' γηῦρε τὸ τζαρέ. Δανείσκε πὲ τὴ μάνα τς πὲ τὴ γειτόνσά τς παράδες, ἀλεύρ' καὶ ἄλλα καὶ χαζιρλάτσε ἕνα φαγὶ νὰ φάνα. Λέει τὸν ἄδρα τς: —Ἄμα εὔρης κανένα τώρα φέρε νὰ τὸν φιλέψουμ'. Ξίβκε καὶ κείνος ὄξω καὶ γηῦρε ἕνανα πὲ ξένο χωριό. Τὸν πῆρε τὸν πῆγε 'ς τὸ σπὶτ'. Γῆ γυναῖκα τὸν γεῖπε τὸν ἄδρα τς:—Νὰ τώρα, ἄδρα, δγέ, πὼς ἔχομε' φαγὶ, νὰ καὶ ἕνα γρόσ' νὰ πάρες μιὰ δκαῖ κρασί. Σηκώνεται ὁ ἄδρας καὶ πάν' νὰ πάρ' κρασί.

Γῆ γυναῖκα κατέβασε τὸ σισὲ πὲ τὸ λάδ' καὶ ἔλειψτε ἕνα ξύλινο γουδό-χερο πὲ λάδ'. Ὁ ξένος τὸν φάνκε θαμαχτικά τὸ πρῶμα καὶ ρωτᾷ τὴ γυναῖκα κείνηνα.—Γιὰ ποιὸ λόγο τὸ ξύλο τὸ λείψτε λάδ';—Ἐμεῖς ἔχομε' ἕν' ἀδέτ' δῶ πέρα καὶ τὸ μουσαφίρ' τὸν φιλεύουμ', τὸν κερνοῦμ' καὶ τὸ χόνουμ' καὶ 'ς τὴ βουρίδα τ' αὐτό.

Τὸ γεῖδε χορὸ ὁ ξένος, ποκρύψε τὴν γυναῖκα κι' ὄρας πῆγε 'ς τὸν ἄλλον νοδά, σκόθ'κε καὶ διάβκε. Μὲν διάβκε κείνος, ὁ ἄδρας δὲς γῆρε πὲ τὸ κρασί 'ς τὸ χέρ'.—Ποῦν, γυναῖκα, ὁ ποκρύψε;—Ὁ μουσαφίρς διάβκε καὶ πῆρε τὴ μηλίνα καὶ τὸ σπῖτ'. Κεῖνος ὁ ἄδρας καὶ λέει:—Φέρ' τὸ ψωμι νὰ κόψω μιὰ γούγια νὰ πάν' νὰ τρώσασε, νὰ βουτήσω κι' ἐγώ. Τὸν γεῖδε εἰς τὸ δροπὸ καὶ φάναε. Μὰ ὁ ξένος μίσησε πὸν γεῖπε τὸ γουδόχερο 'ς τὸ χέρ' καὶ κόσενε πῖο πολὺ. Αὐτὰ φάναε:—Στέκα νὰ βουτήσω καὶ γὼ τὴ βούκα μ' μιὰ φορὰ. Λέει ἐκεῖνος:—Σὰ με φτάς, βούτσετε καὶ δυό. Κι' ἔφευγε πῖο πολὺ.

ἀχμάκς=ἀθῶος, μαλακός, ἀφελής. —**ταβιγιέτ** (τὸ)=συνήθεια.—**τζαρές**=ὁ τρόπος.—**χαζιρλάτσε**=ετοίμασε.—**σισές**=ἡ φιάλη.—**ἀδέτ** (τὸ)=ἡ συνήθεια.—**ποκρύψε**=παρεφύλαξε κρυφά.—**γούγια** (ἡ)=ἡ γωνιά τοῦ ψωμιοῦ.—**πουρίδα** (ἡ)=ὁ πρωκτός.

10. Ὁ Εὐρετάκς

(Τὸ ὑπηγόρευσε ὁ Βασίλειος Σ. Ταπεινός, ἐτῶν 70, ἀγράμματος).

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γεῖχε ἕνα βραματευτῆ κι' ἔδρεχε 'ς τὰ χωριά καὶ πουλιοῦσε βασμάδες. Σ' ἕνα χωριὸ γεῖχε κονάκ' 'ς ἕνα φτωχὸ σπὶτ' πὸν κόνευε. Ἐπειδὴ ὁ φτωχὸς γεῖχε ἕνα νοδά καὶ γεῖχε καὶ παιδιὰ δὲ χωργιούδανα. Γῆ γυναῖκα-τῆ φτωχοῦ γήδανα γαστρομέν'. Κεῖνο τὸ βράδ' πὸν πῆγε ὁ βραματευτῆς γῆρε γῆ ὄρα νὰ γεννήσ' τῆ φτωχοῦ γῆ γυναῖκα. Τὸν γεῖπαν τὸ βραματευτῆ νὰ ξίβ' πὲ τὸ νοδά ὄξω νὰ γεννήσ' γῆ γυναῖκα.

Ὅταν γεννήθηκε τὸ παιδί πήγανα γοί Τύχες καὶ ρωτήθηκαν μετὰ τς τὰ τὸ γράφνα. Ὁ βραματευτῆς ἄκσε καὶ γεῖπε νὰ τὸ γράφνα καλὰ νὰ ζήσ'. Γοί Τύχες ἄκσανα τὸ βραματευτῆ πὸν γεῖπε νὰ τὸ γράφνα καλὰ νὰ ζήσ' καὶ

γείπανα :—Νὰ φάγ' τὸ βιὸ τῆ πραγματευτῆ. Ὁ πραγματευτῆς ἄμ' ἄκσε αὐτὸ τὸ λόγο δὲ δὸ δέχκε. Γήθελε τὸ παιδί νὰ τὸ γοράσ' καὶ νὰ τὸ χάσ' νὰ μὴ φάγ' τὸ βιὸ τ'. Παρακάλεσε τὸ φτωχόνα καὶ τὴ γυναῖκα τῆ φτωχοῦ νὰ τὶς δώσ' παραδες ὅσες θέλνα νὰ ζήσανα τἄλλ' τὰ παιδιὰ πῶχνα καὶ τὸ παιδί αὐτὸ νὰ τὸ πάρ'. Τοὺς καναδίτσε, τοὺς δῶκε παραδες καὶ πῆρε τὸ παιδί. Νέβκε πὰ ς τ' ἄλογο, πῆρε καὶ τὸ παιδί καὶ διάβκε.

Ἐς τὸ δρόμο πὸν πήγαινε γηῦρε ἓνα μεγάλο τσουρούμ' κι' ἔρριξε τὸ παιδί μέσα νὰ τὸ φάνα τ' ἀγορικά. Ἐνας τσοβάνς σὲ κείνο τὸ μέρος ἔβροσκε τὰ πρόβατά τ'. Ἐμαθε μνιὰ κατσίκα καὶ πήγαινε μέσα ς τὸ τσουρούμ' καὶ βύζαινε τὸ παιδί. Ὁ τσοβάνς γείκε σταλιὸ κοδά.

Γῆ κατσίκα γήδανα μνιανῆς γοιάς. Πήγαινε τὸ βράδ' ς τὸ σπίτ' καὶ δὲ γηῦρισκε γάλα γῆ βάβω καὶ νείδιζε τὸ τζοβάν : — «Ποιὸς ἀρμέγ' τὴ γκατσίκα μ'» ; γήλεγε γῆ βάβω.

Ὁ τσοβάνς φύλαξε τὴ γκατσίκα νὰ δγῆ τί γίνεται. Ταμάμ' γῆρε γῆ ὦρα του, γῆ κατσίκα πῆγε κουδήθηκε μέσα ς τὸ τσουρούμ'. Κόσεψαν ὁ τσοβάνς καὶ γῆ βάβω καὶ σέπκανα νὰ δγιοῦν τί γίνεται. Ὅδεσ πήγαινα γείδανα τὸ παιδί πὸν τὸ βύζαινε γῆ κατσίκα. Γῆ βάβω γείκε :—Χαζίτοκα τὸ γηῦρα τώρα τὸ παιδί, θὰ τὸ πάρω νὰ βυζάν' ς τὴ γκατσίκα νὰ τὸ τρανέψω.

Τὸ τρανέψε τὸ παιδί γῆ βάβω καὶ γείκε πάλιν. Ὁ πραγματευτῆς πῆγε ς τὸ χωριὸ πὸν γήδανα γῆ βάβω πῆρε ς τὸ σπίτ' τῆς βάβωσ καὶ ἀκούει κοίφωνα τὸ παλλκάρ' της : «Εὔρετάκ'». Ἐπειμιάσκε ὁ πραγματευτῆς καὶ ρώτσε γιατί νὰ τὸ λέγη Εὔρετάκ'. Ἡ βάβω τὸν γείκε πῶς τὸ γηῦρε καὶ τὸ τρανέψε. Πειράχκε ὁ πραγματευτῆς καὶ δὲ τὸ παιδί νὰ τὸ χάσ' πάλ'. Λέει τὴ βάβω : — Νὰ μὲ τὸ δώσ' ς τὸ παιδί σ' νὰ τὸ δώσω ἓνα γράμμα, νὰ τὸ δώσω καὶ παραδες νὰ πῆ ς τὸ σπίτ' μου. Γῆ βάβω δὲ δὸ δέγδανα νὰ ξεμακραίν' τὸ παιδί πὲ κοδά της. Τῆ καθήρτσε ὁ πραγματευτῆς καὶ δῶκε γράμμα τὸν Εὔρετάκ' νὰ τὸ πᾶν' ς τὸ σπίτ' του. Τὸ γράμμα ἔγραφε : «Αὐτὸ τὸ παλλκάρ' πὸν σᾶς στέλνω νὰ τὸ χάστε».

Ἐμα ἔβαινε στὸ χωριὸ τὸ παιδί, ἡ θεγατέρα τῆ πραγματευτῆ γήδανα ς τὸ παραθύρ'. Ἐπειδὴ γύρευε τὸ σπίτ' τῆ πραγματευτῆ, κατίβκε γῆ θεγατέρα καὶ πῆρε τὸ γράμμα. — Ἐλα πὸ μέσα καὶ κάτσε, λέγει. Πήγαινα, ἀνοιξανα τὸ γράμμα γῆ θεγατέρα καὶ γῆ μάννα καὶ τὸ διάβασανα. Ἐγραφε νὰ χάσανα τὸ παιδί ἔκεινες λυπήθκανα. Λέει γῆ θεγατέρα : — Δὲν ἔν' κοῖμα νὰ χάσουμ' τέτοιο παλλκάρ' ; Νὰ τὸ πάρουμ' γαβρό. Γύστερα ὅσο νὰ νᾶρτ' ὁ βαβᾶς τὸ στεφάνωσανα κι' ὄλα.

Μὲ πολὺ γαιρὸ γύρσε πὲ τὸ ταξείδ' του ὁ πραγματευτῆς. Ἄμα κόδειψε ς τὸ σπίτ' του, ἄκσε νὰ τραγουδῆ ἓνας καὶ μοιάζ' ἡ φωνὴ τῆ Εὔρετάκ'. Λέγει πὲ τὴ ἰδέα του :—Μοιάζ' ἡ φωνὴ τῆ Εὔρετάκ', μὰ κείνος ἔν' χαμένος ὡς τώρα. Ὅδε πῆγε μέσα ς τὸ σπίτ' του καὶ γείκε τὸν Εὔρετάκ' ζουδανό, λέγ' τὴ γυναῖκα τ' :

—Τὶ ἔκανέτε ἐσεῖς; — Ὅ,τι μᾶς ἔγραψες κείνο ἔκανάμ' τὸν λέει γῆ γυναῖκα. Μᾶς ἔγραψες νὰ πάρουμ' τὸν Εὐρετάκ' γαβρό, νὰ τότε στεφανώσουμ' καὶ λήγορα. Θαμάζται τώρα ὁ πραγματευτῆς μὲ τὶ τρόπο θὰ τὸν χάσ'.

Ἄμα πέρασανὰ μέρες πολλές πῆγε ὁ πραγματευτῆς ἔς τὰβέλ' του καὶ γηῦρε τις κουρτζῆδες, τις δῶκε παράδες καὶ τὴ παρήγγειλε: — Ἐγὼ θὰ στείλω νύχτα ἓνα παλλικάρ' νὰ πάρ' σταφύλια, νὰ ρίξετε, νὰ τὸ σκοτώστε.

Ἄμα ἔγινε μεσάνυχτα ἀρκίνσε ὁ πραγματευτῆς νὰ φωνάζ' καὶ νὰ λήη τὴ γυναῖκα τ'. — Θέλω σταφύλια, νὰ πὰ νὰ μὲ φέρ' ὁ ν-Εὐρετάκς πὲ κείνο τ' ἀβέλ. Γῆ γυναῖκα τῆ πραγματευτῆ πῆγε καὶ γηῦρε τὸν Εὐρετάκ' πὸν κοιμοῦσαν πὲ τὴ γυναῖκα τ'. Λυπήθηκε νὰ σκόσ' τὸν Εὐρετάκ' τὸ γαβρό τς νὰ πὰ νὰ φέρ' σταφύλια, καὶ πῆγε ἔς τὸ ὕγιον δης καὶ τὸν λέει: — Ὁ βαβᾶς σου δὲ ξαίρω τὶ ἔπαθε πόψα καὶ γυρεῦ' σταφύλια πὲ τὰβέλ'. Τὸ παιδί σκόθηκε, πάγ' νὰ φέρ' σταφύλια πὲ τὰβέλ' τῆ βαβᾶ τ'. Πῆγε πὲ ἄλλ' ἀβέλ' ὄχ' πὲ κεί πὸν γεῖπε ὁ βαβᾶς δου.

Πὲ λίγη ὥρα ρώτσε ὁ πραγματευτῆς τὴ γυναῖκα τ'. Τὸν γεῖπε γῆ γυναῖκα τ'. — Λυπήθηκα νὰ σκόσω τὸν Εὐρετάκ' καὶ σκόσω τὸ παιδί μας νὰ πὰ νὰ φέρ' σταφύλια. Ἄμ' ἄκσε τὸ λέει ὁ πραγματευτῆς τινάχε καὶ πῆρε τὸ δρόμο καὶ κοσεύ' νὰν εὔρη τὸ παιδί τ'. Ἄμα εἰπάσε μέσα ἔς τὰβέλ' του ἔροριξανὰ γοῖ κουρτζῆδες καὶ σκότωσαν τὸν πραγματευτῆ. Ἐτο' ἔφαγε ὁ Εὐρετάκ' ἔς τὸ βιβλίον.

Πῆμα καὶ ἔγω κεί κι' ἔφαγα μὲ σταφύλια φασκῆ.

τὰ = τὶ θά. — **βασμάδες** = παράματα. — **ξίβ** = βγῆ (ξεβαῖνω). — **κανδιό-διζω** = πείθω λ. τ.. — **ισουρούμ** (τὸ) = λήχη λ. τ.. — **ταμάμ** = σωστά, μόλις. — **σταλιό** (τὸ) = τὸ μέρος πὸν μένουσι σταλίζουν τὰ πρόβατα). — **κουνδιούμ** = χώνουμαι. — **κοσεύω** = τρέχω (κόσσεψα). — **κουρτζῆς** = ἀγροφυλάξ. — **χαζίκα** = μιὰ καὶ (ἔτοιμα).

ΔΙΣΤΙΧΑ (κοτήματα)

Κοτήματα ἢ κονδήματα ἢ κουτσουβάκια ὀνομάζουσι οἱ Σκοπιανοὶ εὐτράπελα δίστιχα πὸν τραγουδοῦν μὲ ἐξικριετικὴ εὐθυμία ἔς τὰ διάφορα γλέντια τοῦ ἀνάλογα πάντοτε μὲ τὸ περιβάλλον καὶ τὸ εἶδος τοῦ γλεντιοῦ. Συνήθως τραγουδοῦν οἱ ἄνδρες ἓνα δίστιχο καὶ ἄπαντοῦν κατάλληλα αἱ γυναῖκες κι' ἔτσι γίνεται ἕνας ὁμορφος διάλογος τραγουδιστά. Ἐντύπωση κάνει μεγάλη τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ πρωτοτυπία τῶν Σκοπιανῶν, πὸν τοὺς διακρίνει ἀρκετῆ εὐφυΐα, ζωηρότης καὶ ἀγάπη πρὸς τὸ Διόνυσο.

- 1 — Τραγούδια καὶ κοτήματα ἂν θέλεις γιὰ νὰ μάθεις, πᾶρε κοδύλι καὶ χαρτί νὰ λέγω καὶ νὰ γράφεις.
- 2 — Σὺ εἶσαι τὸ γαβύφαλλο καὶ γὼ ἴμαι τὸ σεβότι (1) καὶ πῶς μᾶς ταίριασ' ὁ Θεγός τις δυὸ μας ἓνα βέτι.

1) σεβότι (τὸ) = εἶδος ἄνθους, οἱ βιόλες.

- 3 —Καὶ σὺ μικρὴ καὶ γὼ μικρὸς Θεγὸς νὰ μᾶς ταιριγιάσει,
νὰ κάνουμε κι' ἓνα μικρὸ ἐμᾶς τὰ δυὸ νὰ μνοιᾶσει.
- 4 —Ἄρχισε, γλώσσα μ' ἀρχισε δυὸ λόγια νὰ μιλήσεις,
τὴ βικραμένη μου καρδιά ὀλίγο νὰ δροσίσεις.
- 5 —Καρδιά μ' ἀπαρηγόρητη, παρηγοριὰ αὐτῆ σου,
ἄλλες πολλὲς τὸ πάθανε δὲν εἶσαι μοναχὴ σου.
- 6 —Ὁ ἔρωτας τὸν ἄθρωπο πῶς τὸ γατασκευάζει,
καρδιά σὰ δὸ τριαντάφυλλο τὴ γάνει καὶ χτικιάζει.
- 7 —Μὲ ἔκανες καὶ ἔγινα στρώνω καὶ δὲ γοιμούμκι
καὶ τὸ σταυρὸ χριστιανὸς νὰ κάνω δὲ θυμούμκι.
- 8 —Θέλω ν' ἀνέβω ἀψηλά τούρκικα νὰ φωνάξω:
τὴ βίστη μ' καὶ σταυρὸ μ' γιὰ σένα θὰ τὰ χάσω.
- 9 —Νὰ μὴ χαρεῖς τὰ μάτια σου, νὰ μὴ χαρεῖς τὸ φῶς σου,
νὰ λαχταρήσεις γιὰ νερὸ κ' ἢ βρύση νάναι βρός σου.
- 10 —Περιστεράκι τ' οὐρανοῦ κατέβρα κάμε κρίση,
γὴ ἀγάπη μου πέδε χρονῶ θέλ' νὰ μὲ πεχωρίσει.
- 11 —Τ' ὄρα γαλὴ ἔναι πικρὸ σ' ἀπὸ γιὰ φαρκάκι,
τὸ καλωσιορίστιμα ἔναι γιὰ τὴν ἀγάπη.
- 12 —Καὶ δὴ ξένος καὶ κεί ξένος, κί ὅπου νὰ πάγω ξένος,
καὶ ποῦ νὰ πάγω νὰ σταθῶ πιεζώσα σ' ἀκαμήνος.
- 13 —Μήπως ἐγὼ γεννήθηκα σ' ἀκαμήνος καὶ φοβάσαι
καὶ δὲ μοῦ παίρνεις μιὰ δραχμὴ στὴ γλῆνη ποῦ κοιμᾶσαι;
- 14 —Βρέξε Θεγέ μου, μὴνὰ βροχὴ καὶ χεμῆσε καρύδια,
νὰ ἔρτει τὸ πουλάκι μου ἀπὸ τὰ κεραμίδια.
- 16 —Θέλω νὰ γεῖμαι ἔμορφο, νὰ γεῖμαι παλλικάρι,
νὰ τραγουδῶ καὶ ἔμορφα δὲ θέλω ἄλλη χάρη.
- 17 —Ψωμί νὰ γεῖχα νάτρωγα καὶ ροῦχα νὰ φοροῦσα,
καὶ τὴ δουλειὰ δὲν ἤθελα, μόνο νὰ τραγουδοῦσα.
- 18 —Θέλω νὰ γεῖμαι ἔμορφη κι' ἀρχόντισσα μεγάλη,
νὰ τραγουδῶ καὶ ἔμορφα, δὲ θέλω ἄλλη χάρη.
- 19 —Τὸ ψωμί τὸ σιμιτένιο πὲ τὸ μέλι ζυμωμένο,
πὲ τὸ μέλι ζυμωμένο, πὲ τὸ ζάχαρι πλασμένο,
- 20 —Μήπως ἐγὼ δὲν ἤμνα νιός, δὲν ἤμνα παλλικάρι,
μήπως καὶ γὼ δὲν ἔδρεξα νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι.
- 21 —Ἀγγέλοι σὲ θαφτίσανε, ἢ Παναγιὰ νουνά σου,
γιὰ τοῦτο σὲ φωνάζουε Μαρία τὸνομά σου.
- 22 —Κοιμήθηκα καὶ ξύπνησα καὶ κούβησα ἔς τὸ δοῖχο,
καὶ ξέχασα τὰ λόγια μου ποῦχα νὰ σὲ συνδύχω.
- 23 —Ὅποιος μ' ἀκούσ' ποῦ τραγουδῶ θαρεὶ τραγούδια λέγω,
γὼ λέγω τὰ παράπονα μ' καὶ κάθουμαι καὶ κλαίγω.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

- 24 — Καὶ πῶς ἰορῶ νὰ θεωρῶ ποῦσαι μέσα κλεισμένη,
τὴ Γουρικῆ θγαίνεις, κυρά μ', πέρδικα πλουτισμένη.
- 25 — Καὶ πέρδικα εἶμ' ἐγώ ;
— Πέρδικα δὲ γεῖσαι σύ, γεῖν' τὰ καμώματά σου,
μὲ ἔφαγαν, μὲ κόρωσαν αὐτὰ τὰ ψέματά σου.
- 26 — Καὶ ψεύτρια εἶμ' ἐγώ ;
— Σὺ ψεύτρια δὲ γεῖσαι, ἐγὼ τὸ ψέμα λέγω,
ἐγὼ γιὰ τὸ κορμάκι σου μέρα καὶ νύχτα κλαίγω.
- 27 — Καὶ τί κλαῖς ;
— Κλαίγω γιὰ τὸ κορμάκι σου ποῦναι φιλὸ σὰ σύρμα
καὶ γὼ θὰ πὰ νὰ σκοτωθῶ καὶ σὺ θάχεις τὸ κρέμα.
- 28 — Φοβοῦμαι
— Ἐσὺ φοβᾶσαι, μάτια μου, καὶ γὼ λιποθυμᾶω,
κι' ἄ δὲ σὲ πάρω, μάτια μου, θὰ πέσω ν' ἀποθάνω.
- 29 — Πῶς θὰ μὲ πάρς ;
— Σὲ παίρνω ἀπ' τὸ σπιτάκι σου πὸ καθερίζεις ρίζι,
ἀγάπα τον αὐτὸ τὸ νῆσπὸν σὲ κορυρίζεις.
- 30 — Καὶ ποιὸς μὲ τριγυρίζεις ;
— Σὲ τριγυρίζουνα πολλοὶ μὴ ἀγάπας κανένα,
καὶ πὰ χαπήσεις ἄλλοι δὲ θάινει σὺν εἰμένα.
Καὶ τί γεῖσαι σύ ;
— Γεῖμαι φτηνός, γεῖμαι λιγνός, γεῖμαι ὀφθαλμοθρεμμένος,
βάνω τὸ φέσι μου σταβὰ σὰ βολυγατῆδεμένος.
- 32 — Καὶ ποιὸς σὲ χᾶιδεψε ;
— Μὲ χᾶιδεψε γῆ μάννα μου, διὰν ἦμνα μικράκι,
μὲ βάνε ἔς τις ἀγάλες της καὶ μ' ἔδινε βυζάκι.
- 33 — Γιατατί σὸ δίνε τὸ βυζάκι ;
— Μὲ τῷδινε, πουλάκι μου, διὰ νὰ μὴ νυστάζω,
κι' ἐνύσταξα καὶ πλάγιασα ἀπὰ ἔς τὰ γόνατά σου,
δὲ μ' ἄφισες νὰ κοιμηθῶ μὲ τὰ καμώματά σου.
- 34 — Ἐχει σταφύλι ροζακί, κρουστάλλινο κεράσι,
τὰ εἰρόγονο πὸ στήνεται ν' ἀσπρίσει νὰ γεράσει.
- 35 — Νᾶχα τὸν οὐρανὸ χαρτί, τὴ θάλασσα μελάνι,
τὰ δέρτια τῆς καρδούλας μου νὰ γράψω δὲ μὲ φτάνει
- 36 — Αὐτὸ τὸ σπῆτι τ' ἀψηλὸ τὸ κοκκινοβαμμένο,
νὰ μ' ἀξιώσει ὁ Θεγός νὰ βαίνω καὶ νὰ βγαίνω.
- 37 — Ὁ ξένος μέσ' τῆ ξενιτειᾶ σὰ δὲ πούλι γυρίζει,
σὰ ρωσικὸς βασιλικὸς ἀνθεῖ καὶ δὲ μυρίζει.
- 38 — Σὺ γεῖσαι τὸ σταφύλι καὶ γὼ τὸ τσάβουρο,
νὰ σὲ φιλῶ ἔς τὰ χεῖλη καὶ σὺ ἔς τὸ μάγουλο.

- 39 — Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω καὶ λήγορα νὰ πᾶς,
νὰ μὴ σὲ θγαῖν ὁ κόσμος καὶ ποῦν πῶς μ' ἀγαπᾶς.
- 40 — Ἐλα νὰ σὲ φιλήσω, μελαχροινούλα μου,
νὰ σῶσω τὸ γιαγκίνι πῶχει ἢ καρδούλα μου.
- 41 — Πέρασα καλησπέρασα μάννα καὶ θυγατέρα,
γὴ μάννα γῆ(δ)αν πέρδικα γῆ κόρη περιστέρα,
- 42 — Βασιλικὸν ἐφύτευσα ἐπάνω ἔς τὸν ἀσδέστη,
γιὰ νὰ περνοῦν οἱ ἔμορφες νὰ λὲν Χριστὸς ἀνάστη.
- 43 — Χριστὸς ἀνάστη, μάτια μου, κι' ἔλα νὰ φιληθοῦμε,
κι' ἂν δὲ σ' ἀρέσει τὸ φιλί, ἔλα νὰ κοιμηθοῦμε.
- 44 — Ὅ αὐτὸ τὸ σπίτι τ' ἀψηλὸ πῶχει εἰς τὴ μέση βούλλα,
ἄλλοι φιλοῦνε τὴ γυρὰ καὶ γὼ φιλῶ τὴ δούλα.
- 45 — Νὰ μὴ βερηφανεύεσαι ποῦ ξαίρῃς πολλὰ τραγούδια,
ἔς τὸ Κασαβᾶ(1) σὲ κοίταζα ποῦ φύλαγες γαδούρια.
- 46 — Ὁ οὐρανὸς συνέφιασε πάλι θέλει νὰ βρέξει
καὶ μένα γῆ ἀγάπη μου πάλι θέλει νὰ παίξει.
- 47 — Πολλὲς φορές μεσάνυχτα εἰπὼν με τὸν ἀνέρα,
γλέπω τὸ στήθος ἀνοιχτὸ θάρῳ πῶς εἶναι μέρα.
- 48 — Ἄς γῆξαίρα νὰ τραγουδῶ νὰ παίζω καὶ τὴ λύρα,
νὰ κατεβᾶζω ἔμορφες ἀπὸ τὰ παραθύρια.
- 49 — Ἀγάπα με νὰ σ' ἀγαπῶ καὶ θέλω με νὰ θέλω,
γιατὶ θὰ νάρτ' ἕνας καιρὸς νὰ θέλει νὰ μὴ θέλω.
- 50 — Ἀγάπα με, πουλάκι μου, ὅς μ' ἀγαποῦσες πρῶτα,
τὴ κόσμου λόγια μὴν ἀκούε μόν' τὴ καρδιά σου ρώτα.
- 51 — Τί ἔμορφα χορεύει τὸ πρῶτο τὸ πουλί
μὰ φαίνεται νὰ εἶναι γῆ μάννα του καλή.
- 52 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ἔς τὰ παραθύρια σου,
καὶ σύ, διαβολοκόρη, βάφεις τὰ φρύδια σου.
- 53 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ἔς τὴ διαβακέρα σου,
καὶ γὼ, δαχῆ, θὰ πάρω τὴ θεγατέρα σου.
- 54 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ἔς τὰ δένδρα χάνεται,
κορίτσια, παλλικάρια, νὰ μὴ βεθάνετε.
- 55 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ἀπάνω ἔς τὸ βουνό,
ἐφέτο τὸ χειμῶνα θὰ ἀρρεθωνιαστῶ.
- 56 — Σὺ γεῖσαι τὸ γιουζῆλ πουλί καὶ γὼ μαι τ' ἀγδονάκι,
ἔλα νὰ κελαδήσομε ἔς αὐτὸ τὸ μεγδανάκι.
- 57 — Τραγουδῆσε, πουλάκι μου, ν' ἀκούσω τὴ λαλιά σου,
νὰ πεταχτῶ σὰ βέρδικα νάρτῶ ἔς τὴν ἀγαλιά σου.

1) Κασαμπᾶς=Οἱ Σαρ. Ἐκκλησίες.

- 58 —Τὸ κορίτσι θέλει χάρδια καὶ μαργαριτάρια,
καὶ ἄσπρα νὰ ξοδιάσει καὶ νὰ μὴ δὴ λογαριάσει.
- 59 —Τῆς παρρεμένης τὸ φίλι, τῆς λεύτερης τὸ κάλλη,
τῆς χήρας γῆ περπατησιὰ μαραίν' τὸ παλλικάρι.
- 60 —"Ὅσα ἄστρα ἔν' στὸν οὐρανὸ στῆ γῆ σπαθιά στρωμένα,
δλα πατῶ τα κι' ἔρχουμαι, κόρη μου, γιὰ σένα.
- 61 —Δὲ θέλω ν' ἀγαπῶ, θέλω νὰ μ' ἀγαποῦνα,
νὰ γεῖμαι, καὶ ἐλεύτερος νὰ μὲ παρακαλοῦνα.
- 62 —"Ὅδας πάγει τὸ πουλί γούλα ἔνα σκοτεινά,
σὰ ῥκινῆσει νᾶρκεται πρασινίζνα τὰ βουνά.
- 63 —"Ἐ βρὲ καδῆλι θρωμερό, μὲ θρωμερό φυτῆλι,
ποὺ δὲ σὲ βεγιαδίζουνα (1) τῆ μαχαλά σὶ σκύλοι.
- 64 —Μὴ στέκεσαι μέσ' τὸ σοκάκ' σὰ βτεινὸς βρεμένοσ,
πὲ μακριὰ σὲ γνώρισα ποὺ γεῖσαι κατουρμένος.
- 65 —Μὴ στέκεσαι μέσ' τὸ σοκάκ' σὰ γόττα λευρωμένη,
πὲ μακριὰ σὲ γνώρισα ποὺ ἔτσι κατουρμένη.
- 66 —Γούλο τὸ γόσμο γούλα νὰ βρῶ γλυκὸ σταφύλι,
δὲ γήύρα πὸ καίτερο πὲ τὰ βίχα σου χεῖλη.
- 67 —Γούλο τὸ γόσμο γούλα νὰ βρῶ ἀνάσκη καὶ Δύση,
σὰ δὲ δικό σου τὸ κάρμι δὲ γήύρα κυπαρίσσι.
- 68 —Τῆ βίχα σὺ καὶ εἰμὰ γιὰ μὰ δὲ βρῶ νὰ βρῶ
τ' ἀγγελικό σου τὸ κορμὶ δὲ βρῶ θεωρήσω.
- 69 —"Ἄσπρο παχύ μου πεδούπο, ἀρρώστατό μου ἀηδόνι,
ἔδασ γυρίσω καὶ σὲ δὲ τὸ αἶμα μου παγώνει.
- 70 —"Ἄϊδε πάλε ξημέρωσε κρούζουν τὰ πετεινούδια,
γούλοι γαποῦν τὰ τσάβουρα κι' ἐγὼ τὰ καρτισούδια.
- 71 —Γαρυφαλλάκι μου πεβί(2) καὶ γιουγιουλι(3) χασχάσι,
κεῖνος ποὺ μᾶς ξεχώρισε ποὺ νὰ δὸν δγιῶ νὰ σκάσει.
- 72 —Διαδαίνω, φίλοι, κλάψετε καὶ σεῖς ἐχθροὶ χαρήτε,
καὶ σεῖς γειτονοπούλες μου ἴς τὰ μύρα φορεθῆτε.
- 73 —Λαβουρτζῆς παίξει τῆ λύρα, λαβουρτζέσσα δὲυ χορεύει,
καὶ τὰ μικρὰ τὰ λαβουρτζόπουλα παίζνα τὰ τουβελιόπουλα.
- 74 —"Ἐγὼ σὲ ἀστρονόμιζα (4) μέσα ἴς τίς ἴφτὰ τίς νιὸς σου,
νὰ δγιῶ ποιάνα γαπᾶς, ποιάνα ἔχεις ἴς τὸ νοῦ σου.
- 75 —"Ἀγάπη γεῖχα κι' ἔχασα πὲ τὴν ἀναμελιά μου,
τῆ γλέπω ἴς ἄλλα χέρια καὶ καίγει ἡ καρδιά μου.
- 76 —"Ὡ; δρέχει τὸ κρύο τὸ νερὸ ἴς ἓνα στενὸ ἀλλάκι
ἔτσι νὰ δρέχ' τὸ αἶμα δὲυ κεῖνος ποὺ χωρίζ' ἀγάπη.

1) βεγιαδίζω=φοβίζω. 2) Πεμβί=χρῶμα ρόζ (λ. τουρ.). 3) γιουγιουλι = κίτρινο (λιτούρη). 4) ἀστρονόμιζω=βυθοσκοπῶ, ἐξετάζω.

- 77 — Ἔτοῦ ἔναι, μάτι μ' ἔτοῦ ἔναι, τὸ λέγει κι' ὁ τόνος,
κεῖνος ποῦ μᾶς πεχώρισε νὰ μὴ δὲν εὔρει ὁ χρόνος.
- 78 — Τέσσερα μάτια γλέπουσαι καὶ δυὸ καρδιές πετοῦνα,
τὸ Θεοῦ παρακαλοῦν πότε ν' ἀδαμωθοῦνα.
- 79 — Ἀπομονή, παιδάκι μου, κόμ' κανεῖνα χρόνο,
γύστερα πὲ λίγο θὰ γενῶ κορμιοῦ σου κληρονόμο.
- 80 — Γῆ θάλασσα ἔν' φαρδιά πλατειά, μέσα δεδρι δὲν ἔχει,
καὶ σένα τὸ μοναχογιὸ ἔνα κορίτσι πρέπει.
- 81 — Τὸ χελιδόνι τούρικα τὸ λένε κερλαμίτσι,
καὶ σένα τὸ ταλαίπωρο σὲ πρέπει ἔνα κορίτσι.
- 82 — Τιριπλίκι καὶ θελόνη, ἢ νενέ⁽¹⁾ μου μὲ μαλώνει,
τιριπλίκι καὶ μετάξι, θὰ σὲ πάρω μὲ τὴ δάξι.
- 83 — Ὁρες στὴ ἕρτα στέκεσαι ὥρες στὸ παραθύρι
κι' ὥρες ἔς τὴ μέση τῆ σπιτιοῦ σὰ Φράγκικο ποτήρι.
- 84 — Γῆ δασκάλασσα ναι ζάχαρη, γῆ δασκάλασσα ναι μέλι,
γῆ δασκάλασσα ναι κρῦο νερό, τὸ πῶ γοὶ ἀγγέλοι.
- 85 — Νὰ σὲ γαπῶ θαρέθηκα νὰ σ' ἀρνήθω λυποῦμαι,
νὰ σ' ἀπολαύσω δὲ ἔχω γι' αὐτὸ παρπονιοῦμαι.
- 86 — Γῆ μάννα ποῦ σὲ γέννησε γέιγε περίσσια χάρη,
τὸ γῆλιο δὲ στοχάστηκε, ἐγέννησε φεῖσι.
- 87 — Λάβει ὁ γῆλιος λάβει, λάβει κι' ὁ αὐγερινός,
λάβει καὶ τὸ πρόσωπο τὸ καθημερινός.
- 88 — Σαράδα δράμια μάλαμα, νὰ εἶπῶ σ' τὸ πουγάδ',
νὰ καθαριάσει τὸ νερὸ νὰ δῶσ' ποῖός θὰ σὲ πάρ'.
- 89 — Ἡρὲ κακὲ καλόγερε, τί γυρεύεις ἔς τὸ νοδά μου;
— Τσάκνο γύρευα, κυρά μου, νὰ σκαλίσω τὸ λουλά μου.
- 90 — Θέλω νὰ γαπήσω ἔς τὸν ἀπάνω μαχαλά,
ποῦ φοροῦνε τὰ ρολόγια καὶ τὰ φέσια δους στραβά.
- 91 — Πόξω τὴ ἕρτα σου περνῶ καὶ λέγω γειά σου γειά σου,
καὶ σὺ γυρίζεις καὶ μὲ λὲς μαχαίρι στὴ καρδιά σου.
- 92 — Ὡς μὲ ἔδωσες τὴ μαχαίριά, δῶσε με καὶ τὸ βιτάνι,
δῶσε με καὶ τὸ χειλάκι σου νὰ δὲ φιλῶ νὰ γιάνει.
- 93 — Πόξω τὴ ἕρτα σου περνῶ, σύρνομαι σὰ δὲ φίδι,
νὰ μὴ μὲ νοιώσει γῆ ἀγάπη μου καὶ σηκωθῆ καὶ φύγει.
- 94 — Τὴ μάννα σου τὴ μάγισσα ρακὶ νὰ δὴ βοτίσω,
νὰ πίνει ν' ἀποκοιμηθῆ νὰ ρτῶ νὰ σὲ φιλήσω.
- 95 — Τὰ χεῖλη σου κιζιλ βογιά⁽²⁾, τὸ μάγουλό σου μῆλο,
τὸ στήθος σου παραδέισος καὶ τὸ κορμάκι σ' κρῖνο.

1) νενέ (ή)—ἢ γιαγιά, ἢ μάμη. 2) κιζιλ βογιά—κόκκινη μπογιά.

- 96 —Νὰ δάγκανα κιζιλ βογιά, νὰ ἔτρωγα τὸ μῆλο,
νὰ πέσω στὸ βαράδεισο νὰ μοσκιστῶ τὸ γρένο.
- 67 —Ἔβγα στὸ παραθύρι καὶ πάρε τὸ γυαλί,
καὶ βάλε κοκκινάδι νὰ φαίνεσαι καλή.
- 98 —Ἔβγα στὸ παραθύρι νὰ εἰπῆς τί γίνεται,
τὸ αἶμα τῆς καρδιάς μου γιὰ σένα χύνεται.
- 99 —Ἔβγα ὅς τὸ παραθύρι κρυφὰ πτὴ μάννα σου,
καὶ κάνε πὼς ποτίζεις τὴ ματζουράννα σου.
- 100 —Κεῖνες ποὺ δὲν ἔχουνα θυζιά καὶ βάζουνα μαδηλία,
περνοῦνα καὶ σαμοῦρ βογιά (1) καὶ βάζουνα τὰ χεῖλια.
- 101 —Ὅλα τοῦ κόσμου τὰ καλὰ ἂν τᾶχω τί τὰ θέλω,
ἄς ἔχνα ὁ κόσμος τὰ καλὰ καὶ γὼ κεῖνο ποὺ θέλω.
- 102 —Βασιλικὸς πλατύφυλλος ἄμὲ σαράδα φύλλα
σαράδα σὲ γαπούσανα καὶ πάλ' ἐγὼ σὲ πῆρα.
- 103 —Σὲ φίλησα, σὲ τσίβησα, σὲ πῆρα τὸν ἀνθὸ σου,
καὶ πῆγα τὸ παινεύτηκα τὸν ἀραβωνιαστικὸ σου.
- 104 —Τί φυτεύεις, τί ποτίζεις,
—Ρῶδα κι' ἄνη καὶ βασιλικὸ
κι' ἂν περάσουνα τὴ γαπού
καὶ μὲ φάνα τὸ γαπό
ἔχω κι' ἄλλον φυτό
γιὰ τὸ νέο ποὺ γαπῶ.
- 105 —Καραγιόζικό μ' ἀρνάει,
μὲ πότισες φαρμάκι.
- 106 —Τὰ μαῦρα μάτια ἔναι παντιγῆσ,
τὰ γαλανὰ σὲ τόπου,
μκραίνουν τὶς ἀθρώπους.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὰ τραγούδια ἔχωρίσαμε σὲ δυὸ κατηγορίες μόνο, τραγούδια τοῦ τραπεζιοῦ ἢ τῆς παρέας, ὅπως συνήθως τὰ λένε, καὶ τραγούδια τοῦ χοροῦ. Λεπτομερέστερη κατάταξη ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος δὲν ἐκάναμε, γιὰτὶ μιὰ τέτοια κατάταξη θὰ ταίριαζε περισσότερο σὲ μιὰ συλλογὴ πλουσιώτερη. Ὡς τὸ τέλος τῆς συλλογῆς, παρατίθενται τὰ λίγα νανουρίσματα.

Α'. Τοῦ τραπεζιοῦ ἢ τῆς παρέας

1. Ὁ ἀντρειωμένος Θανάσης

(Ἀπαγγελία Ν. Δάψου)

Νὰ σὰς τραγουδήσω θέλω, θαμνοτὴ παλλικαριά,
τὸν ἀδρειωμέν' Θανάσ' πὼς ἐβγήκε ὅς τὸ βασά :

1) σαμοῦρ (τὸ) = τὸ γούνομα.

- Λέγοντας καὶ τραγουδώντας βγήκε πάνω ἔς τὸ βασά,
 μὲ ἐξήδα δυὸ δικάδες ἀλυσσίδ' ἔς τὴν ἀγαλιά.
- 5 Προσκυνάει ἔς τὸ γαπετάνιο, τὸ βασά παρακαλεῖ :
 — Ἄχ, πασά μου καὶ θεζύρη, μὴ βιστεύεις τὸ Γωστή,
 γεῖναι ψεύτης, κατεργάρης, προσκυνάει τὸ φλουρί,
 ἔκαψε τὸ γόσμο ἔλο σὰ δὴ ἁγίου τὸ κερί.
 Τότες ὁ πασὰς φωνάζει πὸ μεγάλη ταραχή :
- 10— Μάζωξε τὴ συντροφιά σου ὁ πασὰς γιὰ νὰ τοὺς δγεί.
 — Ἄχ πασά μου καὶ θεζύρη, τὴν ἔχω στείλει ἔς τὸ Μωριά,
 γιὰ νὰ πᾶν νὰ προσκυνήσουν στὸ Γεώργιο βασιλιά.
 Σὲ τριάδα ἕξη ὥρες ἑφτασάνα τὰ παιδιὰ
 μὲ τὰ δπλα δους ἔς τις πλάτες καὶ μὲ τὰ γυμνά σπαθιά.
- 15 Προσκυνοῦν τὸ γαπετάνιο τὸ βασά παρακαλοῦν :
 — Ἄχ πασά μου καὶ θεζύρη, δῶσε μας ἐλευτεριά.
 Τότες ὁ πασὰς φωνάζει μὲ μεγάλη ταραχή :
 — Φέρτε με τὸ καλαμάρι, τὰ κειθλι καὶ χαρτί,
 νὰ σὰς δώσω ἕνα γράμμα, νὰ σὰς δώσω ὑπογραφή,
 20 ἀπ' τὴς δεκατρεῖς ἀπέναντι πὸτ' εἶν' ἔγ' γιὰ νὰ χαθῆ.
 — Ἄν ἀκούσ-ς ἐσύ, πασά μου, κούκο-μέσα ἔς τὸ κλουδί,
 τότες νὰ πιστέψ-ς πασά μου, πᾶσαι κλέφτες ἔς τὸ κλαδί.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

2. Τοῦ Ἄρμεν' ὁ γιός

(Ἀπαγγελλὰ Ἁγ. Δαχτιζή).

- Τ' Ἄρμεν' ὁ γιός παινεύτηκε ἀντίχου ἔς τὸν ἀφέδη'
 παινεύτηκε τὴ θάλασσα πεζὸς θὰ δὴ βεράσει.
- Ἐσύ πεζὸς θὰ δὴ βεράσ-ς κι' ἐγὼ γαβρὸ σὲ κάνω,
 οὐδὲ ἔς τὴ θυγατέρα μου οὐδὲ ἔς τὴν ἀδερφή μου
- 5 μόνο ἔς τὴν ἀνεψιύλα μου πού 'ταν κακογραμμμένη :
 ἔς τὰ σκοτεινὰ γεννήθηκε ἕναψχν τὰ παλάτια.
- Τ' Ἄρμεν' ὁ γιός σὰ δ' ἄκουσε, καθίζει ξυπολυέται,
 κάθσε ξεπολυούσανα, ξεπολυμὸ δὲ γεῖχε,
 κάνει τὰ χέρια του κουπιά καὶ τὸ κορμί του θάρκα,
- 10 ἀρκίνησε καὶ ἔπλεε τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.
 — Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα,
 τόσες φορὲς σὲ πέρασα μὲ γέλια καὶ τραγούδια,
 καὶ τώρα γιὰ νὰ στοίχημα δάλλθηκες νὰ μὲ φάγεις.

3. Ὁ Κωσταδῖνος

(Τοῦ ἰδίου Δαχτιζή)

- Ἀπὸ μικρὸς ἔς τὰ γράμματα, μεγάλος ἔς τὸ σκολεῖο.
 τ' ἀπέλυκε ὁ δάσκαλος νὰ πᾶ νὰ γιοματίσῃ.

- Στὸ δρόμο ἔπου πήγαινε Θεγὸ παρακαλιούσε,
 νὰ εὔρει τὴ μητέρα του μαζὶ μὲ τὸ βατέρα τ'.
- 5 Καὶ βρῆκε τὴ μητέρα του μὲ ξένο παλλικάρη.
 —Τί ἐν' αὐτὰ μητέρα μου, τί ἐν' αὐτὰ ποὺ κάνεις :
 Στέκα νὰ ρτῆ ὁ πατέρας μου καὶ γὼ θὰ μαρτυρήσω.
 —Τί γεῖδες, ἔρε σκυλόπαιδο, καὶ τί θὰ μαρτυρήσῃς ;
 —Ὁ, τ' εἶδαν τὰ ματάκια μου, κείνο θὰ μαρτυρήσω.
- 10 Ἀπ' τὰ μαλλιά τὸ ἄρπαξε ἔς τὸ μαγεργιὸ τὸ πάει,
 τρεῖς μαχαιριγῆς τὸ χτύπησε ἀνδάμα ἔς τὴ γκαρδιά του,
 ἄπ' τὸ ποδάρ' τὸ ἔπιασε ἔς τὸ μάγερα τὸ ρίχνει.
 —Νὰ μάγερα, μαγέρεψε καὶ στ' ἄλας μὴν δὲ γλέπεις.
 Ὁ λόγος εἰς δὲ βλέρωσε καὶ ἡ συνδυχιά τς κρατούσε.
- 15—Ποῦναι γυναίκα μ' τὸ παιδί, ποῦναι κι' ὁ Κωσταδῖνος ;
 Ἐχω τρεῖς μέρες νὰ τὸ δγιῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸ διαβάσω,
 καὶ ἄλλες τρεῖς ἄ δὲ τὸ δγιῶ τὸ νοῦ μου θὰ τὸν χάσω.
 —Τὸ ἔλουσα, τὸ χτένισα καὶ τὸ πὸ σκολειὸ τὸ ἔστειλα.
 Χτυπᾶ τὸ ἄλογο βιτσιᾶ καὶ ἔς τὸ σκολειὸ πηγαίνει.
- 20—Ποῦναι, δάσκαλέμ', τὸ παιδί πῶ ἐν' ὁ Κωσταδῖνος,
 ἔχω τρεῖς μέρες νὰ τὸ δγιῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸ διαβάσω,
 καὶ ἄλλες τρεῖς ἄ δὲ τὸ δγιῶ τὸ νοῦ μου θὰ τὸν χάσω.
 Τὸ μισήμ' τὰ σκόλαρα νὰ καὶ νὰ μοματίσῃνα,
 καὶ ἔς τὸ σκολειὸ δὲ γούσε ὀπίσω γὰ νὰ ἔρτει.
- 25 Χτυπᾶ τὸ ἄλογο βιτσιᾶ καὶ τὸ σπῆει τρυ παγαίνει.
 —Ποῦναι, γυναίκα μ', τὸ παιδί δὲν ἔναι ἔς τὸ σκολειὸ.
 —Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πηγῆς καὶ τὸ παιδί θὰ νᾶρτει,
 καὶ στὸ τραπέζι κάθησε καὶ τὸ φαγὶ του γῆρτε,
 καὶ τὸ φαγὶ πλογήθησε πὸ μέσα πὲ τὸ πιάτο :
- 30«Ἄν γεῖσαι σκύλος φάγε με, λύκος κατέλυσέ με,
 κι' ἂν γεῖσαι ὁ πατέρας μου σκύψε καὶ φίλησέ με».
 Σὰν δάκουσε ὁ πατέρας του σηκώθηκε ἔς τὸ πόδι,
 πὲ τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε τρεῖς μαχαιριγῆς τὴν δίνει,
 καὶ ἔς τὸ τσουβάλ τὴν ἔβαλε ἔς τὸ μύλο τὴ βαγαίνει.
- 35—Νὰ μωλωνᾶ καὶ ἄλεσε ἀλεύρι μὴ δὲ κάνεις,
 κάνε φκιασίδι τῆς πορνιάς (!), τὸ αἶμα κοκκινιάδι,
 γὰ νὰ δὲ θάνα γοῖ ἔμορφες νὰ θγαίνα ἔς τὸ συργιάνι.

1) πορνιά (ἡ) = ἡ πόρνη.

4. Ὁ π ρ α μ α τ ε υ τ ῆ ς (1)

(Τοῦ ἰδίου Δαχτιζῆ)

Ἐνας καλὸς πρᾶματευτῆς καὶ μωσκοβεζεργένης,
σαράντα μούλες φόρτωσε ἔλο φλουρί καὶ γρόσι,
καὶ ἄλλες σαράδα τέσσερις ἔλο μαργαριτάρι.

Βάνει τὴ φέσαν τοῦ στραβά καὶ τὴν περτσιὰ τοῦ πλάϊ,
5 τραγοῦδιε καὶ κατέβαινε σ' ἓνα ψηλὸ βαλκάνι.

— Ἐ βρὲ βουνό, καλὸ βουνὸ καὶ πυκνοφουδιωμένο,
δὲν ἔχεις κλέφτες γιὰ νὰ βγοῦν οὔτε καὶ κεισιτζήδες.
Ὁ λόγος τοῦ δὲ πλέρωσε, ἢ συνδυχιά τ' κρατοῦσε,
τρεις μολυβιὲς τοῦ ἤρτανε ἀντάμα ἔς τὴν καρδιά του.

10— Πὲ ποῦσαι, ἠρὲ πρᾶματευτῆ, καὶ μωσκοβεζεργένη.

— Ἡ μάνα μ' εἶταν Βενετιά, ὁ κύρης μ' ἀπ' τὴ Μπόλη
τρία ἀδερφάκια ἔμασταν τρία καλογραμμένα,
ὁ ἓνας εἶταν πρωτοκλέφης, ὁ ἄλλος βογιαντζάκης,
καὶ γὼ εἶμ' ὁ ὀλόμικρος ὁ μωσκοβεζεργένης.

15 Δέ μὲ τὸ λὲς ἠρὲ ἀδερφέ, πὺς εἶταν ἄρεσός μου.

Τὰ μάσκαλα τὸν ἄρπαξε καὶ τὸν ἔλασε τὸν πάγει,
καὶ ἔλασε μὲ καὶ ἰάτρεψέ μεν χαϊροχτοπιμένον.

Πρόκου, γιγαῖσας γιάτρεψα πολλοὺς μαγαριωμένους,
μὰ σὰν αὐτὴ τὴ μολυβιά τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν.

μωσκοβεζεργένης = ὁ ἔμπορος μωσκού (ἔμπορος). — **περτσιὰ** = μακρὰ
μαλλιά σὲ πλεξιούδες. — **βαλκάνι** = βουνό. — **κεισιτζής** = (τουρκ. κεισόρουμ =
κόβω) = φονιάς. — **βογιαντζάκης** = μπογιατζής, δαφνίς. — **γιαρᾶς** = πληγή.

5. Κωστής ὁ βόιβονδας

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ καὶ τὰ τρία ἐπόμενα ἀπήγγειλε ὁ Ἄριστ. Τζελέπης).

Πότες, μωρέ, πότες νὰ ἔρτει ἢ ἀνοιξη
τὴ Μάη τὸ καλοκαίρι, Κωστή μου, Κωστή μου βόιβονδα
νὰ θγάλω τά, νὰ θγάλω τὰ ποδήματα,
νὰ ποδεθῶ τσυχούχια, Κωστή μου, Κωστή μου βόιβονδα.

5 Νὰ πάρω δί-, νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά
καὶ δίπλα τὰ βαλκάνια, Κωστή μου, Κωστή μου βόιβονδα.

— Νὰ -ν- εὔρω Τοῦ, νὰ -ν- εὔρω Τοῦρκο ζωνδανὸ
ἔς τὴ σούγλα νὰ τὸν ψήσω, Κωστή μου, Κωστή μου βόιβονδα,
νὰ νάψω τό, νὰ νάψω τὸ τσιβούκι μου

10 καὶ νὰ τὸν τραγουδήσω, Κωστή μου, Κωστή μου βόιβονδα :

1) Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ συνήθως τραγουδιέται ἔς τὸ δρόμο.

Μένα με ξαί-, μένα με ξαίρει ὁ βασιλῆς
 με ξαίρει κι' ὁ θεζύργης, Κωστή μου, Κωστή μου βόϊθονδα
 με ξαίρει κι' ὁ με ξαίρει, κι' ὁ βελούκ πασαῶς
 πού γείμαϊ πρωτοκλέφτης, Κωστή μου, Κωστή μου βόϊθονδα.
βελούκ πασαῶς (ῥ)=τουρκ. στρατ. ἀξιωμα, πού ἀντιστοιχεῖ με τὸ δικό
 μας ταγματάρχη.

6. Τῆς ξεντειῶς

Μαύρη νὰ γένει ἡ ξεντειῶ πού ξεντειῶται τὰ μικρά,
 πού ξεντειῶνται τὰ μικρά, τὰ μικροπαδρεμένα.
 Ξεντεψαμ¹ καὶ τὸ Βαῖτσο² τὸ μικροπαδρεμένο,
 πάγει νὰ γένει δεμερτζῆς, νὰ γένει μιλωνάδης.
 5 Δώδεκα χρόνια δούλεψε τὴ λυγερὴ δου νούνισε,
 τὴ λυγερὴ δου νούνισε καὶ θέλει νὰ πηγαίνει.
 Καὶ τὸ Βαῖτσο² ἀρρώστησε στὴ καρδιοῦ τὴ βλώρη,
 δὲν ἔχει μάννα νὰ τὸ δῆ, ἔσέξια νὰ δὲ γλάψουν,
 μόν' ἔχει τρεῖς γεροντίσες καὶ τρεῖς γεροντοπούλες.
 10 Γῆ μινὰ τὸ βάγει κροῦ κροῦ, ἡ ἄλλη ἀφράτο μῆλο
 καὶ ἡ τρίτη ἡ καλύτερη βασιλῆς μωκαῦτο.
 Σῆκω ξένε μ' νὰ πῆ, νερὶ νὰ φῆ ἀφράτο μῆλο,
 νὰ μασχιστῆς βασιλῆς, νὰ σὲ περάσει ὁ πόνος.
 — Ἐγὼ σὰς λέγω δὲ ἄρω καὶ εἶς με γέτε σῆκω,
 15 γιὰ φέρτε μου τὴ χάρα μου, νὰ γράψω νὰ διαβάσω.
 Σὰ βᾶτε ἔς τὴ βατρίδα μου μὴ βῆτε πὼς ἀρρώστησα,
 μόν' πῆτε πὼς παδρέφτηκα καὶ πῆρα μινὰ γυναίκα,
 πῆρα τὴ βέτρα πεθερά τὴ θάλασσα γυναίκα.⁽¹⁾

7. Ἡ Εὐγενοῦλα

Γῆ Εὐγενοῦλα γῆ μικρὴ γῆ μικροπαδρεμένη,
 ἀπὸ μικρὴ παδρέφτηκε μικρὸ Κωσταῖδη πῆρε.
 Κι' ὁ Κωσταῖδης διάβαινε, τὴ μάννα τ' παραγγέλνει:
 — Μάννα μ' τὴν Εὐγενοῦλα μου καλὰ νὰ δῆ βροσέχεις,
 5 πρῶι νὰ τρώγει ζάχαρη, τὸ μεσημέρι μόσκο
 κι' ὅδε παίρνει νὰ θραδιάζει, νὰ στρώνεις νὰ κοιμάται.
 Γῆ Εὐγενοῦλα ρώστησε κοδεύει νὰ πεθάνει,
 χίλιοι γιατροὶ βαινόβγαϊναν καὶ χίλιες δυὸ γιατρέσες,
 καὶ ἡ Εὐγενοῦλα πέθανε καὶ φκιαῖνα τὸ κιβούρι.
 10 Χίλιοι μαστόροι δούλευαν καὶ χίλιοι δυὸ καλφάδες,
 κι' ὁ Κωσταῖδης ἔρχεται μ' ἔξῃδο δυὸ ἀτλήδες.

1) Τραγουδιέται συνήθως ἀπὸ τὰ κορίτσια σὲ τόνο πολὺ θλιβερό.

- Καλή μέρα σας, χίλιοι μάστοροι καὶ χίλιοι δυὸ καλφάδες,
ποιανοῦ ἴν τὸ σπῖτ᾽ ποῦ φκιάντε καὶ τὸ γιαπὶ ποῦ στήντε.
Μὴν ἔναι τῆς μαννούλας μου, κάντε το μαλαματένιο,
15 μὴν ἔν' τῆς ἀδερφοῦλας μου κάντε το ἀσημένιο,
μὴν ἔν' τῆς Εὐγενοῦλας μου κάντε το γιὰ δυὸ νομάτοι,
νά βεῖ ἡ κόρη ἀνήχαρη στὸ πλάϊ ὁ Κωσταδῖνος.

8. Ἡ Παναγιώτα

- Τ' ἔχεις, μὴρ' Παναγιώτα, καὶ κάθεσαι καὶ κλαῖς,
καὶ μένα τὸ βαβᾶ σου, γιατί δὲ μὲ τὸ λές ;
—Τί νὰ σὲ πῶ, βαβᾶ μου, τί νὰ σὲ φηγηθῶ,
δὲ ξαίρεις πὲ ἀγάπη καὶ πὲ καρδιάς καημό.
5 Πὲ τὰ μαλλιά τῆ βιάνει τῆ βάει ἔς τὸ γηλιακό,
τρεῖς μαχαιριές τῆ δίνει ἔς τὸν ἄσπρο της λαϊμό.
—Ἐλάτε, κοριτσάκια, νὰ τὴν ἀλλάξετε
καὶ οἱ παραδερφάδες γιὰ νὰ τὴν κλάψετε.
Ἦδας τῆ γατεβάζανε ἀπὸ τὴ σκάνια τῆς.
10 μεγάλοι μικροὶ τῆ γλαῖνε τὴν ἐπερφάδα της.
Ἦδας τὴν ἐπερνοῦσαν πῶς πὲ τὸ γὰρ
ὁ σκύλος ὁ βαβᾶς της ἦσαν ἄλλοι.
9. Ὁ Γερμανός
(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ ἐπόμενα τρία ἀπέγραψε ὁ Γ. Γκαδανός)

- Ἀρκίνησε ὁ Γερμανός καὶ κοιτᾶ τὸν Τούρκο,
μὲ τὰ θαγγέλια τῆς Βλαχιάς μὲ τὸ σταυρὸ τῆς Πόλης,
ἔθρὸς θάνουνα τὸ σταυρὸ καὶ πίσω τὸ θαγγέλιο,
καὶ μέσ' τῆ μέση ὁ Γερμανός τ' ἄξιο παλλικάρι.
5 Πέφτνα τὰ τόπια σὰ θροχή, μολύβια σὰ χαλάζι,
πέφτνα τὰ τουρκοκέφαλα σὰ φύλλα πὲ τὰ δέτρα,
δούρου-δούρου φώναξε νὰ μετρηθῆ τ' ἄσκέρι.
Μετρήσανα τουρκόπουλα ἔννια χιλιάδες λείπουν,
μετρήσαν τὰ Ρωμιόπουλα ἕνας διαβάτης λείπει,
10 νάτος κ' ἐκεῖνος ἔρκεται μὲ τὸ σπαθὶ ἔς τὸ χέρι.
—Ποῦ γήσνα, βρὲ διαβολογυιέ, εἶδαν μετροῦν τ' ἄσκέρι,
νὰ μετρηθῆς καὶ σὺ μαζί, μαζί μὲ τὸ ἄσκέρι.
δούρου (λ. τουρκ.)=στάσου.

10. Ἡ ἔμορφη

- Ἀνάμεσα ἔς τὴ θάλασσα πύργος θεμελιωμένος,
κάνταν καὶ ἡ κόρη μόναχη, φλουράκια ρομαθιάζει.
Ρομαθιάσε καὶ ἔκανε, ἔννια βουρλιές τίς κάνει,

- τις πέδε θάνει ἕς τὸ λαϊμό, τις τέσσερς ἕς τὸ τσακάτ',
 5 βάνει τὸ γήλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγάρι στήθος
 καὶ τῆ κοράκου τὸ φτερό θάνει μάτι καὶ φρούδι,
 καὶ τὸ γαθάριο αὐγερινὸ διαμάδι δαχτυλίδι.
 Ὡς τὸ παναθύρι κάθεται τὸ γήλιο ἠνιχτυπιέται :
 —Γιὰ ἔδγα, γήλιε μ' γιὰ θὰ εἶθω, γιὰ λάψε γιὰ θὰ λάψω,
 10 σύ, γήλιεμ, θγαίνεις ἕς τὰ θουνά, μαραίνεις χορταράκια,
 γώ, γήλιεμ', βγαίνω ἕς τὰ χωριά, μαραίν' παλλικαράκια.
τσακάτ' (τὸ)=τὸ μέτωπο.

11. Τὸ Γυαλδίσι

- Σηκώνουμαι πολλὰ πρῶτ' ἴσαμ' δυὸ ὄρες νύχτα,
 παίρνω νερό καὶ νίβουμαι τὰ μάτια μου νὰ νοίξω,
 κούγω εροδές, κούγω κοφτές καὶ τὸ σπαθί μ' ἀρπάζω
 καὶ τὸ σπαθί μ' ἀρπάζω ἕς τὴ γλεψιά γιὰ νὰ διαθῶ.
 5 Ἐγὼ γεῖμαι τὸ γυαλδίσι, γὼ γεῖμαι τὸ γυλδίσι,
 ν- οὐδὲ μὲ χίλιους πιάνουμαι, ν- οὐδὲ μὲ δυὸ χιλιάδες,
 γελάστηκα καὶ πιάστηκα μὲ τρεῖς Ἀρβανιτάδες,
 τὰ χέρια πίσω ἔδησαν τίς χλάπες ἕς τὰ ποδάρια,
 10 Τὸ ἄλλ' τὰ κάστρα ἔρεσαν, οὐ δὲν τὰ βλακέτια.
 Τὴ ἀγάπης μου νὰ μὴ κἀτὲ τὴ ἀκαπητείας μου.
 Τὴ ἀγάπης του τὸν πύνανα, ποῦ τὸν ἔπερνουνα.
 Γὴ ἀγάπη του τὸ γοιτάζε πᾶν τὸ παραθύρι.
 —Δὲ γήσνα σύ τὸ γυαλδίσι, δὲ γήσνα τὸ γυαλδίσι,
 π' οὐδὲ πὲ χίλιους πιάνουσα, οὐδὲ πὲ δυὸ χιλιάδες,
 15 πῶς γελάστηκες καὶ πιάστηκες πὲ τρεῖς Ἀρβανιτάδες,
 πῶς πίσω ἔδησαν τὰ χέρια σου, τίς χλάπες ἕς τὰ ποδάρια;
 Καὶ κείνος σὰ δὲ ἄκουσε πίσω μινάνα ταρτίζει,
 τίς ἀλυσσίδες ἔκοψε, τίς χλάπες πὲ τὰ ποδάρια,
 καὶ τὸ σπαθί του ἀρπαξε εἰς τὴ γλεψιά νὰ πάγει,
 20 ἕς τὰ δάσια χίλιους ἔκοψε ἕς τὰ βγάσια δυὸ χιλιάδες.
Γυαλδίσι (τὸ)=τὸ γυαλιστερό πρᾶγμα, λαμπρὸς ἄνθρωπος. Συνών. γυα-
 λδίσι.—**ταριίζω**=τεντώνω, κτυπῶ μὲ ὀρμή.

12. Ὁ γεμιτζῆς

- Γεμιτζῆς ἀρρώστησε βαρεῖα γιὰ νὰ πεθάνει,
 δὲν ἔχει μάννα νὰ δὸν δεῖ κύρη νὰ δὸ γοιτάζει
 μόν' ἔχει τρεῖς Ἀρμένισσες καὶ τρεῖς Ἀρμενοπούλες.
 Γὴ μινὰ τὸν πάνει κρυὸ νερό, γὴ ἄλλ' ἀφράτο μῆλο,
 5 γὴ τρίτη γὴ μικρότερη βασιλικὸ μὲ τ' ἄθη.

- Σήκω, ξένε μ', νὰ πγεις νερό, νὰ φᾶς ἀφράτο μῆλο,
 πὲ τὸ νερὸ νὰ ἔρροιστεῖς, νὰ μοσιστεῖς βασιλικό.
 —Ἐγὼ σὰς λέγω δὲ βορῶ καὶ σεῖς μὲ λέτε σήκω,
 γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, κουδῆστε με νὰ κάτσω,
 10 καὶ φέρτε με τὴ χάρτα μου τὴ βολυγαπημένη,
 νὰ ἐγιῶ θάλασσα καὶ στεριά καὶ κόσμος νὰ χορτάσω.
 γεμιτζῆς (δ) = ναυτικός.

13. Ὁ ξένος

(*Απαγγελία Ἀντώνη Δούμα)

- Ἀνάμεσα σὲ δυὸ θουνὰ δυὸ ἀδέρφια σκοτωμένα
 κι' ἀνάμεσα ἔς τὰ μνήματα κλῆμα ἔναι φυτεμένο
 κάμνει σταφύλι ράζακο καὶ τὸ κρασί του μόσκοι,
 τὸ πίννα γοῖ ἄδροι καὶ μεθοῦν γυναῖκες καὶ ροδίζνα,
 5 ἄς γήπινε καὶ γῆ μάννα μ', μάννα μ' νὰ μὴ μὲ κάνει,
 ποῦ μ' ἔκανε καὶ τί ἔκανε κι' ἔνα καλὴ δὲ γεῖδα,
 ξένες πλύννα τὰ ρούχα μου, ξένες τὰ σαπουνίζνα,
 ἄντις νερὸ ροδόσταμο, ἄντις σκρόνι μόνον
 τὰ πλύννα μινιά, τὰ πλύννα σου ἔς τίς τρεῖς μού τὰ τινάζνα.
 10 Πάρε, ξένε μ', τὰ ρούχα σου καὶ πάνε ἔς τὴ δουλειά σου.

14. Τὸ τραγοῦδι τῆς καταστροφῆς

(*Απαγγελία Μα. Σκαρπέτοπουλου)

- Ἀκοῦστε, φίλοι καρδιακοί, τί ἐγίνε ἔς τὴ Θράκη,
 νὰ κλαίγει ἡ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα :
 Γοῖ Τούρκοι καὶ γοῖ Βούλγαροι κατὰστρεψνα τὴ Θράκη,
 κόφτουν καὶ διώχνα χριστιανοὶ δίχως καμνιά αἰτία.
 5 Ἄχ παιδιὰ μου ὄρφανὰ μου, σκορπισμένα δῶ κι' ἐκεῖ,
 μέσο τὴν Ἀραπιά διωχμένα καὶ ἔς τὴν Ἀνατολή.
 Κλαῖνε οἱ μάννες τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τίς μάννες.
 Σηκώσανα γούλα τὰ χωριά τῆς Βύζας ἐπαρχίας,
 σηκώσανα τὸ Σεπαστό μαζί με τίς Σοφίδες,
 10 σηκώσανα καὶ τὴ Δρουλιὰ με τίς Σαμοκοβλήδες.
 Ἄχ παιδιὰ μου ὄρφανὰ μου, σκορπισμένα δῶ κι' ἐκεῖ,
 μέσο τὴν Ἀραπιά διωχμένα καὶ ἔς τὴν Ἀνατολή.
 Ἄφισνα τὸ Μπουνάρ-Ἰσάρ, ἀφίσινα καὶ τὴ Γέννα,
 ἔς τὴ Μπέτρα καὶ μέσο τὸ Σκοπὸ δὲν ἀφίσινα κανένα,
 15 νὰ κλαίγει ἡ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα.

Σημ. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ εἶχε γίνεῖ κατὰ τὸν πρῶτο διωγμὸ τοῦ 1914.

15. Ο καημὸς τῆς Θράκης

(Ἀπαγγελία Θ. Μπακιρτζή)

- Θράκη μ' γλυκειὰ πατρίδα, γιατί φορεῖς τὰ μαῦρα ;
 —Γιατί μ' ἀφίστε 'ς τὴ Δουρκιά, καὶ στὴ σκλαβιά, στὴ λαύρα,
 καὶ πῶς ἀκούγω τὸ Γκιασοῦρ τὴ θρωμερὴ τὴ λέξη.
 Γὴ Βύζα καὶ τὸ Σκεπαστό, Σκοπὸς καὶ οἱ Σοφίδες,
 5 τὸνα διαβάτη ἐρωτοῦν: τὰ τέκνα μας μὴ γεῖδες,
 καὶ γοὶ Σαράδα Ἐκκλησιῆς τὰ τέκνα δους φωνάζει,
 καὶ γιὰ τὴ νεολαία δις κλαίει κι' ἀναστενάζει.
 Διαβάτη, κι' ἂν -ε- πᾶς, τὰ τέκνα μου μὴ γίδεις,
 πρόσφερε τα λίγο ψωμί καὶ ἄπλα εἰς τοὺς νόμους,
 10 αὐτὰ ξαίρουνα καλὰ τῆς Θράκης δῶ τοὺς δρόμους.

Σημ. Τραγουδιέται μὲ ρυθμὸ πολὺ θλιβερό.

16. Ἡ ξανθιά

(Ἀπαγγελία Κωνσ. Παπασταύρου)

- Ξαθιά πὲ τὰ ξαθὰ μαλλιά καὶ πὲ τὰ μαῦρα σ' μάτια,
 γιὰ ρίξε μ' τὰ μαλλιάκι σ' πὲ πλ' τὸ παραθύρ',
 γιὰ κἀντα σκάλα ν' ἀνεῖθ' ἀρῶνα νὰ σὲ φιλήσω,
 ἔς τὰ χεῖλι καὶ ἔς τὸ μᾶγουλά καὶ τὸ ἀχτιανούδι,
 5 —Ξένα μ' κι' ἂν θέλεις φιλήμα κι' ἂν θέλεις μαῦρα μάτια,
 βάλ' ἀράδα τὰ φλουριά καὶ τὰ μοιραριάρια,
 βάλ' τα κι' ἔλα μινὰ βράδυ ἕνα Σάββατο βράδυ,
 πῶν' γὴ νενέ μ' ἔς τὴν ἐκκλησιὰ, πατέρας μου ἔς τὰ ξένα.
 Σιγὰ-σιγὰ νὰ ἔρκεσαι νὰ μὴ βαρυσπατήσεις,
 10 τρία κρεββάτια ἔχουμε τὰ τρία ἀράδα-ἀράδα,
 ἔς τὸνα κοιμάται γὴ νενέ καὶ ἔς τ' ἄλλο γὴ ἀδερφή μ',
 ἔς τὸ τρίτο τὸ καλύτερο κοιμάμαι μοναχὴ μ'.
 Κι' ὁ νέος βαρυσπάτησε κι' ἔτριξε τὸ κρεββάτ',
 γὴ μάννα της τὴν ἐρωτᾷ, γὴ μάννα της τὴν λέγει:
 15 —Τ' ἔχεις, κόρη μ' καὶ βοσᾶς βαρειὰ κι' ἀναστενάζεις;
 —Μαννάμ' φύλλος μὲ τοίησε πᾶ ἔς τὸ δεξί μ' τὸ στηθός.
 —Δὲ μοιιάζει φυλλοτοίημα, μόν' μοιιάζ' παλλικροφίλημα,
 γιὰ δὲς τηνα τὴν ἀνομη, τὴ σκύλα τὴν Ἐθραῖσσα,
 πού τὴ θαρῶ νὰ ἔν' κορίτσ' καὶ κείνη ἔνα χήρα.

17. Τὸ τραγούδι τοῦ Γιάννη

(Τραγουδιέται σὲ ἀργὸ ρυθμὸ εἰς τὰ διάφορα γλέντια)

Μαῦρα μου χιλιδόνια καὶ ἄσπρα μου πουλιὰ
 μὴν πᾶτε, μὴν γυρίστε πὲ μεσ' τὴν ἀραπιὰ

- νά γράψω ἕς τὰ φτερά σας πὰ ἕς τὰ φτερούγια σας,
 δυὸ λόγια, δυὸ μαδάτια τρία μηνύματα.
- 5 νὰ πάτε τὴ γαλή μου τὰ χαιρετήματα.
 Δεδρι ἔχω ἕς τὰ βρόστιο δεδρι καὶ ἕς τὴν αὐλή,
 νὰ πῆτε τὴ γαλή μου τὰ χαιρετήματα:
 ἂν θέλει ἄς χηρέψει, ἂν θέλ' ἄς παντρευτεῖ,
- 10 ἐγὼ ἐδῶ πού γῆρτα ἐδῶ πατρεύτηκα,
 ἐπῆρα μιὰ γυναῖκα τῆς μάγισσας παιδί,
 τὸν οὐρανὸ μαγεύει καὶ τᾶστρα δὲ βελεῖ
 τὴ θάλασσα μαγεύει καὶ πειὰ δὲ σωματεῖ,
 καὶ τὸ βουνὸ μαγεύει καὶ χόρτο δὲ βελεῖ,
- 15 καὶ μάγεψε καὶ μένα καὶ δὲ βορῶ νάρτω.
 Ὅδες κάνω νὰ ν-ἔρω ἀστράφτει καὶ βροδά,
 καὶ ἔδαν γυρίσω πίσω λάθει καὶ γελᾶ.
 Καὶ κείνη σὰν τ' ἀκούγει ταχρούγια φόρεσε,
 ρωτώδας πορπατώδας τὰ γεμιτζόπουλλα
- 20 τᾶξια παλλικάρια καὶ τὰ καλά παδιά.
 —Μὴ γείθ' τε τὴ Γιάνν' τὸ σπίτι τὴ Γιάνν' τὸ θύρα,
 Βρίσκει τὴ Γιάνν' τὴ βόρτα καὶ τὴ γυναῖκα ἔξε.
 Βγάν' γὴ Ἀρμενοπούλλα καὶ τὴν ἀνοῖξε
 πού μ' ἔξω Ἀρμενοπούλλα πού γεῖν' ὁ ἀδρας σου,
- 25 καὶ ἄμα-ν ἔρτει ὁ καλὸς σου μ' ἐμὲ τὸ χαιρετᾶ,
 τὸ περιβόλ' πού φῆκε κείνο κρέμισε,
 τὰ δυὸ περιστερούδια τ' κείνα ξεπέταξανα
 καὶ γὴ γλυκομηλιά δει κείνη μαράθηκε.
- Γιάννη, γῆρτε μιὰ γυναῖκα μιὰ κοδοχάμαδη
- 30 μιὰ κοδογοματούλλα μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά.
 τὸ περιβόλ' πού φῆκε ἐκεῖνο γκρέμισε,
 τὰ δυὸ περιστερούδια σου κείνα ξεπέταξανα,
 καὶ γὴ γλυκομηλιά σου κείνη μαράθηκε.
- Τώρα πού μὲ τῆειπες ἀδρι' σὲ φίνω γειά,
- 35 τὸ περιβόλ' πού φῆκα, γεῖνκι τὸ σπίτι μου,
 τὰ δυὸ περιστερούδια γεῖν' τὰ παιδάκια μου,
 καὶ γὴ γλυκομηλιά μ' γεῖν' γὴ γυναῖκα μου.

Σημ. Μοῦ τὸ ὑπαγόρευσε ὁ Σκοπιανὸς Γεώργιος Γκαθανός, ἐτῶν 63,
 ἀγράμματος.

βρόστιο (τὸ) = τὸ ἔμπροσθεν τοῦ σπιτιοῦ. — *πελῶ* (ἀπελῶ) =
 ἀφίνω, ἐξαίρω. — *γεμιτζόπουλλο* = ναυτόπουλο. — *κουκουρίζω* =
 κρούω τὴν θύρα μὲ ρόπτρον. — *κοδοχάμαδη* = κοντή, χαμηλή.

18 Ἡ διαθήκη τοῦ Γιάνναρου

Ἀπέθανε ὁ Γιάνναρος κι' ἀφήκε διαθήκη,
 νὰ μὴν τὸν θάψουν σ' ἐκκλησιά, μηδὲ σὲ μοναστήρι,
 μόν' νὰ τὸν θάψουν σ' ἐρημιὰ μέσα σὲ σταυροδρόμι,
 ν' ἀφήσουν καὶ τὸν ψῶλο του τρεῖς πιθαμὲς ἀπέξω,
 ὅ γιὰ νὰ περάσ' ὁ δήμαρχος νὰ δέσει τ' ἀλογό του.
 Κι' ὁ δήμαρχος δὲν πέρασε, πέρασαν τρεῖς κοπέλλες,
 ἢ μιὰ τὸν εἶδε τρόμαξε, ἢ ἄλλη ἐφοθήθη,
 κ' ἢ τρίτη ἢ μικρότερη ἐκάθησεν ἐπάνω
 καὶ δρόσισε τὰ μέσα της κ' εὐφράνθη ἢ ψυχὴ της.
 10 «Θεὸς χωρέσ' σε, Γιάνναρε, καὶ τὴν ψωλὴ π' ἀφήκεις».

Β'. Τοῦ χοροῦ**1. Ἡ Βουργάρα**

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ 7 ἐπόμενα ἀπήγγειλεν ὁ Ἀρ. Τζελέπης)

Ἀπὸ μικρὸς ὀρφάνεψα πὲ μάννα καὶ πατέρα
 τ' ἀδέρφια μου μ' ἐστοίχισαν ἔς τὴ χήρα τὴ Βουργάρα,
 δώδεκα χρόνια δούλεψα τὰ μάτια δὲ δὴ γείδα
 ἔς τὰ μάτια καὶ ἔς τὸ μάγουλο καὶ ἔς τὸ σαχτανοφρύδι.
 Ἢ μιὰ μέρα, μιὰ καλὴ μέρα, ἕνα Σαββατόβραδο,
 κείνη ἐβγαίνει πὲ τὰ λουτρά καὶ γὼ πὲ τὸ βάρβερη,
 τότες τὴ γείδα μάτια μου, τότες τὴ γείδα φῶς μου.
 —Δῶσε, κυρά μ' τὸ δικό μου, δῶσε τὴ δούλεψή μου
 τ' ἀδέρφια μου μὲ μὴνυσαν νὰ πὰ νὰ μὲ παδρέψουν.
 10—Δούλε μου, ἂν θέλς παδρεῖά, ἐγὼ θὰ σὲ παδρέψω,
 δώδεκα δούλες ἔχω γὼ ἔποιανε θέλεις πάρε.
 Ἄν θέλς τὴ ρουσα ἔπαρε, ἂν θέλς τὴ μαυρομμάτα.
 —Οὐδὲ ἔς τὴ ρουσα στοίχισα, οὐδὲ ἔς τὴ μαυρομμάτα,
 μόν' στοίχισα ἔς τὴ λόγου σου, ἔς τὴ χήρα τὴ Βουργάρα.
 15—Βουργάρα θέλει χὰϊδεμα, θέλει καὶ ἐγλετζέδες.
 θέλει καὶ ἄλλα ἔμορφο νὰ κάνουνα τζιλθέδες.

Σημ. Τὸ τραγούδι (παραλλαγή) εἶναι δημοσιευμένο μελοποιημένο ἀπὸ τὸν κ. Μόσχο Παπαχριστοδούλου ἔς τὰ Θρακικά Α' σ. 204.

2. Ὁ χωρισμὸς

Σαββατόβραδο μὲ διώχνα οἱ γονεῖς μου
 Ρωμιοπούλα μου, Γιαρενοπούλα μου(1),
 ὅ παίρνω τὸ δρομί, τὴ δρόμ' τὸ μονοπάτι,

1) Ἡ ἐπιφθὸς αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται ἔπειτα ἀπὸ κάθε στίχο.

5. Ὁ Μανώλης

- Μπρὲ Μανόλη, Μανολάκι, ἦρὲ καλὸ παιδί,
τί καλὴ γυναίκα πᾶχεις καὶ γλυκὸ κρασί.
—Ποῦ τὴ γειθεὶς καὶ τὴν ξαίρεις, ἦρὲ Γενίτσαρει;
—Μέσ' τὸ Γιούλ-βαξὲ τὴ γειθεὶς ποῦ σεργιάνιζε.
5 —Πέτο, πέτο τί φοροῦσε νὰ σὲ πιστευτῶ.
—Γιουγιουλί σαλθάρ' φοροῦσε κι' ἄσπρο διλαγιέ,
βιλετζίκια στὰ ποδάρια καὶ στὰ χέρια της.
Ὁ Μανώλης μεθυσμένος πὰ τὴν ἔσφαξε,
τὸ πρωὶ πρωὶ σηκώθη καὶ τὴν ἔκλαιγε.
10 —Σήκω, πάπια μ', σήκω χήνα μ', σήκω πέρδικά μ',
γιὰ νὰ βάλεις τὰ χρυσᾶ σου, νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά,
νὰ σὲ δγιουὶν οἱ παδρεμένες, νὰ μπραίνονδαι,
νὰ σὲ δγιουὶν τὰ παλλικάρια, νὰ περαίνονδαι,
νὰ σὲ δγιῶ καὶ γῶ καημένος, νὰ σὲ χαίρουμαι.

Γιούλ-βαξὲ (δ) = ροδόνας. — *γιουγιουλί* = τρικνταφυλλί. — *σαλ'*
βάσ' (τὸ) = φαρδιά γυναίκα βράκα. — *διλαγὲς* (δ) = μεταξωτὸς
πέπλος ποδήρης. — *βιλατζίκια* (τὰ) = ροζέλια.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

6. Μιά μικρούλα παδρεμένη

- Μιά μικρού- μωρ' μιά μικρού- 15 κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ κοκκινίσει;
μιά μικρούλα παδρεμένη ἄλλω ἄδρα θὰ γαπήσει,
μιά μικρούλα παδρεμένη κι' ἄ δὴ δγεῖς μωρ' κι' ἄ δὴ δγεῖς,
μ' ἔχει τὴ καρδιά καμένη. κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ πάρει πέτρα,
5 Καὶ μ' ὄρμη- καὶ μ' ὄρμη- κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ πάρει πέτρα,
καὶ μ' ὄρμη- καὶ μ' ὄρμη- 20 φεύγα πεδακόσια μέτρα.
καὶ μ' ὄρμη- καὶ μ' ὄρμη- 20 Κι' ἄ δὴ δγεῖς μωρ' κι' ἄ δὴ δγεῖς,
μιά πρωτοξαδέρφισά της: κι' ἄ δὴ δγεῖς καὶ πάρει κι' ἄλλη,
—Στὸ χορὸ μωρ' στὸ χορὸ 25 θὰ στή φέρει στὸ κεφάλι.
στὸ χορὸ ἔδαις χορεύει, 25 —Δὲ ἴόρσα, μωρ' δὲ ἴόρσα
στὸ χορὸ ἔδαις χορεύει, 25 δὲ ἴόρσα νὰ δὴ γελάσω,
σύρε πιάσ' τὴν πὲ τὸ χέρι. 25 δὲ ἴόρσα νὰ δὴ γελάσω,
Κι' ἄν τὴ δγεῖς μωρ' κι' ἄν τὴ δγεῖς 25 τὸ χεράκι της νὰ πιάσω.
κι' ἄν τὴ δγεῖς καὶ κοκκινίσει,

7. Ἡ βαβόγια

- Μιά ἡάβω-βαβόγια 5 Δίν' τὸ δέτζερ, προποδιά,
λαχανομαγέρευε πᾶν' πὲ πίσω τὰ δαυλιά.
λάχανο καὶ λοβοτὴ Φάτε, κοῦλκοι λάχανο,
καὶ τσουκνίδα τρυφερή. πγῆτε κάτες τὸ ζουμί.

- δίχως θυμιάμα και κερί, 20 Λαύρα και φωτιά ἔρμη ξενιτειά.
 δίχως παπᾶ και ψάλτη. Γῆ ξενιτειά με χαίρεται,
 15 Λαύρα και φωτιά ἔρμη ξενιτειά. ἢ γῆ με καμρώνει,
 Γῆ ξενιτειά, και γῆ ὄρφανιά, κι ἢ μάνα που με γέννησε,
 στα ζύγια ζυγιασμένη κλαίει και δὲ μερώνει.
 γῆ ξενιτειά πάρα βαρεῖ, Λαύρα και φωτιά ἔρμη ξενιτειά.
 γιατί ἔναι ἰνειδισμένη.

*Edrinè (ἦ)=ἡ Ἀδριανούπολις. — *Ildiōim (τὸ)=ἔν. συνοικίας τῆς Ἀδριανουπόλεως. — *Tsougèioylo* (τὸ)=ἔν. χωριοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως.

10. Τ' Ἀλεξάδρι

- Μνιά πασκαλιά, μνιά πασκαλιά Στὸ δρόμο ν-ά, στὸ δρόμο -ά-
 μνιά πασκαλιά και μνιά λαβρή στὸ δρόμο ν-ἀποῦ πήγαινε,
 μνιά πίσσημη ἡμέρα, πουλάκι μ' ποδιοῦ του νύ- ποδιοῦ του νύ-
 (ἄμάν 20) ποδιοῦ του νύχι πόνεσε.
 μνιά πίσσημη ἡμέρα τ' Ἀλεξάδρι. Τὴν ἄμνια του τὴν ἄμνια του,
 5 Μαννούλα γυιό, μαννούλα γυιό, τὴν ἄμνια του τὴν ἔλεγε:
 μαννούλα γυιόκα στόλιζε. ἄμνια μου νύ- ἄμνια μου νύ-
 Σαβράτα γούλη μέρα, πουλάκι μ' ἄμνια μου νύχι πόνεσε.
 (ἄμάν 30) Νά νάψω λύ- νά νάψω λύ-
 τὴ Γουριακή, τὴ Γουριακή, νά νάψω λύχνο και κερί,
 τὴ Γουριακή πολλά πρωὶ νά δγιῶ ποιοῦ νύ-, νά δγιῶ ποιοῦ νύ-
 10 νά πάει νά μεταλάβει τ' Ἀλεξάδρι. νά δγιῶ ποιοῦ νύχι σὲ πονεῖ.
 Και σὰ δὸν εἶ- και σὰ δὸν εἶ- — Δεξί μου νύ-, δεξί μου νύ-
 και σὰ δὸν εἶδε ἢ ἐκκλησιά, 35 δεξί μου νύχι με πονεῖ.
 ρίχνει τὰ κεραμίδια, πουλάκι μ' — Νά σὲ πῶ, νά σὲ πῶ.
 (ἄμάν) νά σὲ πῶ ἢ γιατρικό:
 και τ' ἄγιο πνέ- και τ' ἄγιο πνέ- Νά φᾶς τὸ γό- τὰ φᾶς τὸ γό-
 και τ' ἄγιο πνέμ' ἀντήχησε. νά φᾶς τὸ γόρακα ψητό,
 15 πὲ μέσ' ἀπ' τ' ἄγιο βῆμα, που- 40 νά γιάνει τὸ νυχάκι σου
 λάκι μ' ἄμάν. και τὸ παρανοχάκι σου.
 Μέσ' τ' ἀρχιδιά- μέσ' τ' ἀρχιδιά- Νά σὲ χαί- νά σὲ χαί-
 μέσ' τ' ἀρχιδιάκου τὴν αὐλή, νά σὲ χαί- και νά σὲ κλά-
 γάμος ἔγι- γάμος ἔγι- νά σὲ κλά- και νά σὲ χαί-
 20 γάμος ἐγινούδανε, 45 νά σὲ χαίρουσαι οἱ γονεῖς σου,
 νά πάει νά συργανίσ' τ' Ἀλεξάδρι. νά σὲ κλάψουν οἱ ὄχτροι μου.

Σημ. Τραγουδιέται και χορεύεται με πολὺ γοργὸ και ζωηρὸ τόνο.

11. *Κόρη Καλαματιανή*

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ δύο ἐπόμενα ἀπήγγειλε ὁ Μανώλης Σκαρλατόπουλος ἐτῶν 33)

Σαράδα χρόνια φυλακή, κόρη Καλαματιανή, στὰ σίδερα θαλμένη, πῶς τὰ ἴπτερα καημένη. Δὲ γῆρτα νὰ μὲ θγεῖ κανεῖς, 5 ἀξάδερφος καὶ συγγενής, ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μου συγγενεῖς κι' ἀξάδερφούς μου. Μόν' μνιὰ κόρη ποῦ γαπῶ κόρη Καλαματιανή, 10 ψιλὴ γραφὴ μου γράφει καὶ μουστικὰ μου παρκαγγέλει. — Ξένε μ', στὰ ξένα πῶς περνᾶς, πῶς στρώνεις καὶ κοιμάσαι,	καὶ μένα δὲ θυμάσαι. 15 — Παίρνω τὴ γουβερτούλα μου καημὸ πῶχει ἢ καρδοῦλα μου, καὶ στρώνω καὶ κοιμοῦμαι κι' ἔλο σένα συλλογιοῦμαι. — Ξένε μ', τὸ μαδηλάκι σου 20 στείλ' το νὰ δὴ πλύνω στείλ' το νὰ δὴ πλύνω, πὲ τὰ δάκρυα ποῦ χύνω, ὅπου σὲ τὸ κεδούσανα καὶ σὲ τὸ τραγουδοῦσανα, 25 ἴσως ἀπάρθена κοράσια σὲ τὴ Μάη τὰ κεράσια

12. *Ἡ παραμάννα*

- Τὸ ἀπορῶ μὲς ἐμπλεξὴ καὶ παρκαμάννα ἔβγα,
 σὲ τέτοιο ἀφεδικὸ τρελλὸ καὶ τὸ θελῶ μ' εὐεργίκα,
 ἐμένα νὰ μὲ κυνηγᾶει, τὴ δοῦλα νὰ πειράξ'
 τὴ δόλια τὴ νοικοκυρὰ ἔλο νὰ τὴ θρονιάξ'.
- 5 ὦωχ θὰ τὸ παρατῶ αὐτὸ τ' ἀφεδικό,
 εἰς τὴν κουζίνα ἔρκεται λόγια γλυκὰ μου λέγει.
 — Ἄχ παραμάννα μου τρελλή θὲ νὰ σὲ κάνω ταίρι.
 ὦωχ θὰ τὸ παρατῶ αὐτὸ τ' ἀφεδικό.
 Στὸ σαλόνι ἀνέβηκα καὶ βγήκα στὴ δαράτσα,
 10 ἔρκεται καὶ τ' ἀφεδικὸ μὲ πιάν' ἀπὸ τὰ βράτσα.
 — Ἄχ παραμάννα μου τρελλή, σ' ὀρκίζω στὰ παιδιὰ μ'
 νάρτεῖς ἐσὺ μόν' μνιὰ βραδυὰ ἀπάν' στὴ γάμαρά μου ;

13. *Ἦ τὸ ἕργο τῆς Καστρούλας*

- Ἀκούσατε τὸ τί ἔγινε στὸ ἕργο τῆς Καστρούλας;
 Μαλώσανε, σκοτώσανε ἕναν ἐπιλοχία.
 Ψιλὴ φωνίτσα ἔβγαλε, ψιλὴ φωνίτσα βγάζει;
 — Ἐλάτε, ἀδέρφια, πάρτε με καὶ πάν τε μ' στὴ στρατῶνα,
 5 ἀνοίξτε τὶς παλάσκες μου καὶ πάρτε δυὸ χιλιάδες,
 τὶς χίλιες γιὰ τὴ μάννα μου, τὶς ἑκατὸ ἢ ἀδερφή μου,

τις ἄλλες, ἡρὲ ἀμάν, τὴν ἀγαπητικὴ μου.
Μὴ ἦγθε πῶς ἀπέθανα καὶ γεῖμ' ἀποθαμένος,
μὸν' πῆτε πῶς παδρεύτηκα καὶ γεῖμαι παδρεμένος.

- 10 Πῆρα τὴ βέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναῖκα,
πῆρα τὰ λυσομάμουδα ἀδέρφια καὶ ἀξαδέρφια.

λυσομάμουδα (τὰ)=τὰ σκουλήκια.

14. Κάτου στὴν Ἁγιά Βαρβάρα

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ δύο ἐπόμενα ἀπήγγειλε ἡ Χρυσὴ Χηνοπούλου)

Κάτου ᾿ς τὴν ἁγιά Βαρβάρα,	πεδακόσιες καὶ καλές,
γεῖχα μνιὰ χρυσὴ κουβάρα,	μ' ἔκανε τὰ δύο μου πόδια,
ἔμαθα τὸ μονοπάτι,	χιτυπητὰ σὰ δὰ χταπόδια,
πήγαίνα πρωὶ καὶ βράδυ,	10 ἔκανε καὶ τὰ πλευρά μ',
5 μ' ἔπιασε τὸ κόλι	μαλακὰ σὰ δὴ γοιλιά μ'.
δὲ μὲ δῶκε καὶ πολλές	

κόλι' (τὸ)=ὁ νυχτοφύλακας (ὁ τούρα).

15. Κοκώνα Βερετῆ

Κοκώνα μ' Βενετῆ, Ραζσοταγὴ κοπέλα,
μάζω τὰ περιστέρια σου περνοῦνα στὴν αὐλή μου,
τὸ χῶμα μου πατοῦνα καὶ πῶνα τὸ νερό μου,
τὸ χῶμα γὼ τὸ χρειάζομαι καὶ τὸ νερὸ τὸ θέλω,
5 νὰ κάνω κοῦπες καὶ κωνιὰ καὶ ἀργυροὺς μαστραπάδες,
γιὰ νὰ κερνῶ τὶς ἔμορφες, ξανθές καὶ μαυρομιμάτες.

16. Ἡ ἄπονη

Μπήκα σὲ περιβόλι,	κι' ἐκείνη μὲ φορσάει
νὰ δγιῶ καὶ νὰ χαρῶ.	καὶ τὴ ἡόρτα της σφαλεῖ,
Βρίσκω μνιὰ πορτίτσα,	γῆ δουλεύτρα δης μὲ λέγει:
πορτούλα ἀνοιχτή,	Δὲ γεῖσ' ἄξιος γιὰ τ' αὐτή.
5 κόρη κάνδαν μέσα,	15 Σὰ δάκοῦσα ὁ καημένος,
ἔμορφη καὶ ἐκλεχτή.	δέρνουμ' καὶ σκοτώνουμ'
Τὸ φεσάκι μου ἐβγάζω	Πάγω στὸ γιατρό μ',
καὶ τὴ διπλοχαιρετῶ.	γιατρὸ τὸ Βαΐδανάκη.
"Ἐρε -ν' εἶν' ὄρισμόν δης,	Γιάτρεψέ μ' γιατρέ μ',
10 δυὸ λόγια νὰ δὴ πῶ	20 ὡς τὸ Σάββατο βραδύ.

17 Ἡ σύλληψη τοῦ Πεγιάδη

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἀναφέρεται σὲ ἱστορικὸ γεγονὸς τῆ σύλληψης τοῦ Γενιώτη γιατροῦ Πεγιάδη. Τὸ ἀπήγγειλε μαζὺ μὲ τὸ ἐπόμενο ὁ Σκοπιανὸς Γ. Γκαθανὸς ἐτῶν 64)

Στὰ χίλια ὀχτακόσια καὶ στὰ ἑβδομήδα δυό,
πατήσανα τῆ Γένα τ' αὐγενικὸ χωριὸ
καὶ πήραν διὸ Πεγιάδη τῆς Γένας τὸ γιατρό.
—Τάξε, Ἐλέγκω μ', τάξε σενδούκια τὰ φλουριά,
5 —Τάζω, Πεγιάδη μ', σενδούκια τὰ φλουριά,
δὲν ἔναι νὰ γλυτώσεις π' αὐτὴ τῆ τσερκεζιά.
—Κρίμα, Ἐλέγκω μ', κρίμα σ' ἀφίνω δυὸ παιδιά,
κρίμα, Ἐλέγκω μ' κρίμα π' ἀ σύρνεις τῆ χηρειά,
τὰ μαῦρα σου τὰ μάτια καὶ τὰ ναζλίδικα
10 τ' ἀγελοκαμωμένα τὰ τζιβελίδικα.

Γένα (γ')=χωριὸν Θρακικὸν πλησίον τοῦ Π. Σκοπού.—**ναζλίδικα**
(τὰ)=ναζιάρικα.—**τζιβελίδικα** (τὰ)=ἐρωτικα.

18. Ὁ Γεροκλέφτης

Ἄϊδε γέρο βάρβα, νὰ πᾶμε στὴ γλεψιά.
—Δὲ βορῶ, παιδάκια μ' καὶ γέροσα δὲ πιά,
πάρτε τὸν υἱὸ μου, τὸ γιὰ μ' ἐ (ἠωστακῆ),
κεῖνος ξαίρει τίς βρύσες τὰ κρύα τὰ νερά,
5 ξαίρει καὶ τίς μάδρες ποὺ ἤπαιρναμ' τ' ἀρνιά,
ξαίρει καὶ τίς ἀγάδες ποὺ ἤπαιρναμ' φλουριά.
—Ἄϊδε, γέρο βάρβα, νὰ πᾶμε στὴ γλεψιά.
—Φέρτε μ' τὰ τσαρούχια νὰ δᾶ σφιχτοποδεθῶ,
νὰ πάρω τὸ δουφέκι μ' γιὰ μνιαῖς νὰ σηκωθῶ,
10 νὰ πᾶ νὰ φωναχτοῦμε καὶ νὰ συναχτοῦμε,
στὴ ριζιμνιά τῆ βέτρα καὶ στὴ μεγάλ' ὄξυά.

19. Τὸ πουλάκι

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ καὶ τὸ ἐπόμενο ἀπηγγέλη ἀπὸ τὸν Ἐνατ. Πραπάλη)

Φέτο τὸ καλοκαιράκι	γῆρτε τὸ πουλι κοδὰ μου,
κυνηγούσα νὰ πουλάκι,	ἔσκυφα νὰ τὸ φιλήσω,
κυνηγούσα λαχταρούσα,	θέλ' φλουρὶ νὰ τὸ χαρίσω,
νὰ τὸ πιάσω δὲ βορούσα.	γὼ γειμ' ὄρφανὸ παιδάκι
5 Ἐρριξα τὰ ξώδεργά μου,	10 ποὺ νὰ τόβρω τὸ φλουράκι ;

20. Πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη

- Θέλω νὰ πάω στὴ Φραγκιά, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα
 νὰ φέρω νὰ Φραγκάκι στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 νὰ κάθουμαι νὰ τὰ ρωτῶ, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 πῶς πιάνεται γῆ ἀγάπη στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης.
- 5 Ἀπὸ τὸ μάτι πιάνεται στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 στὰ χεῖλη κατεβαίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης
 κι' ἀπὸ τὰ χεῖλη στὴ γκαρδιά στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 ριζώνει καὶ δὲ θγαίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 Ἐρρίζωσε καὶ φύτρωσε, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
- 10 κι' ἕκαμ' ἕνα λουλούδι στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 ἔποιος τὸ κόψει κόφτεται, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 κι' ἔποιος τὸ φάγει πεθαίν', στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης
 κι' ἔποιος τὰ καλομοσκιστεῖ, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 ἀγάπη δὲ χορταίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης.

21. Κοίτσι δώδεκα χρονῶ

(ἀπαγγελία Ἀγάπης Κοινοβιαζάκη).

- Ἀπὸ ξένο μέρος καὶ ἀπὸ μακριὰ,
 γῆστε γὰ κοίτσι δώδεκα χρονῶ.
 Μὲ τίς μαργιλιές μου τὸ ἐπλάκισα
 καὶ στὰ γόνατά μου, πῶς μου, τὸ κάθησα.
- 5 Πιάνω ξεκουθῶνω τὰ χρυσὰ κοῦβιά,
 γλέπω τίς ἐλίτσες πῶχει στὰ οὐζιά.
 —Δὲ μὲ τίς χαρίζεις, δὲ μὲ τίς πουλάς,
 μόνο μὲ τίς δείχνεις καὶ μὲ τυραννάς.
 —Δὲ σὲ τίς χαρίζω, δὲ σὲ τίς πουλῶ,
 10 μόνο σὲ τίς δείχνω καὶ σὲ τυραννῶ.

22. Νανουρίσματα

(ἀπήγγειλε ἡ Χρυσὴ Χηνοπούλου)

- 1 —Κοιμήσου καὶ παράγγειλα στὴ Μπόλη τάρματά σου,
 στὴ Βενετιά τὰ ρούχα σου καὶ τὰ διαμαντικά σου.
 Κοιμήσου, κοῦκλα μου χρυσή, καὶ γὼ σὲ νανουρίζω
 καὶ τὴ γουνίτσα σου κουνιῶ καὶ σὲ ἀποκοιμίζω
 νάνι τὸ μικρὸ μου νάνι κι' ἔπου τὸ πονεῖ νὰ γιάνει.
- 2 —Νάνι ποῦ τὸ κουνιούσανα γοῖ δώδεκ' ἀποστόλοι
 καὶ σεῖς σαράδα μάρτυρες νὰ δὲ φυκάετε βλοι.
 ἔλα, ἔπνε, στὰ μάτια του καὶ οὐ Χριστέ, κοιδά του,

- καὶ σὺ κυρά μου Παναγιά, καλοξυμέρωσέ το.
- 3—Γυιέ μου, γυιέ μου κανακάρη,
μνιά γαδούρα θὰ σὲ πάρει.
- 4—Ἔλα, ὕπνε μου, πάρε το καὶ πᾶν' το στὶς βαξέδες,
στὶς βαξέδες νὰ τὸ δώσνα λουκούμια μενεξέδες.
Κοιμάται τὸ πουλάκι μου καὶ πῶς θὰ τὸ ξυπνήσω,
μοσκοκάρυδα θὰ ρίξω νὰ τὸ πετροβολήσω.

ΒΑΦΤΙΣΤΙΚΑ ΑΡΡΕΝΩΝ

Ἀποστόλς, Ἀποστολιός, Ἀποστολάκ'ς. Γιώργης, Γιωργος, Γιωργάκ'ς. Γιάνης, Γιαννάκ'ς, Γιαννακάκ'ς, Γιαννάκος. Χριστός, Χριστάκ'ς. Πολυχρόνης, Θόδωρος, Θοδωρῆς, Θοδωράκ'ς. Βασίλ'ς, Βασιλάκ'ς. Δημήτριος, Δημητριάκ'ς, Δημητρός. Κωστής, Κωσταδίνος, Κωστάκ'ς, Κωτακίος, Κωτσῆς. Πανιός, Παναγιώτης, Παναγιωτάκ'ς, Παντῆς. Μιχαήλος, Μιχάλς, Μιχαλάκ'ς, Μιχαλιός. Νίκος, Νικολάκ'ς, Νικόλας, Νικολῆς. Ἄγγελος, Εὐάγγελος, Ἀγγελάκ'ς, Ἀγγελῆς, Βαγέλς. Ἀλεξάδρης, Ἀλεξάδρος, Ἀλέξ'ς, Λέκας. Χριστόφορος, Σταυρῆς, Σταῦρος, Σταυράκ'ς, Κροισαφίλς, Πέτρος, Πετράκ'ς, Πετρῆς. Μανός, Μανολάκ'ς, Μανολάς, Ἀνιστάκ'ς, Ἀνεστός, Ἀνέστ'ς. Θανάσ'ς, Θανασιάκ'ς, Θανασιός, Σάκης, Γελεσιάνης, Ἀδαῖς, Ἀδοῖμος, Ἀδοφάς, Στεφάν'ς, Στεφανιάκ'ς, Στέφανος, Στεφῆ, Στεφμανός, Στέργιος, Στελιανός, Ἀσάν'ς, Ἀθωνάκ'ς. Σίμης, Σιμωνάκ'ς. Γεώργιος, Γεωργῆς, Γεωργίος, Γεωργιάκ'ς, Μόσχος, Θωμάς, Κωστάς, Παντελῆς, Παντελάκ'ς. Μαργιώτ'ς, Μαργιωτῆς. Μιλτιάδ'ς, Στοιτῆς, Πασκαλῆς, Πασκαλάκ'ς. Σταθός, Σταθῆς, Σταθάκ'ς, Εὐστάθιος, Παρασκευάς, Πέτρος, Νικήτας, Παῦλος, Παυλῆς, Παυλάκ'ς. Ἀρχονδῆς, Σωτήρ'ς, Σωτηράκ'ς. Φίλιππος, Φίλιππας, Φίλιππης. Περικλῆς. Πουλμένος, Πουλμενῆς. Ἀγάπιος. Ράλλης, Δοξῆς, Δοξάκ'ς, Εὐδόξιος. Φώτης, Φωτάκ'ς. Δημοστέν'ς. Τιμολέων. Λεωνίδας. Σάββας, Σαββῆς. Θεοκλῆς. Ὀδυσσεύς. Σγυροῆς. Ἰωακείμ. Βέργος, Βεργῆς. Σκαρλάτος. Σκαρλατῆς. Φλώρος, Φλουρῆς. Θεολόγος, Θεολόγης. Ἀριστείδης. Μανρουδῆς. Χαράλαβος, Λαβῆς, Λάβος. Γρηγόριος, Ληγόρις, Ληγορῆς. Θεόδος. Ἀριστοτέλης. Λευτέρος, Λευτεράκ'ς. Χρύσανθος. Μπαχαρῆς. Βιτάνος, Εὐθύμιος, Θύμιος. Πελοπίδας. Σωκράτης. Κίμων. Σταμάτης. Βγενῆς. Μαλαμῆς. Πολύδωρος. Γαβριήλ, Γαβριήλς. Γεράσιμος. Ζαφείριος, Ζαφειράκ'ς. Θεόφιλος, Θεοφλῆς. Θεοχάρς. Ζαχαρίας, Ζαχαρῆς.

Σημ. Γ' ἀνδρονυμικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀρσενικοῦ μὲ τὴν προσθήκη τῆς καταλήξεως -αινα: Ἀποστόλαινα, Γιώργαινα. Γιάνναινα, Χρισταίνα κ.ο.κ.

ΒΑΦΤΙΣΤΙΚΑ ΘΗΛΕΩΝ

Κατίν', Κατερίν', Κατινιώ, Κατινίτσα. Κοκόν', Κοκονίτσα. Ἐλενιώ, Ἐλέγκω, Ἐλεγκάκ' (τὸ), Ἐλέν'. Μαργώ, Μαριάνθη. Παναγιωτή. Καλλιώ.

Σουλτανιώ. Μορφενιώ, Μορφή, Μορφοῦλλα. Βασίλσα, Βασιλειώ (ή), Βασιλεία, Βασιλοποῦλλα. Χρυσάνθη, Χρυσανθιώ. Πραξή (Εὐπραξία). Δουκέν, Δουκενίτσα. Γιαννοῦλα, Ἄννιό. Πηνελόπ, Πηνειωτή. Ἀναστασία. Ζωίτσα, Ζωή, Ζωγιώ, Θοδώρα, Θοδωριώ, Θοδωρίτσα. Ζουβουλιώ. Κερασιώ. Σταυριανή, Σταυροῦλλα. Στεργιανή. Νικολέτα. Βαγγελία, Βαγγελιώ. Βαγγελίτσα. Κωσταδινιώ, Κωσταδίνα. Μελανιώ. Παρασκευοῦλλα. Θωμαή. Φωτοῦλλα, Φωτίτσα, Φωτεινή, Φωτεινιώ, Φωνειώ. Εὐδοξία, Δοξία, Δοξοῦλλα, Δοξιό. Παρθένα, Θεοδοσία, Θεοδοσιώ. Θεανώ, Φανιώ. Ζαφειρή, Ζαφειροῦλα. Κυριακίτσα, Κυρασιώ. Σταματία, Σταματινιώ. Λαβρονία. Ἄδωνία. Ἀρτεμισία, Ἀρτεμισοῦλλα. Ἀθηνᾶ, Ἀθηνιώ, Ἀθηνοῦλα. Ἀφροδίτη. Χρυσίτσα, Χρυσώ, Χρυσοῦλλα. Χρηστίνα, Χρηστινιώ. Θανασία, Θανασοῦλλα. Ματηνιώ. Κερατσώ. Πουλίνα. Τολίνα. Χριστοδουλίνα. Μαλάμα, Μαλαματή. Ἀσημενιώ. Ξαθώ, Ξώ. Σταθώ.

ΕΠΩΝΥΜΑ ΣΚΟΠΤΙΑΝΩΝ

Ἐλεκόπλος, Ἄλιπαρμάκς, Ἀραμαζάνς, Ἀληπλιώτς, Ἀστρινίδης, Ἀλεξάδρόπλος, Ἀποστολόπλος, Ἀρταχόλως, Ἀναβολής, Πένκογλου, Ἄλμπανογλου, Μπουναρτζής, Μπακιττής, Μπακταβίν'ς, Μπαβαλέτσκος, Μπάγρος, Βιτάνος, Βουλτσόγλου, Βιλιάνος, Μπαμλιώτς, Μπιλιωής, Μπογιός, Μπεύβονος, Καρμποβλής, Λιάτς, Γαβάνος, Γαγάλος, Γάβας, Γουβές, Γραβόνς, Γραβίτς, Γένος, Γουσογιός, Γουσίτς, Γιουγιής, Γουβάνος, Γανήτς, Γιαραμάτς, Γιώργογλου, Δουκας, Δίνκας, Δάδος, Δάπτσος, Δόδογλους, Δεμερτζής, Δίνκας, Δαγίτς, Δόντσος, Δάκιλης, Δουκουλιάνκος, Ἀφκαριανός, Ἐμιολής, Ζαγούρς, Θεαγός, Ισπίρς, Καρβαγιός, Καλαθάς, Κλεκάρς, Κιουπτής, Κινήρς, Καρκαθίτς, Κλωνάρς, Κωτσάνς, Κάκανος, Κουτούπς, Καρακώστας, Κουρουβατσάκς, Κατσαβόνς, Καργιοφύλλς, Κοκορόκας, Κολύβαλης, Καράδαγλης, Κοκκινιούλς, Λουλούδς, Λίβος, Λουπάτατζης, Μερτζιμέκς, Μαβρίγος, Μπέτς, Μελισσηνάς, Λάζος, Μπίβς, Μπόζος, Τσίρος, Μόμιτσος, Μισοργιόγλου, Ματζίρς, Μπούλιερος, Ματζάρς, Νάνιογλους, Μέγλας, Μόρφ'ς, Μακροής, Κοῦδρος, Μπεχτσής, Μουδής, Μανιτσής, Νουμερτζής, Ξαθούλς, Πανιός, Πλάτσαςκος, Πισιπιδίκς, Πάτινιος, Πέγιογλου, Παπασταυρής, Πολυχρόνς, Πασάκαλος, Ράχκος, Σκοβερίκλας, Στόικογλους, Σιτζάκς, Στρογγύλς, Σκουλής, Τσιγιέρας, Τζελέπς, Φτέλκας, Τσέντσερες, Φόρος, Φανιός, Χαμάλς, Χαραίλος, Χάφαλς, Χαλβατζής, Χήναρης, Ψαθᾶς, Κοροδάκς.

ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΣΚΟΠΤΙΑΝΩΝ (παραγκώμια)

Οἱ Σκοπιανοὶ φημισμένοι γὰρ τ' ἀστεῖα καὶ τὰ πειράγματα ποὺ κάνουν μεταξὺ τους, ἔχουν καὶ πολλὰ παρωνύμια, ποὺ τὰ λέν *παραγκώμια*.

Δυσκολεύονται ὁμῶς πολὺ νὰ τ' ἀνακοινώσουν σὲ ξένο. Φοβοῦνται πολὺ

τις παρεξηγήσεις, ὅπως ὄλοι ἄλλως τε οἱ χωρικοί. Κατεγράψαμε μόνον ὀλίγα ἀπὸ τὰ παρωνύμιά τους, πὺν κατωρθώσαμε ν' ἀκούσουμε.

Τσίτσινος, Ἄρκουδος, Ψάλτις, Φλώρος, Πρεπάλις, Πράτις, Παρδολίγος, Βίλκοργιάκις, Βόλες, Τασιώ, Γαδουροβουγᾶς, Κάμηλος, Κουρέλις, Μπελάς, Κοῦδρος.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ Π. ΣΚΟΠΟΥ

Στὸ Κεραμίτχανε, στὰ Μπαβάνια, στὸ Σουληνάρι, στὶς Λαμασκηνιές, στῆ Κοτσῆ ἢ Τούβα, στῆ Μπερότουβα, στῆ Μαλλιάρότουβα, στῆ Μπερπερότουβα, στὰ Πικνάδια, στὸ Κατσιβελόνικο βουναρί, στῆ Μιζίτσα (ἐκεῖ ἦταν πηγᾶδι), στὸ Πρόνιο Δεμενί, στῆ Σκαλίω, στῆς Κώσταινας τὸ πηγᾶδ', στὸ Μπεχτι τσαοδά, στὸ Καλάμ, στῆ Καζατζῆ (καζατζῆς=καζανᾶς), στὸ Λαγοπήδημα, στὸ Τατάργιολο (δρόμος πρὸς τὸ Ταταροχώρι), στὰ Κεπέργια, στὸ Κακανμυδαλιές, στῆ Μανέσα (πηγάδι), στὰ Τσακίλια, (ἀσπρόπετρος), στῆ Μουτάφ' καρδιές, στὸ Καργαλό, στὶς Ευδῆς Πέτρος (ξυστῆς Πέτρος), στῆ Μαύρη λίμνη, στῆ Μεσανύχι' τὸ γιοφύρι (στὴ Κοῦκο βουναρί, στ' Ἅγιο Λιά τ' ἁγίασμα, στῆ Βασιλικῆ τῆ βρύση, στῆ Κοστογιου τὸ πουργᾶδ', στῆ Κουρουδερελι τὸ πουργᾶδ', στῆ Βασίλ' τὸ πουργᾶδ', στῆ Σωφρόνιου τὸ πουργᾶδ', στὸ Χασανιὸ (πηγάδ'), στὴν Ἅγια Παροσκή, στὸ Γεωργηδᾶς (πηγάδ'), στῆ Γιαννάριου τὸ πουργᾶδ', στὸ Τσουάτσιου (ἐκεῖ νῦν εἶναι ἀπὸ μέση τῆν πέτρα) στὴν Ἅϊ Νικολά, στὴν Ἅϊ Θανάσι, στῆ Δίνουλου τὸ πουργᾶδ', στὰ Παύλου τὸ πουργᾶδ', στῆ Δίνουλου τσεσμέ, στῆ Μπακίτσι τὸ πουργᾶδ', στῆ Δημητράκ' τὸ πουργᾶδ', στῆ Μάλαμα τὸ πουργᾶδ', στῆ Θανάσι τὸ πουργᾶδ', στῆ Λιαλιούρι τὸ πουργᾶδ', στὶς Ἄνεμόμυλοι, στῆ Χατζα τὸ τσεσμέ, στῆ Μπαρῆ τὸ πουργᾶδ', στὸ Χαβοῦζ (στέρινα), στῆ Λαρονάκ' τὸ πουργᾶδ', στῆς Τρεμούλας τὸ πουργᾶδ', στὸ Μπαρᾶκ τεπέ (τούβα), στῆ Μπαλαβάν' τὸ πουργᾶδ', στῆ Χατζῆ τῆ Γιόλα, στὸ Παμουκλι (βαμβακότοπος), στὰ Πηγαδίτσια, στὸ Προτογιόνατο, στὴν Ἄλογοπατιά, στὸ Χασιριτζῆ, στὸ Γκερχανᾶ, στὶς Τούβες, στὸ Μπεταλούδ', στῆ Ξεροδούλια (ρεματιὰ ξερή), στῆ Γαβούλα, στὸ Μεγάλ' τὸ βοταμό, στὴν Ἐφέδιτσα, στὸ Κοσκογιάνκαγια, στὸ Καραβάσμεζαρι (δεσποτικὸ μνήμα), στὸ Σούγιουτζουκ, στὸ Καδίνουμα (γυναικεῖος θάμνος), στῆ Σανόπετρα, στῆ Γούρινα, στὸ Ἅγίασμα, στὸ Δουβαρβαγᾶ (ἀμπέλι με τοίχους), στὸ Μπαλι βουνᾶρ, στὸ Σαϊδγιολο, στὴν Ἅγιούδα, στὸ Καρτάλ τεπέ, στὸ Δεμεν γιολοῦ (στοῦ μύλου τὸ δρόμο), στὰ Καργάτσια (καργατῆς=πτελέα), στῆ Δρεμούλα, στὸ Καλαμόπλο, στὸν Ἅϊ-Θόδωρο, στὸν Ἅγιο Λιά, στὸ Μαγλαβίτ', στὸ Σκιστοπούγαδο, στὸ Καλογερό, στὸ Κοκκινιόγια, στὸ Λεκατσᾶς μεσι (τοῦ Ἄλέκου ἢ βρύση), στὴν Ἄμδερη, στὸ Κοκκινιόχωμα, στὸ Γιανλιτζαγια (μοναχόπετρα), στὸ Καρτάλ-καγια (ἀετόπετρα), στὸ Μπαβακίρο, στὸ Βλάχικο τσεσμεσί, στὸ Γαλδισμα, στὴν Ἅγία Τριάδα, στὸ Κρασάδο, στῆ Ἄρκουλά, στὸ Μπούκοβο (ὄξειά Βουλγαρ.), στὴν Ἅγι-Σωτήρω, στὸ

Κάστρο, στὸ Κακοπούλι, στὸν Ἰμλαχανέ κουρουσού, στὸ Παπάσβαϊρ, στὴ Γιώργαρον τὴ βρύσ', στὴ Βρωμόβρουση, στὴν Ἀκρανιά, στὰ Παιδόπλα, στὸ Κοτζιά κουρί (μεγάλο δάσος), στὰ Τρανὰ ἀλάνια (μεγάλῃ ἔκτασις ἐπίπεδος), στὴ Θεγοῦ τὸ πανεγύρ', στὸ Τζερεμετό, στὸ Βατσουνιό, στὸ Λυκορουάκι, στῆς Ἀλεποῦς τὸ ρυάκ', στὰ Καριάκια, στὸ Βαθύρουακο, στὴ Στέργιου τὴ δούβα, στὴ Ἀκρῆ τὴ γραυδιά, στὴ Φανερωμέν', στὴ Σαλιὰ τὸ πουγάδ', στὸ Μπουονάζ τοῦ πουγάδ', στὶς Καλογροῦτρες (σώζονται κρύπται ἢ ἢ μιὰ λένε πὼς ἦταν στὴ Γένα), στὴν Τσερβουλού, στὸ Ἀρμυροουάκι, στὶς Καρυδιές, στὴ Σκαλύβω, στὶς Μουτζούρηδες, στῆς Ἀραβατζέσσας τὰ γιόλια, στὸ Παῦλο γκιολοῦ, στὸ Μακρὸν τσαίρ', στὴ Καραμεμέτ τσεσμεσί, στὴ Πούπλου τὸ τσαίρ (στοῦ Πούπλου τὸ λιβάδι), στὴ Νυφόπετρα (Πέτρα πὸν φαίνόταν σὰ νύφη), στὴ Γκουζέλ' τὰ κλήματα, στὴ Στάθιο βουναρί, στὸ Κουτλοπούγαδο, (Κουτοῦλκος = μικρούτσικος), στὴ Μπηγάδα, στὶς Σμίξες (ἔνωσις δύο ποταμῶν), στὴ Στανιμεράκ' τὸ μῦλο, στὴ Σκουλιῆ τὸ νδολάπ' (ντολάπ' = νεροτριβή), στὶς Λαγοῦφες, στὴ Κομνηνοῦ τὸ μῦλο, στὴ Πασάκουλου τὸ μῦλο, στὸ Γουρουν'κο, στὴ Σαμουάτ' τὸ μῦλο, στὴ Μικρὴ Καβάλα, στὴ Μεγάλῃ Καβάλα, στὴ Χαλόταβα, στὴ Σιβρίγια (συγληρὴ πέτρα), στὴ Κωσταδόπλου τὸ Γκερέν' (Γκερέν' = λεβάν), στὴ Πεπεχαράλου τὸ γισλά (γισλάς = μανδρί), στὴ Μπερζέμεν' τὸ γισλά, στὴ Πικρομυδαλιά, στὴ Γιανίτσα τὸ πουγάδ', στὴ Φροκιά τὸ γισλά, στὴ Καλὴ τὸ σαρμάδι (ἀκρί ἢ ἄσπ' ἔχει πεταλὸν ἀλογου), στὸ Λουκο, στὴ Φαλάγγ' τὸ πουγάδ', στὸ Φειδοπούγαδο, στὶς Φειδόλετρες, στὴ Γόβας, στὴ Ξρατσούνα.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Ἄγαθος. 1) Ἄγαθος παράγαθος, παραγαθένια τὰ μαλλιά τ', κόκκινα τὰ προβατὰ τ'. (τριαντάφυλλο)

2) Ἄγαθιά παραγαθιά πηδᾶ τὸ φράχτ' καὶ γεννᾶ. (κολοκυθιά)

ἀγοράζω. Γιατατὶ σὲ γόρσκα καὶ δῶκα τὸ βρά μ'.

Νὰ σὲ θάν' ἀνάσκελα, νὰ κάνω τὴ Σουλειά μ'. (σκάφη)

ἀδέρφια. Τέσσερ' ἀδέρφια σὲ μνιά φορεσιά: (καρούδι)

ἄλλογο. Ἔχω ἓνα ζευγάρ' ἀλόγατα, ἄμα τὰ δῆσω πορπατσόνα, ἄμα τὰ λύσω στέκουδα. (παπούτσια)

βάρη. Βάρη ἀμέτρητα βαστᾶ στὴ ράχ' τὴ βλατειά τ', μὰ νὰ σκίωσ' δὲ βορεῖ μῆτε θελόν' ἀλαφρό, μῆτ' ἓνα κόκκο ἄμμο (θάλασσα)

βασιλεύς. Βασιλὲς δὲ γεῖμαι, κορώνα φορῶ, ρολόϊ δὲν ἔχω, τίς ὥρες με τρῶ. (πετεινός)

βεργί. 1) Ἄνω κάτω τὸ βεργί, ἔχει τρύπα τὸ μαλλί.

2) Τὸ μικρὸ τὸ βεργί ἄνω κάτω ἢ τρύπα τ' ἔχει μαλλί. (μούσιμουλα)

βουνά. Τὰ βουνὰ χιόνισα, γοῖ μῦλ' στάθκανα καὶ τὰ δυὸ ἔγιναν τριγία. (ὁ ἄνθρωπος)

γάθανος. Τρέμ᾽ τρέμ᾽ ὁ γάθανος καὶ πέφτ᾽ ὁ γαγανόσπορος. (μύλος)
γυμνός. Γυμνός γείμαι τοὺς γυμνοὺς ἐνδύω, ἔπου βρίσκω τρύπες ἀνοι-
 χτὲς τίς φράζω καὶ τίς κλείω. (βελόνα)

δαχτυλίδι. Δαχτυλίδι πυργωτό, πυργωτό κκαμρωτό, θρέχεται, χειμάζε-
 ται καὶ στὸ δόπο τ᾽ στέκεται. (καπνοδόχος)

ζῶον. Φοβερὸν ζῶον ἐγεννήθη πρώτη Μαρτίου, οἱ ἄρχοντες ἐτρόμαζανα,
 οἱ βασιλῆες ἐθάμασανα καὶ σ᾽ ἐλαφένιο χωρίο ἦρτε καὶ ἀπέθανε. (ὁ ψύλλος ποὺ
 τὸν σκάζουν ἀνάμεσα στὰ νύχια)

κάγκελα. Γύρω γύρω κάγκελα καὶ μέσα παίζ᾽ ὁ φράγος. (γλῶσσα)

καλόγερος. 1) Ἄψηλός καλόγερος πλάτσα τὸ κεφάλ᾽ δου. (πιτύον).

2) Χίλιοι μύριοι καλογέρ᾽ σ᾽ ἓνα ράσο δουλιμέν᾽. (ἀραποσίτι)

3) Χίλιοι μύριοι καλογέρ᾽ σ᾽ ἓνα σκολεῖδ᾽ διαβάζνα. (κυψέλη)

καρακάξα. Καρακάξα μακρονούρα λήγαρα μαγερευτούρα. (τηγάνι)

κατσιβέλοι. Πὲ πίσ᾽ τὴν ἄφτριά μας κατσιβέλ᾽ μουρμουρίζνα. (βροχή)

κλωκα. Ψόφια κλωκα ζουδκνὰ πουλιὰ πλκκων᾽. (πάπλωμα)

κοιλιά. 1) Γῆ κοιλιά μ᾽ στὴ γουλιὰ σ᾽ τὸ παρῶβ᾽ μ᾽ στὴ φωλιά σ᾽. (ὁ
 μύλος ποὺ τρέβουν τὸ πληγούρι)

2) Ἄνω κάτω πισπιτὶ καὶ ἡ κοιλιά τῆς φουρούτῆς (ἀδράχτι)

κόκκαλα. Κόκκαλα δὲν ἔχ᾽ καὶ κόκκαλα τσακί. (γλῶσσα)

κυρία. 1) Πὲ πᾶν πὲ τὴ Ρουσία κατεβαίνει μινὰ κυρία καὶ δῶκα τὸ βαρὰ μ᾽
 πέδε δουλ᾽ τὴ βαστούνη γὰρ σὲ δάλω τ᾽ ἀνάσκελα,
 καὶ στὴ γῆ τήνε βροδούνα γὰρ κάνω τὴ δουλειά μ᾽.

(μύξα)

(σκιάφη)

μαλλιαρό. Ἄνοιγ᾽ τὸ μαλλιαρό καὶ βαίν᾽ τὸ τσιτωμένο. (κάλτσα)

μαλλιά. Ἄμαλλος μαλλιά δὲν ἔχ᾽ κῶλο ἔχ᾽ νουρά δὲν ἔχ᾽. (βάτραχος)

μάννα. Τῆς μάννας σ᾽ φαίνται καὶ τὴ βαβᾶ σ᾽ κρέμται. (ὁ κουβᾶς καὶ τὸ
 πηγάδι)

ξαπλώνω. Ξαπλών᾽ ὁ ξαπλοβοῦτς καὶ καθίζ᾽ ὁ μαυρογένς. (ὁ τσέτζερης
 καὶ ἡ πυροσιτιά)

ῥρνιθα. Ὀρνιθα πατσιόκωλη, πατσιογυριστόκωλη, γεννᾶ ἀβγά πατσιό-
 κωλα, πατσιογυριστόκωλα. (σάλιαγκος)

παιδιά. Ἐχω τρία παιδιά, ἓνα κάτω δὲ σαλεύ᾽, ἓνα τρώγ᾽ δὲ χορταίν᾽, ἓνα
 πάγει δὲ γυρίζ᾽. (στάχτη, φωτιά, καπνός)

παιδόπλο. 1) Ἐχω να παιδόπλο πὲ τὸ κόκκινιο τὸ φεσόπλο. (σπερματόετο)

2) Ἐχω να παιδόπλο, ἄμα τὸ σκῶνω κλαίγ᾽, ἄμα τὸ φίνω κάτ᾽ μερών᾽.
 (κουδούνι)

παποῦς. Ὁ παποῦς μου ὁ Θόδωρος σαράδα ζουνάρια ζωσμένος. (βαγένι)

πατέρας. Ἐνας πατέρας κεφαλῆς, δώδεκα γιούς ποδάρια καὶ κάθε γιός

στη ράχη του ἔχει τριάδα κόρες, θράδου πεθαίν᾽ ἢ μινιά, ταχεῖα γεννιέται ἢ ἀλλ᾽.
(τὸ ἔτος)

πέρδικα. Λάκκο λάκκο περπατῶ, θρίσκω μία πέρδικα, τὰ φτερά τς ἔφαγα,
τὸ κορμί τς ἔρριξα. (σταφύλι)

πέταλο. Πέταλο τριπέταλο τρυπᾶ τῆ γῆ καὶ θγαίν᾽. (μανιτάρι)

πιάτο. Πὲ πᾶν᾽ πιάτο, καὶ πὲ κάτ᾽ πιάτο καὶ μέσ᾽ τῆ μέσ᾽ βριζόλα. (Χελώνα)

πινακωτή. 1) Πὲ πᾶν᾽ πινακωτή, πὲ κάτ᾽ πινακωτή καὶ μέσ᾽ τῆ μέσ᾽ ψωμόπλο.

2) Ἔχω μινιά πινακωτή, τρώγω τῆ πινακωτή καὶ ρίχνω τὰ ψωμινιά. (Ξυλοκέρατο)

περπατῶ. 1) Ὅσο ἔναι νεῖδὸ δὲ πορπατεῖ, ἄμα τι γεράσ᾽ περπατεῖ. (τὸ χόρτο ἀνεμοδιώχτης, ποὺ σκορπίζεται μὲ τὸν ἄνεμο, ἄμα ξεραθῆ).

2) Πορπατεῖ πορπατεῖ πίσω δὲ γυρίζ᾽. (ποτάμι)

πρᾶγμα. Ἐνα πρᾶμα πρᾶματάκι, μινιά πρᾶμα καὶ κομματάκι,
μέσ᾽ τὸ ράσο δυλμένο, καὶ τὸ κεφάλ᾽ δου τρυπημένο.

(καλαμπόκι)

ράμματα. Δυὸ κουδάρια ράμματα τῆ βόλη τριγυρίζνα. (τὰ ματοτσίνουρα)

σκέπός. 1) Ἄπᾶν᾽ στὸ σκέπὸ καὶ μινιά σέπια γιαούρτι. (σπίρη)

2) Ἄπᾶν᾽ στὸ σκέπὸ καὶ μινιά σέπια καρύδια. (ὁ οὐρανὸς μὲτ᾽ ἄστρα)

σκύβω. Σκύβω γονατίζω ἄσος σου, τὸ μακρό μου στὸ σκιστό σ᾽. (κλειδαριά)

στεγνός. Στεγνὸ τὸ θάνω, δρεμένο τὸ θγάζω. (κουβῆς)

τζαιτζάλω. — Ποῦ πᾶς, μωρὴ τζαιτζάλω. — Σὲ σένα ἔρχομ᾽, Χανοῦτο.

(ὁ φοῦρνος καὶ τὸ πανὶ ποὺ καθαρίζουν τὸ φοῦρνο)

τρίχα. Τρίχα πὲ τρίχα γρίζται καὶ ἢ τρύπα δροσίζται. (μάτι)

τσαλκιτζῆς. Τσαλκιτζῆς παίζει τῆ λύρα, τσαλκιτζέσσα τὰ λαγούτα,
τὰ μικρὰ τὰ τσαλκιτζόπλα παίζνα τὰ τουβελεκόπλα.

(ροδάνη ποὺ μαζεῖουν τὰ μασούρια)

τσάλα-μάλα. Τσάλα μάλα τήνε θάζω, κορδωμένη τήνε θγάζω. (Ἡ ζύμη καὶ ἡ πῆττα)

τίρι-τίρι. Τίρι τίρι κρέμεται στὸ τίρι τυραγιέται,

στὰ πράσνα δυλλίζται, στὰ κόκκινα κρεμιέται. (κεράσι)

τυρέ. Ἐνα πρᾶμα σὰ τυρέ καὶ τυρέ δὲν ἔναι. Τοῦρκοι Ρωμιοὶ τὸ πιάννα
στὸ σοφρὰ δὲ δὸ θάννα. (σαποῦνι)

χείλη. Τὸ χεῖλη μου στὸ χεῖλη σου καὶ τὸ δαχτύλι μ᾽ στῆ βουρίδα σ᾽.
(τὸ δοχεῖο ἀπ᾽ τὸ ὁποῖο πίνει ὁ ἄνθρωπος)

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

ἀβγά. Τ' ἀβγά δὲ τ' ἀλωνίζνα. — Τὰ χρήματα δὲν τὰ πετοῦν, πρέπει νὰ κάνει κανεὶς οἰκονομίες.

ἀκίλι. Ἐνα ἀκίλι τὸ χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρ'. — Ἐνα μυαλό, μιὰ σκέψη ἔχει πάντοτε.

ἀπίδι. Τ' ἀπίδ' κὰτ' πὲ τὴν ἀπίδια πέφτ'. — Κατὰ τοὺς προγόνους καὶ οἱ ἀπόγονοι.

ἄπλυτα. Φάνκανα τ' ἄπλυτά σ'. — Ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐλαττώματά σου, τὰ σφάλματα.

βαρὺ. Πατεὶ τὸ βαρὺ, σηκώνται τὸ ἀλαφρὸ. — Ὄταν παρουσιάζεται δυσκολία, τότε ἀρχίζει κανεὶς νὰ κινεῖται.

βεκλίτικος. Πὲ τὸ βεκλίτικο τὸ τσεσμέ νὰ περάσας, νερὸ νὰ μὴ βγεῖς. — Νὰ μὴν ἀνακατεύεσαι σὲ ξένα πράγματα, ἰδίως ἀνωτέρων σου.

βοϊβοδίνα. Ἄς μὲ λένε βοϊβοδίνα κι' ἄς ψοφῶ ἀπὸ τὴ βεῖνα. — Ἡ παροιμία λέγεται γιὰ τοὺς ἐπιδεικτικούς, ποὺ ἐγὼ εἶναι φτωχοὶ ἐπιζητοῦν νὰ ἐπιδεικνύονται.

βρεμένος. Ὁ βρεμένος πὲ τὴ βροχὴ δὲ φοβάται. — Ὄταν πάθει κανεὶς κάτι, δὲν φοβάται πλέον ἀπὸ τὸ ἴδιον κἀθήνα.

γαδούρι. 1) Γηῆρες γαδούρ' βεταδὸν τὸ γέρας καὶ στὰ δόδια. — Ἡ παροιμία λέγεται γιὰ κείνους ποὺ δὲν μοιοῦνται σ' ἕνα ὄσοο ποὺ τοὺς κἀθῆνα, ἀλλὰ προβάλλουν καὶ ἀξιώσεις. Περὶ τὸ ἀλλοῦ λεγόμενο: Κάτινους χαρίζανε ἕνα γαῖδαρο καὶ τὸν κοίταζε στα δόγια.

2) Χτυπᾷ τὸ σαμάρ' νὰ νοιώσ' τὸ γαδούρ'. — Ἡ παροιμία λέγεται ὅταν κανεὶς πλαγίως θίγει ὀρισμένα ζητήματα.

γαμβρός. Περνα καὶ τὸ γαβρὸ καὶ τὴ νυφ'. — Εἶναι πολὺ ὁμορφος (λέγεται εἰρωνικά).

γαρούφαλλα. Ἐχ' γαρούφαλλα στὸ κεφάλ'. — Λέγεται γιὰ κείνες ποὺ τοὺς ἀπατοῦν οἱ σύζυγοι.

γέρος. — Φάγε γέρο, μαλακό. — Νδιπ ζουμάρ' ἐν' παιδί μ'. — Λέγεται ὅταν κανεὶς κάνει μιὰ εὐεργεσία ἀναξία λόγου.

γινατλίδικος. Γινατλίδικο κεφάλ' ἔχ'ς. — Λέγεται γιὰ τοὺς πεισματάρηδες καὶ ἰσχυρογνώμονες.

γουδί. Τὸ γουδί τὸ γουδοχέρ' του. — Λέγεται γιὰ τοὺς ἰσχυρογνώμονες.

γουρούνια. Γουρούνια κατεθάζ' πὲ τὸ Ἄζεργιανὸ (βουνὸ τοῦ Π. Σκοποῦ). Ὄταν κανεὶς ροχαλίζει. Συνών. βράζνα τὰ φασόλια,

δρόμος. Ἄλλο δρόμο πάγω γώ, κι' ἄλλα ἢ κοβέλα μ' (τὸ ραβδί). — Λέγεται ὅταν ὑπάρχει ἀντίθεση μεταξύ δύο ποὺ ἐπρεπε νὰ συμφωνοῦν.

δώδεκα. Δῶκε τὸ βαπᾶ τὰ δώδεκα. — Πλησιάζει ν' ἀποθάνει.

Ἐβραῖος. Ἐτυχε νὰ βγεῖ ὁ Ἐβραῖος στὸ παζάρ', καὶ βρέθηκε Σάββατο. —

Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ πρώτη καὶ μόνη φορὰ ἐπιχειροῦν κάτι καὶ ἀποτυγχάνουν.

ἡμέρα. Καινούργια μέρα καινούργιο κισμέτ(Τ. π.).—Λέγεται ὅταν σὲ μιὰ κατάσταση γίνεται ἀλλαγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν περιμένεται καὶ νέα ἐξέλιξη.

Θεός. Τὸ Θεγὸ πὲ τὸ μυαλὸ τὸ γηύρανα.—Σημαντικὰ πράγματα ἀνεκάλυψαν μὲ τὴ σκέψη.

Θεός. Λέγε τὴν ἀλήθεια, νᾶχ'ς πὲ τὸ Θεγὸ βοήθεια.

θέρος. Θέρος, τρύγος, πέλεμος.—Λέγεται γιὰ νὰ δηλώσει ὅτι στὶς τρεῖς αὐτὲς περιπτώσεις ὁ ἄνθρωπος βρῖσκεται στὴν ἴδια περίπου ἀνησυχία.

ιδρώνει. Δὲ γιδρών' τὸ φτί τ'. — Δὲν τὸν μέλλει γιὰ τέτοια πράγματα, δὲν σκοτίζεται.

ἴσια. Στραβὰ νὰ καθώμαστε καὶ ἴσια νὰ χορατεύουμ'. — Νὰ λέμε δίκαια καὶ σωστὰ πράγματα.

καῖσια. Ἔρχονται στενὰ τὰ καῖσια (λουριά).—Δύσκολες περιστάσεις.

καλάθι. Ὁ καθένας κοιτάζ' νὰ πλέξ' τὸ καλάθ' δου.—Ὁ καθένας κοιτάζει τὴ δική του δουλειά.

καλάθι. Ὅπ' ἀκοῦς πολλὰ φάτσουνα πᾶς μικρὸ καλάθ'. — Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ λόγια νὰ μὴ περιμένεις πολλὰ πράγματα.

καλό. Κάν' τὸ καλὸ καὶ ρεῖ τὸ πᾶς ἄνθρωπος.—Κάνε τὸ καλὸ χωρὶς ὑστεροφροσύνη χωρὶς νὰ περιμένεις ἀνταπόδοση.

κάτα. Γὴ κάτα ἔδε δὲ φτάν' τὸ λέει πὸν θρωμᾶ.—Ποβ. τό : ὅσα δὲ φτάνει ἢ ἄλεποὺ τὰ λέγει κατὰ τὴν ἀλήθειαν.

κάτα. Ἦθελε καὶ ἡ κάτα ρεπάν'. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ ζητοῦν πράγματα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἄξιοι.

κατσιβελος. Τὸ γτσιβιλο πάγαινανα νὰ τὸ γάννα βασιλὲ καὶ κείνος ἔγλεπε τὰ ξύλα καὶ γήλεγε : ἄ μὰ ξύλα γιὰ καρβούνια!—Δύσκολα κανεῖς λησμοναίει τὸ παλιό του ἐπάγγελμα, ὅσο καὶ ἂν ἀλλάξουν οἱ συνθηκὲς.

κεφάλι. Τὸ κάτ' τὸ κεφάλ' τσάκσε τὸ πᾶν'. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ πλήττονται ἀπὸ σεξουαλικὲς καταχρήσεις.

κεχαγιᾶς. Κεχχιὰ δὲ σ' ἔβανανα.—Δὲν σοῦ δίνουμε λογαριασμό.

κοιτάζεται. Βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ γοιτάζεται, ἄθρωπος πὲ ἄθρωπο κοιτάζεται.—Ποβ. τὰ βουνὰ δὲν ἀνταμώνουν' καί : βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ σμίγ'.

κόλλυβα. Πὲ ξένα κόλλυβα μνημόσυνο φκιάν'. — Μὲ ξένα χρήματα κἀνει τὸ γεναιόδωρο.

κολτούκ'. Δυὸ καρπούζια σ' ἓνα κολτούκ' δὲ βαστιοῦδα (τουρκ. ἢ π.).—Πολλὰ πράγματα στὸ ἴδιο μέρος, μὲ τὰ ἴδια μέσα δὲ γίνονται.

κόρακας. Κόρακας τὴ κοράκου τὰ μάτια δὲ δὲ βγάξ'. — Ὅμοιος τὸν ὄμοιο δὲν τὸν βλέπτει.

κουκιά. Πῆ τὰ κουκιά ὡς τὰ κεράσια.—Λέγεται γιὰ νὰ δηλώσει μικρὴ χρονικὴ διάρκεια.

κουκούτο. Κουκούτο δὲ βαρραλλάζ.—Εἶναι ἐντελῶς ὅμοιος.

κουκουξέλλα. Τὸ Μπεηλίκουρου ἔχ' κουκουξέλλες.—Δὲν εἶναι καλὴ ἔσοδεῖα. (*βεηλικ*=βεηλίκι. *κουροῦ*=ξηρός. *κουκουξέλλα* (ἦ)=τὸ κικίδι τῆς δροῦς).

κούφιος. Κούφιος πλάτανος βρόδος μεγάλος.—Ὅταν κανεῖς εἶναι κενὸς (κουῦφος) κάνει μεγάλο θόρυβο. Συνών. τὰ κούφια τὰ βαρέλια κάρνα βρόδο.

κουφός. 1) Κουφοῦ καθάνα κι' ἄν χτυπᾷς καὶ μεθυσμένο σὰ γερνάς, τρελόνικ σὰ θυμιάζεις καὶ σὺ χαμένα τᾶχεις. 2) Στῆ κουφοῦ τῆ βόρτα ὅσο θέλς βρόδα.—Γιὰ τοὺς ἀδιάφορους καὶ πεισματάρηδες.

κοδά. Πῆ κοδά πέρρασε.—Ἡ φράση λέγεται εἰρωνικὰ γιὰ κείνους ποὺ μικρὴ ἰδέα ἔχουν γιὰ ἓνα πρᾶγμα, εἶναι ἐπιπόλαια μορφωμένοι.

λάβα. Μνιὰ λάβα κι' ἔναν φέγ' καὶ δέκα φέγ'. — Ἄμα ὑπάρχει καὶ καλὸ ὅσο μικρὸ καὶ ἄν εἶναι, ἔχει τὴν ἐπίδοσή του.

λάπατα. Κατουρεῖ πὰ στὰ λάπατα καὶ ἄρρεῖ πὺν δαβούλια.—Λέγεται γιὰ τοὺς κουφαλαζόνες.

λειψός. Λειψὰ Σαββάτα ἔχει.—Εἶναι ἄνω ἑταφρός στὸ μυαλό. Συνών. Χρωστᾷ τῇ Μιγάλ'.

λόγια. Πλάσκα καὶ τὰ λόγια.—Λογισατε τὴ συζητήση.

λουλάς. Τὸν ἔκαναμ λουλά.—Κουρασθήκατε πολὺ.

λύκος. 1) Ὁ λύκος τὸ δουμάν ἀγαπᾷ.—Σ' ἔναν που προτίθεται νὰ κάνει κακό, ἄρρεσι ἢ ταραχῇ.

2) Πρώτανα τὸ λύκο, γιὰτ' ἔν' ὁ λαϊμὸς σ' ἰσοφός.—Γιατὶ φικάνω τῆ δουλειά μ' μοναχός.—Ὅταν κανεῖς ἐργάζεται μόνος, κατανοεῖ καλύτερα τῆ δουλειά του, καταγίνεται καὶ ὠφελεῖται περισσότερο.

μαλλιά. Τὰ μαλλιά μ' σκώθηκαν ἑλόρτα.—Ἡ φράση λέγεται, ὅταν κανεῖς δοκιμάζει φρίκη.

μανολιός. Ἐλαξ' ὁ Μανολιός κι' ἔδαλε τὸ βρακί τ' ἀλλοιῶς.—Ἐγινε ἀλλαγὴ ἐντελῶς φαινομενικῇ.

Μαργιορίτσα. Γούλα τᾶχ' ἢ Μαργιορίτσα, μόν' ὁ φερετζῆς τῆς λείπει. Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ φροντίζουν γιὰ δευτερεύοντα πολυτελῆ πράγματα, ἐνῶ τοὺς λείπουν τὰ στοιχειώδη.

μαθός. Ὁ παθός ἔναι μαθός. Συνών. τὸ πάθημα ἔναι μάθημα.

μάτι. 1) Μάτ' δὲ ἔρω νὰ κλείσω.—Ἡ φράσις λέγεται ὅταν κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ κοιμηθεῖ ἀπὸ τὴν στενοχώρια του.

2) Δὲν ἔχεις μάτια νὰ φᾶς ἀγά.—Συνών. Δὲν ἔχ'ς κῶλο νὰ κλέψ'ς ἀγοῦρια.—Δὲν εἶσαι ἱκανὸς γι' αὐτὴ τῆ δουλειά.

3) Καλύτερα νὰ βγεῖ τὸ μάτ' σου, παρὰ τ' ὄνομά σ'.

4) **Θά λείψω τὰ μάτια μ' σκάρδο.**—Θά χύσω ψεύτικα δάκρυα, δὲν πρόκειται νὰ λυπηθῶ.

μεθυσμένος. Ὁ τρελλὸς πὲ τὸ μεθυσμένο φοβήθηκε. — Ὁ μεθυσμένος εἶναι πιὸ επικίνδυνος ἀπὸ τὸν τρελλό.

μέλισσα. Γῆ μέλισσα πὲ τὸ μέλ' δὲ φεύγ' πὲ τὸ γαπνὸ φεύγ'. — Τὸ καλὸ δὲ μπορεῖ νὰ διώξει (ν' ἀπομακρύνει) κανένα.

μούλα. Τῆ γαλῆ τῆ μούλα κρεμοῦνα τὰ κουδούνια. — Γιὰ τὸν καλὸ γίνεται συζήτησις, τὶς ἔμορφες κατηγοροῦν.

μπαϊράμ.—Ὁδε κάρνα οἱ Τουρκοὶ βαργιάμ' τὸ βεβὴ δὲ δὲ ρωτοῦνα. — Οἱ μεγάλοι δὲ λογαριάζουν τοὺς μικροὺς (βεβὴ ἀγᾶς ὄν. ἄσχημου μουχτάρη τοῦ Π. Σκοποῦ).

μπακάλ'ς. Πάτσ' ὁ βακάλ'ς πὲ δυὸ ποδάρια μέσ' τὸ φαί'. — Εἶναι μὲ λάδι καλὰ ἀρτυμένο τὸ φαγητό.

μπαλώμα. Πά στὸ βάλωμα βάλωμα ἔν' τὸ βρακί τ'. — Εἶναι πολὺ μπαλωμένο.

μυαλά. Τὰ μυαλά σ' καὶ μυιὰ λῆρα. — Δὲν ἀξίζεις τίποτα, λὲς ἀνοησίες.

μυίγα. 1) Ὅποιος ἔχ' τὴ μυίγα σκαίεται. Σημῶν. Ὅποιος ἔχει μυίγες μυιάζεται. 2) Σὰ δὴ μυίγα μέσ' σὲ κἀνή. — Ἐπίπεσε στὰ τυφλά θυμά.

μύξα. Ἄ σὲ κάψω, Γιάν', καὶ ἄ σὲ λείψω μύξα νὰ γιάν'. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ κίνησαν ἕνα κακὸ καὶ προσπαθοῦν κάποτε μὲ ψεύτικα μέσα νὰ τὸ παραπλεύσουν.

μύτη. Γῆ μύτ' δου νὰ πῶς δὲ σκῶς νὰ δὴ θάρ'. — Ψωροπερηφάνος.

νερό. Πὲ τὸ κουβανητὸ τὸ νερό δὲ γυρί' μύλος. — Μὲ φτωχὰ μέσα δὲ μπορεῖ νὰ γίνει κᾶτι πλήρες καὶ καλὸ.

νιουνιό. Τόσο τὸ γόφτ' τὸ νιουνιό τ', τόσο φκιάν'. — Ἐνεργεῖ ἀνάλογα μὲ τὴ διανοητικὴ του ἀντοχή.

νοῦς. Πὲ τὸ νοῦ καὶ πὲ τῆ γνώσ' γηύρανα τὸ Θεγὸ καθόσ'. — Μὲ τὴ σκέψη μερικοὶ ἐπιτυγχάνουν σημαντικὰ πράγματα στὴ ζωή.

νιέρετ'. Γουὺλ' πὲ τὸ δέρτ' δους κι' ὁ μωλωνᾶς πὲ τὸ νερό τ'. — Ὅλοι ἔχουν τὸν καημό τους.

νύχι. Δὲν ἔχ' νύχια νὰ ξυστεῖ. — Δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ κινηθῆ.

ξερός. Κοδὰ στὸ ξερὸ καίγεται καὶ τὸ χλωρό. — Κοντὰ στοὺς κακοὺς πᾶνε καὶ οἱ καλοί.

ξουρισμένος. Τὸ γηῦρες ρούσκο, τὸ θέλ'ς καὶ ξουρισμένο. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν πολλὰς ἀξιώσεις.

ἔρνιαθα. Γῆ ἔρνιαθα πίν' νερό γλέπ' καὶ τὸ Θεγὸ. — Πρέπει κανεῖς νὰ μὴ λησμονεῖ τοὺς εὐεργέτες του.

παίζουμε. Γηύραμ' καὶ παίζουμ'. — Γιὰ ὄσους δὲν εὐχαριστοῦνται.

πανιελεήμονας. Κουτσοὶ στραβοὶ στὸ Μπαλελεήμονα. — Ὅλοι ζητοῦν νὰ ἐπιτύχουν τὰ ἴδια πράγματα.

παπᾶς. Κάνε με παπᾶ και ρίζιμε και στή γρουπριά.— Δῶσε μου τὸ ἄξιωμα και ἄς κακοπαθήσω.

πάπια. Ἐλλαξε γῆ πάπια ἔβαλε τὰ σάπια.— Συν. Ἐλλαξε ὁ Μανωλιὸς ἔβαλε τὸ βρακί τ' ἄλλοιῶς.

πάσμα. Ἐχασε τὰ πάσματά τ'.— Ἀναστατώθηκε, ἐξαλίσθη.

παστός. Ὅ,τι πάρ' ἢ νόφ' στὸ βαστό.— Ὅ,τι γίνεи, ὅταν εἶναι ἢ κατάλληλη στιγμή, ὅταν βρίσκεται μιὰ ὑπόθεση στὸ ἐπίκαιρο σημεῖο.

πέτρα. Ὅποια πέτρα σκώσεις, πὲ κάτ' τὸν βρίσκεις.— Ἀναμιγνύεται παντοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀρμόδιος.

πομπή. Φάνκε ἢ βοβή τ'.— Ἀπεκαλύφθησαν τὰ σφάλματά του, τὰ ἔλαττώματά του.

ποτικὸς. Ποτικὸς στή ἀρύπα δὲ χωροῦσε, σουσάκα ἔσερνε μαζί τ'.— Λέγεται, ὅταν κανεῖς δὲν ἀρκεῖται στὸ ὅτι ἐπέτυχε κάτι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ζητεῖ και γι' ἄλλους (σουσάκα (ἡ) = κολοκύθια).

ποταμὸς. 1) Ὁ λεγνὸς ὁ ποταμὸς φικιάν' γιουρουλί. — Ἀπὸ τὰ μικρὰ πράγματα γίνονται τὰ μεγάλα.

2) Πὲ τὸ σιγανὸ ποτάμ' νὰ φοβᾶσαι. — Νὰ φοβᾶσαι και τὸν ἥσυχο.

3) Κόμα τὸ βοταμὸ δὲ γεῖδε τὰ βλακῶνια ν' ἀνεκοβόν'. — Λέγεται ἐκεῖτους ποὺ σπεύδουν νὰ κάνουν κάτι, ποταμὸ καὺ θέσει ἢ ὀρισμένη ὥρα.

ροῦματα. Παλὰ βλακὼν τὰ ροῦματα γάνε. — Τὰ καλιὸ μένει πάντα πηλιόροπᾶνι. Στὰ πᾶρᾶ τ' ρεπᾶνι ἢ φουτῶνα. — Λέγεται γιὰ τοὺς βλάκῶνους.

ροῦχα. Ὅποιος φυλᾶ τὰ ροῦχα τ' ἔχ' τὰ μισά. — Ἐκεῖνος ποὺ προσέχει και φροντίζει νὰ συντηρήσει τὰ ὑπάρχοντα, ἔχει πάντοτε νὰ κερδίσει κάτι.

σειγίζομαι. Γοδλ' σειγίζνδκι και ὁ Γίλνγς ζουρίζται. — Λέγεται ὅταν σὲ μιὰ γενική ἐτοιμασία κάποιος ἀσχολεῖται περὶ μηδαμινὰ πράγματα, βραδυπορεῖ.

σκοινί. Σὰ δὲ σκοινί μέσ' τὸ τουρβά. — Λέγεται εἰρωνικά γιὰ κείνους ποὺ κάνουν τὸν δίκαιο.

σκύλος. 1) Σκύλος ποὺ δὲ δαγάν' ἄς πᾶ νὰ βιβίξ'. — Ὅμα κάτι δὲν εἶναι ἐπικίνδυνο δὲν εἶναι ἄξιο προσοχῆς.

2) Πρὸσταξανα τὸ σκύλο και κείνος τῆ νουρά τ'. — Λέγεται ὅταν κανεῖς προσπαθεῖ ν' ἀναθέσει εἰς ἄλλον ἐντολὴν ποὺ ἀνέθεσαν σ' αὐτόν.

3) Ἄθρωπο πὲ σίτ' και σκύλο πὲ τῆ μάδρα. — Πρέπει νὰ προσέχουμε τὴν καταγωγὴν.

σπέρνω. Κεῖ ποὺ δὲ σὲ σπέρνωνα νὰ μὴ φυτρῶνς. — Νὰ μὴ ἀναμιγνύεσαι ἐκεῖ ποὺ δὲν εἶσαι ἀρμόδιος.

σπίτι 1) Ὅποιος δὲν ἀρέξ' τὸ σπὶτ' δου, πέφτ' και τὸ βλακῶν'. — Ὅποιος δὲν εὐχαριστεῖται στὰ δικά του, σ' ὅ,τι ἔχει, πηγαίνει ἄσχημα.

2) Γήδνα νὰ κάψνα δυὸ σπὶτια κι' ἔκαψνα ἕνα. — Λέγεται γιὰ τὸ ἀν-

δρόγυνο γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ ἐξελιχθεῖ καλὰ στὸν οἰκογενειακό του βίο.

3) Σπίτ' μου σπιτίτσο' μου τραχανιάς μυρίζ'. — Ἀρκοῦμαι στὸ σπιτάκι μου κι' ἄς εἶναι φτωχό.

στεφανώνομαι. Δὲ δὲ στεφανώθηκα. — Δὲν τὸ πῆρα γιὰ πάντα δικό μου.

Τοῦρκος. Τὸ Δοῦρκο φίλευε καὶ τὸ γῶλο σ' φύλαγε.

τρελλός. 1) Μαζευτήτε τρελλοὶ νὰ φᾶμ' τῆ γνωστικοῦ τὸ βιό. — Λέγεται ὅταν μερικοὶ θέλουν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ ἀγαθὰ ἐνὸς τρίτου.

2) Οἱ τρελλοὶ δὲ φοροῦνα κουδούνια. — Οἱ τρελλοὶ καὶ ἐν γένει οἱ ἐλαττωματικοὶ δὲν διαλαλοῦν τὰ ἐλαττώματά τους, ἀλλὰ χορδαίεται κάποια παρατηρητικότητα νὰ τοὺς διακρίνει κανεῖς.

3) Ἐβανανα τὸ δρελλὸ νὰ θγάλ' τὸ φιδ' πὲ τῆ δρύπα.

τρέχει. Σὰ δὲ σὲ δρέχ' μὴ δρέχ'ς. — Ὅταν δὲν σὲ πηγαίνει καλὰ ἡ τύχη εἶναι περιττὸ νὰ προσπαθεῖς.

τρέχος. Γηῦρτ' ὁ τρεχὸς κατήφορα καὶ κυλᾷ. — Λέγεται ὅταν γίνεται μὲ εὐκολία κᾶτι ποὺ εἶναι εὐκόλο νὰ γίνῃ.

τρίχισε. Τρίχισε' ὁ Ἀγγελιάς. — Λέγεται ὅταν πέσει κᾶτι (πέτρα, κεραμίδι κλπ.) καὶ χτυπήσει κάποιον στὸ κεφάλι.

τριάμισιαι. Ἐβγαλαμ' τὸ τρεμώτο. — Ἐβγάλαμε τὰ ἔσοδά μας.

τριφύλλι. Ζήσε Βάθιος μὲ νὰ ἔχε τριφύλλ' καὶ τὸν Αὐγουστο σπαφίλ'. — Λέγεται ὅταν δίδεται κάποια μακροχρόνια, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ περιμένει κανεῖς. (Βάθιος, συνηθ. προσωνυμία τῶν ἱππῶν).

τσιτσόλητα. Σκοπιανὴ τσιτσόλητα, ρόγα τσουβιανή. — Ἐκλεκτὰ πράγματα.

ὕψος. Γιὰ τὸ ὕψος, γιὰ τὸ βάθος. — Ἡ πρόοδος μεγάλη ἢ καταστροφὴ.

φακῆ. Ἡ φακῆ τρώγ' τὸ λάδ'. — Ἡ φράσις λέγεται εἰρωνικά, ὅταν κανεῖς διαπραγματεύεται ν' ἀγοράσει κᾶτι καὶ τοῦ ζητοῦν μεγάλη τιμὴ.

φοῦρνος. Πόσοι φοῦρνοι θὰ δεῖξο' κόμα! — Πόσον καιρὸ θὰ ζήσει ἀκόμα!

χάντρο. Τρυπᾷ τὸ χάντρο. — Ἐχει μεγάλη ἰσχύ.

χελώνα. Γῆ ἀχελώνα τὰ χελονόπλα τς ἀρέζ'. — Στὴν κάθε μάννα ἀρέσουν τὰ δικά της παιδιά, στὸν καθένα ἀρέσουν τὰ δικά του πράγματα.

χήνα. Ἐλλαξε ἡ χήνα, ἔβαλε πάλ' κείνα. — Συνὸν. Ἐλλαξε ἡ πάπια, ἔβαλε τὰ σάπια.

χορεύω. 1) Χόρευε, κυρὰ καὶ σγειοῦ, κι' ἔχε κι' ἔννοια τῆ σπιτιοῦ.

2) Χόρευε, γαβρέ, τὰ παπούτσια ἐν δικά μ'. — Λέγεται εἰρωνικά γιὰ κείνους ποὺ ἀσυλλόγιστα διασκεδάζουν.

χορός. Γαποῦσε ἡ Μάρω τὸ χορό, πῆρε κι' ἄδρα γκίδιατζῆ. — Ἡῦρε τὸν ὁμοῖό του.

χοριᾶτος. Ὁ χοριᾶτος τὸ νηστικό δὲ θέλ' νὰ δὸν ξαίρ'. — Ὅταν κανεῖς

κουμ', ἀρχιοῦμ' = ὀρχοῦμαι, γῆρετε = ἤρθε, ὀρτιά (ἐκ τοῦ ὀρθιά) = ἡ ὄψη τοῦ ὑφάσματος.

Β'. Τονισμός

I. Σὲ ὀρισμένα πρόσωπα τῶν ρημάτων λόγῳ τῆς προσκολλήσεως στὸ τέλος τοῦ προσφωνατικοῦ α (ἴδ. παρακάτω) ἢ τοῦ τονισμοῦ τῆς συλλαβικῆς ἀνέξεως, ἀκούεται κύριος καὶ δευτερεύων τόνος: χόρεφανά, γήρουνδανά, ἔκοφτανά, ἔνοιξάμ', ἔφαγάμ'.

II. Σύνηθες στὴ Σκοπιανῆ διάλεκτο εἶναι τὸ φαινόμενο ποὺ παρατηρεῖται κάπως γενικότερα στὴν ἑλλην. γλῶσσα τῆς μετακινήσεως τοῦ τόνου ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα στὴν παραλήγουσα στὴν ὄνομ. πληθ. ὄλων τῶν δευτεροκλήτων ἀρσενικῶν: ἀθρῶπ', διαβόλ', καταλόγ', δασκάλ'.

Γ'. Συγκοπή

Συγκοπὴ φωνηέντων στὸ μέσον τῆς λέξεως εἶναι συνήθης στὸ Σκοπιανὸ ἴδιωμα. Συγκόπτονται τὰ ἐξῆς φωνήεντα ὅταν δὲν τονίζονται: 1) Τὸ ι: στάρ' = σιτάρι, φυσκόσταρο = φουσκώσιτρο (ἀροβόσιτος), πουκάμισο = πουκάμισο, δεματὸ = δεματικό, ἀσπολίθορ = ἀσπολίθος, βίτσα = βίτισα (ἐτελείωσα), νόμισα = ἐνόμισα, ποτκά = ποττικός, θυμητὸ = θυμητικό.

2) Τὸ κ: ζυγός = ζυγός, παφλάτσορ = παφλάτσορ, βοόμια = βοόμια.
3) Τὸ η: γράφης = ἀράφης, γράφης = γράφης, ἀρεγίτς = ἀρεγίτης, γαλαζιομάτς = γαλαζομάτης, χαμόλς = χαμάλης, χάθηκα = χάθηκα, φάνκε = φάνηκε, διάβκε = διάβηκε, χτύποε = χτύπησε, τρύπσα = τρύπησα, μεσμέρ' = μεσημέρι.

4) Τὸ ε: φαίνσαι = φαίνεσαι, βάντε = βάνετε, πειράζτε = πειράζετε.

5) Ἡ δίφθογγος ει: γράφς = γράφεις, παίρνς = παίρνετε, ξαίρς = ξαίρεις, θέλς = θέλεις, πετνός = πετεινός, καποτνός = καποτεινός (παλαιός).

6) Ἡ δίφθογγος ου: Κουμλιά = κουμουλιά (σωρός), βούζνο = βούζουνο, ἄκσα = ἄκουσα.

Δ' Ἀποκοπή

Ἀποκόπτονται συνήθως ἀπὸ τὸ τέλος τῶν λέξεων τὰ ἐξῆς φωνήεντα, ὅταν δὲν τονίζονται 1) τὸ ι στὸ τέλος τῶν δευτεροκλήτων οὐδετέρων: ποτήρ', χωράφ', ἀργιάν', λαλούδ', στάρ', τομάρ', ἀρνίθ', σπίτ', τραπέζ'.

2) Τὸ η στὸ τέλος τῶν θηλ. ὀνομάτων καὶ μετοχ., στὸ γ' ἐν. προσ. τῆς ὑποτ. τῶν βαρυτόνων ρ.: βρώμ', κόρ', βρασμέν', κουρασμέν', τρώγ' (η), γράφ' (η), λέγ' (η), νάφτ' (η), κόψτ' (η).

3) Τὸ ε στὸ α' πληθ. προσ. τῆς ἐνεργ. φωνῆς τῶν ρημάτων: διαβαίνουμ', κάμνουμ', παίρνουμ', διάβκαμ', γείχαμ', ἔτρωγαμ'.

4) Ἡ δίφθογγος αι στὸ α' πρόσ. τῆς ὀριστ. τῆς μέσης φωνῆς τῶν ρ.: ἔρχουμ', μὸσκίζουμ', σκιάζουμ', φοβοῦμ', ἀρχιοῦμ'.

5) Ἡ δίφθογγος εἰ στὸ γ' ἐν. πρόσ. τῆς ὄρ. τῆς ἐνεργ. φωνῆς τῶν βαρυτόνων ρ. : γράφ' (εἰ) χορεύ' (εἰ), κόφτ' (εἰ), τρώγ' (εἰ), νάφτ' (εἰ).

6) Ἡ δίφθογγος ου στίς κλητ. ἄντων. μου, σου, του. (Τὸ σπλίτμ', ὁ πατέρας μ', ἡ μάνα σ', τὸ φαεῖ τ').

7) Τὸ οἰ στήν ὄνομ. πληθ. τῶν δευτεροκλίτων : γοῖ ἀθρῶπ', γοῖ ἄδρ', γοῖ σνδρόφ', γοῖ νόμ'.

Ε'. Ἐκθλιψη

Ἐκθλιψη παθαίνουν τὰ ἐξῆς φωνήεντα : 1) τὸ α καὶ ο τῶν οὐδέτ. ἄρθρων : τ' ἀγαθά, τ' ἄγιο, τ' ὄνομα. 2) ὁ σύνδεσμος καί : κι' ἐγώ, κι' ἐμένα, κι' ἄλλο. 3) τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδ. καλ' (ἄλογα). 4) τὸ ε στὸ γ' ἐν. πρόσ. τῶν ἴστορ. χρόνων τῶν ρ. : διάβκ', γαπούσ', ἔφαγ' κ. ο. κ.

ΣΤ'. Κράση

Κράση γίνεται 1) στὸν ἐν. καὶ πληθ. τοῦ οὐδ. ἄρθρου: τᾶλλο, τᾶλλα.

2) Στὸ σύνδεσμο νά: νᾶσ', νᾶρτς (νὰ ἐρωτῆς).

3) Στὸ ἀναφορ. ἐπίρρ. πού: ποῖν', πόρτς, πόπαθ', πόλεγ'.

4) Στὴν ἐρωτ. ἄντων. τί μὲ τὸ ἄντ' (τ' ἄντ' ἄντς; τὰ δώσ-ς;

Ζ'. Συνίτηση

Συνίτηση γίνεται 1) Στὰ λήγοντα ἀε εἰς, εἰος, ια, να: πᾶν=μῖα, πᾶχειά, μακρογιά, τέγγια, μαλλιά, ταχειά, χωγῆνῆγιά, νεροφαγιά, ξιστριμιά.

2) Στὸ β'. ἐν. πρόσ. τῶν ρ. που ἔχουν χαρακτηριστῆρα γ μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ γ: τρῶς=τρῶγεις, πᾶς=πάγεις, λῆς=λέγεις.

Η'. Ἀφαίρεση

Ἀφαιροῦνται συνήθως τὰ ἐξῆς μὴ τονιζόμενα ἀρχικὰ φωνήεντα:

1) Τὸ α: ἴγοράζω, ἴγαπῶ ἴλείφω, ἴνάφτω, ἴπόψα ἴνεκατοτούρα, ἴφτί.

2) Τὸ ε: ἴκει, ἴδῶ, ἴξώρας, ἴνωρίς, ἴξοπίσ', κείνος, ἴξώρραχα, ἴφταχάρι-στος, ἴλαφροπέτνος.

3) Τὸ ο: ἴπίσ', ἴλόυρα, ἴμόνω.

4) Τὸ υ: ἴψηλά, ἴνι, ἴφάδ'.

5) Τὸ ω: ἴσάν, σά.

6) Ἡ δίφθογγος εἰ στήν πρόθεση εἰς.

Θ'. Ἀποβολὴ συλλαβῶν

Ἀπὸ τὸ μέσον λέξεων ἀποβάλλεται ἐνίοτε λόγῳ τῆς ταχείας προφορᾶς δλόκληρη συλλαβή: Χστὸς=Χριστός, κσὸς=χρυσός, κσοῦτσος=χρυσούτσικος, βαφτσκὸς=βαφτιστικός, ἴλα=ἴθελα (ἔταν εἶναι συνδεδεμένο μὲ ρῆμα ὡς: ἴλα γεῖμ', ἴλα νάρε'), ἀπλογήθηκε=ἀπολογήθηκε.

Α'. κλίση**Ἐνικός ἀριθμὸς**

ὄν.	ὁ	μακαρᾶς	ὁ	ψάλτς	ὁ	γείτονας	ἡ	ἄφτραγια
γεν.	τῆ	μακαρᾶ	τῆ	ψάλτ'	τῆ	γείτονα	τῆς	ἄφτραγιας
δοτ.	στοῦ	μακαρᾶ	στον	ψάλτ'	στοῦ	γείτονα	σὴν	ἄφτραγια
αἰτ.	τὸ	μακαρᾶ	τὸν	ψάλτ'	τὸ	γείτονα	τὴν	ἄφτραγια
κλ.		μακαρᾶ	ψάλτ' ἢ ἡρὲ ψάλτ'			γείτονα		ἄφτραγια

Πληθυντικός ἀριθμὸς

ὄν.	γοῖ	μακαράδες	γοῖ	ψαλτάδες	γοῖ	γειτόν'	γοῖ	ἄφτραγιες
γεν.	πὲ	τις μακαράδες	πὲ	τις ψαλτάδες	πὲ	τις γειτόν'	πὲ	τις ἄφτραγιες
δοτ.	στὶς	μακαράδες	στὶς	ψαλτάδες	στὶς	γειτόν'	στὶς	ἄφτραγιες
αἰτ.	τις	μακαράδες	τις	ψαλτάδες	τις	γειτόν'	τις	ἄφτραγιες
κλ.		μακαράδες	ψαλτάδες ἢ ἡρὲ ψαλτ	γειτόν'				ἄφτραγιες

Β'. κλίση**Ἐνικός ἀριθμὸς**

ὄν.	ὁ	ἄθρωπος	ὁ	λόγος	ὁ	χορὸς	τὸ	μῆλο
γεν.	τῆ	ἄθρωποῦ	τῆ	λόγου	τῆ	χοροῦ	τῆ	μῆλου
δοτ.	στον	ἄθρωπο	στοῦ	λόγου	στοῦ	χοροῦ	στοῦ	μῆλου
αἰτ.	τὸν	ἄθρωπο	τὸ	λόγου	τὸ	χοροῦ	τὸ	μῆλο
κλ.		ἄθρωπε ἢ ἡρὲ ἄθρωπε	λόγου			χορὸ		μῆλο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

ὄν.	γοῖ	ἄθρωπ'	γοῖ	λόγ'	γοῖ	χοροῖ	τὰ	μῆλα
γεν.	πὲ	τις ἄθρωπ'	πὲ	τις λόγ'	πὲ	τις χοροῖ	πὲ	τὰ μῆλα
δοτ.	στὶς	ἄθρωπ'	στὶς	λόγ'	στὶς	χοροῖ	στὰ	μῆλα
αἰτ.	τις	ἄθρωπ'	τις	λόγ'	τις	χοροῖ	τὰ	μῆλα
κλ.		ἄθρωπ' ἢ ἡρὲ ἄθρωπ'	λόγ'		χοροῖ			μῆλο

Ἐνικός ἀριθμὸς

ὄν.	τὸ	παιδί	τὰ	παιδιά
γεν.	τῆ	παιδιοῦ	πὲ	τὰ παιδιὰ ἢ τῶν παιδιοῦν
δοτ.	στοῦ	παιδι	στὰ	παιδιὰ
αἰτ.	τὸ	παιδι	τὰ	παιδιὰ
κλ.		παιδι ἢ ἡρὲ παιδι	παιδιὰ.	

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ἡ γενική πληθυντικοῦ τῶν δευτεροκλίτων, καθὼς καὶ τῶν πρωτοκλίτων συνήθως σχηματίζεται περιφραστικῶς μετὰ τὴν πρόθεσιν πὲ. Ὁ μονολεκτικὸς σχηματισμὸς εἶναι σπανιότερος (τῶν παιδιοῦν=τῶν παιδιῶν, τῶν μεριοῦν=τῶν ἡμερῶν κ.λ.π.).

ΙΔ'. Επίθετα

I Χαρακτηριστική κατάληξη τῶν ἐπιθέτων ποῦ δηλοῦν τὰ ἐκ τῆς ὕλης προερχόμενα εἶναι: ἔνιος, ἰσγιος, ἴκος: ξυλένιος, ξυλίσιος, ξυλίτικος.

II Ἐπὶ τὰ ἐπίθετα ὅσα λήγουν σὲ ας, λης κλίνονται κατὰ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικά, ὅσα λήγουν σὲ ος, υς κλίνονται κατὰ δευτερόκλιτα. Χαρακτηριστικὸ ἰδιαίτερο στὴν κλίση τῶν ἐπιθέτων εἶναι τὸ προσφυματικὸ α ποῦ προσκολλάται συνήθως εἰς τὴν αἰτ. τοῦ ἐν. τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ: τὸ γαλόνα, τὴ γαλήνα, τὸ μέγαλονα, τὸ βλατύνα, τὴ μακρήνα.

III Ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς τῶν ἐπιθέτων σχηματίζεται μὲ τὴν κατάληξη ὄτερος—ύτερος, ὃ δὲ ὑπερθετικὸς περιφραστικῶς μὲ τὸ ἐπίρρημα κόμ': καλός, καλύτερος—κόμ' καλός, μικρός, μικρότερος, κόμ' μικρός ἄσπρος ἄσπρότερος. κόμ' ἄσπρος, χοδρός, χοδρότερος, κόμ' χοδρός, παχύς, παχύτερος, κόμ' παχύς.

ΣΗΜ. Ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς ἐκφέρεται καὶ μὲ τὸ θετικὸ προτασσομένου τοῦ ὄλο: ὀλόπολυ, ὀλόμεγάλο, ὀλόλιγο, ὀλόμικρο κ.ο.κ.

Υποκοριστικά

Συνήθεις καταλήξεις τῶν υποκοριστικῶν εἶναι πλο, ἀκ': ἀρνόπλο, παιδόπλο, χαρτόπλο, σπιτόπλο, δασυόπλο, παιδάκι, χαρτάκι'.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Μεγεθυντικά

ΑΘΗΝΩΝ

Συνήθεις καταλήξεις τῶν μεγεθυντικῶν εἶναι ας, ακλας, ούκλα: κοιλασάς, φωνακλάς, χερσούκλα.

ΙΕ'. Αντωνυμίες

- 1) Προσωπικές: ἐγώ, ἡγώ, σύ, αὐτός, αὐτή, (αὐτό, αὐτόνα, αὐτήνα)
- 2) Κτητικές: δικός μ', δική μ', δικό μ', δικός σ', δική σ', δικό σ', δικός τ', δική τ', δικό τ', οἱ γενικές τῆς προσ. μου, σου, του καὶ οἱ αἰτ. μας, σας, τους.
- 3) Δεικτικές: τοῦτος-η-ο, κείνος-η-ο, τέτοιος-α-ο,
- 4) Ἀόριστες: ἄλλος,-η ο, καθενείνας, καθεμνιά, καθένα, κάποιος-α-ο. καθόσ³-ες-α, ὄπιοις-ια-ιο, κανείνας, καμνιά, κανένα.
- 5) Ἀναφορικές: ὄποιος-α-ο, ὄσος-ὄσ³-ὄσο, πού.
- 6) Ἐρωτηματικές: ποιοῖς-ἂ ὄ, (γεν. ποιοιανού-ἡς-οῦ), τοῦλγος-τούλγια-τούλγο, πόσος-η-ο.

ΙΣΤ'. Ρήματα

I. Τὰ ρήματα εἶναι βαρύνονα καὶ περισπώμενα. Τὰ περισπώμενα εἶναι δύο κατηγορίες: ἐκεῖνα ποῦ συναιροῦνται σὲ ἄς, ἄ (χτυπᾷς, ἄ) καὶ ἐκεῖνα ποῦ συναιροῦνται εἰς εἶς, εἶ (περπατεῖς, εἶ).

II. Οί χρόνοι είναι ἑπτά : ἔνεστώς, παρατατικός, μέλλον στιγμιαίος, μέλλον διαρκής, ἀόριστος, παρακειμένος, ὑπερσυντέλικος.

III. Ἐγκλίσεις είναι τέσσαρες : ὀριστική, ὑποτακτική, προστακτική, (με τὸ να+ ὑποτ., ἢ με τὸ ἦλα [ἦθελα] καὶ ὀριστική ἢ ὑποτακτική). Ἐπαντᾷ ἐνίοτε καὶ ἡ μετχ. ἔνεργ. ἔνεστ. πὸν λήγει εἰς νδασ (ἔχονδας, γράφονδας) καὶ τοῦ παθητ. παρακειμένου. (-μένος -σμένος, η, ο).

IV. Συλλαβική αἴξηση παρατηρεῖται σὲ μερικὰ ῥήματα πὸν ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνο, ἢ χρονική εἶναι πολὺ σπανία.

V. Χαρακτηριστικὸ ἀξιόλογο στὴν κλίση τῶν ῥημάτων εἶναι τὸ πρόσφωνα α πὸν προσκολλᾶται σὲ πολλὰ πρόσωπα τοῦ ῥήματος (ἴδ. παρακάτω κλίση ῥήματος).

Κλίση βαρυτόνου ῥήματος ἐνεργητικοῦ

Ἐριστική

Ἐνεστ. Χορεύω, χορεύς, χορεύ', χορεύουμ', χορεύετε, χορεύνα.

Παρατ. Χόρευα, χόρευες, χόρευε, χόρευαι, χόρευετε, χόρευανα.

Μέλλ. διαρκ. Θά χορεύω, θά χορεύς, θά χορεύ', θά χορεύουμ', θά χορεύετε, θά χορεύνα.

Μέλλ. στιγμ. Θά χορέψω, θά χορέψς, θά χορέψ', θά χορέψουμ', θά χορέψετε, θά χορέψνα.

Ἀόρ. Χόρευα, χόρευες, χόρευε, χόρευαι, χόρευετε, χόρευανα.

Παρακ. Ἐχω χορέψ' κ. λ. π.

Ἐπερσ. Γεῖχα χορέψ' κ. λ. π.

Ἐποτακτική

Ἐνεστ. Νά χορεύω, νά χορεύς, νά χορεύ', νά χορεύουμ', νά χορεύετε, νά χορεύνα.

Ἀόρ. Νά χορέψω, νά χορέψς, νά χορέψ', νά χορέψουμ', νά χορέψετε, νά χορέψνα.

Παρακ. Νά ἔχω χορέψ' κ. λ. π.

Προστακτική

Ἐνεστ. χόρευ', νά (ἄς) χορεύ', χορεύετε, νά (ἄς) χορεύνα.

Ἀόρ. χόρευψ', νά (ἄς) χορέψ', χορέψετε, νά (ἄς) χορέψνα.

Παρακ. Νάχς χορέψ' κ. λ. π.

Μετοχή

Ἐνεστ. χορεύοντας.

Κλίση παθητικοῦ βαρυτόνου ρήματος**Ὀριστική**

Ἔνεστ. Ἔρχομαι, ἔρχεσαι, ἔρχεται, ἐρχόμεστε, ἐρχόσθε, ἐρχοῦνται.
 Παρ. Γήρχομαι, γήρχουσαι, γήρχουσανα, γήρχομαστανα, γήρχο-
 στανα, γήρχουνδανα.

Μέλλ. διαρκ. Θὰ νέρχομαι, θὰ νέρχεσαι κλπ. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγ. Θὰ νᾶρω, θὰ νᾶρτε, θὰ νᾶρτ', θὰ νᾶρτοῦμ', θὰ νᾶρτε, θὰ
 νᾶρτα.

Ἄορ. Γῆρτα, γῆρτες, γῆρτε, γῆρταμ', γῆρτετε, γῆρτανα.

Παρακ. Γεῖμαι φερόμενος κλπ.

Ἐπερσ. Γῆμα φερόμενος κλπ.

Ἑποτακτική

Ἔνεστ. Νὰ ἔρχομαι, νὰ ἔρχεσαι κλπ. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Ἄορ. Νᾶρω, νᾶρτε, νᾶρτ', νᾶρτοῦμ', νᾶρτε, νᾶρτα.

Παρακ. Νὰ γεῖμ' φερόμενος κλπ.

Προτακτική

Ἔνεστ. Νὰ ἔρχεσαι, νὰ (ἄς) ἔρχεσαι, νὰ ἐρχόσθε, νὰ (ἄς) ἔρχοῦνται.

Ἄορ. Νᾶρτε, νᾶρτ', νᾶρτε, νᾶρτα.

Μετοχή

Παρακ. Φερόμενος-η-ο. Φερόμενοι-ες-α.

Κλίση περισπωμένου ρήματος ἐνεργ. φωνῆς (ῶ-ᾶς)**Ὀριστική**

Ἔνεστ. Περνώ, περνᾶς, περνᾶ, περνᾶμ', περνᾶτε, περνοῦνα.

Παρ. Περνοῦσα, περνοῦσαι, περνοῦσανα, περνοῦσαμ', περνοῦσατε, περ-
 νοῦσανα.

Μέλλ. διαρκ. Θὰ περνῶ, θὰ περνᾶς κλπ. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγ. Θὰ περάσω, θὰ περάσας, θὰ περάσ', θὰ περάσοῦμ', θὰ πε-
 ράστε, θὰ περάσανα.

Ἄορ. Πέρασα, πέρασαι, πέρασε, πέρασαμ', πέρασατε, πέρασανα.

Παρακ. Ἔχω περάσ', ἔχεις περάσ' κλπ.

Ἐπερσ. Γεῖχά περάσ', γεῖχεις περάσ' κλπ.

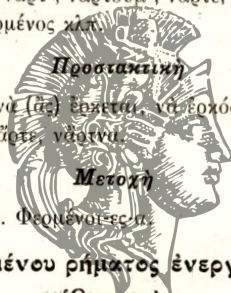
Ἑποτακτική

Ἔνεστ. Νὰ περνῶ, νὰ περνᾶς κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Ἄορ. Νὰ περάσω, νὰ περάσας κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστ. μέλλ. στιγμ.).

Παρακ. Νᾶχω περάσ', νᾶχεις περάσ' κ.λ.π.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Προστακτικὴ

Ἔνεστ. Πέρνα, νὰ (ἄς) περνᾶ, περνᾶτε, νὰ (ἄς) περνοῦνα.

Ἄορ. Πέρασ', νὰ (ἄς) περάσ', περάστ', νὰ (ἄς) περάσανα.

Μετοχή

Ἔνεστ. Περνώνας.

Κλίση περισπωμένου ρήματος παθητ. φωνῆς (ῶ-ᾱς)**Ὀριστικὴ**

Ἔνεστ. γαλιέμ', γαλιέσαι, γαλιέτ', γαλιώμεστε, γαλιούστ' γαλιούνδαι ἢ γαλιώνδαι.

Παρτ. γαλιώμνα, γαλιώσνα, γαλιώδανα, γαλιώμασтана, γαλιώσтана, γαλιώνδана.

Μέλλ. διαρ. θὰ γαπιέμ', θὰ γαπιέσαι κτλ. (ὅπως ὁ ἔνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. θὰ γαπθῶ, θὰ γαπθῆς, θὰ γαπθῆ, θὰ γαπθοῦμ' θὰ γαπθῆτ', θὰ γαπθοῦνα.

Ἄορ. γαπήθκα, γαπήθκες, γαπήθκα, γαπήθκα, γαπήθκα, γαπήθκατε γαπήθκανα

Παρτ. γείμ' γαπήμενος, γείσαι γαπήμενος κ. λ. π.

Ἔνεστ. γήμνα γαπήμενος, γήσνα γαπήμενος κ. λ. π.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Υποτακτικὴ

ΑΘΗΝΩΝ

Ἔνεστ. νὰ γαπιέμ' νὰ γαπιέσαι κ. λ. π. (ὅπως ἡ ὀριστικὴ).

Ἄορ. νὰ γαπθῶ, νὰ γαπθῆς, νὰ γαπθῆ, νὰ γαπθοῦμ' νὰ γαπθῆτε, νὰ γαπθοῦνα.

Προστακτικὴ

Ἔνεστ. νὰ γαπιέσαι, νὰ (ἄς) γαπιέτ' νὰ γαπιώστε, νὰ (ἄς) γαπιώνδαι.

Ἄορ. νὰ γαπθῆς, νὰ (ἄς) γαπθῆ, νὰ γαπθῆτε, νὰ (ἄς) γαπθοῦνα,

Μετοχή

Παρτ. γαπήμενος-η ο.

Κλίση περισπωμένου ρήματος ἔνεργ. φωνῆς (ῶ-εἰς)**Ὀριστικὴ**

Ἔνεστ. πορπατῶ -πορπατεῖς -πορπατεῖ, πορπατοῦμ', πορπατεῖτε πορπατοῦνα.

Παρτ. πορπατοῦσα, πορπατοῦσες, πορπατοῦσε, πορπατούσαμ', πορπατούσατε, πορπατούσανα.

Μέλλ. διαρκ. θὰ πορπατῶ, θὰ πορπατῆς κ. λ. π. (ὅπως ὁ ἔνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. θά πορπατήσω, θά πορπατήσῃς, θά πορπατήσῃ, θά πορπατήσουμῃ, θά πορπατήσετε, θά πορπατήσῃνα.

Ἄορ. πορπάτησα, πορπάτησες, πορπάτησε, πορπάτησαμῃ πορπάτησετε, πορπάτησανα.

Παρκ. ἔχω πορπατήσῃ, ἔχεις πορπατήσῃ κ.λ.π.

Ἐπερσ. γεῖχα πορπατήσῃ, γεῖχες πορπατήσῃ κ.λ.π.

Ἑποτακτικὴ

Ἐνεστ. νά πορπατῶ, νά πορπατῆς κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστικὴ).

Ἄορ. νά πορπατήσω, νά πορπατήσῃς κ.λ.π. (ὅπως ὁ ὀριστ. μέλλ. στιγμ.)

Παρκ. νά ἔχω πορπατήσῃ κ.λ.π.

Προστακτικὴ

Ἐνεστ. πορπάτῃ νά (ἄς) πορπατῆ, πορπατεῖτε, νά (ἄς) πορπατοῦνα.

Ἄορ. πορπάτσα νά (ἄς) πορπατήσῃ, πορπατήσῃ νά (ἄς) πορπατήσῃνα.

Μετοχή

Ἐνεστ. πορπατώνδασ.

Κλίση περισπωμένου ῥήματος καθητ. φωνῆς (ῶ-εῖς)

Ὀριστικὴ

Ἐνεστ. ἀρκιούμῃ, ἀρκιέσαι, ἀρκιέται, ἀρκιόμεστε, ἀρκιόστε, ἀρκιούδαι.

Παρτ. ἀρκιούμνα, ἀρκιούσνα, ἀρκιούδνα, ἀρκιούμασνα, ἀρκιόστανό ἀρκιούνδνα.

Μέλλ. διαρκ. θῃ ἀρκιούμῃ, θά ἀρκιέσαι κ.λ.π. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. θῃ ἀρκιστῶ-ῆς-ῆ, θῃ ἀρκιστοῦμῃ, θῃ ἀρκιστῆτε, θῃ ἀρκιστοῦνα.

Ἄορ. ἀρκίστα, ἀρκίσταες, ἀρκίσταε, ἀρκίσταμα, ἀρκίσταε, ἀρκίστανα.

Παρκ. γεῖμαι ἀρκισμένος κ.λ.π.

Ἐπερσ. γήμνα ἀρκισμένος κ.λ.π.

Ἑποτακτικὴ

Ἐνεστ. Νῃ ἀρκιούμῃ, νῃ ἀρκιέσαι, νῃ ἀρκιέται, νῃ ἀρκιόμεστε, νῃ ἀρκιόστε, νῃ ἀρκιούδαι.

Ἄορ. Νῃ ἀρκιστῶ-ῆς-ῆ, νῃ ἀρκιστοῦμῃ, νῃ ἀρκιστῆτε, νῃ ἀρκιστοῦνα.

Παρκ. Νά γεῖμῃ ἀρκισμένος κ.λ.π.

Προστακτικὴ

Ἐνεστ. Νῃ ἀρκιέσαι, νῃ (ἄς) ἀρκιέται, νῃ ἀρκιόστε, νῃ (ἄς) ἀρκιούνδαι.

Ἄορ. Νῃ ἀρκιστῆς, νῃ (ἄς) ἀρκιστῆ, νῃ ἀρκιστῆτῃ, νῃ (ἄς) ἀρκιστοῦνα.

Μετοχή

Παρακ. Ἀρχισμένος.

Τὸ βοηθητικὸ ρῆμα εἶμαι**Ὀριστική**

Ἐνεστ. Γεῖμ', γείσαι, γεῖναι ἢ εἶναι, γείμεστε, γείστε, γεῖναι.
 Παρατ. Γήμνα, γήσνα, γήδανα, γήμαστανα, γήστανα, γήδανα.
 Μέλλ. Θὰ γεῖμ'. θὰ γείσαι κ.λ.π. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Ὑποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ γεῖμ', νὰ γείσαι κλπ. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Προστακτική

Ἐνεστ. Νὰ γείσαι, νὰ (ἄς) εἶναι ἢ γεῖναι, νὰ γείστε, νὰ (ἄς) γεῖναι.

Τὸ ρῆμα ἔχω**Ὀριστική**

Ἐνεστ. Ἐχω, ἔ(χ)εις, ἔχ', ἔχομαι, ἔχτε, ἔχου.
 Παρατ. Γείμνα, γείσνα, γείδνα, γείμαστανα, γείστανα, γείδνα.
 Μέλλ. Θὰ ἔχω, θὰ ἔ(χ)εις κλπ.

Ὑποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ ἔχω, νὰ ἔ(χ)ης κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Προστακτική

Ἐνεστ. Νὰ ἔ(χ)ης, νὰ (ἄς) ἔχ', νὰ ἔχτε, νὰ (ἄς) ἔχνα.

Μετοχή

Ἐνεστ. Ἐχονδας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΣΚΟΠΟΥ

A

Ἀβάλα(ή)=ή μπάλα, τὸ μεγάλο δέμα.—Κουβάν'σμι' μινιά ἀβάλα ἄχυρο.
ἀβέλ'(τὸ)=τὸ ἀμπέλι.—Τ' ἀμπέλ' θέλ' κλάδεμα, ξεπουσπούτισμα (καθά-
ρισμα), λίσκεμα, λάκκισμα, τσάπισμα.

ἀγελάρς(ὲ)=ὁ βουκόλος, ὁ κοινὸς βοσκός, ποὺ βόσκει τὴν ἀγέλη τοῦ χω-
ριοῦ.—Δὲν ἔδωκατ' στὸν ἀγελάρ' τὸ δίκιο τ'.

ἀγανὸς(ὲ)=ἄκανθος. Εἶδη ἀκάνθου εἶναι τὰ ἐξῆς: γαδουραγανοί, τσακί-
ρια (κοντὰ ἀγκάθια), ἀλανιδιές, ἀσπράγκαθα, βουδράκια.

ἀγὸς(ὲ)=τὸ μιλιάδλακο.—Χάλασ' τῆ μύλου ὁ ἀγός.—Ἐφκίαναμ' τῆ μύ-
λου τὸν ἀγός.

ἀδιαφόρετος -η -ο=ἄχρηστος, ἀνωφελής.—Αὐτὰ ἔν' ἀδιαφόρετα.

ἀδρένιο(τὸ)=ἡ δρῶς, ἡ βελανιδιά... ἐπιθ. ἀδρένιος=δρύνος.—Πὲ ἀδρέ-
νιο ξύλο ἔν ἡ θύρα τῆ σπιτιοῦ.—Στὸ Σκοπὸ γείχαμ' πολλὰ ἀδρένια.

ἄθ'(τὸ)=τὸ ἄνθος.—Τὰ ἄθια τῆ βέθρα.—Θὰ πᾶμ' νὰ μαζώζουμ' ἄθια.

ἀκίλ'(τὸ)=τὸ μυαλό, ἡ γνώση.—Νὰ δὲ βαστάς στ' ἀκίλ'.—Δυλιζται τ' ἀ-
κίλ'.—Γέρασα πειά, δυλιζται τ' ἀκίλιμ.

ἀκράνα(τὰ)=τὰ κράνα, ὁ καρπὸς τοῦ ξυλίνδρου κρανιά.

ἀλεξιά(τὰ)=εἶδος σταφυλῶν μὲ μεγάλες κίχκινες κόρες.

ἀλέτρ'(τὸ)=τὸ ξύλινο ἄρτερο. Μέρη τοῦ ἄρτερου εἶναι τὸ πτόθρ' τὸ ἴνι,
τὸ σταθάρ', ὁ ζγός, οἱ ζεῦλες.

ἀλετρεύω=ἀνοίγω ἀυλάκι μὲ τὸ ἀλέτρι.

ἀλετριγιὰ(ή)=τὸ ἀυλάκι ποὺ διανοίγεται μὲ τὸ ἀλέτρι.—Θ' ἀλετρώσουμ'
ἀλετριγιὰ πὲ τ' ἀλέτρ'.

ἀμελέδες(οἰ)=οἱ βοηθοὶ τῶν κτιστῶν (ὁ ἐνικὸς ἀμελής, σπανιώτερος).—
Γείχαμ' πολλοὶ ἀμελέδες στῆ Μπόλ', ποὺ δούλευαμ'.

ἀπιστιὰ(ή)=ὁ ἴμας ποὺ περνάει κάτω ἀπὸ τὴν οὐρὰ τῶν ὑποζυγίων γιὰ νὰ
συγκρατῆται τὸ σάγμα.

ἀργάζουμ'=κατεργάζουμαι.—Ἀργάζουμ' τὸ τομάρ'.

ἀργαλειό(τὸ)=τὸ ἀντὶ τοῦ ἀργαλειοῦ (λάκκου), ὁ ξύλινος κύλινδρος στὸν
ὅποιο περιτυλίσσεται τὸ νῆμα γιὰ νὰ γίνει ἡ ὕφανσις.—Ὁ λάκκος ἔχει δυὸ
ἀργαλειά.

ἀργιάν'(τὸ)=ἀποβουτυρωμένο γάλα, ἀραιωμένο μὲ πολὺ νερὸ καὶ ὑπόξινο
στῆ γεύση.

ἀρκειοῦμ'=χορεύω(ὄρχοῦμαι).—Ἀρκειοῦμ' στὸ γαῖθρὸ ἀδίγκυ.—Ἀρκίστκα
πολλὴ ὥρα.

ἀρρωστικὸ(τὸ)=τὸ προσωριζόμενον γιὰ θεραπεία τοῦ ἀρρώστου φάρμακο ἢ
φαγητό.—Νὰ δὲ γάνουμ' κᾶν' ἀρρωστικὸ, κᾶνα κοτόπλο τὸν ἀρρωστο.

ἀρτίζω=περισσεύω.—Τὸ φατ' ἀρτίζ',—Τὸ νερὸ ἄρτσε.

ἀσκιὰ(ή)=ή σκιά.—Γή ἀσκιὰ τῆ δέδρου.—Σὰ δὲ γαδούρ' πού γλέπ' τὴν ἀσκιὰ τ'.—Ἡ ἀσκιὰ τ' μόν' πέμνε.

ἀσπρόλθος(ό)=λευκόλιθος, ἀφρόπετρα.

ἀφεγίτης(ό)=ὁ φεγγίτης.—Ἐφεζ' ὁ ἀφεγίτης τῆ σπιτιοῦ.

ἀφήκριστος=ἀνουπάκος.—Ἀφήκριστο παιδί ἔναι αὐτό.

ἀφνίζω=βγάζω ἀτμό.—Τὸ ζεστό νερό ἀφνίζ'.—Ἀφνίζω ψωμί=μέ τὸν ἀτμό κάνω τὸ ψωμί νὰ μαλακώσει.

ἀφνός(ό)=ἀτμός.—Τὸ καζάν' βγάζ' ἀφνό.—Ζεστάθκα πὲ τὸν ἀφνό.

ἀφορμεστὲν=ἔξ ἀφορμῆς.—Ἀφορμεστὲν νὰ κατηρθεῖ ξέβκε. (Τὸ ἐπίρρ. ἐκ τῆς λέξεως ἀφορμῆ με τὴν κατάληξη τῆς γενικῆς τῶν τουρκικῶν ὀνομάτων),

ἄφτρια(ή)=ή καπνοδόχος.—Καπνίζ' ἡ ἄφτρια.—Ξεραχνίζουμ' τὴν ἄφτρια. Μέρη τῆς ἄφτριας εἶναι ἡ μαγούλα (ἡ προεσοχὴ ἐπάνω ἀπὸ τὴ φωτιά) καὶ τὸ ράφ' (προεσοχὴ στὸ πρόσθιο μέρος τῆς ἄφτριας).

ἄχεροφάς(ό)=μεγάλο δίκρανο με τὸ ὅποιο μετακομίζουν τὸ ἄχυρο.—Πὲ τὸν ἄχεροφά ρίχουμ' τ' ἄχερο πὰ στὴ βλοκαργιά.

ἄχαμνά(τά)=οἱ ὄρχεις.—Τὸν δῶκε μὴδ' ἔτ' ἄχαμνά.

Μπαβάκ'(τό)=τὸ θαμβάκι. Ἐπίθ. *bahkakias*, *bahkakeros*, *bahkakitikos*.

bahkakistikos.—Πὲ τὸ θαμβάκ' καὶ τὸ μαλλ' φανίζουμ' κάουστὲς.

βαγιῶ(τῶ)=ἡ Κυριακὴ τῶν Βαγιῶ.

Βάτ' θάτ' τῶ Βαγιῶ καὶ τὴν ἄλλη Κυριακὴ,
τρῶνα ψάρ' καὶ κολιὸ τρῶνα κέκκικο ἀδγό.

badakargià(ή)=μεγάλη ποσότης μαζευμένη σωρός.—Γηῦρα μινὰ badakargià καρύδια.

badgià(ή)=πήλινο ἀγγεῖο ἀνοιχτόστομο.—Στὴ badgià θάζουμ' στάρ' καὶ κάνουμ' νισαστέ.

βαρειδ(τέ)=ἡ βαρειά, τὸ ἀτσάλινο ἐργαλεῖο με τὸ ὅποιο σπάζουμ' τίς πέτρες.—Πὲ τὸ βαρειδ' ἀ σπάστε τὴ βέτρα.

basiaς(ς)=γαμβρός ἐπ' ἀδελφῆ.—Γῆρτ' ὁ βασιας μ'.

bañizō=βυθίζομαι, βουλιάζω.—Κεῖ πού πορπατοῦσα βάτσα ὡς τὸ γόνατο.

batōhs(ό)=ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός.

bedél'(τέ)=τὸ χρηματικὸ ποσὸ πού πληρώνει κανεὶς γιὰ ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ στρατ. θητεία.—Ἐκανεσ ἀσκερλίκ';—Ἄχ', πλιέρωσα bedél'.

βεργι(τό)=ἡ βέργα, τὸ σιδερένιο στεφάνι ξυλίνου βαρελαιοῦ

βηλι(τό)=τὸ πέος τῶν ἀρρένων ζώων.

βήλα(ή)=τὸ μεγάλο πέος.

βήλιθρος(ό)=ἡ ὀπὴ τοῦ θηλυκοῦ πού εισέρχεται τὸ πέος τῶν ζώων.

biglízō=εἶμαι μύωψ, παρατηρῶ σὺν μύωψ με ἡμίκλειστα τὰ μάτια.—Αὐτὸ τὸ παιδί βιγλιζ'.

- βιὸ**(τὸ) καὶ **βιδός** (ὁ) = ἡ περιουσία. — Πῆ τῆ *baḅā t'* τὸ βιὸ τρώγ'.
- βίτσα**(ῆ) = ἡ βέργα, λεπτὴ ράβδος. — Κόψαμ' πολλές βίτσες πὲ τ' ἀβέλ' (ἀβελόδοτες).
- βλίκ'**(τὸ) = δέλφαξ (χαιρίδιον).
- βλοκός**(ὁ) = τοῖχος ἀπὸ πλεκτὸ ξύλο ἀσβεστωμένος. — Ἐκαναμ' ἓνα βλοκό.
- βλοῦγος**(ὁ) = τὸ σιδερένιο ἄροτρο. Μέρη τοῦ βλοῦγου εἶναι τὸ βλουγοπό-
δαρο, τὸ νί, τὸ σταθάρ', ὁ ζγός, οἱ ζεῖλες (ἰδ. ἀλέτρι).
- βόσκα**(τὰ) = τὰ ἰσχύα. — Μὲ πονοῦνα τὰ βόσκα μ'.
- βότριδα**(ῆ) = ὁ σκόρος συνών. μόρτσα. — Τὰ τρύπσε γῆ βότριδα τὰ ροῦχα.
- βοῦζνο**(τὸ) = τὸ σφυρί. — Ἐχει ἓνα βοῦζνο πὰ στὸ λαϊμό.
- βουλδουριζούν'**(τὸ) = τὸ πτηγὸ (ὀρτίκι).
- βριγιάνα**(ῆ) = εἶδος ποταμίσιου ψαριοῦ.
- βροστὲ** = προτήτερα. — Ἐφαγα βροστὲ πὲ σένα. — Γῆραμ' βροστὲ πὲ τίς ἄλλνους. **βροστὲ κόμα** = ἀκρίμη προτήτερα — βροστὲ κόμα πῆγα στὸ γῆπο.
- βῶκος**(ὁ) = τὸ βόδι. — Νὰ ζέψουμ' τὸ βαλιόδωκο πὲ τὸ γαδούρ' μαζί.

Γαλόπετρα(ῆ) = ὁ ἀφρόλιθος.

γαργαλόνια(τὰ) = οἱ βάρβαροι. Πὰ γαργαλόνια τραγουδοῦνα.

γαργάρα(ῆ) = μικρὸ φυσεῖο τοῦ σιτηροῦ που τὸ ἐργάζεται μὲ τὸ χέρι.

— Γυρίζω τῆ γαργάρα καὶ φυσῶ γιὰ νὰ ζεσταῶ τὸ σίδηρο.

γασγούτς(ὁ) = ὁ χυδαῖος. Αὐτὸς ἔν' γασγούτς ἄνθρωπος — γασγούταρε!

γέκα(ῆ) = ἡ ἀγκλίτσα. — Τὴν χυγίσε τισβάνς πὲ τῆ γέκα τ'.

γιανίσκω = θεραπεύομαι, γίνομαι καλά. — Ὅδε γῆπινε ὁ ἄθρωπος π' αὐτὸ τὸ ζουμὶ γιάνισκε. — Κάνουμ' τὸν ἄρρωστο ἄρρωστικὸ καὶ γιανίσκει.

γεμενί(τὸ) = τὸ πέδιλον. — Ἐβαλε τὰ γεμενιά τ'.

γέννημα(τὰ) = τὰ σιτηρά. — Ἐγινε τὸ γέννημα γιὰ θέρο.

γεννήματα = γενικῶς ὀνομάζονται τὰ δημητριακά. — Γεννήματα ἔχουμ' τῆ σίκακ', τὸ κριθάρ', τὸ στάρ', τὸ φυσκόσταρο, τῆ θρώμ', τὸ βουρτσάκ' (ρόβη).

γενούμενο = ὄριμο. — Ἡ μουδροῦνα (εἶδος ἀχλαδιοῦ) ἔν' γενούμεν' συνών. φτασμένο.

γίξ'(τὸ) πλ. γίσιγα (τὰ) = τὰ ἴχνη. — Πῆρα τὰ γίσιγα σ' καὶ σ' ἡῦρα. — Φαίνδαι τὰ γίσιγα τῆ λαγοῦ. — Τὰ γίσιγα σ' θὰ πάρω γὼ καὶ θὰ σὲ γηῦρω.

γῆλιος(ὁ) = ὁ ἥλιος. — Βάνει τὸ γῆλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στῆθος.

γιαγίκ'(τὸ) = ἡ καρδιάρα.

γιαγικίξω = δέρνω τὸ γάλα μέσα στὴν καρδιάρα.

γιαγικόξυλο(τὸ) = τὸ ξύλο μὲ τὸ ὁποῖο δέρνουν τὸ γάλα.

γιαράς(ὁ) = ἡ πληγῆ. — Πολλοὺς γιαράδες γιάτρεψα πολλοὺς μαχαιριμέ-
νους (δημοτ. τραγ.)

γιαρμᾶς(ῶ)=ἀλεύρι μὲ νερὸ ἀνκαταμένο ποῦ χρησιμοποιεῖται ὡς τροφή γιὰ τὰ ζῶα.

γιαταῖ=γιατί.—Γιαταῖ τὸ λὲς αὐτό.—Γιαταῖ τὸ γόρρασα.

γιοφκάς(ῶ)=οἱ χηλοπήττες.—Κάνουμ' τὸ γιοφκά πέ τὸ ζουμάρ' πέ τὸ γάλα καὶ τ' ἀθγά.

γιογιλιάνος(ῶ)=ὁ λάρυγγας.—Τὸν ἔπιασε πέ τὸ γιογιλιάνο.

γιολλάδα(ή)=ἡ γραβάττα.—Ἔβαλε τὴ γιολλάδα του.

γιοζλεμές(ῶ)=εἶδος τηγανίτας—Δὲ ἔρω νά -ν-εῦρω μινὰ πούμα νά ψήσω γιοζλεμέδες.

γλωσσή(ή)=ἡ γλῶσσα, ἡ ὁμιλία.—Σὰ δὴ δική μας τὴ γλωσσὴ γηρεύς;

γουγουχτούρα(ή)=ἡ περιστέρα, ἡ δεκοχτούρα. Στὸ φώναγμά της ἔλε-
γαν ρυθμικά: γουγουχτού καὶ μισό, πάει καδίνα στὸ λουτρό, δὲ μ' ἀφίν' νά
κοιμθῶ.

γουλιάρς·α·ρκο=λαίμαργος.—Μπρὲ τὸ γουλιάρ' πόσο τρώγ'.

γουργιάζω=οὐρλιάζω.—Ἄμα γουργιάζ' ὁ σκύλος, κακὸ θὰ μᾶς γέν'.

γραπουνίζω=ροκανίζω ξηρὰ τροφή.—Ἄπικος γραπουνίζ'.

γρατσούνα(ή)=ἀνοιχτόστομο ἀνεῖτα ζῶον ποῦ ἀφίνουν ἐπάνω στὸ πη-
γάδι δεμένο, γιὰ νά πίνουν οἱ διαβάτες νερό.

γύλδιρος(ῶ)=κύλινδρος μὲ τὸν ἑπὶ τὸν ἄλωνα γιὰ ν' ἄλωνίσουν.

—Πάτσι τὸ γύλμα πέ τὸ γύλδιρο.
γύλ(ή)(ή)=ἡ γύλη ποῦ ἀπομένει ἀπὸ τὸ ἔθωρα μετὰ τὸ θρόσπο τῶν σπαφι-
λιῶν.—Γὴ γύλ' πέ τὰ τσιουπρα. (Βλ. Ἄρχαῖον Θρακῆς τ. Δ' σ. 96).

γύψωμο(τό)=τὸ ἀντίδωρο συνῶν λειτουργία (ή) καὶ λειτουργία.—Θά πά-
ρουμ' λειτουργιὰ (γύψωμο) πέ τὸ χέρ' τὴ γὰρ.

γυψώνουμ'=ὕπερηφανεύομαι.—Πολὺ γυψώναςαι, λήγαρα ταπεινώνεσαι.

Δ

δάγμα(τό)=δάγκωμα.—Τὸ δάγμα τὴ σκύλου μ' ἔμεινε.

δανάδ'(τό)=ὁ μικρὸς ταῦρος—Γόρασ' ἕνα δανάδ'.

δεματκό(τό)=τὸ δέμα ποῦ δένομε τὸ δεμάτι.—Δήνουμ' τὸ στάρ' πέ τὸ δε-
ματκό.

δήνω=δένω.—Δήνω τὸ γαδούρ' στὴ βαλιουργιά.—Δῆσ' τὸ γαδούρ'. —
Ἔθησα τὸ γαδούρ'.

διαβαίνω=πηγαίνω, ταξειδεύω, φεύγω, σχολῶ ἀπὸ τὴν ἐργασία, πηγαίνω
στὴν ἐργασία.—Διαβκίν' ὁ Φλεβάρς.—Διάβαιναμ' στὴ ξενιτεὶὰ τὰ καποτνὰ τὰ
χρόνια.—Διάβκε πέ τὸ χωράφ'.—Διάβκε πέ τὸ σπίτ'.

διάζω=διάζω, ἀναγκάζω.—Τὸν διάσε ἡ γυναῖκα τ'.

διαχνίζω=διηθῶ.—Διαχνίζω τὸ γάλα.

διαχιστήρι(τό)=τὸ σῆστρον, ἡ κρησάρια, τὸ διῶλιστήριον.

δίμιο(τό)=ἡ ἀμοιβὴ ποῦ πληρώνεται γιὰ ὀρισμένη ὑπηρεσία.—Ἄ δάσκα-

λος πήρε τὸ δίκιο τ'.—Ὁ παπᾶς πήρε τὸ δίκιο τ'.—Ὁ γιατρὸς πήρε τὸ δίκιο τ'.

διχανίζω—παρατηρῶ ἀφηρημένος.—Δγές τονα πῶς διχανίζ'.

δόνς(ό)—τὸ πτηνὸν ὃ γκιόνης, κλαψοπούλι.

δουκάνη(ή)—ἡ ροκάνα τοῦ ἄλωνίσματος—Οἱ τσικμακόπετρες τῆς δουκάν.

δουκῆλλι(τὸ)—ἡ δικέλλα, δίχηλος ἄξινη. Μέρη τῆς δουκῆλλης εἶναι τὸ μανίκι, τὸ κοβάν', ἡ σμίλα.

δουκουρτζούν'(τὸ)—σωρὸς ἀπὸ δέκα ἐπτὰ συνήθως δεμάτια σιτηρῶν.—

"Ἐκαναμ' πολλὰ δουκουρτζούνια σήμερα. Καὶ παιγνίδι, ὅπως τὸ σκάκι, μὲ φασόλια, πάνω σὲ τετράγωνο τὸ ἓνα μέσα στὸ ἄλλο.

δουκράνι(τὸ)—τὸ δίκρανο.—Πήρε τὸ δουκράν' καὶ δουκρανίζ'.

δουκρανίζω—λιχνῶ μὲ τὸ δίκρανο.

δουλιέρς'(τὸ)—ἐργατικός.—Γεῖσαι δουλιέρς, νὰ γέν'καὶ τὸ παιδί σ' ἔτσ'.

δράπανος(ό)—σιδερένιος κοχλίας μὲ τὸν ὅποιο τρυποῦν τὰ σίδερα οἱ σιδηρουργοί.

δρεμόνι(τὸ)—μεγάλον κόσκινον μὲ τὸ ἕπειο καθαρίζουν τὰ σιτηρά.

δρεμονίζω—καθαρίζω τὸ σιτάρι μὲ τὸ δρεμόνι.—Δρεμονίζω πὲ τὸ δρυμόν'.

δρέχω—τρέχω.—Τότες δρέχνα οἱ καλόνερ' στὰ χωριά.—"Ἐδρεξάμ' παντριοῦ.—Σὰ δὲ σὲ δρέχ' μὴ δρέχ'.

δρῆμα(ή)—ὁ θάμνος—Μέσ' τῆς δρῆμας οἱ δρῆμες.

δρουβάς(ό)—στρογγυλὴ πέτρα μὲ τὴν ὅποια τρίβουν τὸ ἄλας.—Πὲ τὸ δρουβά τρίβουμ' τὸ ἄλας.

δρουῖλλος(ό)—στρογγυλὴ πέτρα.—Ἐβρίξ' ἓνα δρουῖλλο καὶ τὸν ἔστραψε μέσ' τῆς γορφῆς.

δουλίζω—τυλλίσσω.—Δουλίζω τὸ βουνάρ' δουλίζουμ'—τυλλίσσομαι, ζαλιζομαι.—Δουλίζεται τ' ἀκίλι μ'.

δωγμός(ό)—ὁ διωγμός.—Στὸ δωγμὸ ἔφυγαμ' πὲ τῆς Θράκης.

E

"Ἐκα—στάσου (ἀπὸ τὴν προστ. στέκα τοῦ ρ. στέκω).—"Ἐκα τίτσινα νὰ σὲ πῶ (στάσου λίγο νὰ σοῦ εἰπῶ).

εφαλὸς(ό) καὶ νεφαλὸς (ό)—ὁ ὀμφαλός.—Φοβοῦμ' μὴν ἔπεσ' ὁ ἔφαλός τ',

Z

ζεμνιά(ή)—ἡ δοκὸς ποῦ συνδέει τὸ ζυγὸ τοῦ ζώου καὶ τῆς δουκάνης τοῦ ἄλωνίσματος.

ζηνοκέδς(ό)—ὁ οἰστρος, ἡ ἀλογόμυγα.—Τὸν τίθισε ζηνοκέδς.

ζίγρα(ή)—νωπὸ ἔδαφος.—Στὶς ζίγρες φυτρώννα πολλὰ χορτάρια.—Στὶς ζίγρες λένα πὸν' νεράδσες.

ζιγρίξ'—βγαίνει νερὸ καὶ κάνει τὸ ἔδαφος νοτερό.—Δῶ ζιγρίξ'.

ζνίχ'(τὸ)=ὁ τράχηλος τῶν βοδιῶν.—Πρῆσκει τὸ ζνίχ' τῇ βοδιοῦ μας, ἀ τὸ κάψουμ' πὲ τὸ τοῦδλο.

ζούλα(ή)=πολὺ ὄριμο.—Τὸ κεράσ' ἔναι ζούλα, τὸ σῦκο ἔναι ζούλα.

ζουλόφονος-η-ο=ζηλόφθονος.—Αὐτὸς ἔν' ζουλόφονος.

ζουλιάζω=ὄριμάζω πολὺ.—Ζούλιασε τὸ σῦκο.

Θ

Θαλασσοπούλ'(τὸ)=ὄνομασία πτηνοῦ μαύρου μικροῦ. (Στὴν Πελοπόννησο κορέλλα).

θέατρο(τὸ)=τὸ θέατρο, γελοῖος ἄνθρωπος.—Θαρεῖς καὶ γήδανα κανεῖνα θέατρο.—Μὴ γίνεσαι θέατρο.—Θέατρο ἀ γίνουμ'.

θεμονιά(ή)=θημονιά, σωρὸς θερισμένων δημητριακῶν, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀλωνισθεῖ.

θλύκωση(ή)=τὸ θηλύκωμα, ἡ κλειδίωση.—Ἡ θλύκωση τῇ μάκου (τοῦ ἀστράγαλου).

θλυκώνουμ'=θηλυκώνομα ἀντίθ. **ζεθλυκώνομη**.—Ξεθλυκώθηκα χωρὶς νὰ τὸ θυγῶ.

θρεμίδ'(τὸ)=τὸ θρύψαλο.—Τῆς πέτρας τὰ θρεμίδα.

θυμητικό(τὸ)=ἡ μνήμη.—Γὰς πρωτῆνες γυναῖκες ἔχνα πολὺ θυμητικό.—

*Ἐχνα τὸ θυμητικό μ' ἀε νονίζω.

Ἰβρισίμ'(τὸ)=κλωστή μεταξωτή.

Ἰβρισμένιος ια-ο=μεταξωτός.—Ἰβρισμένο πανί.

ἰζαργιές(ὁ)=ἡ δικαστικὴ κλήση.—Γῆρτ' ὁ ἰζαργιές.

ἰκράμ'(τὸ)=τὸ κέρασμα.—Θὰ κάνουμ' ἰκράμ'. — Μᾶς ἔκαναν ἰκράμνια.

Κ

Καβάλ'(τὸ)=τὸ χῶμα ποὺ ἐξάγεται ἀπὸ σκαπτόμενο χανδάκι καὶ ρίχνεται ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ καὶ σχηματίζει ὄχθες.—Ἐκαναμ' καβάλ' πὲ τὸ χαδάκ'.

καγλί(ή)=δίτροχο ἀμάξι.—Κάται πάν' στὴ καγλή.

καθανείνας=καθένας.—Καθανείνας ἄνθρωπος.

καϊνάκ'(τὸ)=τὸ κεφαλάρι.—Τὸ νερὸ θγαίν' καϊνάκ'.

καϊνής(ὁ)=ὁ γυναικάδελφος.—Γῆρτ' ὁ καϊνής μ'.

καλαβόν'(τὸ)=ὁ ἀραβόσιτος. Συνών. παπαδιά (ή), μαμούλ' (τὸ), φυσκόσταρο (τὸ), φλάσκα (ή).

καλυβγιανή=ἐπίθ. τῆς Παναγίας.—Πανεῖξα ἡ Καλυβγιανή (ἐορτάζει τὴν 23 Αὐγούστου).

καμάς(ὁ)=σφήνα, παρτίδα παιχνιδιοῦ.—Φέρ' τὸ γραμᾶ πὲ κεῖ.—Σ' ἐνίσκα ἔνα γραμᾶ.

κάμνω=κάνω, ὀργώνω.—Θά πᾶμ' στὸ χωράφ' νά κάμνουμ'.

καμτσουρίζω=μισοκλείνω τὸ μάτι, κάνω μάτι.—Τὸ καμτσούρσε τὸ κορίτσ'.

καμμῶ=καμμύω, κλείνω τὸ μάτι.—Κόμα δὲ κάμμσα μὲ σήκωσανα.—(κάμμε, κάμμε, κάμμε... φωνάζουν τὰ παιδιά, ἔταν πηγαίνουν νά κρυφθοῦν στὸ παιχνίδι κρυφτούλι).

καναράς(ῶ)=μεγάλη ριζιμιὰ πέτρα.—Χτύπησε τὸ γαναρά πὲ τὸ βρειό.—Κεὶ ὄξω στὸ γαναρά.

κανάτια(τὰ)=τὰ ξύλινα παραθυρόφυλλα.

κανείνας=κανένας.—Κανείνας δὲ βήγαιν' ὄξω πὲ τὸ χωριό.

κανέλλα(ή)=ἡ στρόφιγγα τοῦ θαρελιοῦ.—Γυρίζω τὴ γανέλλα τῆς τίνας.—(Τίνα=πολὺ μεγάλο ἀσάλευτο βρέλι πού ἔρριχναν τὰ τσοῦπρα).—Ἐδάλα τὴ γανέλλα στὸ θαρέλ'.

καπλαρίζω=γεμίζω, χορταίνω.—Καπλάτσε τортаλίτ'. — Καπλάτσε γὴ καρδιά μ'.

καποινός (κάποτε) ἢ ὁ=παλαιὸ ἀρχαῖος.—Καποινὰ πράματα ἐν' αὐτά.—Καποινὴ γλωσσή.

καπιζω=ἀρπάζω.—Κάπιτσε μὴνὰ πέτρα καὶ γιουρούστσε.

καρβαζάν(τό)=τὸ στέλεχος τοῦ θάμνου.

καρβανίη(τό)=ἀρρώστια τῶν ὀστέων ἐκ τῆς ὁποίας μαυρίζετ' ἡ σκεκὴ ὀστέονο μέρα καὶ ἡ μαυρὴν αὐτὴν σὰν ἀγὰ μεταδίδεται σ' ἄλλο τὸ σῶμα. Συνήθως ἀνάτος.

καρραγιοβρέκ(τό)=μαῦρο φατωμένο σταφύλι.

καρούλ(τό) πληθ. καρούλια(τὰ)=πικροὶ τροχίσκοι πού συγκρατοῦν τὸ ξυλόχτενο στὸν ἀργαλειό.

καρφώνω=θάζω ἓνα καρφί, μὲ τὰ λόγια θάζω ἓναν ἄλλο στὴ θέση του, καθηλώνω.—Χωρατεύ' καὶ τις καρφών'.

κασμέρεμα(τὸ)=ἡ εἰρωνεία ἢ κοροϊδεῖα.—Ἄφς τὰ κασμερέματα.

κασμερεύω=εἰρωνεύομαι, κοροϊδεύω.—Γιατατὶ μὲ κασμερεύς;

καταξύλιασμα(τὸ)=τοῖχος χτισμένος μὲ τοῦβλα καὶ ξύλα.—Σπίτ' μὲ καταξύλιασμα.

κατάρρετα(τὰ)=τὰ ἄκρα τῶν κεραμιδιῶν τῆς στέγης ἀπὸ ἔπου τρέχει τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Συνών. οἱ κεραμόδοδες. Στὶς Σαρ. Ἐκκλ. κατέρρατα.

κατήχανο(τὸ) πληθ. κατήχανα (τὰ)=οἱ δοκοὶ ἐπάνω στὶς ὁποῖες τοποθετοῦν τὰ θαρέλια.

κάτια(τὰ)=τὰ φύλλα, τὰ στρώματα.—Ἡ κουβέρτα ἔχει τέσσερα κάτια.

κατλαβάκ(τὸ)=τὸ κυβίστημα, κατρακύλισμα.—Κατρακυλώντας ἔκανε τέσσερα κατλαβάκια.

κατόργο(τὸ)=ἡ καταβολάδα τοῦ ἀμπελιοῦ πληθ. κατόργα (τό)—Νὰ φκιάσοῦμ' ἓνα κατόργο.

κατσαριά(ή)=ὄνομασία τοῦ κέδρου.

κατωζύγ'(τὸ)=τὸ ξύλο ποῦ περνοῦν κάτω ἀπὸ τὸ λαϊμὸ τῶν ζευγμένων ζώων γιὰ νὰ συγκρατιέται ὁ ζυγός.—Πέρασα τὸ κατωζύγ' στὸ ζγό.

κενδὶ(τὸ)=τὸ δειληγός.—Ἐφαγαμ' τὸ κενδὶ κι' ἀρκίνισαμ' τὴ δουλειά.

κελεμπέκ'(τὸ)=ἀρρώστια τῶν προβάτων, ἄλλο κλαπάτσα.

κερκινέζ'(τὸ)=τὸ γεράκι.

κερτίκ'(τὸ)=ἡ ἐγκοπὴ τῆς τσέτλας (ἴδ. τσέτλα)

κεφαλή(ή)=στὴ φράση κατ' κεφαλὴν, τὸ κάτω μέρος τοῦ χωραφιοῦ, (ἀλλοχρὸ κώλαρη), πάν' κεφαλὴ=τὸ πάνω μέρος τοῦ χωραφιοῦ (ἀλλοχρὸ κέφαλη).

κηδεύω=φροντίζω περιποιοῦμαι.—Κήδεψα τόσα παιδιά! — Κηδεύω τὸ παιδί.—Σὲ χαϊδεύω σὲ κηδεύω, τί ἄλλο θέλς.

κιβρίτια(τὰ)=τὰ σπέρτα.—Πὲ τὰ κιβρίτια νάφτουμ' τὴ σιτά.

κιζιλτζές(ὁ)=εἶδος σίτου.

κινκάτος -η -ο=κόκκινος.—Τὰ χαλιάμ' τᾶβαψα κινκάτα.—Κινκάτες μελτζάνες

κιουλβαστή(ή)=πριζόλες καπνιστές.—Θα κῆμ' κιουλβαστή.

γκικλίδ'(τὸ)=ἔτσι ὀνομάζονται τὰ μαλλιά, εἰάν εἶναι στριφογυρισμένα, σγουρά.—Ἐκανε τὰ μαλλιά τ' γκικλίδ'.

κλούστικος=κλούδιος.—Ἐνα κλούστικὸ ἄντρο.

κλώκα(ή)=ἡ κλώσα.—Κάθεσες κλώκα.—Δὲ φάσαλε ἡ κλώκα τὰ πάλια.

κουτάζουμ'=ἡ ἐπιρρα, συνακώμα.—Ἄ δε κοιτάζουμ' χαρτεμάτα.

Βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ γοιτζάται

κοκολέκα(ή)=ἡ ράβδος τοῦ δουκάλου μὲ παχὺ τὸ ἐν ἄκρον.

κοκκώνα(ή)=θωπευτικὴ προσηγορὰ γυναικας, ἡ ζωγραφιά.—Καὶ ὄνομα βαφτιστικὸ.—Κοκκών' (ἡ κυρὰ Κοκκών').

κολλητικός -ιά -ο=μεταδοτικός.—Κολλητικιά ἀρρώστια.

κολτούκ'(τὸ)=ἡ μασχάλη.

κολύβα(ή)=ἡ καλύβη.—Σκεπάζω τὴ κολύβα πὲ τὰ σάλματα.—Ὀδες γήρ-ταμ', κολύβες γήδανα δῶ.

κόμ(α)=ἀκόμη.—Κόμ' καλύτερος πὲ γουλονός. Μὲ τὸ ἐπίρρ. κόμ(α) σχηματίζεται καὶ ὁ ὑπερθετικὸς τῶν ἐπιθέτων καὶ ἐπιρρημάτων: Κόμ' χειρότερος, κόμ' μεγαλύτερος, κόμ' μικρότερος, κόμ' καλύτερος, κόμ' χειρότερα, κόμ' προχτές, κόμ' μεθαύριγιο, κόμ' προπερσι κ. ο. κ.

κόρδες(αί)=τὰ τέλια τοῦ βιολιοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐντατῶν ὀργάνων. Κόρδα (ή)=ἡ ἑλαστικότης.—Τὸ ψωμί ἔχ' κόρδα ἢ τὸ ψωμί κορδίζ'.

κόρζα(ή)=ἀρρώστια τῶν ὀρνίθων ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκαθαροσία συνήθως.

κόσημα(τὸ) ἄλλως κοινήμ'(τὸ) καὶ κουτσουβάκ'(τὸ)=συνήθως ἀπαντᾷ στὸ πλῆθ. κοτήματα(τὰ)=δίστιχα εὐθύμα, συνήθως ποῦ λέγονται στὰ διάφορα γλέντια.—Τραγοῦδι καὶ κοτήματα σὰ θέλ'ς γιὰ νὰ μάθ'ς, πάρ' χαρτί καὶ πέννα

- καί κάτσε νά τά γράφῃς.—"Ade νά ποῦμ' κουτσουβάκια νά γελάσουμ'.
- κουγι**(τὸ)=λάκκος, γούβα.—"Ενοιξα ἕνα κουγι νά ρίξω κερέτο' (ἀθέσει).
- κουδράτο**(τὸ)=συμβόλαιο, ἡ συμφωνία.—"Εκανα κουδράτο.
- κουδούρα**(ῆ)=ὑπόδημα ἀνοιχτό.—Τῆ παπποῦ οἱ κουδούρες.
- κουδουρᾶς**(ὀ)=ὁ κατασκευάζων κουδούρες, τσαγκάρης, ἄλλως κουδού ρατζίης, γεμιτζής.
- κουδράδια**(τὰ) καὶ **κουδραδέπλα**(τὰ)=ξύλα κομμένα κοντά, κοντά.
- κουδροσ**=κοντός.—Τῶνα τὸ χέρ' ἔν' κουδρο.—Κουδρα νά τὰ κόβς σύ.
- κουκουρίζω**=χτυπῶ τὸ ρόπτρο τῆς θύρας.—Κουκούριξε τῆ θύρα.
- κουκούρισμα**(τό)=τὸ χτύπημα τοῦ ρόπτρου.—Κούγω κουκούρισμα στῆ θύρα.
- κουκουριστήρ***(τὸ) συνών. **κουκούρ***(τὸ)=τὸ ρόπτρο τῆς θύρας.—Μὴ χτυπᾶς τὸ κουκούρ'.
- κουλκούτα**(ῆ)=μικρὴ στάμνα.—Μνιά κουλκούτα νερό.
- κουμιλιὰ**(ῆ)=σωρός.—Μνιά κουμιλιὰ στάρ'.
- κουπάνα**(ῆ)=ξύλινη λεκάνη πελεκητή.—Πλύνω μέσ' τῆ γουπάνα.
- κούρα**(ῆ)=θεραπεία, τὰ ἴατρα.—Ἐλάνα κούρα.—'Ο γιατρὸς πήρε τῆ γούρα τ'.
- κουρβουλώνουμ**'=μένω κινητός.—Τῆρ' ἕνας δῶ καὶ κουρβουλώθηκε.
- κουρδοκέλλα**(ῆ)=κουδούρα ἀνοιχτή.—Κουρδοκέλλα νά γέμ'.
- κουριάξω**=κόβω τὸ ξύλο σὲ μικρὰ μέρη.—Κούργιασα τὰ ξύλα.
- κουρι**(τὸ)=τὸ δάσος.—Κούρῶμ' πὲ τὰ κουρι ξύλα.
- κουρτσουλιώτς***(ὀ)=ὁ κορδαλῆς ὑπέκρ. κουρτσουλιωτόπλο.
- κουσκουσ'**(τὸ)=εἶδος τραχανᾶ σὲ σχῆμα σκάγιου ποῦ γίνεται μὲ ἀλεύρι, γάλα καὶ ἀβγά.
- κουτούλκος**—η-ο=κλαδεμένος.—Πέμνε κουτούλκο τὸ δῆδρο.
- κούτσα**(ῆ)=ἡ διχάλα, διχαλωτὸ ξύλο.—Κρεμούσανα μνιά κούτσα.
- κουτσοβολιάξω**=ἀρχίζω νά σκάφτω τὸ ἀμπέλι ἀπὸ τὸ ἀκραῖο κλῆμα, (κουρβούλι, κουτσουλόλι), ρίχνοντας τὰ χῶματα πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀμπελιοῦ γιὰ νά σχηματίσω ἔβολς (σφραυμένο χῶμα).
- κούσωτου**(τὸ)=εἶδος κεχριοῦ (λ. Τ.).
- κούχταλο**(τὸ)=ἐρείπιο, πολὺ γερασμένος ἄνθρωπος.—"Ἐγινε κούχταλο (ῆ) χούφταλο).
- κοφτερῆ**(ῆ)=ἡ κόψη τοῦ μαχαιριοῦ.—Κιορλέδσε γῆ κοφτερῆ τῆ μαχαιριοῦ (=δὲν κόβει).
- κρίνα**(ῆ)=τὸ χάρτινο κουτί.—Λῶσε μ' μνιά κρίνα τσιγάρα.—Βάν' τὰ μαδῆλια μέσ' τῆ κρίνα.—"Ἄλλως κρινι(τὸ) κργιάς(τὸ)=κρέας.—Ψούσσα κργιάς.
- κρόκος**(ὀ)=τὸ γνωστὸ γιὰ τὴν κόκκινη βαφή, ποῦ βγάζουν ἀπὸ αὐτό, ὁ κρόκος τοῦ ἀβγοῦ.—"Ἀρέζω τίς κρόκ'.

κρυβιοῦμαι=κρύβωμαι.—Κρυδιέται μέσ' τῆ λούρη.—Κρυθήθηκε στῆ γί-
σβα (κατώγι)

κσός-κσῆ-κσό=χρυσός-ῆ-ὸ ὑποκορ. κσούταικος=χρυσούταικος, κκλού-
ταικος.—Κσῆ δουλειά ἔκανε.—Κσός ἄθρωπος ἔναι.

κωλάνι(τό)=ζώνη πλατειά τῶν γυναικῶν ποῦ πορποῦται μπροστά μέ δυό
πλατειές πόρτες, ὁ ἴμας ποῦ περνάει κάτω ἀπό τὴν κοιλιά τῶν ὑποζυγίων γιά
νά συγκρατῆ τὸ σάγμα.

Λ

λαθωμένος-η-ο=τρελλός, ἀλλόφρων.—Σά λαθωμένος φαίντα.—"Ἐφυ-
γαμ' νηστικοί πέ τῆ γαταστροφή καί λαθωμέν'. μᾶς κυνηγούσανα.

λακίζω=ξελακκῶ.—Λάκκισα τ' ἄβέλ' σήμερα.

λάκκος(ὸ)=ὁ ἀργαλειός, ὁ λάκκος (γούβα).—Στὸ λάκκο φαίνουνα πανί.

λαλήματα(τά)=τὰ ὄργανα.—Παίζ'να τὰ λαλήματα.

λαμνί(τό) σωρός ἀλωνισμένου σιταρισῶ.

λαπισίνι(τό)=μάλλινη κάλσα κατασκευασμένη μέ σαχιάκι.

λεγνός-ῆ-ὸ=ρηχός, ἀδαθής.—Λεγνὸς γιόλι (ρηχὴ λίμνη), λεγνὴ τρύπα.

λινοβόθειο(τό)=ἡ ἀλληλοβοήθεια ποῦ γίνεται στὸ σκάψιμο τῶν ἀμπε-
λιῶν, ἰδίως μεταξὺ τῶν θηλέων.—Μεθαόρετο στὰ λινοβόθεια θὰ σὲ ὀγιούμ'.

λιαλιουρίζε=λαμπυρίζε, σαλαγίζε.—Λιαλιουρίζε τὸ νερό, λιαλιουρίζε τὸ
σίδερο.

λιαλιούρισμα(τό)=σελάγισμα.

λιαλιῶ=κτυπῶ, φωνάζω τὰ ζῶα.—Λιαλιῶ τὰ βόδια ἱρέ.—Λιαλιῶ τις βῶα'.

λίγδα(ῆ)=τὸ λίπος πληθ. λίγδες (ὀί)=μικρά (μικρά σύννεφα, σωρευμένα
στὸν οὐρανό.—"Ἐδῶλαμ' τῆ λίγδα πέ τὸ γουρῶν'. —'Ο οὐρανός ἔν' γιομάτος
λίγδες.

λιθοπάτις(ὸ)=πρήξιμο τῆς φτέρνας τοῦ ποδιοῦ συνών. ταβάν'(τό).

λίσκεμα(τό)=τὸ σκάλισμα μέ τὸ δικέλλι, ἄλλως λίσκος.—Τ' ἄβέλ' θέλ'
λίσκεμα.—Πήγα στὸ λίσκο. **λισκεύω**=σκαλίζω.

λίτζια(τῆ)=τὰ ἱαματικά λουτρά.

λοβοτι(ῆ) ὄνομ. λαχανικοῦ· ἄλλοῦ λεποντιά.—Δάχανο καί λοβοτι καί
τσουκνίδα τρυφερὴ (δημοτ. τραγούδι).

λογιάζω=δiléπω.—Δὲ λογιάζεις.

λοδρι(τό)=μικρὸ κομμάτι στρογγυλό.—Τὸ ἄλας δὲν ἔναι φιλό, ἔχ' καί
λοδριά μέσα.—Θέλω ἕνα λοδρι τυρί.

λοδρίζε=μέ τὴν ἀφή φαίνεται πὼς εἶναι χονδρό.—Λοδριζ' μέσ' τὸ
χέρι μ'.

λόα'(τό)=μίγμα ἀπο βαμβάκι, λάδι καί τριμμένο ἀσδέστη πρὸς συγκόλ-
ληση σπασμένων ἀγγείων· ἄλλως λουκιούν'(τό).

λουλόκαδος(ὸ)=ἕνας λέθης ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων κατὰ τὴν ἀπό-

σταξη τῶν στεμφύλων πρὸς ἐξαγωγήν τοῦ ρακιοῦ, πού περιέχει ψυχρὸ νερὸ καὶ διὰ μέσου τοῦ ὁποίου περνᾷ ὁ λουλάς.

λουλούκα(ή)—τὸ ράμφος.—Γῆ λουλούκα τῆς ὄρνιθας.

λούνα(ή)—ἡ καλαμιὰ τῶν σιτηρῶν.—Γῆ λούνα ἐν' μελίχλωρῃ.

λόυρα-λόυρα—γύρω-γύρω.-Λόυρα -λόυρα στὸ σπίτ' κρεμούσκα σταφύλια.

λούφ'(τὸ)—τὸ παιχνίδι τὸ λεγόμενον ἀλλοῦ ντάλια. Οἱ παίχτες ἔχουν δυὸ μικρὲς βέργες. Ζυγίζουν τὴ μιὰ πάνω ἀπὸ μικρὴ τρύπα εἰς ὕψος 0,50 περίπου καὶ τὴν ἀφίνουν νὰ πέσει. Κατόπιν τὴν κτυποῦν μὲ τὴν ἄλλη στὸ ἓνα ἄκρον, ὥστε νὰ ἀναπηδῆσει καὶ μὲ τὸ ἀναπήδημα αὐτό, τὴ χτυποῦν γιὰ δευτέρῃ φορὰ ὥστε νὰ φύγει μακριά. Νικητὴς ἐκεῖνος πού θὰ μπορέσει νὰ πετάξει μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο σὲ μεγαλύτερη ἀπόσταση τὴν δάλια. Ὁ κάθε παίχτης χτυπᾷ τρεῖς φορές. Στίς Σαρ. Ἐκκλησίαις: *τσελίκ'*.

M

Μασγιά(ή)—ἡ πυράγρα.—Πάρ' τὴ μασγιά καὶ τράβα τὸ καρβούν'.

μαγαράς(ὲ)—τὸ σπήλαιο.—Κλειστὸν καὶ μέσ' τὸ μαγαρά.

μάγανο(τὸ)—ἐργαλεῖο πλεκτικῆς. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα ἐλάσματα ξύλινα σὲ σχῆμα ὀρθογωνίου. Ἀπάνω τεταίνεται τὸ πανί πού θέλουν νὰ κεντήσουν. Συνών. *κιεργέφ'* (τὸ).

μάδαλος(ὲ)—ὁ μάνδαλος. Ἑλλῆνας γινώσκων σύρτης, πού χρησιμεύει γιὰ τὸ κλείσιμο τῆς πόρτας.—Ὁ μάδαλος τῆς πόρτας.

μαδήλα(ή)—ἡ δερματίνη προσεγγιὴ κάτωθεν τοῦ λαίμου τῶν βοδιῶν.—Τὴ βοδιοῦ ἢ μαδήλα. Συνών. *φουγούνα* (χωρίως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων).

μαδίζω—μαλώνω.—Γοὶ γειτόνσές μας μάδσανα.

μαθὸς-ἡ-ὸ—ἐκεῖνος πού μαθαίνει, πού συνηθίζει καὶ παθ. ἐκεῖνος πού μαθαίνεται, συνηθίζεται.—Ὁ παθὸς ἔναι μαθὸς.—Γῆ δουλειὰ ἔναι μαθή.

μάϊνα(ή)—παιχνίδι πού παίζουν τὰ παιδιὰ χωρισμένα σὲ δυὸ ομάδες. Στὸ μέσο τῶν δυὸ ομάδων δάζουν μιὰ πέτρα. Βγαίνει κάθε παίκτης ἀπὸ τὴν ομάδα του καὶ προσπαθεῖ νὰ πατήσει τὴν πέτρα, προτοῦ τὸν χτυπήσει ἓνας ἀπὸ τὴν ἄλλη ομάδα. Ὅταν βγαίνει φωνάζει: «πατῶ, καλέ, καὶ βγαίνω».

Ἄμα ὁ παίκτης τῆς ἀπέναντι ομάδος τὸν χτυπήσει, φωνάζει: «μάϊνα» καὶ ὁ χτυπηθεὶς γίνεται αἰχμάλωτος. Ἔτσι συνεχίζεται τὸ παιχνίδι καὶ νικητρία ὁμάδα εἶναι ἐκεῖνη πού ἔχει τοὺς πιὸ πολλοὺς αἰχμαλώτους.

μάκος(ὲ)—ὁ ἀστράγαλος.—Χτυπᾷ στὸ μάκο.—Ἡ θλύκωση τῆ μάκου.

μαλκοπόδς(ὲ)—προσωνομία τοῦ πετεινοῦ πού ἔχει πολλὰ φουντωτὰ πτεῖλα στὰ πόδια. Ἄλλως *μαλλοπόδικος*.

μανίκι(τὸ)—τὸ μανίκι τοῦ σακκακιοῦ, ὁ στελεθὸς τῶν σακπτικῶν ἐργαλείων γενικώτερα κάθε λαβῆ.

μαδιὰ(ή)=ή μαντεία. μαγεία, προφητεία. — Τόκανε καλή μαντιά και πιάστηκε.

μαξούλ'(τό)=ή έσοδεία. — Ἐκαναμ μαξούλ' καλό.

μαραδιάζω=μαραινομαι. — Τό κυδών' μαραδιάζ' (και μέσ. μαραδιάζεται).

μαρκιέται=μυρικήζει. — Τό θόδ' μαρκιέται. — Ὅσα πράματα μαρκιούνδαι τρώγνδαι, θα δέ μαρκιούνδαι δέ θρώγνδαι.

μέδιο(τέ)=ό γάϊδαρος. — Ἐχει ζεμένα δυο μέδια στη γαγλή.

μέλαδρος(ό) και μέλαδρο (τό)=είδος δρυός.

μελγάρ'(τό)=ή θρεγματική χώρα της κεφαλής. — Τόν δώκε μνιά στό μελγάρ.

μελίχλωρος=πρασινωπός. — Τό χωράφ' γήδανα μελίχλωρο. — Τό στάρ' έναι μελίχλωρο κόμα.

μέτρο(τό)=μέτρο των ύγρων, χωρητικότητας όκτώ όκάδων.

μήνας(ό)=ό μήνας. Ὀνόματα μηνών: ό Μεγάλος ό μήνας (Γενάρης), Φλεβάρς, Μάρτς, Ἀπρίλς, Μάης, Θεριστής, Ἀλωνιάτς, Ἀγουστος, Σταυρός, Ἀϊ-Δημήτρης, Ἀγιαδριās, Χριστουγεννιάτς.

μισσιόλες(οί)=τά κατύματα. Συνών. μοσιπια.

μιτάρ'(τό)=τό έξάρτημα του άρκαλιού, δια του όποίου μετακινούνται τά νήματα.

μοίρα(ή)=μικρόν μέρος, τεμάχιον. — Ἐκαναμ τό κριας μίρας μοίρες.

μοιράς(ό)=ή περιφέρεια. — Ἄκα περσέε τό ύσταμο έν' ό μοιράς τη Σκοποῦ. — Ὁ Σκοπός γείχε δυο ώρες μοιρά.

μοιριδοχάρτ'(τό)=τό χαρτί που διατίετ' ό παπάς για τίς ψυχές. — Τή παπᾶ τό μοιριδοχάρτ'. Συνών. Ψυχοχάρτ' (τό).

μόλα(ή)=τό σχόλασμα. — Θα κάνουμ' μόλα.

μόνω=όρκήζομαι. — Θα σέ βάλω νά μώσς. — Πήγε στην έκκλησιᾶ και τόν έδαλανα κι' έμωσε.

μοσκίζω=μυρίζω, μεσ. μοσκίζομαι=μυρίζομαι. — Μοσκίζ' τό λουλούδ'. Δέ μοσκίσα τό δαχτύλι μ' νά ξαίρω που με θέλς. — Μοσκίζουμ' τό τριαδάφλλο. — Μόσκίζανα τά θουνά της Θράκης. — Δέ γείσαι λουλούδ' νά σέ μοσκιστοῦμ'.

μούκια(ή)=μάλλινος στρογγυλός σκοῦφος. — Δώσε μ' τή μούκιαμ'.

μουκίζω=μουτζώνω — Μούκσε τόννα.

μούρμουρας(ό)=συζήτηση συνεχής και άκατάστατος, μουρμούρισμα. — Ἄς τονα τό μούρμουρα.

μουρτσούνα(ή)=τό μπροστινό μέρος της κεφαλής των τετραπόδων, ιδίως των βοδιών και έππων. — Γή μουρτσούνα τη βοδιοῦ. — Γή μουρτσούνα τ' άλογου.

μουσουνίζω=άναπνέω δυνατά με τή μύτη. — Τί μουσουνίζ' ους. μουσουνισμα (τό).

μουσιᾶ(ή)=ξενιτειᾶ, ταξείδι πρὸς άπόκτηση χρημάτων. — Πάγ' στη μουσιᾶ ό άδερφός μ'.

μουτζιά(ή)=ή μουτζούρα. — Μουτζιά ἔχ'ς στὴ μύτ', κατσιδέλα σὲ φίλησε. Συνών. μουτζούρα.

μουδρούνα(ή)=εἶδος μεγάλου ἀχλαδιοῦ. — Ψὲς ἔφαγαμ' μουδρούνες. — Γοῖ μουδρούνες ἔν' μεγάλα ἀπίδια.

μουχάν(τὸ)=τὸ φυσούνι τοῦ σιδηρουργοῦ.

μυζήθρια(ή)=ή μυζίθρα.

μυγιάρ(τὸ) πληθ. μυγιάργια (τὰ)=μικρὲς μυῖγες.

N

Νάφτω=ἀνάφτω. — Ἐναψα τὴ σιτιά. — Τ' Ἀτ'-Γιαννιοῦ ἔναψαμ' σιτιές.

νδύνουμ'=ἐνδύομαι. — Ὁδε πῆγα στὸ σπίτ' νδύνδανα. — Φύλαγε νά νδυθῶ νᾶρτω.

νεβρά=ἀναβρῦει—νεβρά τὸ νερό.

νεραδιά(ή)=ή νεράιδα. — Γοῖ νεράδοσες χόρευανα λόθρα στὴ νεραδιά.

νηλιόβγαλμα(τὸ)=ή ἀνατολή. — Πῆγε κατὰ τὸ νηλιόβγαλμα. — Γ'ή Πεντάπολη πέφτ' στὸ νηλιόβγαλμα. — Ὁ Σκόπεός πέφτ' τρεῖς ὥρες νηλιόβγαλμα πὲ τις Σαράδα Ἐκκλησιές.

νηλιοβασίλεμα(τὸ)=τὸ ἠλιοβασίλεμα. — Ἐλ' νᾶρτ' τὸ νηλιοβασίλεμα.

νίτσια=τὸ πλέξιμο τῶν γερῶν γὰρ νά σηκώσουν ἀθροῦσα ἄρρωστα ἢ πληγμένον. — Τράκαε τὸ ποδάρ' του καὶ τὸν σηκώσανα νίτσια.

νοιώση(ή)=ή εἰδοποίηση. — Θά σὲ δῶσ' νοιώσ' ὁ σκύλος.

νονίζω=ἐνθυμούμαι. — Ὁδε νονίζω θά σὲ πῶ. — Τ' ἀστόχσα, δὲ νονίζω τώρα.

νούνισμα(τὸ)=ή σκέψη, ἢ ἀνάμνηση. — Ἐκατσε στὸ νούνισμα (μπήχε στὴ σκέψη).

Ξ

Ξεθαρεύουμ'=δίδω ἐμπιστοσύνη, ἡσυχάζω. — Ξεθάρρεψε γιατί βίτσε τὴ δουλειά τ'. — Γ'ήθελα λίγο νά ξεθαρρευτοῦμ.

ξεθερίζω=τελειώνω τὸ θερισμό. — Τώρα ξεθέρσατε, ξαλωνίσατε, λουκούμια νά κάντε.

ξεπεβγάζω=ξεπληρώνω, δίδω τὰ χρέη μου. — Ἐλα νά σὲ ξεπεβγάλω. — Τὸν ἔχω ξεπεβγαλμένο.

ξεραχνίζω=καθαρίζω τίς ἀράχνες. — Ξεραχνίζουμ' τὴν ἄφτρια.

ξεστοιμιιά(ή)=ή ἀνάποδη ὄψη τοῦ ρούχου. Ἀντίθ. ὀρτιά (ή).

ξοπίσω(τὰ)=πάλιν, πίσω. — Γ'ἦρτε τὰ ξοπίσω.

ξυδὸς=μυτερός, σουγλερός. — Ξυδὸς πέτρες.

ξυλοφᾶς(ὸ)=ή λίμα. — Πὲ τὸ ξυλοφᾶ ἔξιναμ' τὰ ξύλα.

ξύστρος(ὸ)=ή ξύστρα τῆς σκάφης. — Φέρ' δὸ ξύστρο.

ξώρας=ἀργά.—Γύριζανα ξώρας στο χωριό.

ξώρουχα(τά)=τά ἐξωτερικά ἐνδύματα.

Ο

Ὀβατή(ή)=πέρασμα, ὁ πόρος.—Τὸ χωράφ' ἔχει μινὰ ὀβατή.

ὀλόπολυ=πάρα πολύ.

ὀμάδα(ή)=ἡ ἀμάδα πληθ. ἀμάδες (οί)=ἀμάδες (παιχνίδι).—Παίζουμ' ὀμάδες, γοί γαβέδες ἐν' κλειστοί σήμερα.

ὀρδίνι(τό)=τὸ μέρος, ἡ σειρά πού παίρνει ἐμπρός του ὁ κάθε θεριστής νὰ θερίσει. Ἄλλου ἔργος ἢ ὀργός.—Πόσα ὀρδίνια ἔκανες ;.—Σὲ πόσ' ὠρα ἔβγαλες τὸ ὀρδίν' ;

ὀρδινιάζω=ἀρχίζω νὰ κάνω τὸ ὀρδίνι μου.

ὀρθούνη(τό)=ὁ ρώθων, ἄλλως ρουθούνη (τό).—Σπάνω τ' ὀρθούνη.

ὀρκώνουμ'=ὀρκίζουμι.—Ὀρκώνουμ' στ' ὄνομα τῆ Θεοῦ.

ὀρταλικ'(τό)=περιφέρεια ἀγροτική, συντροφιά.

ὀρτιά(ή)=ἡ ὄψις τοῦ ρούχου, τοῦ ὑπόδηματος ἀντίθ. ἑστριμινιά (ή).

ὀρυνάκ'(τό)=τὸ ρυάκι.—Τ' ὀρυνάκ' κατεστῆ.

ὀστριά(ή)=τὸ δένδρον γάβρος.

ὀυκε=ὄχι, δέν.—Ὀυκε χαβαρὶς.

ὄχθος(ή) πληθ. ὄχτοι (οί)=ἡ ἔσθη (ή) ὄχθος τῆς ποταμοῦ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Παιδιακό(τό)=σπασμοί πού καταλαμβάνουν τὸν ἄρρωστο.—Τὸν ἔπιασε τὸ παιδιακό τ'.

παλαμαριά(ή)=θεριστικὸ ἐργαλεῖο ξύλινο τὸ ὅποιο βάζουν στο χέρι, δταν θερίζουν γιὰ νὰ προστασσεται ἀπὸ τοὺς νυγμούς τῆς καλαμιᾶς τῶν σιτηρῶν.

παμίτκα=ὄνομαζία μαύρων σταφυλιῶν φημισμένων.

παπαζκαραλικ'(τό)=εἶδος κρασοστάφυλου.—Πὲ τὸ παπαζκαραλικ' γίνεθκαν ὁ πελίνος ὁ καλύτερος.

παράγωμα(τό)=τὸ ἐπώνυμο, τὸ παρώνυμο.—Πῶς ἐν' τὸ παράγωμά τ' ; πληθ. παραγώμνια.

παραγών'(τό)=ἡ γωνιά στο χειμωνιάτικο, δπου ἀνάθουν τῆ φωτιά.

παραχώνω=σκεπάζω μὲ χῶμα, θάφτω τὸ νεκρό.—Παράχωσαμ' τὸ θεθαμένο.

παρόλα(ή)=ἡ χειραψία.—Ἐκαναμ' παρόλα.

πάσμα(τό)=περιτύλιγμα, κάτι τι περιτυλιγμένο.—Ἐνα πάσμα σπάγο, ἕνα πάσμα βαβίκ'.—Ἐχασε τὰ πάσματά τ'.

πατακώνω=βυθίζουμι.—Πατάκωσε μέσ' τῆ λάσπη.

πατέκα(ή)=τὸ μονοπάτι, τὸ πεζοδρόμιο.—Ἐχει ἴσια πατέκα.—Πὲ τῆ βατέκα, γιά (ῆ) πὲ τὸ δρόμο πὰς στ' Ἀφκαριοῦ;

πατήτριες(αί)—τέσσαρα πλατειά σανίδια, ἐπάνω στὰ ὅποια ἐναλλάξ πατεῖ ἢ ὑφάντρια γιὰ ν' ἀναβαίνουν καὶ κατεβαίνουν τὰ μιτάρια.

πατούν'(τό)—τὸ πέλμα.—Ἐπλεξε τὴ φτέρνα, ἐπλεξε καὶ τὸ πατούν' τῆ τσοραπιού.

πάτσακρος(ός)—τὸ μέρος τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου, ποῦ ἀπομένει μετὰ τὴν δενδροκομία, κωλορίζι.—Πὰ νὰ ξεριζώσουμ' πάτσακροι.

πάφτα(ή)—σιδηροῦν ὄργανον τῶν σιδηρουργῶν μὲ τὸ ὅποιο κατασκευάζουν κοχλίες.

παχνί(τό)—ἡ φάτνη τῶν ζώων.—Δῆσ' τὰ πράματα στὸ παχνί.

πέ—ἀπό.—Πὲ κάτ' μεργιά, πὲ δῶ, πὲ καί. Ἡ χρήση τῆς προθέσεως πὲ εἶναι πολὺ μεγάλη. Συνηθέστατα τὴ μεταχειρίζονται ἀντὶ τῆς προθέσεως μὲ.

πεθαμενιά—πένθιμος.—Χτύπησε γῆ καθάνα πεθαμενιά.

πετιμέζ'(τό) καὶ πεκμέζ'(τό)—σιρόπι ἀπὸ μούστο.

πελεκανιάς(ός)—ὁ ξυλοκόπος.—Γοὶ πελεκανιάρδες ζοῦν' στὸ θουνό.

πέλεμος(ός)—ὁ πόλεμος.—Θέρος, τρύγος, πέλεμος, πελεμῶ—πολεμῶ.

πελίδα(ή)—μαχειρίδις, σουγιάς.—Δῶσ' με τὴν πελίδα σ'.—Πὲ ποῦ γείσαι;—Πὲ τὸ Σκοπό.—Βγάλ' τὴν πελίδα σου ἀπὸ τὸ χέρι.

πελίνο(τό)—ὁ πηλίνος (ός) χῆρο ποτῆρ' μὲ μικρούς, μικροὺς κόκκους ποῦ τὸ ρίχνουν στὸ μούστο, τὸ ἀπαικτεῖται κ' εἶναι γιὰ νὰ πάρει ὁ μούστος τὴν πι-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

κράφα του
πελώ(ἀπαλώ)—ἀφήνω.—Ἡέλκα τοῦ πρῶτα.—Ἄ δὲ βελούσαμ' τὴν Θράκη θὰ ζούσαμε καλὰ.

περβάζ'(τό)—ἡ κορνίτσα τοῦ καθέστου, τῆς φωτογραφίας κ.ο.κ.

περγέλ'(τό)—ὁ διαβήτης.—Δῶσ' με τὰ περγέλ'.

περγελίζω—μετρῶ μὲ τὸ διαδήτη.—Περγελίζω τὸ ξύλο.

περτσιὰ(ή)—ἡ χαίτη τοῦ ἴππου.

πεσκελιὰ(ή)—ἀπόσταση ἴση πρὸς τὸ ἄνοιγμα τῶν ποδιῶν, πολὺ μικρὴ ἀπόσταση.—Μνιαῖ πεσκελιὰ χωράφ'.

πεσιρίε'(τό)—ἡ πετσέτα.

πεσταίνουμ'—ἀποσταίνω, κουράζομαι. Ἀντίθ. ξεπεσταίνουμ'.—Πεστάθκα καὶ γίδρωσα.

πηλιάζω—συσσωρεύω.—Πηλιάζω ξύλα στὸ κατώγι γιὰ τὸ χεϊμό.

πήλα(ή)—ὁ σωρός.—Μιά πήλα ρούχα.

πίκος—(ός) μικρὸς λίθος ἐπάνω στὸν ὅποιο στήνουν τὰ μεταλλικὰ νομίσματα, γιὰ νὰ τὰ ρίξουν μὲ τίς ομάδες στὸ παιχνίδι «ομάδες».

πλανίτσα(ή)—ἄγρια φράουλα.

πλάνω—πλάθω.—Πλάνω τὸ ψωμί πὰ στὴν βλασταριά.

πλασταριά(ή)—ξύλινο ἐπίπεδο ἐπάνω στὸ ὅποιο πλάθαν τὸ ψωμί.

πλάτανο(τό)—αἰδημα ὄχι πυῶδες προερχόμενο ἀπὸ το τοίμπιμα ἐντόμων.—Μ' ἔδρεξε μνιαῖ σκάβικα καὶ γιόμοσε τὸ κορμί μ' πλάτανα.

πλερωτίκια(τὰ)=τὸ γέμισμα τοῦ φεγγαριοῦ.—Τώρα ἐν τὰ πλερωτίκια τῆ φεγγαριοῦ.

πλοκαριὰ(ή)=ἀμάξι με ὑψηλὰ πλευρὰ (κανάτια) πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀχύρων.

πόδ'(τὸ) στὴ φράση κατὰ πόδ'=κοντά.—"Ἐρκεται κατὰ πόδ' μας.

ποδιαβάξω=κατευοδῶνω, ξεπροβοδίξω.—Τὸ ποδιάβασα τὸ παιδί μ' χτέες.

πορνιὰ(ή)=ἡ πόρνη.

ποτικόλαδο(τὸ)=φάρμακο παρασκευαζόμενον ὡς ἐξῆς : παίρνουν 5-6 νεογέννητα ποντικάκια καὶ τὰ κλείνουν μέσα σὲ ἓνα μπουκάλι με λάδι· τὰ κρεμοῦν κατόπι στὸν ἥλιο καὶ λιάζονται πολὺ. "Ὅταν πονέσει τὸ ἀφτί χύνουν μέσα τρεῖς ἔως τέσσερις στάλες καὶ θεραπεύεται.

πουλόπλα(τὰ)=τὰ ἐξανθήματα ποῦ παρουσιάζονται στὸ σῶμα ἀπὸ ἐξανθηματικὴ νόσο, συνεκθ. ἡ Ἰλαρά, ἡ εὐλογία, ἐξανθηματικὴ νόσος.—Αὐτὸ τὸ παιδί ἔδγαλε πουλόπλα.

πούμα(ή)=πλάκα ἀπὸ πλίνθους ἐπάνω στὴν ὁποία ψήνουν ψωμί.—Στὴ βούμα ψήνουν τσατσόπηττες.

πουπούις(ὲ)=ὁ ἔποψ, τσαλαπετεινὸς ὄπαχος, πουπουλόπλο.

πουριδα(ή)=ὁ πρωκτός.—Πὲ τὴ πουριδα τὸ σάββα παίζ'.

πουτσι(τὸ)=τὸ γεννητικὸ μέρος τῆς γυναίκας.

πριμακόρι(τὸ)=ἀκρόνη γιὰ τὸ ποῖον.

πριγιόνι(τὸ)=τὸ κριδόνι. Ἰπποκρ. πριγιόνια (τὰ).

πρόγος(ὲ)=ὁ σύρων τὸ χροῦ, ὁ πρῶτος τοῦ χροῦ.—Πῆρα τὸ βρόγοςδο (σέρνω τὸ χροῦ).—Αὐτὸς πάει πρόγοςος.

πρόσφωλις(ὲ)=τὸ ἀβγὸ ποῦ θάζουν στὴ φωλιά γιὰ νὰ γεννήσει ἡ κόττα (στὴν Πελοπόν. προσφώλι) ἄλλως φωλίτης(ὲ)—Βάλτε ἓνα βρόσφωλι' νὰ γεννήσ' ἢ ὄρνιθα.—"Ἐβκαλες φωλίτ' τὴν ὄρνιθα ;

P

Ραγλι(τὸ)=γυναικεῖο καλτό

ραχασμάδα(ή)=ἡ χαραμάδα.— Πὲ τὴ ραχασμάδα με γειδε.—"Ἐνοῖξαμ' ραχασμάδα στὴ θύρα.

ραχνιὰ(ή)=ἡ αἰθάλη.—Κόλλσε ἡ ραχνιὰ τῆς ἀφτριας.

ρετισπέρκος η ο =γεωργικός.—"Ὁ Ἅγιος Μόδεστος ἐν' ρετισπέρκος ἅγιος καὶ τὸν γιόρταζαμ' στὶς δεκοχτὼ τῆ Χριστουγεννιάτ'.

ριζόπλα(τὰ)=τὰ μικρὰ ριζίδια τῶν φυτῶν με τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ ἀπορρόφηση τροφῶν ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

ροδάν'(τὸ)=ἐργαλεῖον ὕφαντικόν, γύρω στὸ ὁποῖο εἶναι περιτυλιγμένο τὸ νήμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μαζεύεται σὰ μασούρια.

ροκώννουμ'=χώνομαι με ὀρμηὴ μέσα σὲ ἓνα χῶρο ἀνοιχτό, ἀνακατεύομαι σὲ μιὰ δικιμάχη.—Ροκώνται στὴ σηλιά.—Ροκώθηκε στὴ φιλονικία.

ρούπα(ή)=τὸ ρόπαλο.—Νὰ πηγαίνε πε δῶ. Σὰ βάρω μινὰ ρούπα θὰ σὲ κάνω τὸ ἀερβγιέ σ'.

Σ

Σάλ'(τὸ)=ἡ ξύλινη καταπακτὴ μὲ τὴν ὁποία περνοῦν τὸ ποτάμι.

σάλμα(τὸ)=ὁ σανός, χοντροκομμένο ἄχυρο.—Αὐτὸ δὲν ἔναι ἄχυρο, ἔναι σάλμα.

σαλὸς-ἡ-ὁ=μωρός.—Σὰ σαλὸ παιδὶ κἀν'ς.

σαλαμάρακα(ή)=μάλλινοσ ἐπενδύτης (ιδ. φορεσιά).—Θὰ βάλω τὴ σαλαμάρακα.

σαμούρ'(τὸ)=τὸ δέρμα τῆσ ικτίδοσ.—Πὲ τὸ σαμούρ'φκιάνοσ μ' γουνώματα.

σάπ'(τὸ)=ἀσθένεια τῶν ζῶων ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲ μποροῦν νὰ φᾶνε καὶ κουτσαίνουν. Παρουσιάζεται συνήθωσ σὲ ἐποχὴ ξηρασίασ.—Σύρνετα σάπ' ὁ-πάρχει ἐπιδημία τοῦ σάπ'.

σαφρακιάζω=μαλακώνω, ζαρώνω.—Σαφρακιάζνα τὰ χέρια πὲ τὸ πολὺ πλύσιμο.

σβιτζηρίζει=λέγεται γιὰ τὸν σβιτζηροσ.—'Ο σβιτζηροσ σβιτζηρίζει'.

σεβαίνω=μπαίνω.—Σέβαν σὲ τὸ σέβαν'.

σειγίζουμ'=σπεύδω νὰ προσεταμασθῶ.—Σειγίζουμ' νὰ βιτίσω λήγορα.

σειγισμὸσ(ὁ)=γρήγορη προσεταμασία σκάκια.—Τὰ σεγισμὰ ἔχτε δῶ πέρα, ποὺ σὰς κωμικλαδίς'.

σέλλα(ή)=τὸ φάρδοσ τῆσ ἀνδρικήσ βάρυασ (τσακίρ') ἀνάμεσα στὰ σκέλη, ἢ σέλλα τοῦ ἀλόγου.

σερβέτα(ή)=τὸ σάλι ποῦ ἐτόλμασεν ἐπάνω στὸ φέσι.

σεφέρ'(τὸ)=ἡ φορὰ.—Κάθε σεφέρ' σουτούσανα τὰ σουτζούκια στὸ βελτέ.

σχιτάβεζι(τὸ)=τὸ εἶδοσ ὑφάσματοσ μὲ τὸ ὁποῖο καλύπτουν τοὺσ καναπέδεσ.

σημαντικὸσ ιὰ—ὁ=ἐξευγενισμένοσ, ἀξιόλογοσ.—'Ο Ἄναστάσ ἔν' πὲ τισ σημαντικὰ τισ ἀθρῶπ' στὸ χωριό.—Μινὰ σημαντικὰ γυναῖκα.

σινι(τὸ)=τὸ τραπέζι.—Πάντε παιδιὰ, βάλτε τὸ σινι νὰ φᾶμ'.

σκάβγια(ή)=ἡ κάμβη.—Πὰ στὰ ξύλα ἔναι πολλὲσ σκάβγιαεσ.

σκαμνίτσια (τὰ)=παιχνίδι κατὰ τὸ ἔποιο πολλὰ παιδιὰ σκύθουν, στηρίζουν τὰ χέρια στὸ ἔδαφοσ σὲ σχῆμα γεφύρασ. Τὸ πρῶτο παιδὶ ἀρχίζει νὰ πηδᾶ πάνω ἀπὸ τὰ ἄλλα ποῦ μένουν σκυμμένα καὶ ἀφοῦ πηδῆσει ἔλα, παίρνει θέση τελευταίω. Κατόπι πηδᾶ τὸ δεῦτερο, τρίτο κ.ο.κ.

σκαφοδούλ'(τὸ)=βάσιεσ τραπεζοειδήσ ἐπάνω στὴν ὁποία τοποθετοῦν τὴ σκάφη γιὰ νὰ εἶναι ὑψηλά.—Βάλ' τὴ σκάφ' πὰ στὸ σκαφοδούλ'.

σκεπὸσ(ὁ)=ἡ στέγη.—'Ο σκεπὸσ τῆσ ἐκκλησίασ.—'Ἐπεσε κάτ' πὲ πᾶν' τὸ σκεπό.

σκομίζουμ'=διαλύομαι, διασκορπίζομαι.—'Ο κόσμοσ σκομίστικε.

σκομιστά=σκόρπια, χωριστά.—Σκομιστά ἔρχονται.

σκουλωτό(τό)=εἶδος ὑφάσματος ὑφασμένο κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ κλωστὲς νὰ προεξέχουν καὶ νὰ διπλοῦνται εἰς εἶδος θηλιάς.

σκυλογυάλ'(τό)=ἡ τζελατίνα.—Γηῦρε σκυλογυάλ' μέσ' τις πέτρες.

σουμάδ'(τό)=τὸ σημάδι, πληθ. σημάδια (τά)=ὁ ἀρραβίων.—Πόψα θὰ ν' ἔχουμ' σουμάδια.—Δώκαμ' σουμάδια.

σουρβάτκα(ή)=τὸ τυρόγαλο.—Συνών. τζίρα (ή).

σουρδαλιά(ή)=ὄν. δένδρου καρποφόρου, ποῦ παράγει μικροὺς καρποὺς (σούρδαλα) στὸ μέγεθος μούσμουλου περίπου.

σουρελιό(τό)=στενὸ χαντάκι ποῦ περνάει νερό.—Τὸ νερὸ ἔκανε μονάχο σουρελιό.

σουρός-ἡ ὁ=ξανθός.—Τὸ παιδί ἐν' σουρό.—Τὰ μαλλιά τ' ἐν' σουρά.

σταβάρ'(τό)=ὁ ρυμὸς τοῦ ἀρότρου.—Βάλ' τὸ σταβάρ' πὲ κεῖ.

σταλιό(τό)=τὸ μέρος ὅπου μένουν (σταλίζου) τὰ πρόβατα.—Γήφερανὰ τὸ πρόβατο στὸ σταλιό.

σταφλουροσί(τό)=σταφύλια συντηρημένα μέσα σὲ μούστο. Μέσα ρίχνουν καὶ συνάπι τυλιγμένο σὲ μικρὰ σακκίδια, γὰρ νὰ ἴδῃ γέυση καὶ νὰ συντελεῖ στὴ δικτήρηση τοῦ σταφυλιοῦ.

σταφνίζω=χτυπῶ ἔξαφνα.—Τὴν σταφνίζαν.

σταυδέκ'(τό)=τὸ πέτρινο γούδι ποῦ μέσα τοῦ βουρ πλωγούρι, καφέ κτλ.π.

σταυράκ'(τό)=στραγγιξ τοῦ βανελισοῦ (ἄλλοι κανέλλα (ή).

στοχώ=λησημονῶ.—Στόγησα τὸνμά σ'—Πέρασα, τὰ στόγησα γούλα.— Δὲ δὴ στοχώ βσα με γεῖπες.

συνδουλίζω=καθαρίζω τὸ φούρνο (ἐν βρεγμένο πανί).

συνδουλίστρο(τό)=τὸ βρεγμένο πανί με τὸ ὅποιο καθαρίζουν τὸ φούρνο.

συμμοίρσα(ή)=προσωνομία τῆς ἀποθνήσκουσας συζύγου ἐνὸς ἀνθρώπου ἐκ μέρους τῆς νέας συζύγου ποῦ ἐνομφεύθη.—Ἡ μακαρίτσα ἡ συμμοίρσα μ'.

συνδυχαίνω=λέγω, συζητῶ.—Τί συνδυχαίνεις τώρα; Τὸ λόγο δὲν ἀπόσασε κ' ἡ συνδυχιά κρατιέται (τραγ. δημ.).

σύρνομαι=σύρνομαι, μεταδίδομαι (ἐπὶ ἀσθενειῶν).—Σύρνομαι πὰ στὴ γῆ.—Σύρνετ' ἀρρώστια στὸ χωριό.

σύρτσ(ό)=ξύλινο πτύο με τὸ ὅποιο γυρίζουν τὸ σιτάρι.

συρτίζω=σπρώχνω τὸ σιτάρι με τὸ σύρτη.—Πάρ' τὸ σύρτ' καὶ σύρτσε τὸ γέννημα.

σφάλαγας(ό)=ὁ τυφλοπόντικας.

σφαλαγιά(ή)=ἡ τρίπη τοῦ τυφλοποντικιοῦ.

σφαλαγιές(σί)=τὰ συρίγγια τοῦ φυματικοῦ.—Ἔχ' σφαλαγιές ὁ ἄθρωπος.

σφάτος(ό)=ὁ συμπέθερος.—Ἔρχουσαι γοὶ σφάτοι.

σφίχτρος(ό)=ξύλινη σφήνα, ἐμπηγνυομένη σὲ ὀπὴ στὸ ἄκρο τοῦ ἀντιοῦ (ἀργαλειοῦ) γὰρ νὰ τὸ συγκρατῇ.

σώπα(ή)—ή *ράβδος*.—Πάρε τή σώπα καί χτύπα.—Λέγεται ἔτσι, ἐπειδὴ συνήθως μὲ τὴ *ράβδο* ἐπιβάλλουν τὴ σιωπή.

Τ

Ταβάχανες(ό)—τὸ θυροσδεψεῖο.

ταβλάς(ό)—ὁ δίσκος.—Βάλ' τὸ ποτήρ' πὰ στὸ ταβλά.

ταγιάζω—γίνομαι ταγκός.—Ταγιάζ' τὸ βούτυρο.—Ταγιάζ' τὸ λάδ'.

ταγιάρκος—ταγκός.—Ταγιάρκες σαρδέλλες.—Ταγιάρκο βούτυρο.

ταγίζω—τρέφω, δίνω τροφή δωροδοκῶ.—Θά πὰ νὰ ταγίσω τίς ἔρριθες.

—Ἐν' ταγισμένος αὐτὸς (ἐδωροδοκήθη).

ταγίν'(τό)—τὸ φαγεῖ, ἡ μερίδα.—Πῆρε ὁ καθανείνας τὸ ταγίν' του.—

Τὸ δῶκε τὸ ταγίν' του.

τάζω—ὀπόσχομαι.—Τάζω κερὶ στὸν ἅγιο.—Τάζω στὸ παιδί παράδες.

τάμα(τό)—ἡ ὀπόσχεση.—Ἐχω τάμα στὴ βανεῖγια.

τάκος(ό)—κομμάτι, εὐρωστος γυναῖκα.—Ἐκοψε τὸ δέδρο καὶ τῶκανε τάκους.—Τί τάκος ἔν' αὐτή!

ταλέρ'(τό)—πιατέλλα γιὰ τσιγάρα.

ταμάχ'(τό)—ἡ ἀπληστία.—Τὸν ἔφαγε τὸ πολὺ τὸ ταμάχ'.

ταμαχιάρης(ό)—ὁ ἀπληστος, ὁ τελεονέκτης (λ. τ.).

τάπα(ή)—τὸ σκέπασμα τοῦ χρελιοῦ.—Πετάχκε ἡ τάπα τῆς τίνας.

ταπίο—καὶ ἕως, μόλις.—Ταπίο κανάνα καὶ πέρα.

ταρκλίδικ(ός)—εἶδος ὑψημῆτος τοῦ τὸ στρώνουν σὲ σέτια κἀναπέδες.

ταφειό(τό)—τὸ νεκροταφεῖο.—Πήγαυαμ ἀρ' βεθαμένο στὸ ταφειό.

τελιάζω—θάνω τὰ τέλια (συμμετα ἐπιχρυσά). Τελιάζουμ' τὴ νύφ'.—Νύφ' πὲ τὰ τέλια, γαβρός πὲ τὰ κουρέλια.

τερλίκια(τά)—εἶδος παντόφλας.

τζαβαλάτζω—ἀγωνιῶ, προσπαθῶ νὰ λυτρωθῶ.—Τζαβαλάτσε, μὰ δὲ βόρσε ὁ καημένος.

τζαμάλα(τό)—καρναβάλι πληθ. τζαμάλες.

τζάμαλος(ό)—ὁ καρναβάλος.—Γίνουμαι τζάμαλος, ὁ ἕνας καρναβάλος ὀνομάζεται καὶ τζαμάλα(ή) Κάθε τζαμάλα ἔχει καὶ ἕνα ὄνομα.—Βασιλές, σφουγιάρς, διάβολος, δαβουλτζής κλπ. καὶ παίζει καὶ ἀνάλογο μέρος.

τζάν τζίν—στὴ φράση.—Πῆγα στὸ σπύτ' τζάν τζίν κανείνας δὲ γήδανα.

τίτι—ἔτσι φωνάζουν τὸ σκυλί γιὰ νὰ φύγει (ταῖβι στίς Σ. Ἐκκλησίες).

τίτσι(τό)—τὸ αἰδοῖον τῆς γυναικός, συνών. μαρραφέτ', ζάκατο, πουταί.

τιφτίκ'(τό)—ὑφασμα ξεσχισμένο.—Ἐγινε τιφτίκ'.

τοξλοὺκ'(τό)—γκέττα χωρὶς πατοῦνες.

τόκα(ή)—χονδρὸ ποτήρι γιὰ νερό, τὸ χτύπημα τῶν ποτηριῶν ὅταν πίνουν.—Πάρ' τὸ ποτήρ' σου νὰ κάνουμ' τόκα.—Δόσε μ' τὴ δόκα.

τοκάς(ό)—ἡ πόρπη.—Δὲν ἔχ' τοκά ἡ ζών' μου.

τόπακας(ό)—φύλακας ἄγρυπνος ἐνὸς μέρους, ἐκεῖνος τοῦ μένει διαρκῶς

στό ἴδιο μέρος, στοιχειό.—Ἐγίνες τόπακας ἐδῶ.—Κουρβουλώθηκες σὰ δόπακας.
τούβα(ή)—ὁ λόφος, μικρὸ ὕψωμα.—Νέβκε πὰ στή τούβα.—Κατρακὺ-
 ληξε πὲ τῆ τούβα.

τουβάν(τὸ)—ἔτσι ὀνομάζεται κάθε μιὰ ἀπὸ τις ἀνάποδες πλευρὲς τοῦ
 βαγενισῶ.

τουβανίζω—δέρνω μὲ τὸ γρόνθο.—Θὰ σὲ τουβανίσω ἀσκημα.

τούλγος—τί εἶδους.—Τούλγος ἄθρωπος ἐν' αὐτός! = Πληθ. τούλγα.—
 Τούλγα πράματα ἐν' αὐτά;

τουρρουν(τὸ)—ἡ διόπτρα, τηλεσκόπιο.—Γοὶ Γερμανοὶ γείχανα τουρρού-
 νια καὶ γήγλεπανα.

τουρρουνίζω—πκρατηρῶ μὲ τὸ τηλεσκόπιο.

τουρλώνουμ'—τεντώνομαι ἐπιδεικτικά, κορδώνομαι.

τούρτα(ή)—τὸ φακιδίλι.—Τούρτα πὲ τις πούλιες (πούλιες=χρυσὲς καρφι-
 τες ποῦ ἐβαζεν ἐπάνω στὸ μαντήλι).—Ἐβαλε τῆ δούρτα τς.

τουφάν(τὸ)—χιονοθύελλα.—Δὲν ἐν' χιόν' αὐτό, ἐν' τουφάν'.

τράβαλα(τὰ)—τὰ δάσκα.—Ἄλλα τράβαλα ἔχουμ' τώρα.

τραβίζω—τραβῶ, προχωρῶ.—Τώρα βίτσιμ' ἀλλὰ ποῦ τραβίζουμ';

τραχανὸς ἄλλως τραχανάς. Τὰ γνωστὰ συμπίρα.

τραχανιά(ή)—ἡ μυρουδιά τοῦ τραχανά.—Τραχανιάς μυρίζ'.—Σπίτι μου
 σπιτίτσι μου τραχανιάς μυρίζ' (παραμία).

τράχωμα(τὸ)—ἡ πρῶτα.—Κάθε χρόνο γαλούνα χαρές, καὶ δὲ βράει ὁ
 βαβᾶς νὰ πλερώσ' τὸ τράχωμα.

τρεχούλα(ή)—ὁ μεγάλος τροχός.—Ἐν' μύλου ἡ τρεχούλα.

τρεχούλια(τὰ)—οἱ τροχοὶ τοῦ ἀραμπᾶ.—Ἐν' ἀμαξιοῦ τὰ τρεχούλια,

τρηδόνα(ή)—σकुलγήμι που παρουσιάζεται στὸν πρωκτὸ τῶν ζώων, διαρ-
 κῆς κίνησις ἀπὸ ἀνησυχία.—Ἐβγαλε τρηδόνες.—Τρηδόνες ἔχ' αὐτός.—Τρη-
 δόνιασες πιά καὶ δὲ σὲ κάταν.

τρίζω—τρίζω, φλυαρῶ.—Τί τρίζ-ς κεῖ πέρα σὰ βισνὸς τρεχός.

τρίτσα-κάτσα. Στῆ φράση: Τρίτσα κάτσα δὲν ἔχ'—δὲ χωρεῖ ἀναβολή. Στις
 Σαρ. Ἐκκλ.: **τρίτσε-κάτσε**.

τσαβελίζω—κορσιδεύω βγάζοντας τῆ γλῶσσα.—Κεῖνος τὸ χούγιαζε καὶ
 κεῖνο τὸν τσαβέλίζε.

τσάβελο(τὸ)—τὸ κουρέλι.—Αὐτὸ δὲν ἐν' ρούχο, μόν' τσάβελο ἐναί.

τσαβεύουμ'—στολιζομαι.—Γούλ' μέρα στὸ γαθρέφτ' κάτα καὶ τσαβεύαται.

τσαγαρώνω—ἀναρριχῶμαι.—Τσαγαρώνω πὰ 'ς τὸ βαῖρ'.

τσακάτ(τὸ)—τὸ μέτωπο.—Ἐν' Γιάνν' τὸ τσακάτ'.—Ἐν' βοδιοῦ τὸ τσακάτ'.
 —Τὸν χτύπησε πὰ στὸ τσακάτ'.

τσάπισμα(τὸ)—τὸ σκάλισμα μὲ τὴν τσάπα.

τσαπιτάκια(τὰ)—δύο μικρὰ ξυλάκια ποῦ χρησιμεύουν γιὰ νὰ ρυθμίζουν
 τὴν πτώση τοῦ σίτου ἐπάνω στῆ μυλόπετρα ἀπὸ τῆ σκάφη. Χτυχοῦν ρυθμικά,

εταν ἐργάζεται ο μύλος (ἢ λ. ὠνοματοποιημένη).

τσαπτσάπκας(ό) θηλ. τσαπτσάκκα=φλύαρος.

τσαπτσαπκίζω=λέγω πολλά, φλυαρώ.—Τί τσαπτσαπκίζεις ἔτο³.

τσαρπαλιῶ=ξεσχίζω μὲ τὰ νόχια.—Τὸν τσαρπάλε τὰ μοῦτρα.

τσατήρ—**πατήρ**=δωσθήποτε.—Τσατήρ—πατήρ δὲν ἔχ³ς γλυτωμό.

τσάτσα(ή)=προσωνυμία τῆς μεγαλύτερης ἀδελφῆς.—Γῆρτε ἢ τσάτσα πὲ τ³ ἀβέλ³.

τσατσόπηττα(ή)=πρόχειρα ψημένη πῆττα (πῆττα τῆς τσάτσας).—Σκοπιανὴ τσατσόπηττα ρώγα τσουμπιανή. (ἐκλεκτὰ πράγματα).

τσαχείλς(ό) θηλ. τσαχείλα=ἐκείνος τοῦ ὁποίου προεξέχει τὸ κάτω χεῖλος ἄσχημος (θρисиά).

τσευγάρ³(τέ)=βοηθητικὸ ζευγὸς βοδιῶν ποὺ τὰ ζεύγουν στὸ ἀμάξι μαζί μὲ ἄλλο ζεῦγος, γιὰ νὰ ὀργώσουν πολλὴ σκληρὸ ἔδαφος. — Δὲ βορεῖ νὰ θγάλ³ τὸ ἡαίρ³ τ³ ἀμάξ³ κι³ ἔβαλανα τσευγάρ³.

τσέλα(ή)=ξύλο μικρὸ σχισμένο καθέτως σὲ δύο μέρη. "Όταν δύο ἄνθρωποι εἶχαν συναλλαγή ἔνωσαν τὰ δύο ξυλάκια ὅπως ἦσαν πρῶτοῦ σχισθοῦν καὶ ἔκαναν μιὰ ἐγκοπὴ (κερτίκι) καὶ στα δύο καὶ ἔπαιρνε ὁ καθένας ἓνα ξυλάκι. "Όταν γιὰ δευτέρα φορά ἔκαναν συναλλαγή ἔκαναν δευτέρα ἐγκοπὴ κ. ο. κ. "Ἔτσι μὲ τίς ἐγκοπὲς ἤξαιραν πῶσε φέρτε ἐδανείσθη ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο ἢ πῶσε χρεώματα ἐδανείσθη καὶ ἔτι ἄλλο. Ἀνάτη δὲ χωροῦσε διότι ἔπρεπε γὰ

ταρμάζην/οἱ ἐγκοπές.

τσιάζω=φωνάζω. Κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῶν πτηνῶν.—Τὸ πουλόπλο χάν³ τὴ μάσσα τ³ καὶ τσιάζ³.

τσιμπλήδα(ή)=σπιθήρας, ἔξυπνος ἄνθρωπος.—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τσιμπλήδα ἔν³.

τσιλα(ή)=ἢ διάρροια.—Τὸν ἔπιασε μιὰ τσίλα!

τσιλ³(τέ)=πέρδικα τοῦ κάμπου.—Σκότωσα πέδε τσίλια.

τσιλιγρός ἢ δ=ἀδύνατος, ἰσχνός.—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔναι τσιλιγρός.

τσιουπρα(τά)=τὰ στέμφυλα.—Βράζουμε τὰ τσιουπρα καὶ φκιάνουμ³ ρακί.

τσιριμάς(ό)=ὁ χαρταετός.—Πελοῦνα τὸ τσιριμά τὰ παιδιὰ.

τσιτίσα=ὀλίγο.—Τσίτσα προζύμ³ δῶσε μ³.

τσιτσι(τέ)=ἔτσι ὀνομάζουν τὸ κρέας τὰ μικρὰ παιδιὰ. — Θέλω τισί. — Δῶσε μ³ τισί.—Νὰ βέδε δόμ³ τισί=γιὰ κείνους ποὺ ψωνίζουν χωρὶς νὰ ρωτοῦν τιμὴ.

τσιτσινιά(ή)=ἢ κόπρος τῆς ὄρνιθος, κουτσιλιά. Τὸ ρ. ταιτσινῶνα.

τσιτσιδος η ο=γυμνός.—Πόμνε τίτσιδος.

τσόλ³(ή)=τρίχινη κουθέρτα, πληθ. τσόλια (τά)=στρώματα, οἱ ἀποσκευές. πῆρε τὰ τσόλια τ³ καὶ διάθηκε.

τσουβὶ(τέ)=τὸ μέρος ποὺ περνοῦν τὴ φούντα τοῦ φεσιῶ, τὸ τσαμπὶ τοῦ σταφυλίου.

- τσουβιανή**(ή)=εἶδος σταφυλιοῦ κόκκινου μὲ λεπτὰς ρόγες.
τζουβούσ(τὸ)=τὸ γλέντι, τὸ συμπόσιο.—Γεῖχαμ' ἕνα τσουβούσ' πόψα.
τσούζω=πίνω πολὺ, τὸ τρίτο πρ. τσοῦζει=πονεῖ δυνατὰ.—Οὔφ' τσοῦζ'.
 —Ἐβαλε σπέρτο πὰ στὴ βληγγή κι' ἔτσουζε.—Κάπου κάπου τὰ τσοῦζουμ'.
τσουλτούρ(τὸ)=πληθ. τσουλτούρια (τὰ)=αἱ ράβδοι πάγου ποὺ κρέμουνται ἀπὸ τὰ κεραμίδια κατὰ τὴ χειμερινὴ περίοδο, τὰ πλακτεῖα ἔντερα τοῦ χείρου.—Τὰ τσουλτούρια κρέμουσανα πὲ τὰ κεραμίδια.—Τὰ τσουλτούρια τὰ πεφρικιάζνα, τ' ἀλατοπιπερίζνα, τὰ κάρνα μπουρλιά καὶ τὰ κρεμοῦνα πὲ τὴν ἄφτρια.
τσουνι(τὸ)=ἡ οὐρά τοῦ ἀχλαδιοῦ.
τσούρταλο(τὸ)=ξεσχισμένο πανί, κουρέλι.
τσουρτσουρίζ'=λέγεται γιὰ τὸ νερὸ ποὺ τρέχει ἀπὸ στρόφιγγα ἢ ἀνάμεσα σὲ πέτρες ἀπὸ κάποιον ὕψος μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ του κρότο.
τσουτσούδα(ή)=ἡ πλεξούδα τῆς γυναίκας.—Γοὶ τσουτσούδες τὴ καρτισοῦ. Ἀλλως τσουτσούδια (τὰ).
τωρνὰς ἢ τωρνὰ=λίγο προτιήτερα, τώρα δά.

Ἵπάρχονια(τὰ)=τὰ πλούτη, ἢ περιουσία.—Ἵπνὰ σὲ κοροϊδέψω, νὰ σὲ πάρω τὰ ὑπάρχοντά σ'.

Ἵγωμα=ἀντίδωρο.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

- Φαγανός ἢ δ**=ἐκεῖνος ποὺ τρώγει πολὺ.—Ὁ βῶκος ἔναι φαγανός.
φαγίζω=δίδω τροφή στὰ μικρά.—Φαγίζω τὸ πούλι.—φαγίζω τὸ παιδί.
φαγουριό(τὸ)=τὸ μάλωμα, ἢ φιλονικία.—Πιάστκανα πὲ τὸ φαγουριό.—Δὲν ἔν' καλὸ αὐτὸ τὸ φαγουριό.
φάδ(τὸ)=τὸ ὑπάδι, χονδρὸ νήμα, κρόκη.
φαδίζω=βάνω τὸ φάδι στὸν ἀργαλειό, ὑφαίνω.—Ἐβαλε τὸ λάκκο νὰ φαδίσ'.
φαίνω=ὑφαίνω, ξεφαίνω=τελειώνω τὴν ὑφανση.—Φαίν' καὶ ξεφαίν'.
φανό(τὸ)=τὸ φανερό.—Τὸν ἔβγαλε στὸ φανό. Συνών.—Τὸν ἔβγαλε στὸ μεγδάν'.
φεγομαχεῖ=φέγγει πολὺ.—Φεγομαχεῖ τὸ φεγάρ —φεγομαχεῖ ὁ γήλιος ἢ λάβα, τὸ πρόσωπο κ.ο.κ.
φελλι(τὸ)=ἡ φέτα.—Ἐνα φελλι ψωμί.
φέλλ(τὸ)=τὸ ἐμβόλιο.
φελιουργιό(ή)=τὸ φλαμούρι.—Τ' ἄθια τῆς φελιουργίας.—Θὰ πὰ νὰ μαζέψουμ' φελιουργίτεια ἄθια.
φηκριέμαι=ἀκροῶμαι, ὑπακούω.—Μὲ φηκριέται τὸ παιδί μ'.
φίλιος(ός)=ὁ ἐλέφας.
φίλδισι(τὸ)=τὸ ἐλεφαντόδοντο.

- φιλιθιένιος -ια -ιο**—ὁ παρασκευασμένος ἀπὸ φίλιδισι.—Φιλιθιένιος χτέν'.
φίνω—ἀφίνω.—Δὲ φίν' τίποτε.
φιδιῶ(τὸ)—ὄνομ. πολὺ μικροῦ πτηνοῦ.
φιριλδάκ(τὸ)—σοῦρα.—Σὰ φιριλδάκ' γυρίζ'.
φικέδρι(τὸ)—τὸ θούκεντρο.—Θὰ πάρω τὸ φικέδρι νὰ λαλήξω τὰ βόδια.
φκυάρ(τὸ)—τὸ πτύον.—Πὲ τὸ φκυάρ' πετοῦμ' τὸ χῶμα.
φλάσκα(ἡ)—ὁ ἀραβόσιτος.
φλογίζω—καίω, ἔχω πυρετό.—Φλογίζ' τὸ τσακάτ' δου.
φλόγος(ὁ)—ὁ κόμβος, φιόγος τοῦ μανδηλιοῦ πρὸ φοροῦν αἱ γυναῖκες στὸ κεφάλι.
φλούδα(ἡ)—ὁ φλοιός.—Ἡ φλούδα τῆ δέδρου.—Θὰ θγάλω καθόσες φλούδες ἀδρένιο.
φορεσιά(ἡ)—ἡ ἐνδυμασία. Ἡ ἀνδρ. ἐνδυμασία ἀπετελεῖτο πλήρης ἀπὸ τὸ φέσι, τὴ σκλιταμάρα (μάλλινη ἐπενδύτης) ἢ τσακτοίρ' (βράκα ἀνδρική μάλλινη), τὰ τσουράπια καὶ τὰ γεμενιά ἢ τὶς κουφοῦσες (ὕποδήματα)
φοριῶ(τὸ)—τὸ φορτίον.
φουκάρ(τὸ)—ἡ θήκη τοῦ μαχαίρου.—Βάλ' τὸ μαχαίρ' στὸ φουκάρ'.
φουκί(τὸ)—ὁ πνεύμων.—Τὸ βουνοῦν τὰ φουκιά τ'.
φουρνέφι(τὸ)—ξύλο μετὰ ἐπιτορῖνον ἐν ψωμί στὸ φουρνὸν ἄλλως φουρνέφι.—Θὰ θγάλω τὸ ψωμὶ μετὰ τὸ φουρνέφι.
φούσκα(ἡ)—ἡ φουσαλὶς τοῦ νεροῦ πρὸ θράξου τοῦ σαπουνιοῦ κ.λ.π.
φουσκί(τὸ)—τὸ λίπος.—Τὸ ἄλοῦν τῆ βουφριγιά φουσκί τὴ λέμ'.
φροκάλ(τὸ)—ἡ σκούπα.—Πὲ τὸ φροκάλ' φροκαλιζοῦμ'.
φροκαλιῶ καὶ φροκαλιζῶ—σκουπίζω, σαρῶνω—Φροκαλιζῶ τὸ χαγιάτ.
φτάνω—ἔρχομαι, φθάνω σὲ ὄριμη ἡλικία, ὄριμάζω.—Ἐφτασε τὸ παιδί τ' ἔορεῖ νὰ δουλέψ'.—Τὰ πίδακα ἔν' φτασμένα.
φταχάριστος -η -ο—πανευτυχής.—Φταχάριστος ἄθροπος.
φτεναίνω—γίνομαι φτενός, λεπτός.
φτενός -η -ο—λεπτός.—Φτενὸ ξύλο.—Δγὲ τί φτενός ἔναι. Συνών. λειανός -ἡ -ό.
φτέρσιμο(τὸ)—ὁ πταρμός.—Ἄλλο τὸ φτέρσιμο, ἄλλο τὸ δῆξιμο.
φτι(τὸ)—τὸ ἀφτί πληθ. φτιά (τὰ).—Τῆ βοδιοῦ τὰ φτιά πονοῦνα.—Τὸ βονοῦσε τὸ φτι.
φτινόπωρος(ὁ)—τὸ φθινόπωρο.
φτύσμα(τὸ)—ὁ σίελος. Συνών. σάλιο καὶ ἐπιθ.σαλιάρς—σαλιάρκος—Δρέχνα τὰ σάλιατ'.—Νεροπέλυκ' ὁ στόμας του (πέφτουν τὰ σάλια του).
φυσκόσταρο(τὸ)—ὁ ἀραβόσιτος.
φύτια(τὰ)—φυτίλια, λόγια συκοφαντικά.—Τὸν ἔβαλε φύτια.
φυνές(ὁ)—ὁ συκοφάντης ἄλλως φυνταζής.

φώκια(ή)—τὸ ἀνεμοπύρωμα.—Ἐκεῖνος πῶχ' τῆ φώκια καπνίζεται φωκοπέτοσ' καὶ γιανίσκει.

φωτὰ(τά)—ἡ ἑορτὴ τῶν Φώτων τῶν Θεοφανείων.—Τὰ Φωτὰ ρίχνουν τὸ σταυρὸ στὸ βοταμῶ.

X

χάδρο(τὸ)—ἡ χάνδρα. ἡ ἴρις τοῦ ματιοῦ.—Τῆ ματιοῦ τὸ χάδρο.

χαλαβρώνω—κάνω ἕναν νὰ πονέσει πολὺ.—Τὸ χτύπες τὸ παιδί.—Χτύπσε καὶ χαλαβρώθηκε.

χαλίνωσ'(ή)—ἡ θηλιὰ ποὺ περνοῦν στὴ θελόνα τῆς κάλτσας.—Μὴ δραβᾶς τῆ γλωστὴ θὰ χάσω τὴς χαλίνωσες.

χαλκάς(ὁ)—ὁ κρῖκος. Συνών. κρῖκελλο (τὸ).—Τ' αὐγά τὰ περνοῦνα πὲ τὸ χαλκὰ (ἄμα περνοῦσαν ἀπὸ τὸ χαλκὰ ἐσήμκινε ἔτι εἶναι μικρὸ τὸ ἀβγὸ).

χανούκιος-η ο—κούφιος, ἀνοιχτός.—Χανούτικο σπῖτ'.

χαρὰ(ή) στὴ φράση: μόν' χαρά.—Γιομάτος (η ο) χαρά.—Σήμερα γεῖμαι μόν' χαρά.

χαραῆ(ή)—τὰ χαράμικια.—Θὰ νερῶ τῆ χαραῆ.

χατζῆς(ὁ) θηλ. χατζέσσα—ἐκεῖνος ποὺ πῆγε στοὺς ἀγίους τόπους. Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ χατζῆ εἶταν ἐπέστρεψε μὲ ἄμειν καὶ ἐχαίρειονα. Ἐξω ἀπὸ τὸ χατζῆ. Ἡ γυναῖκα τοῦ χατζῆ, χατζῆδενα.

χειμάζ'—χεινίζε. —Χεῖμασ' ἄδω.

χειμὸς(ὁ)—ὁ χειμῶνας.—Ἔρκεται ὁ χειμὸς. Ἄλλως χειμῶνας.—Τρεῖς μῆνες ἀνοιξη καὶ τρεῖς τὸ καλοκαίρ', τρεῖς μῆνες τὸ φθινόπωρο καὶ τρεῖς βάρυς χειμῶνας.

χειροβολιάστρα(ή)—ἡ γυναῖκα ποὺ ρίχνει τὴς ψῆφες στὸ παιχνίδι «ψηφες» (ἰδ. λ.). Βλ. καὶ Θρακικὴς Ἡθογραφεῖς τ. Γ' διήγημα *οἱ ψηφες* Πολ. Παπαχριστοδούλου.

χειρόφτ'(τὸ)—τὸ γάντι.—Δῶσε μ' τὸ χειρόφτ' μου.

χλαπαισουρῶ—γελῶ δυνατά.—Τί χλαπατσουρίζς ἡρέ ; — Στάθηκε καὶ χλαπατσούρζε.

χολέβα(ή)—κάλτσα ὑψηλὴ ὡς τὸ γόνατο μὲ σαγιάνι, τουζλούκια.

χουλούζς(ὁ)—ἐκεῖνος ποὺ ἀποφεύγει τῆ δουλειά, ὀκνηρός.—Αὐτὸς ἔν' χουλούζς. Συνών. χουλούζκας.

χουχλουβάγια(ή)—ἡ κουκουβάγια.

χρειασικὰ(τά)—τὰ ἐργαλεῖα.—Μάζωξε τὰ χρειασικὰ.

χρειιά(ή)—τὸ ἐργαλεῖο.—Πάρ' τὴς χρειγιές κι' ἔλα.

χρεῖγια(ή)—τὸ ἀποχωρητήριο.—Πήγαινα στὴ χρεῖγια.

χρηματῶ—εἶμαι ἱκανός, φέρω κάτι εἰς πέρας. — Χρηματῶ παντιοῦ. —

Χίτς δὲ χρηματῶ.

χρίζω = ἀσβεστώνω, σουβαδίζω. Συνών. χριγιῶ. — Χρίζω τὸ δουδάρ'. — Χριγιῶ τὸ δουδάρ' πὲ τ' ἀσθέστ'.

Χριστός(ός) = ὁ Χριστός. — Ἡ χριστὴ τοῦ Χριστοῦ.

χτυκιδ(τό) = ἡ φυματίωση. — Τὸν ἐπιασε χτυκιδ'.

χωραφομοίρ'(τό) = τὸ ποσὸν τῶν δημητριακῶν ποῦ παίρνει ὁ ἰδιοκτήτης ἀγροῦ, ποῦ δίδει σὲ ἄλλο τὸν ἀγρὸ του πρὸς καλλιέργεια. Συνών. βίθ' (τό). — Πῆρε τὸ χωράφ' μὲ χωραφομοίρ'.

Ψ

ψάλνω = ψάλλω, βρίζω, ἐπιπλήττω. — Ψάλνει καλά. — Θὰ τοῦ τὰ ψάλω.

ψαστίκ'(τό) = καὶ ψαστικί = τὸ ποντικοφάρμακο, τὸ δηλητήριο. — Ψαστικί γιὰ τίς ποτκοί. — Δῶσε μ' μάννα ψωμί. — Ψαστίκ' θὰ σὲ δώσω. — Ψαστίκ' νὰ γέν'.

ψηφα(ή) = τὸ ψηφιδωτό, ὁμορφη γυναίκα. — Αὐτὴ ἔν' ζαρεϊφικια σὰ βζήφα.

ψηφες(οί) = παιχνίδι ποῦ παίζουν οἱ γυναῖκες μέσα στὴ σκάφη. Μία ἀπὸ τίς παίχτριες, ἡ χειροβολιάστρα, τίς ἀνακατεύει μέσα στὴ σκάφη, ἕως ὅτου κάθονται ὅλες μὲ τὴν ἀνάποδη ὄψη καὶ μὲ τὴν ἐπίχρυση. Κατόπιν ἀρχίζει νὰ παίξει, ρίχνει τίς ψηφες μέσα στὴ σκάφη καὶ κερδίζει ὅσες κάθονται μὲ τὴν ἐπίχρυση πλευρά. Κατόπιν παίζει ἡ δεύτερη γυναίκα, ἡ τρίτη κ.ο.κ. ἕως ὅτου καθήσουν ὅλες οἱ ψηφες μὲ τὴν ἐπίχρυση πλευρά.

ψηφιὰ(τὰ) = τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. — Μὲ πόσα ψηφιὰ γράφεται ἡ λέξη. — Μῆτε τὰ ψηφιὰ δὲ ξαί.

ψηφωτό(τό) = εἶδος ὑφάσματος μὲ τετραγώνια κεντήματα. Ἄλλα εἶδη ὑφάσματος: σαδρατσιλίδκο, σεχτάβεζ, ἡ διαβολόπανο, μακρομροδίμητο.

ψιχιὰ(ή) = τὸ ἐσωτερικό, ἡ ψυχὴ τοῦ ψωμιοῦ, καρδιοῦ, βιμβρακιοῦ κλπ.

ψυχῆ(ή) = ἡ ψυχὴ, τὸ ἄτομο. — Κόλασε τὴ ψυχὴ της. — Χωρ:ὸ πὲ ped-ακόσιες ψυχές.

ψιχιδία(τὰ) = οἱ ψίχες. — Τὴ ψωμιοῦ τὰ ψιχιδία.

Ω

ὠλελε = ἔκφραση πόνου. — ὠλελε μάννα!

ὠς = μέχρι. — ὠς τώρα, ὠς τὰ γύστερα, ὠς τὰ χτές, ὠς μεθαύριγο, ὠς τὴν ἄλληνα.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΛΑΟΓΡ. ΣΚΟΠΟΥ ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗΣ

Σ. τ. Δ. Παρά προσώπου δυναμένου νὰ γνωρίζῃ ἐγκυρότερον τὰ πράγματα τοῦ Παλαιοῦ καὶ Νέου Σκοποῦ ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τύπον συμπληρώσεως καὶ κάτωθι πληροφορίαι.

Σελ. 145. 1) Ἐκτὸς τῶν χωρίων **Κάστρου** καὶ **Λαγνάκι**, ἐκ τῆς συνοικίσεως τῶν ὁποίων ἀπετελέσθη ὁ παλαιὸς Σκοπός, φαίνεται ὅτι καὶ τρίτος συνοικισμὸς ὑπῆρξε πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Σκοποῦ, εἰς ὠριαίαν ἀπόστασιν, ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ πρὸς τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας, πλησίον τῆς «Γούρνας» καὶ νοτίως τῆς θέσεως «Τσαγίρια», ὅπου ἀνεκαλύφθη ναὸς καὶ ἐρείπια σπιτιῶν.

2.—Αἱ λέξεις **ἔφκειανανα**, **ἔπαιρνανα**, **κάπιζανα**, καὶ τὰ παρόμοια, πρέπει νὰ γραφοῦν ἄνευ τοῦ δευτέρου βοθητικοῦ τόνου ἐπὶ τῆς ληγούσης, διότι οὕτω μὲ τὸν δεύτερον τόνον παραμορφοῦται ἄλλως ἢ γνησία προφορὰ τοῦ ἰδιώματος τονίζοντος ἐντόνως τὴν παρὰ τὴν ἀνάστασιν, μετὰ τοιαύτης ἐντάσεως, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐξαριθμηθοῦν ἐξ ἑπτά καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες συλλαβαί.

Τσιπλάκ'κος. Ἡ ὀρθὴ ἐκφορὰ τῆς λέξεως εἶναι «τσιπλάκ'κος» (ἐκ τῆς τουρκ. λέξεως *τσιπλάκ*) καὶ ὄχι *τσιπλάκος*, καὶ σημαίνει γυνὴς ἢ ἐπίσημοι δὲ καὶ «τσιπ-τσιπλάκ'κος» ἢ τὰ ἐν τῷ ἑσπέρ. ὀνόματι «Ἐπισπία» εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Σκοποῦ δὲν λέγεται Ἁγία Σωτήρα ἢ Ἁγία Κυριακή, ἀλλὰ «**Ἀγι-Σωτήρα**» «**Ἀγι-Κυριακή**». Τὸ μαζώχκανα γνησιώτερον πρέπει νὰ προφερθῇ «**μαζώχκανα**» ἀντὶ **μαζώχκανα**.

Σελ. 146.—Τὸ ἐπώνυμον **Ἀστρινίδης** ἢ **Ἀστρεινίδης** δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ Καστρινὸς-Καστρινίδης, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀστρινὸς Ἀστρινίδης, καθ' ὅσον ὑπάρχει κύριον ὄνομα **Ἀστρινῆς**, ἐξ οὗ καὶ τὸ **Ἀστρινίδης**.

2.—**Ὁ Καλὸς** ἦτο τὸ Κάστρον, ἦτο φρούριον βυζαντινὸν ὑψομένον ἐπὶ πελορίου βράχου σχηματίζοντος ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ὄροπέδιον, φαίνεται δὲ ὅτι ἀπετέλει συνέχειαν σειρᾶς παρομοίων φρουρίων πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιοχῆς, ὡς π.χ. τὸ βορείως τοῦ χωρίου «**Γέννα**» κείμενον φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (Μαναστήριον ντερε) κ. ἄ.

3.—Ὡς πρὸς τὴν παλαιότητα τοῦ Σκοποῦ δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμένα πληροφορίαι, καθ' ὅσον αἱ ἐν τῷ παλαιῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Ἐκκλησίας πυροποληθείσης ὑπὸ τῶν Γκιρτζαλήδων) διασωθεῖσαι χρονολογίαι δὲν ὑπερέβαιναν τὸ ἔτος 1730, ἴσως τὸ 1700· ἢ δὲ μαρμαρινὴ πλάξ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τοῦ νόρθης) χρονολογίας 1832, ὁμῶς περὶ ἀνακαινίσεως παλαιότερου ναοῦ, ἀγνώστου ἐποχῆς ἀνεγέρσεως. Ἴσως ὁ πρωταρχικὸς συνοικισμὸς, ὁ χρησιμεύσας ὡς πυρὴν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κατόπιν Σκοποῦ, νὰ ἦτο παλαιὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν βυ-

ζαντινῶν χρόνων, ἐὰν δεχθῶμεν ὡς βέβαιον ὅτι κάπου ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ πόλις **Σκόποι** περὶ τῆς ὁποίας Στέφανος ὁ Βυζάντιος (Ἕ' αἰὼν μ. Χ.) ἐν τῷ γεωγραφικῷ αὐτοῦ λεξικῷ λέγει: «**Σκόποι**, πόλις Θράκης... τὸ ἔθνηκόν, **Σκοπηνοί**».

Ἄλλ' οὐτε εἶναι ἀκριβές ὅτι κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Σκοποῦ «οἱ μισαὲς οἰκογένειες καὶ παραπάνω ἦσαν τουρκικαί». Ἐν πρώτοις δὲν ἦσαν τότε **χιλίαι** οἱ οἰκογένειαι, διότι εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι μέχρι τοῦ 1860 ὁ Σκοπὸς δὲν εἶχε περισσοτέρας τῶν 500 οἰκογενειῶν, ἔξ αὐτῶν δὲ οὐχὶ περισσοτέρας τῶν 150 ἦσαν τουρκικαί, ἐλαττωθεῖσαι ἀποτόμως εὐθὺς μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878, ἔκτοτε δὲ συνεχῶς ἐλαττωθεῖσαι ἐμείναν μόλις περὶ τὰς 30, κυρίως ἐν τῇ συνοικίᾳ Σακιζλή (ὄπου καὶ τὸ τζαμί), μετὰ δὲ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους μόνον 8 ἢ 10 οἰκογένειαι εἰς τὴν ἄκραν τῆς συνοικίας **Παλαίσι**.

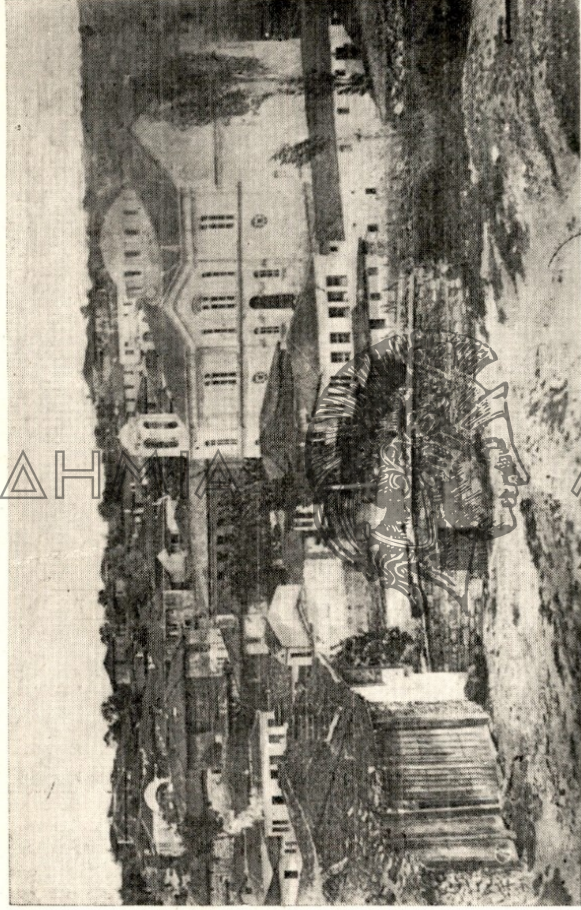
4.— Κατὰ τὴν μεγάλην Ἐπαναστάσιν τοῦ Εἰκοσιένα ἀπηγχονίσθησαν δύο κυρίως: ὁ **Παπαντρέογλου** (πάππος τοῦ πρὸ 20τίας περίπου ἀποθανόντος ἀρχιμανδρίτου Παλαῖωακίμ Παπανδρεάδου) καὶ ὁ **Σιμοτσορματζής**, πρόπαππος τοῦ μετὰ ἓνα ἀκριβῶς αἰῶνα τὴν ἰδίαν τύχην εὐρόντος δισεγγόνου του **Σίμου Σιμοπούλου**, διευθυντοῦ τῶν ἑλληνικῶν Σχολῶν Σκοποῦ, κηουργηθέντος μαζί με ἄλλους πέντε ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1915.

Σελ. 147. — Ὁ Καπετάν Ἀναστάσης, ὁ περίφημος αὐτὸς ἀντάρτης καὶ

Οἱ γονεῖς τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντοπούλου, Ἐλένη καὶ Κωνσταντῆς (ἐκ φωτογραφίας τοῦ ἔτους 1866 ἢ 1867, σωζομένης παρὰ τῷ κ. Ν. Κωνσταντοπούλῳ, τέως βουλευτοῦ Σερρών καὶ πρῶην Σαράντα Ἐκκλησιῶν). Φοροῦν ἀμφότεροι τὴν ἐν χρῆσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν εὐρτάσιμον στολῆν τῆς ἀρχοντικῆς τάξεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης.

Ο παλαιός Σκοπός, όπως εφρέθη κατά την επάνοδον τῶν κατοίκων του ἐκ τῆς τετραετοῦς ἐξορίας μετὰ τὴν ἀνακοχὴν τοῦ μεγάλου πολέμου (1914-1918). Εἰς τὴν φωτογραφίαν διακρίνονται τὰ κενὰ τὰ προσελθόντα ἐκ τῶν κατεδαφισίων πρὸς ἐργασίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σκληρᾶς τετραετίας, καθὸς καὶ ἡ ἐξέλιξις νεοκτιστοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ὁποῖα καὶ δὲν ἐπέφωτο νὰ ἐγκαινιάσθῃ.

ληστής, τοῦ ὁποίου ἡ τόλμη ἐξέπληξεν δλόκληρον τὴν Τουρκίαν, ἀναγκασθεῖσαν νὰ πληρώσῃ γενναῖα λύτρα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐπισήμων Εὐρωπαϊκῶν ποῦ ἤχμαλωτίσθησαν ἐπὶ τοῦ συρμοῦ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἐδδ) πόλεως Κων)πόλεως, περὶ τὸ 1891, σταματηθέντος τοῦ τραίνου πλησίον τοῦ Τσερχέζ-Κιοῦ (πέραν τῆς Τυρολόης), κατήγετο μᾶλλον ἐκ Θράκης ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Τσατάλτζας, ἀπέθανε δὲ ἐν Βουλγαρία, ἀφοῦ ἐπέζησεν, ὡς λέγεται, καὶ εἶδε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης, χωρὶς νὰ ἴδῃ καὶ τὴν ἐκ νέου ἐρημωσίν της.

2.—Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τῶν ὀργανωθέντων ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐν τῇ περιοχῇ Σαρ. Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν γένει γενικὸς ὀργανωτῆς ἀπὸ τοῦ 1907, ἐπῆρξεν ὁ **Στυλιανὸς Γοναῖας**, λαχαγὸς τότε ὢν, με ἔδραν τὴν Ἀδριανούπολιν (ὑπὸ τὴν πλαστὴν ιδιότητα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἑλληνικῶν Προξενείων Θράκης), ἀρχηγὸς δὲ τοῦ ἀνταρτικοῦ σώματος τῆς περιοχῆς Σκοποῦ, Σαμακοβίου καὶ Βιζύης, ὁ **Γεώργιος Κονδύλης** (κατ' ἐπίφρασιν διδάσκαλος τῶν χωρίων **Πινακά** καὶ **Σοργᾶς**), ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ὡς ὑπαρχηγὸν τὸν **Γεώργιον Μανωλάπουλον**, ἐκ μητρὸς Σκοπιανόν. Τοπικοὶ δὲ ἡγέται τῆς διευθύνσεως τῶν ἀγῶν ἦσαν εἰς μὲν τὴν περιοχὴν Βιζύης ὁ ἱατρὸς **Κ. Κύρκος**, εἰς δὲ τὴν τοῦ Σκοποῦ ὁ ἱατρὸς **Δημ. Τζοῦρος**, πρόεδρος τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολῶν Σκοποῦ ὁ **Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος**, πρόεδρος τοῦ Ἀναγνωστηρίου «**Ορφεύς**» καὶ ὁ **Σίμος Σιμόπουλος**, διευθυντὴς τῶν Σχολῶν Σκοποῦ.

3.—Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Παλαιοῦ Σκοποῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1862, ὅτε τὴν διοικήσαν τῆς σχολῆς ἀνέλαβεν ὁ νεαρὸς τότε καὶ πολὺς κατόπιν **Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης** (Καθηγητῆς τῶν ἑλλην. γραμμάτων εἰς τὸ βασιλικὸν Κολλέγιον τοῦ Λονδίνου καὶ εἶτα συντάκτης τοῦ φρονύμου μεγάλου ἑλλην. λεξικοῦ). Τὰ πολλοῦ λόγου ἄξια βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐχρησίμευσαν κατόπιν ὡς πυρὴν διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀναγνωστηρίου «**Ορφεύς**», πλουτισθεῖσαν καὶ διὰ πλήρους σειρᾶς τῶν ἐκδόσεων τῆς βιβλιοθήκης **Μαργαλῆ** καὶ πολλῶν ἄλλων, ὥστε τῷ 1912 νὰ ἀριθμῇ αὐτὴ περὶ τοὺς 1000 τόμους.

4.—Ἡ **Ἑλληνικὴ Σχολὴ** (ἐκτὸς τοῦ Ἀλληλοδιδασκατικοῦ) ἰδρύθη τῷ 1810, ἐκ τῶν πρώτων δὲ διδασκάλων καὶ διευθυντῶν αὐτῆς μνημονεῖονται ὁ Συμεὼν Ἰμβριος καὶ Γεώργιος Μπαλάνος **ἐξ Ἀθηνῶν**, ὁ δὲ ἀνυψώσας αὐτὴν εἰς περιωπῆν ἦτο ὁ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, ἐκ Πανόριου τῆς Κυζίκου τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀπὸ τοῦ 1892 ἡ Ἑλλην. Σχολὴ συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ Ἀλληλοδιδασκατικοῦ εἰς **Ἐπιταξίον Ἀσιακὴν** (καὶ μετὰ τῆς προκαταρκτικῆς ὀκτώ), τὴν ὁποίαν διήθυναν ἐκ περιτροπῆς ὁ Ἀλέξανδρος Ἀλεξιάδης (Χατζαλέξογλος), ὁ Ἀριστόδ. Κωνσταντόπουλος, ὁ Θωμᾶς Τουλουτιάδης, ὁ Ν. Κωνσταντόπουλος, καὶ ὁ Σίμος Σιμόπουλος, ὅλοι ἐκ Σκοποῦ, μέχρι τοῦ ἐκτοπισμοῦ τοῦ 1915. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ 1920 τὴν Σχολὴν προαχθεῖ-

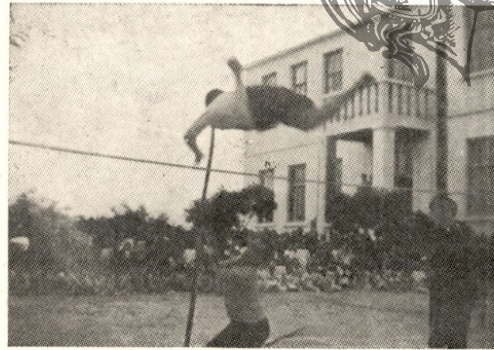
σαν εἰς **Ἡμιγυμνάσιον** διηύθυνε εὐδοκίμως ὁ Χρῆστος Δ. Καρατζᾶς. Τῷ 1915 τὰ σχολεῖα Σκοποῦ, ἀρρένων ὁμοῦ καὶ θηλέων, ἠρίθμουν περὶ τοὺς 1000 μαθητὰς (850 τῷ 1910) ἦτοι 600 ἄρρενα καὶ περὶ τὰ 400 θήλεα μετὰ 8 διδασκάλων καὶ 6 διδασκαλισσῶν.

Σελ. 148. Ἀστόχος ἐγράφη ἐπὶ τῆς ἀναμνηστικῆς στήλης τοῦ ἡρώου τοῦ Νέου Σκοποῦ ὅτι ὁ Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος καὶ ὁ Σίμος Σιμόπουλος ἦσαν δημοδιδάσκαλοι· τὸ ἀκριβές θὰ ἦτο «**ἑλληνοδιδάσκαλοι ἢ Σχολάρχαι**» ἐφ' ὅσον διηύθυναν ὀκταταξίους Ἀστικὰς Σχολὰς, ἢ καὶ ἀπλῶς **Διδάσκαλοι**. Δημοδιδάσκαλος κυρίως ὑπῆρξεν ὁ Πελοπίδας Βαβατζανίδης, ὁ δὲ Παπακυριακὸς Κωνσταντόπουλος ἦτο Ἱερομόναχος. Ὁ ἔκτοπισμὸς τοῦ Σκοποῦ καὶ ἡ σφαγὴ τῶν ἑξ μαρτύρων του ἐγίνετο στὰς 10—12 Σεπτεμβρίου 1915.

Σελ. 149. Ἐκ τῶν 600 οἰκογενειῶν ποὺ ὑπελείφθησαν εἰς τὸν Παλαιὸν Σκοπὸν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τοῦ ἔκτοπισμοῦ τοῦ 1915 ἦτοι 3000 ψυχῶν (τὸ ἕμισυ τοῦ πρὸ τοῦ 1915 Παλαιοῦ Σκοποῦ τῶν 1200 οἰκογενειῶν ἢ 6000) ψυχῶν), αἱ 400 οἰκογένειαι ἐγκατεστάθησαν ἀπὸ τοῦ 1922—3 εἰς τὸν Νέον Σκοπὸν, ἠϋξήθησαν δὲ ἔκτοτε κατατρίπλασθε (φυσιολογικῶς καὶ διὰ προσελεύσεως καὶ ἄλλων Σκοπιανῶν), ὥστε τῷ 1945 γὰ καταγραφοῦν ὑπὸ τῆς γεωργικῆς ὑπηρεσίας Σερωῶν 720 οἰκογένειαι καὶ 3000 ψυχῶν. Αἱ ὑπόλοιποι 200 οἰκογένειαι (ἐκ τῶν 600 τῆς ἐκείνου χρόνου) ἀπὸ τὸ πλεῖστον κατὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν τε καὶ τὴν ἀποστράφησίν τε εἰς τὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Δοτικῆς Θράκης

κυρίως Θεσσαλονίκην, Σέρρας, Δράμαν, Ξάνθην, Διδυμότειχον καὶ Κομοτινήν, ἐν σημαντικὸν δὲ μέρος ἑξ αὐτῶν ἀνάμικτον ἑξ ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν, ἐγκατεστάθη εὐδοκίμως εἰς Προσωτσάνην τῆς Ἐπιοχίας Δράμας.

Σελ. 150. Τὰ τοῦ σχολικοῦ κτιρίου τοῦ Νέου Σκοποῦ ἔχουν οὕτω :

Ἡ Σχολὴ τοῦ Ν. Σκοποῦ.

Οἱ κυρίως δημιουργοὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου διωρόφου σχολεῖου (πραγματικῆς σκοπιᾶς μέσα εἰς τὸν κάμπον τῶν Σερωῶν) εἶναι οἱ δύο ἐν Ἀμερικῇ σύλλογοι τῶν παιδιῶν τοῦ Παλαιοῦ Σκοποῦ, ὁ «**Ὀρφεύς**», τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ὁ «**Σκοπός**»,

τοῦ Σικάγου, οἱ ὅποιοι τῷ 1926 ἀπέστειλαν εἰς τὴν νέαν των (ἄγνωστον δι' αὐτοὺς) πατρίδα 5000 δολλάρια (περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας σημερινῶν δραχμῶν) πρὸς τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως Σχολείου ἀνταξίου τῶν σχολικῶν παραδόσεων τῆς παλαιᾶς πατρίδος των. Εἰς ταῦτα προσετέθησαν ἕκ διαλειμμάτων ὑπὸ τοῦ κράτους (Ἐπιτελείου Παιδείας καὶ Ἐποικισμοῦ) περὶ τὰς 180 χιλιάδας δραχμῶν, ἡ δὲ προσωπικὴ κατὰ καιροὺς ἐργασία τῶν κατοίκων καὶ αἱ παροχαὶ τῆς Κοινότητος ὑπερέβησαν τὰς 200 χιλιάδας. Ὡστε ὑπολογιζομένων καὶ τῶν κατόπιν δαπανηθέντων πρὸς συμπλήρωσιν, ὡς καὶ τῶν κατὰ καιροὺς δωρεῶν, ἰδίως δὲ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Σκοπιανῶν (συλλογῇ ὀργάνων φυσιολογίας, κινηματογραφικῆ μηχανῆ, γεωγραφικοῦ χάρται κλπ.), τὸ Σχολεῖον τοῦ Νέου Σκοποῦ, ἀληθινὸν μέγαρον καὶ περιφανὲς δεῖγμα προσφυγικῆς δημιουργίας, ἐκπροσωπεῖ ποσὸν ἐνὸς καὶ πλέον ἑκατομμυρίου δραχμῶν.

ΕΘΙΜΟ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς γίνεται δημοσῶς χορὸς εἰς τὴν κεντρικὴν πλατείαν (μεσοχώρη) τοῦ χωρίου. Κατὰ τὴν διαίτα, ὁ χορὸς γίνεται σφοδρότερος καὶ αἱ κινήσεις τοιαῦται ὥστε ἡ καρδιά τῶν νεανίδων ἐρεγεί ἀντιπρόσωπος πρὸς τὴν σειρὰν τῶν νέων. Ὁ νέος τότε κινεῖται χωρὶς συστολήν, πατεῖ τοὺς πόδας τῆς νέας γελῶν. Σημειώσαν δὲ οἱ νεοὶ παρατίθενται καθ' ἑνὴν θέσιν καὶ αἱ ἐκλεκταὶ τῆς καρδίας των ὥστε ἕκαστος νὰ ἔχη ἀντιμέτωπον τὴν ὑπ' αὐτοῦ προτιμωμένην. Ἡ νέα, ἐὰν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀγάπην του, ὀφείλει ἐπανερχομένη κατὰ τὸν ἀμέσως κύκλον νὰ πράξῃ τὸ ἴδιον. Τοῦτο σημαίνει συγκατάθεσιν καὶ ὁ νέος ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοροῦ, γινόμενον πρὸ τῆς δύσεως, ἀγγέλλει τοῦτο εἰς τοὺς συγγενεῖς του, οἵτινες ἔχοντες προηγουμένως ἰδέαν τοῦ πράγματος μὲ ἀγωνίαν τὸ ἀποτέλεσμα περιμένουν, διότι εἰς τοῦτο συνοψίζονται καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ τὰ σχέδιά των. Πάραυτα εἰδοποιοῦνται οἱ συγγενεῖς τῆς κόρης, οἵτινες καταφθάνουν μὲ τὴν κόρην πρὸς τοὺς τοῦ γαμβροῦ. Ἀγονταὶ εἰς τὸ μέσον καὶ τῶν δύο τῶν συγγενῶν καὶ ὁ νέος καὶ ἡ νέα. Ἐν πρώτοις ἐρωτᾶται ἡ νύμφη οὕτω: — «Ἀρέσα πουτσαρέσα»; — «Ἀρέσα»! ἀπαντᾷ. Εἶτα ἐρωτᾶται ὁ νέος. — «Ἀρέσα μοναρέσα»; — «Ἀρέσα»!

Οὕτω ἀφοῦ ἐπισημοποιηθῆ πανδήμως ἡ συγκατάθεσις οἴτιται εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας «ἄρμα»⁽¹⁾. Αὐτὸ δὲ εἶναι ὁ ἐπίσημος ἄρραβῶν. Ἀκολουθοῦν ἔπειτα τὰ πεπαρφημένα καὶ αἱ εὐωχίαι.

Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

1) ἄρματα=ὄπλα· ἐδῶ τουφεκιά.